УДК
ББК 84(2р=Тат)6
А

Чыгтай теленнән хәзерге татар теленә
шигъри тәрҗемәне эшләүче, кереш мәкалә
һәм аңлатмалар авторы —
Фәрит Яхин

Рецензентлар:
Илсөяр Закирова —
Г.Ибраһимов исемендәге Тел, әдәбият һәм
сәнгать институты фәнни хезмәткәре,
филология фәннәре кандидаты
Сәвия Сәмитова —
Татар дәүләт гуманитар институты өлкән укытучысы, филология фәннәре кандидаты

Аллаһияр Суфи
А Собәтел-гаҗизин (Гаҗизләргә терәк).— Казан: Татарстан Республикасы «Хәтер» нәшрияты (ТаРИХ), 2002.— б.

ISBN

© ТаРИХ, 2002
© Фәрит Яхин

УРТА АЗИЯЛЕ ТАТАР ШАГЫЙРЕ СУФИ АЛЛАҺИЯР ҺӘМ АНЫҢ «СОБӘТЕЛ-ГАҖИЗИН» («ГАҖИЗЛӘРГӘ ТЕРӘК») ӘСӘРЕ

Суфи Аллаһияр — 1616—1713 нче еллар арасында Урта Азиядә яшәп иҗат иткән, фарсы телендә «Мәсләкелмөттәкыйн», «Морадыл-гарифин», «Михзаныл-мотыгыйн» исемле калын-калын шигъри китаплар һәм чыгтай төркисендә «Собәтел-гаҗизин» дип аталган шөһрәтле әсәрләрне язган татар кешесе. Татар әдәбияты тарихында Суфи Аллаһияр Габдерәхим Утыз Имәни (Габдерәхим бине Госман бине Сәрмәки бине Кырым әл-Болгари, 1756—1834) белән бергә яңа әдәби стильне һәм яңа татар әдәбиятын башлап җибәрүчеләр итеп тә карала **[Татар әдәбияты тарихы. — Т. 2. — XIX йөз татар әдәбияты. — Казан: Татарстан китап нәшрияты, 1985. — Б.396]**. Аллаһияр иҗаты татар укучысына үз чорында ук таныш була һәм игътибар казана. «Урта Азиядә яшәгән татар кешесе Суфи Аллаһиярның «Собәтел-гаҗизин» китабы (иҗат иткән көннәрендә үк автор аны Идел буена китергән) XVIII йөздә үк татар әдәбиятының үз әсәре һәм мәктәп дәреслеге буларак файдаланыла», — дип язалар әдәбият галимнәре бу хакта **[*Карагыз*: Шунда ук. — Б.43]**. 1922 нче елда дөнья күргән «Татар әдәбияты тарихы» китабында Газиз Гобәйдуллин һәм Гали Рәхим исә Суфи Аллаһиярның туган авылы тулысы белән нугайлар (ягъни **татарлар**) һәм әүлияләр булуын, нәсел-нәсәбенең татарлар икәнлеген язып чыккан иделәр. Әмма бу татар шагыйре Казан телендә түгел, бәлки

Урта Азия төркисе, ягъни чыгтай телендә язганлыктан, «Собәтел-гаҗизин» әсәре яхшы әзерлекле булмаган укучы өчен авыр аңлашылган. 1782 нче елда Утыз Имәни ул әсәргә гарәпчә шәрех төзегән булса **[*Карагыз*: Татар әдәбияты тарихы. — Т. I. — Урта гасырлар дәвере. — Казан: Татарстан китап нәшрияты, 1984. — Б.468]**, 1796 нчы елда Таҗетдин Ялчыгол (Таҗетдин бине Ялчыгол бине Мәмәткол, 1768—1838) исә үзенең кызы Газизәнең һәм фикердәшләренең киңәше белән шулай ук шәрехләр яза. Китабын кызы исеменә «Рисаләи-Газизә» дип атый һәм анда Суфи Аллаһиярга кагылышлы күп кенә хәбәрләрне дә бәян итә. Бу китап беренче тапкыр Казанда 1847 елда дөнья күрә. Тарихи мәгълүматлары киң вә кызыклы булу аркасында, әсәр тиз арада халык арасында танылып өлгерә һәм бүгенге көнгә кадәр яратылып укыла. «Рисаләи-Газизә» язылган вакытта, — дип белдерәләр Г.Рәхим һәм Г.Гобәйдуллин, — Суфи Аллаһиярның вафатына бер гасыр булмавына карап та, аның мөхәрриренең биргән мәгълүматы хакыйкатьтән артык ерак булмавы белән хөкем итәргә мөмкин» **[*Г.Рәхим, Г.Газиз*. Татар әдәбияты тарихы — Б.147]**. Таҗетдин Ялчыголның китабы чыннан да «Собәтел-гаҗизин» һәм аның авторы Аллаһиярның тәрҗемәи хәле хакында бүгенге көнгә кадәр төп чыганак булып кала бирә.

«Сәмәрканд илендә Миңлән атлы авыл бар иде, — дип яза Т.Ялчыгол. — *Ул авылның җәмәгате изгеләр иде. Ул авылда бер Тимерйар дигән кемсәнә бар иде. Гаять салих вә такъва кемсәнә ирде. Асылы вә нәселе нугай халкы, ирмеш* (монда,»нугай» дигәндә «татар халкы» күздә тотыла; әле бүгенге көнгә кадәр үзбәкләр безнең Казан татарларын «нугай» дип йөртәләр — **Ф.Я.**). *Андин бер угыл тугмыш. Адыны «Аллаһияр» куйдылар. Ун яшендә Бохарага килтереп, мәдрәсәгә салды. Галимлек үгрәнде. Күп фәннәр хасил әйләде. Егерме биш яшендә Бохара падишаһы Баҗ мәхкәмәсенә түрә кылды. Гаять кан түгүче холыксыз улды. Даим фәсикъ вә фоҗур вә гассийан ирде. Халыкларны бик рәшҗетер ирде»* **[*Ялчыгол Таҗетдин*. Рисаләи Газизә, шәрхе «Собәтел-гаҗизин». — Казан: Кәримия, 1910. — Б.6.]**.

Болардан аңлашылганча, Явыз Иван тарафыннан Казан ханлыгы (1552) һәм Әстерхан ханлыгы (1556) яулап алынганнан соң, көче җиткән һәм динен саклап калырга тырышкан татарлар, шәригать таләбенә буйсынып, Урта Азия якларына һиҗрәт кылганнар, мөһәҗир булганнар һәм үзләренә сыену урыны тапканнар. Ул вакытларда Бохара, Сәмәрканд җирләре төрле әмирлекләргә бүлгәләнеп беткәнлектән, татарларга азатлыкларын кайтарып алуда алар ярдәм итә алмаганнар. Әмма үз яннарына дин кардәшләрен сыйдыра алганнар, аларга җирләрен дә бүлеп биреп, газиз туфракларыннан өлеш чыгарганнар. Шунысына рәхмәт! Ул гына да түгел, төрле түрәлек эшләрен дә татарларга йөкләгәннәр, аларга ышанып караганнар.

Шундый мөһәҗирләрдән Сәмәрканд янында Миңлән авылы оешып китә. Татарларның динле һәм иманлы булулары аркасында, җирле халык аларга хөрмәт белән карый, авыллары белән үзләрен изгеләрдән күрә. Белмим, бүгенге көндә бу авыл бармы икән, халкы туган телен саклап кала алганмы? Һәрхәлдә Таҗетдин Ялчыгол «Рисаләи-Газизә» китабында «Собәтел-гаҗизин»нән бик күп татар сүзләрен таба алган (ул аларны *«булгар сүзе»* дип белдергән, ягъни моны *«Казан татарлары сүзе»* дип аңларга кирәк). Ә менә XIX йөз ахырында ук Төркиягә күченгән мөһәҗирләрнең үз ана телләре — татар телен саклаулары, ул гына да түгел, гореф-гадәтләрне дә элеккечә тотулары хакында соңгы елларда газета-журналларда мәкаләләр күренгәләде. Димәк, Аллаһияр да «тере» татар телен ишетеп үскән булырга кирәк.

Гаять дәрәҗәдә дини булган Тимерйарның улы Аллаһияр туган вакыттаинде ир уртасы яшьләреннән узганлыгы Таҗетдин Ялчыгол хәбәрләреннән аңлашылып тора. Ул вакытта 1616 нчы ел була. Казан тирәсендә чукындыру сәясәтенең чәчәк аткан чаклары бу. Татарда үз динен саклау хисе, җавап реакциясе сыйфатында, тагын да арткан вакытлар. Тәкъва Тимерйар үзенең улы Аллаһиярны дин юлына тәвәккәлли һәм ун яшендә, ягъни 1626 нчы елда Бохарага китереп, мәдрәсәгә тапшыра. Әмма улы укуын бетергәнгә кадәр ул үлеп киткән булса

кирәк, чөнки 1641 нче елда мәдрәсәне тәмамлаган Аллаһиярны Бохара әмире үзенә хезмәткә ала һәм аны базарда сатучылардан һәм алучылардан салым җыю эшенә түрә итеп билгели. Аллаһияр бу зур дәрәҗәгә сөенеп, бөтен күңелен шушы эшкә сала һәм тырышлыкларын куя, әмма миһербансызга да әверелә. Ул вакытларда Һиндстаннан гайре барлык дәүләтләрдә дә сәүдә иткән өчен һәм сатып алганда салым алып калу тәртибе ныклап урнашкан була.

«Көннәрдә беркөн Ристан базарында, — дип яза Таҗетдин Ялчыгол, — *Шәйх Хәбибулланың бер мөриде вә хәлфәсе базарганнардин бер нәрсә алды, Баҗ мәхкәмәсенә мәгълүм әйләмәде. Алып барырда Аллаһияр түрәгә мәлакать улды.*

(Аллаһияр түрә:)

— Йә, ни өчен Баҗ мәхкәмәсенә тамгалатмаен алып барырсән? — дип тотты, камчы илән каты орды. Мөриднең башы ярылды. Каннар акты. Шәйх Хәбибулла мәҗлесенә барды. Аллаһияр түрә хәлендин шикәят әйләде.

Шәйх Хәбибулла әйтте:

— Сабыр әйлә, мән аны сезләр тик әйләен, — дип, кулына дога күтәреп: — Бу түрәне болар тик гарип күңел әйләгел, дөнья вә Ахирәт морадыны виргел, — дип дога әйләде. Агыздин чыкмасдин борын Аллаһы Тәгалә догасыны кабул әйләде. Шулвакыт Аллаһияр түрәнең күңеленә гауга төште, үзенең яман фигыльләрене исенә төшереп егълады. Әүвәл телене ачып әйткән бәетләре бу булыр:

> ***Бәнем башымга хуш сәүдә будыр:***
> ***Күңел базарына гауга дөшәбдер,***
>
> ***Дидем: «И тән, нә сәүдәдер, нә эшдер?***
> ***Сәпаһыңа кылыч берлә орышдыр!»*** —

дип шәех хәзрәтләренә егълап килде» **[*Шунда ук.* — Б.6.].**

Бу вакыйга Г.Гобәйдуллин һәм Г.Рәхимнәр хезмәтендә дә бәян ителә. Алар Шәйх Хәбибулла һәм аның мөридләре хакында болай дип белдерәләр: «Бу вакытта Бохарада хөкүмәт күзеннән яшерен рәвештәрәк мөридләр тәрбия

итә торган Шәйхе-Хәбибулла атлы бик изге бер ишан бар икән», — дип **[*Күрсәтелгән хезмәтләре.* — Б.145].**

Болардан шул аңлашыла, татарның хезмәттә арттырып җибәрә торган гадәтләре бар бит, ягъни: «Татар барда — хәтәр бар!» Монда да нәкъ шулай килеп чыга. Аллаһияр барлык тырышлыгын биреп һәм ихластан күңелен салып түрәлек итә ки, үз әсәреннән дә күренгәнчә, хәтта өстенә төшкән дин-шәригать таләпләрен дә исеннән чыгарып, казнага байлык туплау белән мәшгуль була. Ристан базарыннан салымсыз гына мал сатып алган мөридне очратып, аны орыша башлый. Ул гына да түгел, камчы белән кыйнап та ташлый. Башын яра. Канга батыра. Ул вакытта Аллаһиярга 50—51 яшьләр чамасы була. Түрә бит, тәкәбберлеге дә җитәрлек үзендә, дөрес эшлим дип белә.

Мөрид, мескен, яклау эзләп, Шәйх Хәбибуллага килә. Ә бу ишан инде яшь чакларыннан ук үзен акыллы һәм изге бәндәләрдән итеп күрсәткән икән. «Гомумән, соңгы гасырларда Бохарада руханиларның тәэсире шулкадәр куәтләнгән ки, — дип язалар Г.Гобәйдуллин белән Г.Рәхим, — халык гаммәсе каршында гына түгел, хәтта югары — хаким сыйныфлар каршында да аларның авторитеты камил булган. Хакимиятләре һичбер нәрсә белән чикләнмәгән ханнар, әмирләр, үзләре алардан котлары чыгып, сүзләренә буйсынып торган булганнар» **[*Күрсәтелгән хезмәтләре.* — Б.147.].** Бу авторлар үз фикерләрен куәтләндереп шунда ук тагын да дәлилләр китерәләр һәм «таҗлы дәрвиш»ләр хакында бәян итәләр. Ишаннарның тәэсирендә Бохара ханнарыннан өч хан берберартлы суфилык юлына басып, тәхеттән ваз кичеп, сәләмә киенеп йөргәннәр икән. Бигрәк тә Мәгъсүм-хан һәм аның улы Сәед-хан «таҗлы дәрвиш» исеме астында Бохара тәхетендә утырганнар, әмир булуларыннан үзләре үк куркып яшәгәннәр.

Шәйх Хәбибулла кулын күтәреп бер дога кыла һәм Аллаһы тәгаләдән Аллаһияр күңеленә Ахирәт хәсрәтен салуны үтенә. Сүзе-теләге кабул була: Аллаһиярның күңеле бозылып, җаны түренә хәсрәт уты төшә. Ул үзенең нинди аяныч һәм куркыныч кешегә әверелә баруын

аңлап ала, һәм моңа йөрәге әрни башлый. Шунда үз гомерендә беренче тапкыр шигырь яза. Аның шунда шагыйрьлек таланты ачылып китә. Әмма барыбер җаны тынычсыз һәм тынгысыз кала, күңел күзе тәүбә юлын эзли башлый. Бу хәсрәтләрен шигырьгә салып, тыела алмыйча күз яше агыза-агыза, Шәйх Хәбибулла каршына килеп егыла. Ул вакытта инде аның Мөхәммәтсадыйк исемле улы да үсеп җиткән, гаиләсе Бохарада дәрәҗәлеләр исәбендә йөргән була. Моңа да карамастан, Шәйх аңа мыскыллы эшләр йөкли, шуннан соң гына тәүбә кылачагын белдерә.

"*Ханәка дә тезене чүгеп ултырды,* — дип яза Таҗетдин Ялчыгол, Аллаһиярның Шәйх Хәбибулла каршына тәүбә сорап килгән вакыйгасын сурәтләп, — *әйтте: «Сезчәләен түрәләрнең мәкаме мондаг йир дәгелдер. Бу — гарибләр мәкамедер», — диде.*

Бу сүзне ишеткәч, Аллаһияр зар-зар егълады. Бәгъзе азан әйтте:

— Мән сәне мөридлеккә кабул әйләрмен, ике төрле шарт илә, — диде. — Әүвәл будыр, сән, Бохарада нә кадәр ивләр бардыр, барчасыны теләнчелек әйләп йөргәйсән; икенче, касабка барып (камыштан ясалган мал туплау һәм чалу урыны — **Ф.Я.**), *миңа бер куй башыны вә дүрт аякныны вә тизәкле карныны берьюлы аерым-аерым алып килгәйсән, — диде.*

Аллаһияр кабул әйләде.

Имешләр ки, Аллаһияр түрәнең өч хатыны бар ирде. Ике кызы вә бер угълы бар ирде. Бер кызының исеме Әминә ирде, икенчесе Хәлимә ирде, угълы — Мәхәммәтсадыйк ирде. Кайчан болар Аллаһияр түрәнең теләнчелек кылганнын күрделәр ирсә, әйттеләр:

— Атамыз, мәҗнүн (дивана — **Ф.Я.**) *улыпдыр, — диделәр*" **[*Ялчыгол Таҗетдин.* Рисаләи-Газизә. — Б.6.].**

Шулай итеп, Аллаһияр бай, җиту тормышта яшәвенә карамастан, теләнчелек кылырга мәҗбүр ителә һәм өйдән өйгә йөреп чыга. Мондый хурлыкны кичерү аңа бик авыр булгандыр, шуңа күрә дә ул «Собәтел-гаҗизин» әсәрендә теләнүне, хәер эзләнүне бик каты ачуланып, «Хикәяте тәмәгъ» бүлегендә болай дип язып үтә:

Кил, и азадә, бул һиммәт белән яр,
Тәмәгъ зинданыга булма гирифтар.

Берегә булмаса дөнья ашыдин,
Ул эстигъна тәмәгъ кылма кешедин.

Ходаең һәр ни бирсә, кыл канәгать,
Йөрәкне кылма миннәтдин җәрәхәт.

Йөрерсең көн дә бер гуды чөн чәнд,
Бохара өлкәседин та Сәмәрканд.

Бәдәхшандин кутәрсән йөз сары таш,
Бәһасе Бәлх ичендә булса бер маш...

Тәмәгълык силедин бәһадер силинган,
Теләнгәндин ирер артык теленгән.

(Тәрҗемәсе бу китапта булганлыктан, мондакабатлап биреп тору кирәк саналмады).

Бохара буйлап дивана кеше шикелле теләнеп йөргәннән соң, Аллаһияр касабка таба юл тота. Анда җитешеп, куй-сарык чалдырып, кулына сарык башын ала, икенчесенә дүрт тәпиен тота, тизәкле карынын башына чалма итеп урый. *«Тизгәге сакал буендин агар ирде,* — дип хикәя кыла Т.Ялчыгол. — *Бохара халкы, моны күреп, таңгаҗәепкә калдылар. «Аллаһияр түрә тилергән!» — диделәр.»* **[*Күрсәтелгән хезмәт.* — Б.7].**

Бу вакытта Аллаһиярның ике кызы да кияүдә булганнар.

Улы Мөхәммәтсадыйк бу хәлләргә бик каты борчыла. Аңа инде ул вакытта егерме җиде яшь икән. Ул Бохарадан китәргә уйлый. Максаты — Сәмәркандка бару, әтисенең авылы Миңләнгә кайту була. Аллаһияр аны туктатмый. Бары тик «Собәтел-гаҗизин»дәге «Хикәяте фәрзәнд» бүлегеннән генә улының Бохарадан китүендә төп сәбәпне аңлап алырга мөмкин.

Канәгать кыл, мәламәт мөлке булма,
Атаң дәк халкъ-илегә көлке булма!

Мәгәр, Мөхәммәтсадыйкка ул вакытта 27 яшь тулган, **[*Күрсәтелгән хезмәт.* — Б.247]** дигән Т.Ялчыголның хәбәренә таянып исәпләсәк һәм дә Аллаһиярның 25—26 яшенә кадәр мәдрәсәдә укыганлыгын искә төшерсәк, бу вакытта аңа инде хәтта 52—53 яшьләр дип фараз кылырга мөмкин. Димәк, Аллаһияр беренче тапкыр шигырен дә шушы яшенә җиткәч кенә язган һәм 50 яшьләрендә чагында, дигән фараз дөрескә чыга. Әгәр шулай икән, бу вакыйгалар чама белән 1669—1670 нче елларда барган дип уйларга кирәк.

Шәйх Хәбибулланың таләбен төгәл үтәгәннән соң, Аллаһияр аның якын мөридләреннән берсе булып китә һәм иҗат эшенә чума. Иң элек фарсы телендә 12 мең бәеттән торган өч китабын иҗат итә, аннан соң гына «Собәтел-гаҗизин»не яза. Бу китаплары аркасында ул халык арасында суфи вә диндар булып танылa, һәм аны Суфи Аллаһияр дип йөртә башлыйлар, дәрәҗәсе үсә.

Улы Мөхәммәтсадыйк киткәннән соң, ул ун ел дәвамында Бохарада яши, шунда гына, хаҗ кылырга ниятләп, асыл ватаны булган Казан ягына таба юл тота. Исәбе, мөселманга лаеклы күрелгәнчә, ата-баба йортыннан турылап хаҗга китү икән. Болгар шәһәрен һәм җирләрен зыярат итә, Казанга килә. Монда галим-голамә белән очраша. Риваятьләрдән аңлашылганча, кан кардәшләрен дә таба һәм «Собәтел-гаҗизин»не Казанда калдырып китә. Хәл шулай булганмы, әйтүе кыен, чөнки бу хакта җитди язма хәбәрләр юк. Ә менә Казанга килеп китүен аның тормышыннан сызып ташлау һич мөмкин түгел. Асыл ватанына кайтып, ата-баба туфрагын кадерләп китүе аның суфилыгын һәм иман иясе икәнлеген яхшы раслый.

Таҗетдин Ялчыгол шул хакта болай дип яза: *«Ул заманда Болгарның* (монда Казан татарлары күздә тотыла — **Ф.Я.**) *бер камил суфисы бар иде. Исемене Идрис Хафиз дирләр ирде. Аның белән* (Аллаһиярның — **Ф.Я.**) *силсиләләре бер, ирмеш»* **[*Күрсәтелгән хезмәт.* — Б.247]**.

Ялчыголның хәбәрләренә нигезләнеп фикер йөртсәк, гәрчә Казанга килгәннән соң анда күпме торганы билгесез булса да, аңа ул вакытта 70 яшьләрдән ким булмагандыр дип уйларга мөмкин.

Аннары Суфи Аллаһияр Истанбул аша хаҗ сәфәренә юлга чыга. Аның бик күп кирамәтләре халыклар арасында билгеле була. Әмма ул хаҗга барып җитә алмый, Искәндәр шәһәрендә үлеп кала. *«Аллаһиярның ул заманда яше туксан* (тугыз — **Ф.Я.**) *ел ирде. Озын буйлык, куй күзлек, җирән сакаллык, димешләр»,* — дип белдерә Таҗетдин Ялчыгол **[*Күрсәтелгән хезмәт.* — Б.247]**. Әмма Г.Рәхим белән Г.Гобәйдуллин: «Суфи Аллаһияр Милади 1713 нче елда Бохарада вафат булган», — дип баралар *[Күрсәтелгән хезмәтләреннән 146 нчы битендә]*. Без, моның кайсысы дөрес икәнлекне тикшерү мөмкинлекләребез юклыктан, кайсы мәгълүматның хакыйкатькә туры килгәнлеген тәгаен генә әйтә алмыйбыз. Шулай да фән тарафыннан Суфи Аллаһиярның үлгән елы 1713 нче ел дип кабул ителгән булуын тагын бер кат белдереп узарга кирәктер.

Татар баласы хәлендә дөньяга килгән Суфи Аллаһиярның тәрҗемәи хәле менә болардан гыйбарәт. Иҗат мирасына килгәндә исә, иң яхшы әсәре дип «Собәтел-гаҗизин»е санала.

Бу әсәрнең кулъязмалары татарлар арасында бик күп таралган. Чөнки ул изге китаплар исәбендә йөртелгән һәм «Кыйссаи-Йосыф», «Диваны хикмәт», «Бакырган китабы», «Мөхәммәдия»ләр белән беррәттән бик тә яратылып укылган. Мәдрәсәләрдә алардан шәкерләр ислам диненең кануннарын, суфичылыкның нигезләрен өйрәнгәннәр. Галимнәр исә, «Коръән»гә шәрех-аңлатмалар язган төсле үк, «Собәтел-гаҗизин»гә дә шәрехнамәләр төзегәннәр. Бу әсәр беренче мәртәбә китап буларак Казан университетының «Азиатская типография»сендә 1802 нче елда ук дөнья күрә һәм тиз арада таралып та бетә. Шуннан соң ул 1917 нче елга кадәр кат-кат басыла, хәтта ничә тапкыр нәшер ителүен әйтүе дә кыен. Бу факт — авторының да халкыбыз арасында дан-шөһрәт тотуы һәм дә изгедән саналуы аркасындадыр.

«Собәтел-гаҗизин» Аллаһы Тәгаләгә дан җырлау белән башланып китә һәм аның кодрәтләре бәян ителә, изгеләр, пәйгамбәрләр ягында булуы белдерелә. Әсәрнең беренче өч бәетен башка шагыйрьләр үз әсәрләрен башлап

җибәргәндә файдалана торган булганнар. Мәсәлән, Утыз Имәнинең «Горбәтнамә» поэмасында «Собәтел-гаҗизин»нең беренче өч бәете сүзгә сүз кабатланган **[Чагыштырыгыз: *Габдерәхим Утыз Имәни*. Шигырьләр, поэмалар. Казан: Татарстан китап нәшрияты, 1986. — Б.71].**

Сәна лилхаликы габрә вә әфляк,
Яратты катрәдин гәвәһире пакь.

Сәмәват ивене тотты мөгалләкъ,
Җиһанә хөкмене күрсәтте Мотлак.

Кылып габре мәдарын зәммәи-и хут,
Бәни адәмгә кыйсем итәр кот.

Аллаһияр китабының башында ук иман китерү мәсьәләсендә фәлсәфә кора һәм һәр мәсьәләсенә бәйле аерым бүлекләр багышлый. Әсәрдә шулай ук диндарлыкның бөеклеге, суфилыкның өстенлеге хакында нәсыйхәтләр баштан ахырга кадәр хикмәтләр һәм канатлы сүзләр белән шагыйранә бизәкләрдә бәян ителә. Һәммә урында Суфи Аллаһияр үзен түбәнчелекле итеп күрсәтә һәм Аллаһы Тәгаләгә мәхәббәтен белдереп бара. Тарихи шәхесләр хакында шигъри хикәятләр биреп, аларны ислам дине кануннары, шәригать белән бергә үреп тасвирлый. Үзен гаять тә мәгълүматлы галим итеп күрсәтә. Суфи Аллаһияр — XII гасыр суфи шагыйрьләре Әхмәт Яссәви һәм Сөләйман Бакырганиларның лаеклы дәвамчысы булып та санала ала. «Ләкин XII гасыр шагыйрьләренең садәлеге инде монда юк», — дип язганда, Г.Рәхим һәм Г.Гобәйдуллин **[*Күрсәтелгән хезмәтләре*. — Б.154]** ялгышалар булырга кирәк. Аллаһияр — гаҗәеп дәрәҗәдә олы галим, фәлсәфәче һәм, шул ук вакытта, зур, талантлы шагыйрь дә. Аның һәр бәете хикмәт булып кына калмаган, бүгенге көндә дә мәкаль яки әйтем сыйфатында йөри ала. Язганы, туры атылган ук кебек, төгәл һәм төз очып, йөрәкләргә барып җитә, Аллаһыга мәхәббәт угыдай кадала. Дини темага бу рәвешле оста итеп язу бик үк алай еш очрамый шул. Аның бәетләрендә сүзләр уйнап тора, бер үк төрле әйтелешле капмакаршы мәгънәгә ия булган гыйбарәләр, шушы кабатлану вакытында, үзләренә күрә нурлар чагылышын уйнаткан төсле илаһи балкыш тудыралар ки, әсәрне укыганда рух канатланып киткәндәй була. Бу — Г.Рәхим һәм Г.Гобәйдуллин белдергәнчә, сүзләр белән уйнарга ратудан гына түгел **[*Күрсәтелгән хезмәт*. — Б.155]**, бәлки Суфи Аллаһиярның табигый шигъри осталыгыннан да килгән. Ул рәвешле гаять оста итеп язучыларны әдәбият тарихларында бик сирәк очратырга мөмкин. Әйе, Аллаһияр җир йөзендәге матурлыкка, мәгъшукасына гыйшкы хакында язмый. Ул аларны хәтта телгә дә алмый, чөнки болар барысы да фани дөнья ялганы гына, мәңгелек алдында көл булып юкка чыгачаклар. Ахирәт көне кебек, оҗмах кебек, Аллаһы Тәгалә кебек кем йә нәрсә гүзәллектә өстен була ала? Андыйлар — юк. Менә Аллаһиярның төп фәлсәфәсенең нигезе. 50 яшьләрендә күңеленә илһам килеп, бөек шагыйрьгә әверелгән кешедә ничек инде яшьлек хисләре уйнап торсын, ди? Аңа инде бүтән нәрсәләр хакында уйларга вакыт — Ахирәт турында! Һәм Аллаһияр шулай итә дә.

Тәрҗемәдә боларның барысын да саклап калып, укучыларга җиткереп бетереп булмады. Тәрҗемә эше, бигрәк тә борынгыдан хәзергегә, бик зур тәҗрибә һәм белемне таләп итә, бигрәк тә шигъри әсәрләрне «кайтару» авыр эш. Әмма дә ләкин бүгенге укучыны мохтаҗлыктан коткаруны изге эшләрдән саныйм. Шунлыктан, әсәр мөмкин кадәр үз асыл нөсхәсенә якынрак итеп тәрҗемә кылынды. Күп урында, әйтергә кирәк, бар бәетләрдә дә диярлек тәрҗемә бермә-бер эшләнде. Таҗетдин Ялчыголның «Рисаләи-Газизә»сендәге шәрехләре дә файдаланылды.

Фәрит Яхин
филология фәннәре докторы,
профессор

Суфи Аллахияр

«СОБӘТЕЛ-ГАҖИЗИН»
(«ГАҖИЗЛӘРГӘ ТЕРӘК»)

Рәхимле һәм мәрхәмәтле
Аллаһы тәгалә исеме белән
(башладым)!

1. Мактау Ходага, кылды җир-күкләрне,
Тамчыдан яратты пакь гәүһәрләрне!

2. Терәксез тотты күкләрнең өен ул,
Җиһанга хөкемен күрсәткән Алла ул!

3. Асылын Җирнең балыкка йөкләде,
Өләште, адәмнәргә җан бикләде.

4. Күрсәтте җиһан эчендә дүрт фасыл,
Һәрберендә бер үзенчәлек хасил.

5. Тәкъдир биреп, кодрәтләрен белдертә,
Галәм күзен күмәч кебек йөгертә.

6. Әгәр дә теләсә үлемсез Алла,
Наданның башына гыйлемен сала.

7. Биреп җан, туфрактан кылып җисемен,
Ничек белдерде кешегә исемен!

8. Азат итсә берәүне Раббел-Әфляк,
Калып тау астында, аннан чыгар пакь!

9. Ничек каплады туфан дала-тавын,
Әмма чылатмады су Нух аягын.

10. Хәлиулла өчен яндырдылар ут,
Аягы тимәстән бакча булды ут.

11. Газап җиле Гад халкын харап итте,
Әмма Һуд пәйгамбәрне назлап исте.

12. Балык карнында бер сәхип-кирамәт
Кырык көн утырып чыкты сәламәт.

13. Әгәр әмер бирсә Таң тудыручы,
Көнбатыштан тиз күренер таң очы.

14. Ничек ике дөнья Солтаны дустын
Бер сәгатькә кертте ачып күк катын.

15. Әгәр кемгә бирсә гыйззәт-хөрмәтен,
Килер җен-адәм күрсәтеп хезмәтен.

16. Сәләйманга китерде кеше-җеннән,
Аның фәрманы — кашлы йөзегеннән!

17. Кодрәтен күрсәтеп ул әйләде фаш —
Юкса бәясе тик бер дирһамлы таш.

18. Кәлим кулындагы котлы таяк та
Әле күпер иде, әле — аждаһа!

19. Алла кодрәтен күрсәтер иде, дус,
Юкса коры агач кына иде — буш!

20. Әйттеләр хәзрәте Рухыл-Әминне:
«Канат җәйсә, каплар дөнья йөзене!»

21. Шундый зур Җәбраил Сидрәдән төшеп,
Мөхәммәткә әйтер иде сер чишеп.

22. Әгәр кылса берәүнең хаклыгын фаш,
Шаһитлык бирәчәк бишектәге яшь.

23. Газизе итсә кайсы колны ул шаһ,
Коега төшерелсә дә табар җаһ.

24. Сөләйманга хезмәттә очып кошлар,
Саны юк карчыга, бөркеттән шаһлар.

25. Ләкин йодрык кадәр һөдһөд — илчесе,
Булды солтанына хак хезмәтчесе.

26. Ярдәм кылса галәм Ходае шулай,
Хәбиб ишарәсеннән ярылыр ай!

27. Кешенең көнен ким кылмаса әгәр,
Һәр җиргә михнәтне күрмичә җитәр.

28. Кәлиме йөзен кылмас өчен сары
Нил төбеннән чыкканда җире коры.

29. Хәзрәте Салих хаклыгы булып фаш,
Буаз дөяне тудырды шунда таш.

30. Беркөн мәләкне Мәрьямгә китерде,
Мәсихнең орлыгын күктән җиткерде.

31. Тәкъдирдә һәркемне итсә бәхетле,
Хәлил улы кебек ул Вәгъдә атлы.

32. Әгәр корбан итсәләр, җыерма каш,
Ясмык хакына торыр гашыйкка баш.

33. Кемгә бирсә наданлык хәмреннән җам,
Җәннәткә килеп тә кералмас ул һәм.

34. Рәхмәт суы тигез йолдыз санына,
Төшмәс тамчысы азгын авызына.

35. Күр бу Әбу-Талип, Әбу-Ләһәпне —
Олуг дәрья ярында коры ләбне!

36. Каршылык булса да ут белән суда,
Яңгыр эчендә ничек яшен суга!

37. Гәрчә дә шәм ут белән бергә булган,
Күз нуры шәмен кара судан кылган.

38. Аллаһ кодрәтен искә алу кирәк,
Адәмнәр акылы кыска бигрәк!

ПӘЙГАМБӘРЕБЕЗНЕ МАКТАУ

***Аллаһы Тәгалә аны ярлыкасын
һәм кабул итсен!***

39. Чиксез догалар — дин юлбашчысына,
Рәхмәтне таратты Галәм эченә.

40. Ул корәйши булды дусты Ходаның,
Һәрвакыт өммәте — кайгысы аның.

41. Булмаса иде аның кебек гәүһәр пакь,
Дәлил шушы — аңа бирде таҗын Хак.

42. Ул Мөхәммәт — шаһлар шаһы, дин шәме,
Аны тәрбия итте Рухыл-Әмине.

43. Бирде аңа Аллаһ исем — Мөхәммәт,
Дәрәҗәсенә җитү юк, ни хикмәт.

44. Төшермичә җиргә күләгәсен Ул,
Җиткерде күкләр катына үзен Ул.

45. Аяк баскан җирендә үсеп чәчәк,
Баш очында ак болыт йөрде һәрчак.

46. Күркәм нигъмәтен таләп итеп барча,
Аңа камиллек капкасын Хак ача.

47. Дәрәҗәдә моннан үтмәс сөннәт-фарз
Торып чыкканчы җиргә Даббател-Арз.

48. Һәммә диннән булып дине дә өстен,
Дәлилләп Ходаем белдерде сүзен.

49. Сыйфатының юк әйтелеп бетәсе,
Сүзем җитмәс, сөйләп бирсә Ходасы.

50. Рәхмәте булсын һәрвакыт Алланың,
Нәселе, сәхабәләренә аның.

51. Язылды фарсы теле белән китап,
Ышанычы белән дин эшен атап.

52. Аны төрки мөридләре күрделәр,
Әйттеләр: «Гәр дога кылыр изгеләр —

53. Язылса төрки теле белән сүзләр,
Һәм тынычлык табар иде күңелләр!»

54. Үтенеч кылдылар бу берничә яр,
Каләм тартканда ярдәм бирсен зинһар!

55. Булырмын бәндәнең гөнаһлырагы,
Барча дустым-туганның зарлырагы.

56. Әмма ләкин сүзләрен иттем гүзәл,
Миңа юктыр тәфсилле кылырга хәл.

57. Мин — бичара, чөнки гамь-сагышлымын,
Гаеп итеп сөйләүчегә каптым мин.

58. Гәрчә булсам да мин бер буш чикләвек,
Берничә дус кылдылар ишарә бик.

59. Аларның сүзен бозмадым мин — зарлы,
Кәгазь каралтып яздым күп начарны.

60. Дин өйрәткән сүзләрне кылдым исбат,
Аңа куйдым «Собәтел-гаҗизин» ат.

61. Үзем кебек хәстәләр булыр дип шат,
Нәсыйхәттән һәм бераз эшләдем яд.

62. Үгетләрне таш йөрәкле тыңламас,
Күп яуса да яңгыр, ташлар күгәрмәс.

АСЫЛ БӘНДӘЛЕКНЕҢ БӘЯНЫ

63. Яхшы бәндә — Аллаһ кушканны кылса,
Үзен — фани, Хакны — бакый дип белсә.

64. Нәфседән бизеп, Тәңрене таныса,
Шәригать тыйганнан еракта торса.

65. Буйсынса, йөгерсә, «бәндә» дигәндә,
Казага риза булса бар эшендә.

66. Өмет итеп шушы Кодрәтле Шаһтан,
Яну хәвефендә көйсә гөнаһтан.

67. Яхшы белсә җәмәгать таләпләрен,
Ерак кылса хилаф дин таләпләрен.

68. Шәригатьне белмәүче — Шайтан кемдер,
Мәгәр мең ел гыйбадәте дә чүптер.

69. Оялма мәгърифәтне өйрәнүдән,
Мичтә булыр җаең, калсаң белүдән.

70. Оялмас һич таләп әмерен алган,
Булыр яхшы оялудан оялган.

АЛЛАҺЫ ТӘГАЛӘНЕҢ МӘГЪРИФӘТЕ БӘЯНЫ

71. Ходай — бердәнбер, моңа шигем юк,
Уртагы һәм гаепләүчесе дә юк.

72. Фәрманыннан һичбер кем дә котылмас,
Кодрәтле Ул, һичкайчан бүтән булмас.

73. Булып Ул барча галәмнең иясе,
Аның юк туган көне һәм бетәсе.

74. Булып әзер һәрвакыт, юк урыны,
Аннан качып китә алмас заманы.

75. Үзе, шөбһәсез, бар һәм дә тиңдәшсез,
Шулай итеп барсын эшләр рөхсәтсез.

76. Күңелгә үтсә, күзгә төшсә бер шик,
Болардан һәм саф Ул — Кылучы терек.

77. Ул Хакимгә хөкемен берәү әйтмәс,
Затына һичкемнең акылы җитсәс.

78. Фәрештә-пәйгамбәрләр җитмәделәр,
Буйсындылар һәм фикер итмәделәр.

79. Әмма фикер ит Хода кодрәтенә,
Гаҗәеп эшләренә — сәнгатенә.

АЛЛАҺЫ ТӘГАЛӘНЕҢ СИГЕЗ СЫЙФАТЫ БӘЯНЫ

80. Дәлилләнгән Аның сигез сыйфаты
Һәм башкача булмас бу сыйфат заты.

81. Хаят, гыйлем, кодрәт, ишетә, күрүче,
Теләгәне — иңгән Коръән, и шәмче!

82. Тере Ул. Бүтән андый терек булмас,
Үләр һәр нәфес иясе, Ул — үлмәс!

83. Үз затынча шулай терек шушы Шаһ,
Әмма ләкин җисеме җаннан да саф.

84. Кирәкми Ходайга һичнинди әйбер,
Барча галәмнән бай шушы Терек, бел.

85. Булмас мохтаҗ һич эшкә Хак Тәгалә,
Җибәрмәгез күңлен, аксакал, бала!

86. Әгәр монда җибәрсәң күңелене,
Салыр Шайтан күңелгә мәкерене.

87. Сыйфатының берсе — гыйлемлек иде,
Ачыкны-яшеренне белә үзе.

88. Халык арасында кече-олылар —
Белә Хода — һәр ни эшне кылырлар:

89. Торса-йөрсә кеше файда-зарардан,
Кем эшләсә аңа файда-зарардан,

90. Күңеленә алса кайсы хәл-эшне,
Яшерен калмас Бөек Заттан берсе.

91. Белә һәркем бар икән мәгърифәте,
Берсе — кодрәт, сигезеннән сыйфаты.

92. Җанлымы йә җансызмы, барлы, юклы,
Ике җиһан эчендә булса хаклы.

93. Зарар, файда йә зыян, йә хәердән,
Яхшы бел, ул — каза белән тәкъдирдән.

94. Халыкларның барча эше һәм сүзе
Калмас бер бөртек тә тәкъдирсез үзе.

95. Теләген белдергәч Галәм иясе,
Һәр эшне «бул!» диде, булды барчасы.

96. Ни әйтсә дә иреге-кодрәте бар,
Кулы белән ясады димә, зинһар!

97. Телеңне сакла мондый көфер сүздән,
Хак Тәгалә саф вә пакь, гәүдәсездән.

98. «Коръән»нән кемнәр алды җанга кодрәт,
Аның бер сыйфаты ул, адәми зат!

99. Мәгәр белдең «Коръән» мәгънәсене төз,
Күңелеңне башка юлдан шунда өз.

100. «Басыйр» һәм «Сәмигъ»
аның сыйфаты, хак,
«Басыйр» дисәк — күрмәк,
«Сәмигъ» — ишетмәк.

101. Булып ул һәрвакыт дөнья вә диндә,
Күкләрдән югары һәм Җир эчендә.

102. Ишетү-күрүе — шөбһәсез-шиксез,
Булыр бердәй күренгән һәм күрексез!

103. Ишетүе-күрүе — кодрәтеннән,
Колак һәм күз белән түгел, бел, шуннан —

104. Колак-күз бәндәгә хаҗәт булганда,
Һичкайсының мохтаҗы юк Ходамда.

105. Терелсәң Ахирәттә, и хәсрәтле,
Ходаем дусларга йөзен күрсәтте.

106. Ләкин күренер Ул тиңдәшсез булып,
Мисалсыз Ул, торыр урынсыз булып.

107. Шулай белдерер шиксез Тәңрелеген,
Яхшы белер ничек күренгәнлеген.

108. Белә һәр адәми — булса хәтере,
Сүзне сөйләү — сыйфатының берсесе.

109. Сүзе хәдис белән түгел, шуны бел,
Аның әйткән сүзен әйтмәс авыз-тел!

110. Кешеләр сөйли алмас авыз-телсез,
Хода гына боларга һич мохтаҗсыз!

111. Язылса йә укылса, алсак искә,
Болар хәдис була, шуны белмәскә!

112. Сүзләрен яхшы белсәң Ходаемның,
Затында юк хәреф-аваз сүзенең.

113. Мәхлукатьтә нинди сыйфат бар икән,
Андыйдан Хак Тәгалә чиста икән.

114. Сыйфатының берсе — теләсә, эшләр,
Моны белгән кеше максатка җитәр!

115. Кадалса бер тигәнәк йә төшсә кыл —
Теләгеннән башка булмас, яхшы бел!

116. Әгәр кырмыска җиргә аяк басса,
Хәтта бер бөртек кенә дә ком кучсә,

117. Болардан башка да кече-олылар
Теләгеннән һичберсе узмыйлар.

118. Сыйфатының берсесе — Бар кылучы,
Ризыкны һәм барча эшне бирүче.

119. Бар кылды Ул ничек сезне һәм безне,
Шулай холык итте фигылебезне.

120. Мәгәр аз гына куймый иркебезгә,
Әмма дә бирде ихтыярны безгә.

121. Тиешле эш торыр яки тиешсез,
Аны кылуда бәндәләр тыюсыз.

122. Шушылай ихтыярый өлеше бар,
Бәндә күп йә аз кылса, җәза табар.

123. Ни, кем, ризыгын булсә карт һәм бала,
Бар итәр аны Үлемсез Тәгалә.

124. Хәрам эштән ләкин тыйды ул безне,
Бирде ихтыярый өлешебезне.

125. Хода риза түгел гөнаһ эшләргә,
Ризалыгы аның яхшы кемнәргә.

126. Кеше: «Риза!»— дисә бозык кылуга,
Хөкемедер әмма кәфер булуга.

127. Хода золым итмәде бәндәләргә,
Ләкин төз юлны күрсәтте безләргә.

128. Шушы халкы тиз төз юлда тайдылар
Һәм үз җаннарына золым яптылар.

129. Дөнья-Ахирәттә төшсә газабы,
Булыр Ул гадел, и адәм баласы.

130. Җансыз итеп ясар йә җан иясе,
Аның үз мөлке, золым юк эшләсе.

131. Әгәр гафу итсә, белеп кыла ул,
Бу — туры юлың һәм ихласың бу юл.

132. Җитәр без наданнарга моны белсәк,
Хөкем тотып, буйсынып һәм иелсәк.

133. Җәмәгатькә сөннәт төзегән ирләр
Әйттеләр: «Бик тә нәзек шул бу юллар!»

134. Бөек юлны калдырма үлгәнче, яр!
Аяк куйма тайгак җирләргә, зинһар!

ИМАННЫҢ БӘЯНЫ

135. Ходадан нәрсәләр килде, хак белдең,
Телең белән янә дә тәкърар кылдың.

136. Мөселманлык юлында будыр иман,
Моны белмәс кеше хәле бик яман.

137. Яхшы бел, иман киселмәс, булмас ким,
Калыр бер хәлдә, артык та булмас, кем!

138. Иман сүзе — сөннәт әһеле сүзе,
Һәрбер фирка бәхәс итте бу сүзне.

139. Булыр әмма гамәл артык яки ким,
Табар яхшы гамәлдән хакын һәркем!

140. Гамәлне үтә, әмма онытмагыз:
Гамәл белән җәннәткә барачакбыз!

141. Аның әмерен күңел-җан белән ал,
Гамәл кыл, үзеңне яхшылыкка сал!

142. Насыйп кылса җәннәтне — рәхмәте ул,
Гамәлгә таяныч кылмый гамәл кыл!

143. Хәерсез ул — кем гамәлдә тәкәббер,
Гамәлне кыл, гамәл — бәндә өчендер!

144. Гамәл кылуда кешеләргә — файда,
Диделәр: «Иман нуры арта анда!»

145. Ләкин булмас артык йә ким иманы,
Ышан Аңа, булма кеше яманы!

146. Гамәлнең файдасы иманың белән,
Кай чан ялгыз гамәл кылсаң, бу — бәла!

147. Аллаһ сакласын имансыз кешедән,
Кабул итмәс Ходаем һич эшеннән.

148. Гәрчә дә яхшылар гамәлен итсә,
Садакасын җирдә һәм малы итсә!

149. Ураза белән булса иртә вә кич,
Әмма файдасы юк кылганының һич!

150. Булыр тәмуг аның ахыр урыны,
Котылмас һич аның җисеме-җаны!

151. Әгәр иман бүләк булса кешегә,
Бирер хәер аның бик күп эшенә!

152. Әгәр олы гөнаһлар кылса чиксез,
Тәмугта калмас иманлы кем, шиксез!

МӨНӘҖӘТ

153. Илаһи, гөнаһлы бичарадан без,
Нәфес белән йөреп бәхетсездән без!

154. Дөнья эчендә кунак без бер кичә,
Нинди эшләр бу кичә бездән кичә!

155. Бу кичәдә бөтен ит иманнарны,
Таңда коткар тәтеннән бу җаннарны!

156. Күңел сандыгына тутыр энҗене,
Туры юлга керт, беләсең мөшкелне!

157. Шул явыз ниятле Шайтан бәдбәхет
Керде каты хәйләләр белән үтеп.

158. Әгәр булсаң минем хәлне яклаучы,
Гөл кебек көяр дошманлык теләүче.

159. Рәхмәт белән сакласаң Син юлыңда,
Дошманлык кылсаң, чара юк кулымда?

160. Янә иманда иде бәндәң хакыйк,
Ходадандыр туры юл белән тәүфыйк!

161. Ходаның ул фигыле, мәхлук кылмас,
Мәхлук кеше аны һаман да белмәс.

162. Диделәр: «Мәгърифәт белән сүз икърар —
Бәндәлекнең фигыленнән болар бар!»

163. Ничек бар кылды бәндәне ул Мәүла,
Мәхлук хәлендә иде шушы гәүдә.

164. Булыр бер мәгънәдә Иман һәм Ислам,
Моны белер һәр бала һәм олы җан.

165. Өммәт сүзен ныклап учла син, зинһар!
Бәхәстән файда юк, булса да аһ-зар!

ФӘРЕШТӘЛӘР БӘЯНЫ

166. Фәрештәләр бар да — Галәмнең сере,
Хакның бәндәсе алар һәрбересе.

167. Мохтаҗ түгел алар ашау-эчүгә,
Начар эшкә, кабәхәт сүз әйтүгә.

168. Хатын булмас аларның төсе, ир һәм,
Җенси теләксез итте һәм Шаһ Галәм.

169. Барчасы да Хода гыйбадәтендә,
Читләшмәсләр алар һич сәгатендә.

170. Гәрчә барчасы гыйбадәт сөрештә,
Якынрак арадан кайбер фәрештә.

171. Мөселманнар укыган шушы «Коръән»
Баштан-ахыр булыр Аллаһ сүзеннән.

172. Һәм дә пәйгамбәрләрнең бел барсын да,
Хак Тәгаләдән килгән Китабын да.

173. Җибәрде һәркайсы пәйгамбәренә
Һәм иман китерик безләр барына.

174. Һәммәсе Хак Тәгаләнең сүзләре,
Моны белер һәр олы-кечеләре.

175. Сүзен ничек сөйләвенең бәянын
Сурәте булегендә әйттем Аның.

ПӘЙГАМБӘРЛӘРГӘ ИМАН КИТЕРҮ БӘЯНЫ

176. Дан һәм хөрмәтем — кодрәтле Иягә!
Иман китерәбез пәйгамбәрләргә.

177. Аларның беренчесе Адәм иде,
Мөхәммәд барчасына ахыр иде.

178. Барсы да Тәңренең сөйгән колыдыр,
Барсы да җәннәт җиренең гөледер.

179. Ходаның хөкемен һәм фигыль-сүздә
Нәбиләр кылмады бер бөртек үзгә.

180. Дәрәҗәләренә җитми өлкән дә,
Җитә алмый һәм дә балалары да.

181. Аларның нәселе — адәм, туфрактан,
Пәйгамбәрләр барчасы пакь гөнаһтан.

182. Кайберләре үз эшләрен сөйләрләр,
Аңлатырлар моны аңлы бәндәләр.

183. Явызлыкны пәйгамбәрләр кылмыйлар,
«Хаталанып аягы тайган!» — диләр.

184. Алар һич явыз ният кылмадылар,
Боерылган әмердән чыкмадылар.

185. Барсы да рәхмәт диңгезендә гарык,
Рәсүл белән нәбидә — аерымлык.

186. Барсы да Тәңредән хәбәрен тапты,
Нәбигә шарт итмәде тик китапны.

187. Рәсүленнән шарт булыр бер китабы,
Ләкин килде бердәй вәхи илһамы.

188. Нәбидер һәр рәсүл, аңлаучыдан бул,
Әмма дә һәрбер нәби булмас рәсүл.

189. Сөйлиләр: «Мөэминнәр — йөрәк парәсе!
Бер мәгънәдә булдылар һәрбересе!»

190. Борынгылардан яхшы бер хикәят:
Алдагысы аның дөрес риваять!

191. Кеше заты пәйгамбәрне ул Солтан
Фәрештә-пәйгамбәрдән өстен кылган.

192. Бу сүзләрне сөйләү — сөннәт, җәмәгать,
Алар нәрсә әйтсәләр, бул канәгать!

193. Әйтәләр һәммә кешенең баласын
Барча фәрештәдән, дип, күпкә өстен!

194. Язылган “Кяфи суфи”ның эчендә:
Тәкъвалык, дип, сагышны Җир йөзендә!

195. Арада бар һәм гамәлсез кешеләр,
Хайван кебек ашыйлар да эчәләр.

196. Пәйгамбәрнең һәммәсе дә гаделләр,
Ләкин дә берсеннән берсе галимнәр!

197. Гыйбадәт савытында булса хәле,
Аллаһ белән сөйләшер пәйгамбәре.

198. Барысыннан өстене — Мөхәммәдтер,
Ул — йөзек кашы булган пәйгамбәрдер!

МӨХӘММӘД ПӘЙГАМБӘРНЕҢ МИГЪРАҖЫ БӘЯНЫ

199. Мөхәммәд барчадан өстен булды, хак,
Аңа, шиксез, мигъраҗ төнен бирде Хак.

200. Хәрам мәсҗеттән Әкъсага кинәттән
Алып барганы билгеле аятьтән.

201. Һәм Әкъсадан күкләргә барды ул нур,
Бу сүзнең хаклыгы хәбәрдән мәшһүр.

202. Күкләрдән югары һәркайсы якка
Ярдәм итте барырга ул Юмартка.

203. Барсына «хак» дип әйтергә дәлил бар,
Кайсы эштә Тәңрегә авырлык бар?!

204. Мәкамь, Сидрә, йолдыз һәм фәрештәне,
Тәмуг, җәннәт, Көрси, ничә кат күкне

205. Әгәр бер кичәдә күрсәтсә ул кем,
Бер мизгелдә белдерер, юктыр шигем.

206. Ничек хөкем итсә дә — Хак кодрәте,
«Нигә?» — дисә, бәндәләрнең хатасы.

207. Яхшы бел аның мигъраҗын син, и яр,
Тәне белән иде һәм уяу, и яр!

208. Хәбибен һәрничек кылса хөрмәтле,
Аз булмас, күптер Ходаның рәхмәте.

ДҮРТ БӨЕК ЯРЫ ҺӘМ БАРЛЫК КҮРКӘМ СӘХАБӘЛӘРНЕҢ БӘЯНЫ

209. Пәйгамбәрнең иптәшләре барсы хак,
Яман юлда йөремәс, һәркайсы пакь.

210. Булды һәркайсы юл күрсәткән йолдыз,
Хода халык улына биргән хак сүз.

211. Җәннәт булды алардан ун ярына,
Бәхет бирде алдан үзе барына.

212. Әбу-Бәкер һәм Гомәр, аннан Госман,
Гали һәм Талиха һәм Габдеррахман.

213. Зөбәер, Әбу-Гали дә тапты хәбәр,
Сәгыйть һәм дә Сәгъдә булдылар ун яр.

214. Мөхәммәд кем ул? Галәмгә юлбашчы!
Шатлык бирде өч баласына барсы.

215. Берсе — Фатыйма, аңардан хатирә:
Хәсән белән Хөсәен икәү бергә.

216. Пәйгамбәрләрдән соң аларны да бел,
Ирләрнең күркәме — Әбу-Бәкердер!

217. Бары аннан соң Гомәр, аннан Госман,
Аннан гына Гали, шөбһәсез, и җан!

218. Бу дүрт ир өммәт йөзеге кашы,
Шәфкать үтенечен алырлар барсы.

219. Рәсүл әйтте: «Үткәрсәм дөньядан йөз,
Болар хәлиф булыр утыз елга төз!»

220. Ул утыз елда шаһ иде бу дүрт ир,
Алар чорында гөлбакча булды җир.

221. Алардан соң һич галим дә, ни хикмәт,
Кора алмадылар гадел хөкүмәт.

222. Шушы дүрт иргә Мөхәммәд яр иде,
Җәннәт бакчасы чәчкәсеннән иде.

223. Рәсүлуллаһ юлын иртән һәм кичтә
Хилаф итеп калдырмадылар һич тә.

224. Ничек хилафлы булсыннар дүрт яры,
Пәйгамбәрдән утыз ел вәгъдә бары.

225. Аларның сыйфатының һич чиге юк,
Барсын языйм дисәм, мөмкинлегем юк.

226. Сәхабәләрнең барсы да чиста-пакь,
Барсы да дин күрсәтүче булды, хак!

227. Алардан соң һичкем урыннарында
Җитмәде һәм аяк тузаннарына.

228. Кеше булса пәйгамбәр мәҗлесендә,
Шик юк аларның да якынлыгында.

229. Савап иде ул ирләрнең теләге,
Хата булды көтмәгән тырышлыгы.

230. Хата эшләүдән адашты, димибез,
Өммәт арасыннан язды, димибез.

231. Өммәт һәм сөннәт әһеле иделәр,
Тырышның хатасын гафу итәләр!

232. Хатада, бәлки, табылды савабы,
Шушы сүзем сөннәтләрнең җавабы.

233. Язылган «Мәҗмәгыль ашъйа»да, нурлы,
Хатадан барсын да Ходам кайтарды.

ИМАМНЫҢ ШАРТЫ БӘЯНЫ

234. Имам шарт булды һәрбер даирәгә,
Шәригать карарын илдә тотарга.

235. Йөртергә шәригать буенча хөкем
Һәм дә яманнарны кайгыртты ул кем.

236. Әгәр солтан булса беразга фасикъ,
Боерса эш шәригатькә муафикъ,

237. Кылырбыз чын күңелләрдән итагать,
Булса да үзе яманга канәгать.

238. Имам өчен гаепсезлек шарт түгел,
Моны күрделәр тик шыгыйлар мәгъкуль.

239. Акыллы, бәлигъ булса һәр мөселман,
Имамына буйсынсын ул даимән.

240. Намазыңа зыяны юк андыйның,
Яхшы бел, бу — хәдисе Мостафаның.

241. Укысаң яхшы имамның артында,
Савабы да күбрәк булыр тагын да.

242. Беләбез ике читеккә мәсехне,
Болар тотты пәйгамбәр гадәтене.

ГАДӘТТӘН ТЫШ ЭШЛӘРНЕҢ БӘЯНЫ

243. Хак булыр кирамәтләр әүлиядән,
Ярдәмедер бөекләргә Иядән.

244. Кирамәтләр — хикмәтле эш булыр, кем,
Боларны сөйләп бирермен мин үзем.

245. Пәйгамбәрләр хикмәтле эш күрсәтсә,
Могҗизадан исәпләнә, әлбәттә.

246. Вәхи иңгәнчә мондый эше — дәлил
Пәйгамбәр булачагына, белсен ил.

247. Әгәр изге кешедән икән һәрчак,
Гадәттән тыш эш бу, шиксез һәм дә хак.

248. Күренсә бу гади мөэмин эшеннән,
Ярдәм булыр Аллаһның ул үзеннән.

249. Әгәр моны күрсәтсә кәфер кеше,
Шайтан коткысы булыр шушы эше.

250. Мәгәр ул Аллаһны танучы булса,
Яман эштән кулларын кыска тотса,

251. Ул әмерне һәрвакыт кылса ул кол
Һәм дә «кылма!» дигәнне кылмаса ул,

252. Яраткан Тәңредән курыкса һәрчак,
Шөбһәләнгән эштән тыелса ул пакь,

253. Һәм дә ләззәт белән җенси теләктән,
Яманга иярмәсә яхшы эштән,

254. Бу хәбәрләр кешегә булса иптәш,
Әйтелер: “Ул изгеләргә,— дип,— тиңдәш!”

255. Шәригатьсез кеше очса һавага,
Күңел бирмә аның кебек бәлагә.

256. Шәригатьсез кем әгәр йотса утны,
Һава уртасында менсә болытны,

257. Кайчан табар төтендәй күккә юлны,
«Бөек» димә мондый корыган кулны.

258. Була андый эшләр бары кәфердән,
Ничек хасил сихер һәм Самеридән.

САМЕРИ ХИКӘЯТЕ

259. Бервакыт фиргавен әмереннән Нил
Койган җиреннән кирегә акты, бел!

260. Шуны сөйлим — Һиндстанда бер хәлдә
Очарлар кәферләр тән белән һәм дә.

261. Ныклап тотмаса шәригать хөкемен,
«Кирамәт!» димә гаҗәеп эшләрен.

262. Шәригатьне кемнәр тоттылар саклап,
Кирамәт болардан китмәс һич ташлап.

263. Нәфсенең хилафы — камил гыйбадәт,
Булырмы моннан да гаҗәеп гадәт?

264. Берәү әйтсә: «Вәлиләр белә серне!»
Алла сакласын, сөйли яман сүзне.

265. Пәйгамбәрләр дә белмәде алай ук,
Тәңрем белдермәсә мәгәр шулай ук.

266. Ходаның хаслыгы —Галәмнең сере,
Бу сүзнең юк бөртек кадәр гаебе.

267. Яхшы бел, булыр эштән фалчылар
Хәбәр бирсә, яки мәгәре җеннәр,

268. Кешеләр: «Чын!» — дисә шушы сүзләрен,
Кәфер булыр, кара ясар йөзләрен.

269. Яхшы бел син, кайбер кәфер бәндәләр
Әйтсә: «Якынлык тапканны Хак сөяр!»

270. Күтәрер шәригать хөкемен аннан,
Йөзе кара булыр болай сөйләнгән.

271. Бу буш сүзләр Алласызлык эшеннән,
Болар — шәригатькә каршы төркемнән.

272. Шәригатьне кеше юкка чыгарса,
Шигем юк мондыйлар кәфердән булса.

273. Булса кеше якын пәйгамбәреннән,
Бик тиз бизәр шушындый сүзләреннән.

274. Күтәрмәде шәригатьне алардан,
Үлгәнче күтәрмәс һәм башкалардан.

275. Сөекле хәзинәсеннән — Мөхәммәд,
Пәйгамбәрләрнең солтаны, ул — рәхмәт!

276. Китәр вакытында шул булды хәле:
Үзен юарга юк иде көч-хәле.

277. Ишеткәч азан тавышын шул сәгать,
Диде: «Йә Гайшә, алдырчы тәһарәт?»

278. Аягына басканда аңын җуйды,
Гөл йөзеннән сәйләндәй тир йөгерде.

279. Аңына килде, тәһарәт яңартты,
Җәмәгатьне эзләп урыннан купты.

280. Аяк куймый торды ул сер иясе,
Һушыннан китте юклыктан бер көче.

281. Җаны чыкканчы ташламады сүзен,
Хилаф итеп башкармады бер эшен.

282. Шундый изге Мостафа да курыкты,
Өч намазга үзен ул әзер тотты.

283. Шулай курыкса сөекле бәндәсе,
Безгә — куркып, котларыбыз чыгасы.

284. Шиксез гәрчә пәйгамбәрләрдә иман,
Әмма күңелләрендә хәвеф һәм кан.

285. Өммәтләре рәхмәт эчеп торса да,
Имансыз китүләре бар ахырда.

286. Әгәр Галәм нурланса син булганга,
Кояш кебек тетрә Аллаһ булганга.

287. Бөек иргә хәвефнең зуры кирәк,
Биек җирдән егылу газаплырак.

288. Тотмас өлкән юлларын кечедән киң,
Сөртенгән дөя булмас сарыкка тиң!

289. Куркуы күп шөгыльләре яхшының,
Сәфәрдә хәвефе күп мал хушлының.

290. Шомланудан ерак — томана бәндә,
Китәр кайгы белән ул йоклаганда.

291. Мәгәр чыннан да бер генә, башка юк,
Үлә һәр нәфсе иясе, булыр юк.

292. Кайсы колга әҗәл вакыты җитсә,
Котылмас, күпме генә хәйлә итсә.

293. Читтә калмас адәмиләр әҗәлдән,
Килсә сәгате, калмас ул үлемнән.

294. Кешенең кулыннан һәм үлсә бер җан,
Әҗәл җитеп үлде димә, кертеп сан.

295. Кайсы сәбәп белән үлсә адәмнәр,
«Әҗәле казадан булды», — диделәр.

КАБЕР ГАЗАБЫ ХӘБӘРЕННӘН

296. Кабер газабы кәферләр өчен чын,
Күрер гүрнең газабын кайбер мөэмин.

297. Язылган бу күп китаплар эчендә,
Килер ике фәрештә гүр эчендә.

298. Сорарлар: «Кем Ходa белән рәсүлең?»
«Ни, — диярләр, — янә динең һәм юлың?»

299. Әгәр керсә газап фәрештәләре,
Борын-авыздан чәчелер утлары.

300. Әгәр яхшылык белән күз салсалар,
Гамьле күңелләр киселеп калсалар.

301. Дияр: «И адәми, сиңа килде җай!»
Җавабын белмәсәң, вай өстенә вай!

302. Сугарлар гөрзи белән ул ике яр,
Ишетер кеше һәм җен, һәм башкалар.

303. Аларның сугуына түзмәс таулар,
Ничек чыдар моңа бер уч туфраклар?

304. Тулыр кабергә тәмугның төтене,
Үкенүдән килмәс файда, бел шуны.

305. Ярдәм итсә серләр белүче Алла,
Ул икесе кērерләр көлә-көлә.

306. Әйтерләр кергәч: «Хәвефләнмә миннән!»
Сорарлар миһербанлык белән синнән.

307. Әгәр бирсәң җавапны савап белән,
Ачар җәннәт ишеген хөрмәт белән.

308. Караңгы гүр булыр шундый сөенеч,
Бетәр җиһан өчен булган көенеч.

309. Күңелдә кайгы калмас бөртек кадәр,
Ятарсың яңа өйләнгән ир мәгәр.

310. Һәм моннан соңгы бар нигъмәтләрене
Ходадан башка кем белер барыны.

311. Илаһи, бәндәңмен, бичарадыр мин,
Һавалы нәфсе белән болгандым мин.

312. Барча җитешсез ягымны да беләм,
Мөселманнар кылмас эшләрем бар һәм.

313. Булдым бәндәнең йөзтүбән киткәне,
Барлык дуслар-туганнарның мескене.

314. Минем кебек гөнаһлы юк җиһанда,
Тышымдагыдан түбән һәм эчем дә.

315. Нишлим, акыл күземдә һич нуры юк,
Гамәлем юк, кылганым да ахмаклык.

316. Гәрчә мин яман колың баштанаяк,
Чумганмын гөнаһ диңгезенә шул чак.

317. Әмма тугры идем мин берлегеңә,
Таяндым ярлыкавың өметенә.

318. Ләхеткә керсә бу ялгыз гарип баш,
Кабергә куйсалар халык-карендәш,

319. Хәерсез булса җан сагыш сөрештә,
Килсәләр сорарга ике фәрештә,

320. Син җиңел итмәсәң анда сорауны,
Нинди хәлгә салырлар бу бәндәңне?

321. Дисәләр: «Раббың кем, килгәнсең монда?»
Телемә көч бирсәңче, Раббым Алла?!

322. Гәрчә гөнаһлыдыр, Раббым, бу бәндә,
Үзең ярдәм бирче «Раббым!» дигәндә.

323. Әгәр үзең мине «колым» димәсәң,
Файда юк үземне мин «колың!» дисәм.

324. Илаһи, рәхмәт иңдер монда-анда,
Белдер мине үзеңә диеп бәндә!

325. Әгәр дә күзсез яшәп кеше үлсә,
Шиксез, сорарлар аннан да, әлбәттә.

326. Әгәр дәрьяда үлсен йә асылынсын —
Газап итсә, адәм улы ни белсен?

327. Ерткыч хайван адәм улын ашаса,
Шик юк — карынына кереп сораша.

328. Әгәр бәндә газапланылса анда,
Тоймас хайван бу эшне корсагында.

329. Ничек әйтсә Хак Тәгалә салып сүз,
Монда бәндәләрнең акылы көчсез.

330. Нәрсә дисә Ходаең йә пәйгамбәр,
Аның хөкеменнән тайпылма, зинһар!

КЫЯМӘТ ХАКЛЫГЫНЫҢ ҺӘМ АНДА ХИСАП БУЛАЧАГЫНЫҢ ХӘБӘРЕ

331. Кыямәт — хак, булыр, и адәми зат,
Хода Коръәндә сөйләде ничә кат.

332. Кодрәт итте, туфрактан булды тәнең,
Кире үз хәленә кайтыр бер төнен.

333. Тәнең төрлечә таралса, җыйналыр,
Иске хәлеңә Аллаһы кайтарыр.

334. Һич җирдә юкны бар итте Ходаем,
Яратса кирәген, булмас һич сүзең.

335. Ул бит Хаким, ничек кем хөкем кылды!
«Терел!»— дигәч, барча Галәм терелде.

336. Җыяр Мәхшәр җирендә һәммә җанны,
Сорар бәндәсеннән яхшы-яманны.

337. Күп яки аз кылсалар да эшләрен,
Бәндәләрдән сорар ул хисапларын.

338. Җиңеллек бирсә һәр бәндәгә Хода,
Шулвакыт җавабын тапшырыр бәндә.

339. Әгәр каты тотса бәндә хисабын,
Үзе белер аңа салган газабын.

340. Белер гәрчә барлык хәлләребезне,
Үлчәр гамәли китапларыбызны.

341. Җибәрсә китапны рәхмәт юлыннан,
Килер китап ул колның уң кулыннан.

342. Кызыл йөзләләнеп ул горурланыр,
Сөенеченнән шундук аваз салыр:

343. «Китабымны укыгыз сез каршымда,
Килде ул лаек минем ихласыма!»

344. Олы җәннәт булыр яшәр урының,
Рәхмәткә һәм чумар җисемең-җаның.

345. Әгәр китап килер булса газаптан,
Бирер аркасыннан йә сул тарафтан.

346. Кара йөзле булып оятка калыр,
Муенына аның богау салыныр.

347. Тагын да утлы чылбырны урарлар,
Ярдәм итмәс туктаусыз ялварулар.

348. Булыр төрле мәшәкатьләр йөкләнгән,
Төшерерләр тәмугына йөзтүбән.

349. Илаһи, куркабыз без хәзрәтеңнән,
Өметем күп «Гаффар» аталуыңнан.

350. Егылганда яман һәм яхшы бәндә,
Колыңны кылма оятлыдан анда.

351. Әгәр гамәлемә салсам күземне,
Җәзага лаеклы диям үземне.

352. Әгәр үзеңә баксам мин, Илаһым,
Өметем зур багышларга гөнаһым.

353. Әгәр син япмасаң пәрдә гөнаһка,
Таң атканчы чыгалмамын уң якка.

354. Илаһи, ярлыкауга мохтаҗың мин,
Синең киң рәхмәтеңнең өммәте мин.

355. Өметләр күп булыр андый Шәрәфтән —
Җибәрсәнә китабым уң тарафтан?!

356. Гафу челтәрен яп гаебебезгә,
Рәхмәт энҗеңне салып якабызга.

357. Илаһи, куркабыз без җаныбыздан,
Җибәрмә китапны сул ягыбыздан.

358. Өметтә бәндәгез, куркуда җаны,
Җиңел булсын ул көннәрнең хисабы.

359. Яхшылык белән сора эшебезне,
Кара кылма ул көндә йөзебезне.

360. Гәрчә дә лаек булмаган яман мин,
Үзең әйттең: «Колыма миһербан мин!»

361. Әгәр бераз булса да усаллыгым,
Хәбибең өммәте мин, кол аталдым!

КЫЯММӘТНЕҢ ҮЛЧӘҮ ТӘЛИНКӘСЕ БӘЯНЫ

362. Үлчәү бар ул, чыннан, Кыямәт көндә,
Аның дөреслеген әйтте Коръәндә.

363. Белер Тәңре гәрчә дә хәлебәзне,
Үлчәвенә салыр гамәлебезне.

364. Ачыклык бирер кылган кыланышка,
Җитешмәс акыл безнең шушы эшкә.

365. Үлчәү барлыгына ышанычым бар,
Нинди булуында ни эшебез бар!

366. Илаhи, авыр ит үлчәвебезне?!
Сәламәт тот безнең иманыбызны?!

СИРАТ КҮПЕРЕ БӘЯНЫ

367. Җәhәннәмдә бер күпере бардыр, аh,
Шушы күпер «Сират» дип атала, ваh!

368. Кылычтан үткен үзе, кылдан нечкә,
Үкенгәннәр шушы көн төшәр эчкә.

369. Гаҗәп, хәйран булыр адәм баласы,
Аяк куйсаң, җәhәннәмгә чумасы!

370. Әгәр «кайтам» дисә, булмас яклаучы,
Мөшкел хәлгә бәндәләрең калучы.

371. Күз алдында күрсәләр, ут йотарлар,
Җаннарына өметсезлек тотарлар.

372. Йөрәкләр кан булыр, күзләр түгәр яшь,
Бу урыннан котылырмы гарип баш?

373. Үксү-елау куптарыр бар кешеләр,
Кемнәр — үтәр, ә кемнәр — егылырлар.

374. Ярдәм итсә, кайбер кем, адәми зат,
Үтәр аннан яшендәй, кайсы — тиз ат.

375. Кичәр кемнәр аннан чаптар тай кебек,
Узар кайсылары хөрмәткә лаек.

376. Үтәр кайсы мөселман тая-тая,
«Беттем»,— дигәндә җитәр үз җаена.

377. Аяк куйса, егылыр кайбер кеше,
Илаhи, җиңелләндер син ул көнне?!

378. Әгәр үткәрмәсәң аннан сәламәт,
Колың рисвай булыр, килеп Кыямәт.

379. Бар икәнен белеп күпме хәтәре,
Миннән калмады гөнаһ эшләре.

380. Илаһи, бәндәңне үкенүче кыл,
Шәригатьтә аякларын ныклы кыл?!

381. Яхшы шәехкә тапшыр син колымны,
Ярдәм урамында киң кыл юлыңны!

382. Гөнаһ утына тайдырма аягым,
Җәннәт мәгърифәте булсын бу җаем.

383. Киң күңел падишаһы, и Ходаем,
Шәфкатеңне күрсәт миңа һәрдаим.

384. Әгәр бераз чиктән ашса гөнаһым,
Сәламәт кыл хәтәрләрдән, Илаһым?!

385. Әгәр сансыз бозыкларны кылсак без,
Өмет шунда — Сине бер дип беләбез!

386. Илаһи, берлегеңнең хөрмәтеннән,
Сәламәт кыл көферлек михнәтеннән.

КӘҮСӘР ЧИШМӘСЕ БӘЯНЫ

387. Кыямәтнең пәйгамбәр чишмәсе, аһ!
Сыйфатын тәгаен кылды хакыйк шаһ.

388. Суы ул чишмәнең сөттән ак булыр,
Исе дә мөшкәттән хушлырак булыр.

389. Бер тамчы эчсә аннан һәр мөселман,
Яхшы бел, сусамас һич тә ул шуннан.

390. И Ходаем, насыйп итсәңче аннан?!
Өмете күп булыр бәндәңнең Синнән.

ШӘФӘГАТЬ БӘЯНЫ

391. Хода рөхсәте белән һәм шәфәгать
Кылыр пәйгамбәр — кемнәрдә итагать.

392. Шәфәгать — мөселманнар өчен файда,
Ләкин булмас Хак теләгеннән алда.

393. Хода рөхсәт бирсә бу Кыяматтә,
Сөекле бәндәсе булыр шәфкатьтә.

394. Кыямәт көн —гаҗәеп авыр көндер,
Аның катылыклары да бик күптер.

395. Ул көннең хәленнән һич тә шигем юк,
Парә-парә килеп таулар булыр юк.

396. Җир йөзеннән ташлары-агачлары
Йон кебек очарлар һәм шунда бары.

397. Җир-күкләр түзмәсә шушы хәлләргә,
Без — тамчы су, безгә ничек түзәргә?

398. Бу кайгы-хәсрәттән агарыр чәчләр,
Угыл-кызга минем бу дәлилем бар.

399. Бер-берсенә дошман булырлар дуслар,
Бергә йөрер бергә намаз кылганнар.

400. Һава кызар бакырдай, җир — тимердәй,
Газап төшкән кеше булыр күмердәй.

401. Сөңге буе өстә торыр кояшы,
Тиргә чумып кеше барыр барысы.

402. Үз хәле белән булыр адәмиләр,
Кылганны уйлап кайнар шунда миләр.

403. Әгәр Хак япмаса гөнаһларыңны,
Әйтеп бирер аяк-кул эшләреңне.

404. Кабәхәт гамәлләрең төшсә күзгә,
Даруын кем белер хәсрәттән безгә?

405. Мөхәммәд булыр Ходайның сөйгәне,
Гөнаһлы дәртләргә саулык биргәне.

406. Мәртәбә билбавын бәйләр шушы яр!
«Җаным»— дисәләр, ул: «Өммәтем!» — дияр.

407. Һәркем үз нәфсенә тоткын булса, зар,
Мескен өммәте өчен Мөхәммәд зар.

408. Әгәр имчәк бала булса шунда кем,
Аны табып әнкәсе сөенсә, кем,

409. Моннан да артыграк сөенер шул чак
Өммәте өчен Мөхәммәд, белсәң хак!

410. Агар, дәрья булыр ул мөхәррәмнән
Шәфкатьлелек сөте — Бакча Гөленнән.

411. Хак әмере белән һәр якка агар,
Насыйп иткәне ул дәрьяны табар.

412. Насыйп булмаса мәгәре адәмгә,
Олы ямьнән коры калыр ирен дә.

413. Ярдәм булмас, Кыямәт сахрасы, аh!
Бу колларны диярме «өммәт» ул шаh?

414. Әгәр «өммәт» дисә, килер хуш бәхет,
Юк исә, гөнаһларың иш булыр, эт.

415. Мөхәммәд гамь һәрчак догада иде,
Мескен өммәт өчен кайгыда иде.

416. Әгәр «өммәт!» дисә, нур өстенә нур,
Юк исә, гөнаһлы кеше булыр хур.

417. Бу өммәтләр күп кылды яман эшне,
Гөнаһ белән каплдылар тормышны.

418. Хайван кебек эчтеләр-ашадылар,
Телләре белән «өммәт» димәделәр.

419. Ходай, ярдәм ит хәсрәтле сәгатьтә,
Сөеклеңнән насыйп булсын шәфкать тә!

420. Аерма яхшыларның арасыннан,
Ерак куйма сөеклең карашыннан.

ҖӘННӘТ БЕЛӘН ТӘМУГ БӘЯНЫ

421. Җәннәт белән тәмуг икесе дә бар,
Халкы өчен яратылганнар шулар.

422. Күңелеңә салма буш фикереңне,
Ул ике урын тотсын күңелеңне.

423. Әгәр әмер итсә күккә-җиренә,
Шушы урынның куяр Ул беренә.

424. Кәфер керер тәмугка, чыга алмас,
Газаптан һичвакыт котыла алмас.

425. Мәңге анда калмас иманлы бәндә,
Кулдан тотар ахыр иманы анда.

426. Әгәр гафу итсә гөнаһны Аллаһ,
Әйт: «Гөнаһларымнан аерды ул Шаһ!»

427. Аз гөнаһың өчен тотса Ходаең,
«Аның ирке!»— диген, булса акылың.

428. Үзе — Ярлыкаучы ул Бар итүче,
Колына һәр хөкемне китерүче.

429. Аллаһ сакласын гөнаһлы эшеннән,
Мөэмин булсаң, нур ал иман шәменнән.

430. Җәннәт эченә кеше кергән икән,
Барча максатын анда хасил иткән.

431. Терек булыр һәрчак, моннан соң үлмәс,
Хәсрәт-кайгы, гамьнең бөртеге булмас.

432. Һаман да сөенечтә яшәр бәндә,
Алдыңнан кичмәс шат тормышы анда.

433. Әгәр җәннәт белән тәмугны ул саф
Кылып җыйдырса бер Кафтан бер Каф,

434. Сөйли алмам ике җирнең сыйфатын,
Аны яхшы белер тик Тәңре затым.

435. Бу җирләрнең сурәтенә чик булмас,
Аларның һичвакыт бетәсе булмас.

436. «Шәрхе-әүрад» китабында язылган:
«Күкләр, рухлар мәңгегә яратылган!»

437. «Фани булмас, — диде,— һәм Ләүхә,
Каләм!»
Ышаныч булдыр боларга, и адәм!

МӨНӘҖӘТ

438. Илаһи, хакыйкый ышаныч белән
Мине катыштыр пакь туфрагым белән.

449. Күңелдәге ышаныч телдә булсын,
Бу сүздән авыштырма, ныклы торсын!

440. Ходаем, үзеңне хөрмәтең белән
Ярлыкаучы дип ышандык күңелдән.

441. Бу мескеннәрне “мөэмин” дип атадың,
Җәмәгатькә сөннәттән өлеш ачтың.

442. Шушы исемнән аерма һичкайчан,
Хәтта гөнаһка төшсәм дә шушыннан.

443. Фәрештә килсә тәннән алырга җан,
Шунда да иманны үтенер Шайтан.

444. Күченгәндә тәннән шушы татлы җан,
Ачысыннан китәрсең һәм акылдан.

445. Күңел бөркетен аулар өчен шунда
Хәйлә кылыр Шайтан төрле ягында.

446. Терек вакытында Аллаһдан ярдәм
Булмаса, камыш урар җанга Шайтан.

447. Йа Ходаем, үлемдә-яшәештә,
Ләхеттә, Кыямәт, Күпер кичештә —

448. Барлык җирдә мөэмин исемебездән
Аерма, хаклыгыңны — затыбыздан.

449. Һаман нәфсе белән Шайтан бер җирдә
Мине аздырдылар дөнья һәм диндә.

450. Теләгем булды һәрдаим пакь Ходай,
Колыңны рисвай итмә син дә болай.

451. Ходаем, ялгыш-хата эшләрем күп,
Шайтан телем яздырды юлымнан күп.

452. Үкенәм гөнаһта үткән эшемнән,
Көндез, кичем, җәем, язым, кышымнан.

453. Яман эштән бөтен тәнемне пакь ит,
Күңелемне үзеңә сагышлы ит.

454. Янә оятлы итмә минем баштан
Салдырып чалма һәм фәсне яңадан.

455. Мөнәҗәт әйтте мескен Аллаһияр,
Кабул итә күр дин тотучы, и яр!

456. Телим гозер әйтергә, Сер белүче,
Телемне мең телем итсәм, аз, белче.

457. Оятлы мин, Син — серләрне белүче,
Гозер әйтүем йөз меңнән бер, күрче!

458. Төз йөрүче бәндәләрдән түгелмен,
Төзләргә йөз куйсам мәгәр, кирәкмен.

459. Телем белән теләп сорарларым бар,
Аллаһының яшерен серләре бар.

460. Шушы хәвеф белән барыр җиремнән,
Тирем ага гөнаһ өчен үземнән.

АВТОРНЫҢ НӘФСЕГӘ ИЯРГӘНЕ

461. Китәр дөньядан Аллаһияр бозык,
Болай йөргәннәрнең үлгәне артык.

462. Яман нәфсең синең уттай тоташты,
Гөнаһың арта-арта чиктән ашты.

463. Белә алмам, ничек оятсыз булдың,
Ничек җансыз, тәнсез һәм затсыз булдың?

464. Хайванмы син, дивана ирме соң син?
Таулардан ашкан гөнаһларың, күр син!

465. Куркак ирме син, әллә балигъ һәм яшь?
Йөзең каткан, телең ачык, җаның таш!

466. Гыйбадәтең яхшымы, фигылеңме?
Ябалак алган бу Һомай кошыңны.

467. Тәүбә иттең, барсы да булды ялган,
Кем соң синдәй гөнаһ астында калган?

468. Ни өчен еракта йөрдең хак юлдан?
Җибәрдең гыйбадәт җебеңне кулдан.

469. Ни кылсаң да җиһанда иртән һәм кич,
Ялган белән ул эшне эшләдең ич.

470. Билеңне кысып бәйлә, бушка торма,
Күзең ач, кәрваннары күчте, калма!

471. Томанлык карасын сөртмә йөзгә,
Җыйды халык үз гамен синнән үзгә.

472. Юлдашларга гамәл йөкләнде монда,
Китәрләр бакый йортка көн дә, көн дә.

473. Гафил булмасаң, күрерсең үткәнне,
Күтәрмәссең йокыдан ник башыңны?

474. Күзең алдында карендәшләрең төз
Сәфәр рәхәтенә бәйләнерләр тиз.

475. Ә син хәмер хәрамыннан кәефле,
Ятасың рисвай, хәлең дә хәвефле.

476. Бөекләр һәм кечеләр берәм-берәм
Киттеләр максат йортына, син күрсәң!

477. Әгәр синнән көчлеләр юл тотсалар,
Шулай ятарсыңмы, и акылсыз яр?

478. Көтмәгәндә кәрван солтаны килсә,
Сиңа асыл ватан хөкемен әйтсә,

479. Олуг йортка керерсең син барыбер,
Ни кылырсың, азык каян табылыр?

480. Гаҗәеп юл, хәсрәтле һәр адымы,
Кәрваннарны батырды кайгы-гаме.

481. Хосусан, юлда бер вәхшәтле өй бар,
Кереп ялгыз башың ул өйгә качар.

482. Кәрваныңнан аерып китерерләр,
Кызыл гөлдәй йөзләрең сулдырырлар.

483. Газиз тәнең нигъмәт җыйса, хур булыр,
Кара җир астында бичара булыр.

484. Дөньялыкта сүзгә оста кешеләр
Хак фәрманына сүзсез буйсынырлар.

485. Ләхет корты әгәр килсә ашарга,
Булмас көчең аннан «көш!» дип качарга.

486. Җитешсә сорарга ике фәрештә,
Ни кылырсың, бәндә, хәсрәт сөрештә?

487. Мәгәр Тәңре Тәгаләдән юк ярдәм,
Файдасыз ул елап сораулар бердәм.

488. Яхшы бел боларны, и зарлы бәндә,
Ходадан башка хөкем юк беркемдә.

489. Ныклап коллыкка бәйләсәң билеңне,
Мактау белән яшелләндер телеңне.

490. Адәм баласы гүрдә ялгыз торса,
Бер кәрванда булып мәхшәргә йөрсә,

491. Әмма һәрбер кеше үз матәмендә
Булырлар ахыргы файда гамендә.

492. Хода аваз салса: «И зарлы бәндә,
Ни китердең, нинди эш кылдың анда?

493. Тәнең эчендә татлы җан яраттым,
Хайван кылмадым, кешедән яраттым.

494. Сине керттем мөселманнар җиренә,
Нигә шөкер иттең меңнән беренә?

495. Бар әгъзаларыңны сәламәт иттем,
Саф затымны белерлек галим иттем.

496. Сугардым су-нигъмәт белән төшеңне,
Хәзер әйт миңа син кылган эшеңне!»

497. Ни диярсең җавабыңда, килеп, һай,
Бу хәсрәттән йөзең кара синең, вай!

498. Баштанаяк бар җирендә гаеп бар,
Гафу итәр бер Хода үзе мәгәр.

499. Янә килсә аваз: «Моны белегез,
Яманнар яхшылардан айрылыгыз!»

500. Мөселманнар арасында яман син,
Яманлык белән нык уралгансың син.

501. Яманлыгыңны Аллаһ үзе белер,
Бәхет япмасы әһлегә ябылыр.

502. Әгәр дә син җиһанда рисвай булсаң,
Халык эчендә фетнәгә баш куйсаң.

503. Телеңдә гәрчә тәсбих һәм дә тәхлил,
Ләкин күңелеңдә хәйлә, ялган, бел!

504. Телеңдә халыкка вәгазь һәм дәрес,
Ләкин күңелеңдә андый юк дөрес.

505. Кереп халыкка фәкыйрь кием белән,
Ләкин күңелеңдә оят юк, күрәм.

506. Күз алдында гаҗәеп суфи шул син,
Яшерен нәфсегә буйсынган шул син.

507. Мәгәр серләрне асраучы Рәхмәте —
Гафу итте гөнаһларны, хикмәте!

508. Шушы сагышлы күңелең булсын шат,
Яхшылар арасында исемен әйт.

509. Кеше яманлык кылса, артыр-ташыр,
Сакласын Хода, ул, кем, читтән ашыр.

510. Кеше булсаң, куй явыз бу эшләрең,
Бушка үткәрмә елыңның кичләрен.

511. Хатыншамы, башкамы, кулдан китәр,
Җимеш бирмәгән агачтай буш үтәр.

512. Яшең үткән саен бар фигылең яшь,
Күзең яшьле һаман, и мәгънәсез баш!

513. Канәгатьлек хәзинәсенә күз ач,
Саранлыгың күренсә, торып тиз кач.

514. Чәчелмәстән алда чәч син үзеңне,
Сүрелмәстән алда сөр син йөзеңне.

515. Җир казылганчы кайт син азганыңнан,
Язылмый торып ян бу язганыңнан.

516. Мәңгелек димә рәхәт гомереңне,
Хакны тап әҗәл тотканчы үзеңне.

517. Торган җирең балчык белән катыш лай,
Нәсыйхәт бүлмәсенә кер, келәм җәй.

518. Куркып рәхәт тормыш һәм дә шатлыктан,
Үзен белгән кайчан калыр коллыктан?

АВТОРНЫҢ ВАСЫЯТЬЛӘРЕ БӘЯНЫ

519. Мин үлсәм, и җан дусларым, белегез,
Башка үлекләрдән өстен күрмәгез.

520. Чүп-чар өстендә ташлап хур итегез,
Хайван гәүдәсе кебек гарь итегез.

521. Бусага астына ташлагыз тәнне,
Кәфен итегез черек күлмәкләрне.

522. Миңа әрәм, тотмагыз яхшы бәзне,
Әгәр кешеләр кузгатсалар сүзне,

523. Җибәрегез бара торган юлына,
Аңсыз калмагыз сез бу шомлыгына.

524. Күзегездән чыгармагыз тамчы яшь,
Җеназамның артыннан атыгыз таш.

525. Аягымнан тотып ташла ләхеткә,
Ни өчен кылмадым коллык мин Хакка!

526. Әгәр булсам бераз гөнаһ иясе,
Дога-зарның булыгыз сез хуҗасы.

527. Әйт: «Дөньяны тәрбияләүче Аллаһ,
Рәхим-шәфкать бирче берүк безгә, ваһ!

528. Алып килдек сиңа качкан колыңны,
Хата ишеген ачып, токкан юлны.

529. Килә белде, юк хәйләсе китәргә,
Теле кая аның гозер итәргә?

530. Гөнаһы күп, туры карар йөзе юк,
Буйсынудан башка һич чарасы юк!»

531. Әгәр бирсәң җәза, бар итүче Син,
Гафуласаң, үз иркең, падишаһ Син!

532. Илаһи, бар исемең хөрмәтенә,
Пакь затың, сыйфатыңның хөрмәтенә.

533. Бу качкан колыңа шәфкатеңне бир,
Чөнки кылды коллык богавын бу ир.

534. Мөхәммәд исемле дустың хөрмәте,
Насыйбың ит Ахирәттә рәхәтне.

535. Барча үткән рәсүлләр хөрмәтеннән,
Барча яхшы колларның хөрмәтеннән.

536. Бераз начар фигыльле бәндәң булсам,
Гөнаһлы йөземә ярлыкау салсаң,

537. Газават кылган ирләр җаны өчен,
Шәһитләрнең мөбарәк каны өчен,

538. Өлкәннәрнең сакалы агы өчен,
Егетләрнең дәртле җаннары өчен,

539. Әбиләрнең агарган чәче өчен,
Әсир халыкның салкынлыгы өчен.

540. Гәрчә гамәлдән кулымда юк бер эш,
Бу качкан колыңны рисвай итмә һич?!

КАМИЛЛЕК БАСКЫЧЫН ЭЗЛӘҮ БӘЯНЫ

541. Кил, и Аллаһны эзләүчедән булсаң,
Кәгъбә-хаҗ юлы максатында йөрсәң.

542. Аяк куйсаң әгәр шушы баскычка,
Кулыңны бир элек шәех, бурычка.

543. Гаҗәп юл бу, аның ахыры юк,
Хәтәр җирләренең һәм саннары юк.

544. Чокырлар күп таләп иткән юлыңда,
Һәлакәтләр тулы һәрбер адымда.

545. Михнәт белән рәнҗү тулы гаҗәп юл,
Әмма һәр җирдә байлыгы, шуны бел.

546. Бу байлык чәчелеп яткан урында
Юлбарыслар әзер тора кырында.

547. Әгәр булмаса шәех, юл башлаучы,
Шайтан килер сиңа богау сайлаучы.

548. Әгәр булмаса кирамәт иясе,
Кыен сиңа бу юлдан җитешәсе.

549. Кайчан шәех бирсә көчен юлына,
Танып ир яхшысын, тотып кулына.

550. Бу шәех шәехләр шәехе булыр,
Гыйбадәт урманына арысландыр.

551. Үтмәсә һич шәригатьнең эшеннән —
Саран булса ул башка бер кешедән.

552. Алып кулына якты гыйлем шәмен,
Яхшы белсә серләрнең гаме ямен,

553. Бизәр булса тән-җанынннан тулаем,
Йолар бәладән күрсәтеп сабырын.

554. Кайда дисәң шәехлектә билгене,
Тәкәббер булмаса саны, белеме,

555. Үзенең нәфсесен белмәсә, ул — пакь,
Коллыкта булып әйтсә: «Без — колың, Хак!»

556. Гәрчә читтә ул калмаса эшеннән,
Үзен ким күрсә һәм мөэмин кешедән.

557. Ишетмәсә кеше һич «мин!» дигәнен,
Үзе һәм белмәсә фани икәнен.

558. Һәм дә: «Хакка ирештем мин!» — димәсә,
Ирешкән кеше моны һич әйтмәс, йә!

559. Үзенең башын сатса мәгәр ул кол,
Шунда акыллы кем бирер аңа пул.

560. Әгәр «йөз» бирсә һәм бәгъзе яктырып,
Аңа кешене булмас ышандырып.

561. Әгәр күрү белән ул аңын җуйса,
Димәк аңа кулын Шайтан тоттыра.

562. Бу төнне төш күреп, төшкә кадәр син
Аны сөйләп гомерләрең үтмәсен.

563. Әгәр төшендә берәве курыкса,
Иртән йә ахшамдә афәте төшә.

564. Үзен өстен күргән кеше — чи бәндә,
Тора алмас тәхетләрнең өстендә.

565. Гәрчә җиде кат күкләрне ураса,
Элеккедән күпкә зур хәвеф баса.

566 Аңсыздан күңелгә горурлык төшсә,
Ялгыш басып, афәтле юлга төшсә.

567. "Гыйльме-хәл"не белгән ирләр сөйләмәс,
Җитлекмичә мәй һичвакыт уйнамас.

568. Акыл иясе күтәрмәс авызын,
Яхшы булыр капса шикәр кабымын.

569. Сөйләмәс һәркемгә бу акыллы баш,
Лаеклы урыны мәгәр булса фаш.

570. Кеше очкан белән күкләргә таба,
Хикмәт дип моны карамадык аңа.

571. Әмма күңелдә бер сөю калдырса,
Һавалының һавасын да бастырса —

572. Пәйгамбәрләр табигате — мәхәббәт! —
Илаһига якын бәндә, камил зат!

573. Тыелган эш филдәй булса, йә кече,
Диндарлар әйтерләр: «Кылма бу эшне!»

574. Күп булса юмартлыгы һәм сәҗдәсе,
Күренмәс бөртек тә ялган билгесе.

575. Әгәр эче-тышы дәресләр бирсә,
Тәмуг алдында торгандай өрексә,

576. Андый шәехнең әмерен ташлама,
Юкса Шайтан бете булдың, алама.

577. Андый шәехкә кылсаң син итагать,
Бәхетең бу, сәгадәттер, сәгадәт.

578. Теләнчеләп тупсасында син торсаң,
Өмет тот күңел фәрештәсе булсаң.

579. Кеше хилаф кылса шәригать эшен,
Аны җен яки авыру ир диген.

580. Әгәр су өстендә йөрсә ул кеше,
Бел: йомычка шушы суларның өсте!

581. Һавага очса әгәр дә җен кебек,
Аны "Һади" димә, Шайтан дип белик.

582. Күргән артык түгел күрмәгән кемнән,
Ул диндар булса, өстендер барыннан.

583. Ияргәннән өстен бул, ияртүче!
Зур гәүдәнең олыдыр күләгәсе.

584. Арада бер акыллы мөрид йөрсен,
Айдан башка йолдыз бирмәс яктысын.

585. Әдәпле егетләргә шәех кирәк,
Җәясез уклар атылмаса кирәк.

586. Шушы аз ир сугыш коралын асса,
Бергә йөреп мәгәре яуны баса.

587. Иелдерер алдында кул көчлене,
Аска китеп тынар дәрья дулкыны.

588. Төшеп шаһ кулыннан бөркете качса,
Каргаларга юлбашчы булып оча.

589. Бу сүзләргә туры килсә шәехең,
Әмма дә якты булмаса бу башың,

590. Җитешсез җиреңне күрмә аңардан,
Тырышлык булмый калмас шәехләрдән.

591. Шәех фәрманына күнмәсәң син һич,
Үкенечтер, үкенечтер, үкенеч!

СУФИЛЫК БАСКЫЧЫН ЭЗЛӘҮ БӘЯНЫ

592. Кил, шәрабче, икебезгә бир шәраб,
Тәмен татып, Аллаһыга юлны тап!

593. Шәраб беркетсә, аннан соң айныйсың,
Шунда Хактан башканы танымыйсың.

594. Чин падишаһы һәм Румның кәйсары
Мәхәббәт иясенә мескен бары.

595. Мәхәббәт савытыннан тапсаң диңгез,
Мал-мөлкәт һәм Мәүраиннаһр төпсез.

596. Күңел мөлкәте бер бөек сыйфат ул,
Мәхәббәтең — мәгърифәт бакчасы ул!

597. Риза итсә Аллаһы да шушында,
Барлык максатларың тулыр учында.

598. Аның кебек мөлкәт солтаны булсаң,
Ни хаҗәт, Җир йөзенең ханы торсаң?

599. Әгәр бөртек кадәр мәхәббәт йөртсәң,
Күңел күзең серләрне асрар, белсәң!

600. Ничек бер бөртек чүп төште күзеңә,
Күрү авыр булыр синең үзеңә.

СУФИНЫҢ КАЗАГА РИЗА, БӘЛАГӘ САБЫРЛЫК БӘЯНЫ

601. Китер, шәрабче, мәхәббәт савытын,
Бер-бер артлы кулга тоттыр мәй утын.

602. Гашыйкларның ниятләре бер булган,
Күңел күлмәгенә йокмасын тузан!

603. Кайсы халәттә булса иртә һәм кич,
Сөйгәненә хилафлык итмәс ул һич.

604. Бу юлның барчасын төз кылган ирләр:
«Казага ризалык — иң өстен!» — диләр.

605. Һәм башында йөрсә тегермән ташы,
Киң күңел биреп, бәндә булмас каршы.

606. Әгәр һәр көн агу эчсә күтәреп,
Бәндәсе карамас күз чекерәйтеп.

607. Кеше әгәр ризалык белән булса,
Шөкер итәр аждаһага да капса.

608. Ризалык сараенда урын тапсаң,
Ваһ димәс ул кайгы ишеген ачсаң.

609. Әгәр күңел маеңнан тән айрылса,
Елама син — сабырлыгың чын булса.

610. Сунәр, төшсә кайгы бер азат иргә,
Сунәр ут, төшсә буш һәм чүпсез җиргә.

611. Хода әмеренә кайгыны җыйма,
Күкләр мине бәлагә салды, димә!

612. Аның хөкеменә кемнәр буйсынса,
Күтәрмәс өн, әгәр башы ярылса.

613. Ботакка ыргытсалар бер ботактан,
Сак акыл гайре сүз әйтмәс мактаудан.

614. Әгәр дә Аллаһ колын кыйнасалар,
Чын ир күңеленә төшмәс аһы-зар.

615. Кайсы халәт белән җан торса тәндә,
Шөкер итеп булыр ул разый бәндә.

616. Бөек юлдан адашты күпме ахмак,
Калган ирләрне дә алар алдамак.

617. Кеше мәхәббәте төшсен Аллага,
Шулай килсен ул үзенә сабакка.

618. Хаҗәте юк башкача буйсынуга,
Йөзе каралыр яманга таруга.

619. Боерганга һәркем кылса кирелек,
Шигем дә юк, булыр монда көферлек.

620. Бу халык күп ахмак сүзләр сөйлиләр,
«Ходаның дошманы — гашыйк!» — дияләр.

621. Чын күңеленнән гашыйк һәм зар булган
Хилаф эшне аз гына да кылмаган.

622. Боерган эшләрен шатлык-кайгыда
Үтәп барыр тынычлыкта тагын да.

623. Әгәр тутырсалар җирләрнең йөзен
Кызыл алтын белән, ул салмас күзен.

624. Бәла угы калдаса, аһлар орма,
Башыңа кылыч килсә, юлың бозма!

625. Кеше, кем, орса гыйшыгыннан лафын,
Кылырмы һич мәгъшукына хилафын?

626. Мөселманны йөз таяк орды-бәрде,
Шул ирекле кешедән өн килмәде.

627. Диде: «Бер эш күрүче хакимгә бар!»
Бу әйтте: «Хөкемем әзердер, и яр!»

628. Җан вә тән чыннан да Раббы мөлкедер,
Максат эзләү безнең өчен көлкедер.

ТЕЛӘК-НӘФЕСТӘН КИТЕП, КУРКУГА ОЧРАГАНЫ БӘЯНЫ

629. Кил, и күңел, җиһан сәүдәсеннән кич,
Гамь иленә аякны куйма син һич.

630. Тәнеңне калдырганнан элек, нәфседән
Теләк тотма, кичеп кит син шакшыдан.

631. Тәүбә капкасы ачык, максат анда!
Эшең үткәч борчылудан ни файда?

632. Җыен тизрәк Ходаның хөрмәтенә,
Калдырма һич соң сулыш сәгатенә.

633. Егетлектә гаҗәп хуш хәвеф зары,
Яңгырлар килсә, яхшы елның язы.

634. Әгәр куркып егет күздән яшь түксә,
Рәхмәт энҗесе булыр һәр бөртектә.

635. Сакласын Хак тәүбә кылудан элек,
Әҗәл килсә, бир тәүбә үтенерлек!

636. Үлемне һәрдаим яныңда дип бел,
Аның кулын һаман якаңда дип бел.

637. Үлемнең шәрабен каршыңда дип бел,
Иренеңне һәрдаим каба дип бел.

638. Әҗәл тартып тора җәя белән ук,
Ут булыр җир, качар дәрманыбыз юк!

639. Күтәреп кылычын безгә сугарга,
Кеше белмәс — бирерме бер суларга?

640. Белеп кал: юк бу дөньяның дәвамы,
Аяк куйган җирдер Җирнең тәмамы.

641. Бик гаҗәп, моннан үтмәс яр читенә,
Адәм улы һаман үз таләбендә.

642. Аяк — дәрья йөзендә, күзем — хистә,
Һаман адәм баласы мең хәвестә.

643. Таңнар атса, чыгар күккә фәрештә,
Ишет, и адәм, исең китмәгәч тә!

644. Сине бар кылган бу өстенем Солтан,
Синнән, бәндә, таләбе — тәүбә һаман.

645. Ходамның рәхмәт диңгезе гел ташыр,
Гаҗәп, бәндәсеннән гафиллек агыр.

646. Аллаһ безгә рәхмәт ишеген ача,
Ни гаҗәп эш, бәндәсе моннан кача.

647. Кайчанга кадәр ятарсың, тиз уян,
Җан-күңел белән Аллаһ каршында ян.

648. Ни-кем, эшләреңнән инде тәүбә кыл,
Башыңны югары тотмыйча иел.

ҮГЕТ-НӘСЫЙХӘТ

649. Гәрчә дә Җир йөзендә солтан булдың,
Үлем тырнагына ахыр тотылдың.

650. Әгәр тапсаң Ильяс хәзрәт гомерен,
Китәрсең бу җиһаннан, адәм, үзең.

651. Әгәр тапсаң Нух хәзрәтнекедәй гомер,
Бер көн үлем җанга җәрәхәт кылыр.

652. Нәрсә ул тәүбә дип яну гөнаһтан,
Төз юлга кереп йөр син башка юлдан.

653. Хода тупсасында әйттең үтенеп,
Аны сындырма һәм нәфсең төртенеп.

654. Әгәр тәүбә сүзе чыкса телеңнән,
Ни файда — булмаса ул җан-күңелдән.

655. Күңел-җан белән кылганның билгесе —
Тагын эшләмә, саклар тәүбә үзе.

656. Әгәр Хак тәүбәсен очратса аның,
Аягың йомшак, таеп китмәсен тагын.

657. Үкенү нурын күңелдән чыгарып
Үтенәсең икән, китмә син таеп.

658. Алар сүз бирүдән хыялый булса,
Шатлыклы көн өчен теләген кылса,

659. Күңел раслыгы — тамыр, гамәл — ботак,
Олысы — тәүбә, сындырма һичбер чак.

660. Сынык тирәк ботагыдай йөз — алсу,
Сакла Ходa, язмасын күзгә калу.

661. Гөнаһым черки кадәр, беләм, юк сер,
Керләнгәнсең, Аның диңгезенә кер!

РАБИГА ХИКӘЯТЕ

662. Ишет әле Рабиганың эшен, шаһ,
Кемнең яулыгына тамды яше, аһ!

663. Әйтте: «Буяды яулыгың, карендәш,
Кызыл кандай күземнән чәчрәгән яшь!»

664. Оятка каршы, и күркәмлек колы,
Булган ул канга барабәр күз суы.

665. Гәрчә Рабига — хатын-кыз затыннан,
Диндарлар атады: «Ирләр башыннан!»

666. Үзен сөйрәп Кәгъбәгә җаны белән
Барып җитте җиде елда ян белән.

667. Аның затындагы кәсеп — камиллек
Хисапсыз бирде халәткә сыймаслык.

668. Моның күк еласа андый изге ай,
Безнең кебек кара йөз хәленә вай!

669. Һаман без зәвык, рәхәтлек-көлештә,
Җитешми иртән кылган тәүбә төшкә.

670. Аллаһ, рәхмәт кыл мин бәлале колга,
Төштем бу бәла даласы — кыр юлга.

671. Яттым күп йөзтүбән, эсседә сусап,
Кеше юк тамызырга тамчы су, хак!

672. Корып каным, җитеп иренгә җаным,
Төшереп телемне җиргә авызым.

673. Изге затлар тарафымда күпме бар —
Өммәте мин һаман, Юатучы яр!

674. Юмартлык диңгезеннән, Багышлаучы,
Бирә күрче миңа суын бер тамчы.

675. Бәхет-куәтемә бирсәң торырлык,
Иптәшем булсын тәүфыйк һәм турылык.

676. Биреп сынмас тәүбә таягын кулга,
Гашыйк дәрте белән сал соң бу юлга.

677. Яшәрлек азык булса куйныбызда,
Кешелек таныклыгы муйныбызда.

678. Йөреп-үтеп яхшылар гизгән юлны,
Риза мөлкенә җиткер соң бу юлны?

679. Мондый эшләр, и Серләрне аңлаучы,
Сиңа ансат булыр, безнең юк көче.

680. Күтәрдем мин өмет белән теләкне,
И Ходаем, кабул итче теләкне?!

КӨНЧЕЛЕКТӘН ЕРАК БУЛУНЫҢ БӘЯНЫ

681. Кил, и нәфсе, салма күз һәрбер якка,
Юк, имеш, ышаныч җиһанга юкка.

682. Лаек булса алтыннан тәхет сиңа,
Үзеңнән кечеләрдән рәнҗеш җыйма!

683. Җиһан солтаны биргәч булсаң бөек,
Кеше үз хәлен белү кирәк кечек.

684. Әгәр мәртәбәң булса олы һәм зур,
Егылган авыруның хәлләрен күр.

685. Бу дәрәҗә белән күкне күр һаман,
Йөзе сары, и яхшы һөнәр алган.

686. Әгәр беразга урының булса күк,
Коштай кызарып, кара туфракны үп.

687. Әгәр дөньяда булсаң бер көчле кул,
Әмма анда үлчәү корылган, и кол!

688. Тарафың — кырмыска, синдә куәт — фил!
Мөселманлыкта аңа мәрхәмәт кыл!

689. Гәрчә дә аяк астында тигәнәк,
Хода мәхлукы, кирәкми сүгенмәк.

690. Тәкәбберлек кылма син, и мәгънәсез,
«Фәләннең угылы мин!» — дип, фәлән сүз.

691. Алдыңдагы кол булса вәли әгәр,
Күңелеңне көнчелектән син чыгар.

692. Элекке хәлене берүк карама,
Ни чара, газизе булгач Тәңремә!

693. Ышанма атага, калма таләптән,
Сөрелмәссең Кыяматтә нисбәттән.

694. Хисап — өстен нәселдән, изге хәлле,
Затлы туннан өстендер дәрвиш шәле.

695. Хуҗа улыннан ярлы баласы ким
Һәм сәеттән өстен булса мөгаллим,

696. Әгәр нәсел иясе төз эшенә —
Ни сүз ике хасыятьлек кешегә?

697. Сәфәр кылсаң син Ахирәт йортына,
"Яхшы атам бар, — димә, — тормышыма!"

698. Гәрчә Нух иде Хакка күндерүче,
Туган иде кәфер улы бересе.

699. Гәрчә улына Нух үтенеч итте,
Ходайдан: «Чит әһел!»— сүзен ишетте.

700. Абу-Талиб сагышы Мостафага —
Ата иде Галиел-Мортазага.

701. Кечедән Мостафага йомшак иде,
Әмма диндә яклаучысы булмады.

702. Денсезлектә шундый кеше дә үлде,
Пәйгамбәрдән шәфкать файдасыз инде.

703. Аның хөкемендә каза-бәхет бар,
Тигәнәктән гөл чыгар, агудан — бал!

704. Хәлиулла, әйттеләр, Азир улы,
Һәм дә Лут пәйгамбәр Һазирның улы.

705. Көнче кеше түбән һәм ялганчыдыр,
Бу сүз халыкның иске мәкаледер.

706. Кояшны Хода кабызды да куйды,
Аңа «фу!» дигәннең сакалы көйде.

707. Ходаның кодрәтен күрдең, кыланма,
Бер иске җирдән акты яңа чишмә.

708. Аны тыярга бәйләде берәү бил,
Моны батырды тиз килеп ташкын, бел.

709. Әгәр кылычлы золымын таратыр,
Әмма дә мескеннең әҗере артыр.

710. Мөселманга була күрмә тәкәббер,
«Җәберләүче» дип атарлар барыбер.

711. Файда юк, төшермә рәнҗеш арага,
Сине йөртер, зыяныннан зыянга.

712. Яшәгәнче бер залим, үлсә — яхшы,
Гөнаһтан азга да ким булса — яхшы!

ХИҖАҖ ХИКӘЯТЕ

713. Мөселманга беркөнне әйтте Хиҗаҗ:
«Дога-хәер өчен безгә кулың ач!»

714. Догага кул күтәрде ул, яхшы хәл,
Диде: «Йа Раббым, бу залим җанын ал!»

715. Диде Хиҗаҗ шушы хаклы бәндәгә:
«Телең барды ничек мондый догага?»

716. Диде Хиҗаҗга ул суфи — яхшы ир:
«Сиңа һәм барча мөэминнәргә хәер!”

717. Гөнаһың ким булыр әгәр үлсәң тиз,
Китәр золымың алар башыннан тиз!

КОМСЫЗЛЫК ХИКӘЯТЕ

718. Кил, и азат, күркәм әхлак белән, яр,
Комсыз зинданына булма тоткын-зар.

719. Бирергә булмаса дөнья ашыннан,
Теләнеч кылма берүк бай кешедән.

720. Ходаең һәр ни бирсә, бул канәгать,
Йөрәккә кылма хәердән җәрәхәт.

721. Йөрсәң көн дә кабак кебек шалтырап,
Бохарадан Сәмаркандларны урап,

722. Бәдәхшаннан күтәрсәң йөз сары таш,
Бәһасе Бәлихтә булыр ясмык аш.

723. Башы белән кое казыса бәндә,
Күз яше кадәрле су тапса анда,

724. Артык казыса керфек белән адәм,
Бер башак үстерсә шунда ул күндәм,

725. Бу михнәт белән тапсаң телем икмәк,
Кеше садакасыннан ул изгерәк.

726. Кадерсездән ризык кадере артмас,
Китәр бәяң, кадерсездән һич чыкмас.

727. Хәзинәдән түгел, и йөз чөергән,
Боерганга каршы килер боерган.

728. Ала булган ала йөргәннән артык,
Күмелгән — тилмереп йөргәннән артык.

729. Илдән китеп, чәйнәсә берәүләр таш,
Кешегә юк күркәм әхлаклы кол баш.

730. Капканчы сорашкан икмәген ул ач,
Садака утыннан очкын кебек кач.

731. Озак вакыт туймаса һич карыны,
Башкага сөйләмәс ир кеше барыны.

732. Садака көткәнгә бәһа — йомырка,
Теләнчедән булыр артык каерка.

733. Табар өчен алтын — сорашма сыннан,
Бу бирнәдән чыгар дин ныклыгыннан.

734. Таләп итсә берәү көмеш, адашыр,
Хәлилнең атасы һәм булса Азир,

735. Сәхабә белмәсә дөнья дошманын,
Җилдән белем эзләсен, юк алтынын.

736. Ачлыктан асылынса тәндә тире,
Теләнмә кешедән ашарга кире.

737. Төрлесе дөньяда була, адәм зат,
Газиз гомерне җилгә салма ансат,

738. Кеше хезмәтенә кулны бәйләсәң,
Теләгеннән бер атлам юл йөгерсәң,

739. Боерганчы — үлеп киткәнең артык,
Бу нигъмәттән агу эчкәнең артык.

740. Әмма хас ирнең нуры тисә сиңа,
Ни бәхет бу — күңел дәртенә дәва.

741. Андый ирнең тупсасында көз һәм яз
Газиз гомерне үткәрсәң, булыр аз.

742. Шушы ирнең битлеге ике түгел,
Аяк баскан туфрагын сөрмә дип бел.

743. Аның кебеккә булсаң хезмәтчесе,
Нинди дәүләт — Ходаемның ризасы!

744. Аның бер энҗесе — чүмәлә алтын,
Тын алуы — мөшкәт вә шикәр тагын!

745. Бәхетле мөрид ул — Хакның юлында,
Булыр юлбашчысының тупсасында.

746. Нәфсе өчен шәех йөзенә хурлык —
Ишегендә мөрид йөрсә зар булып!

747. Оятның эзе дә юктыр аларда,
Изгеләрдән хәбәр бу китапларда.

748. Кичә-көндез җан тотарга көч җитсә,
Хәрам булыр үзен теләнче итсә.

749. Пәйгамбәр әйтте: «Булса һәм Кыямәт,
Теләнченең йөзе суелыр кинәт!»

750. «Беләм!» — дисәң, бу сүзне тот тырышып,
Бушка вакыт үткәрмәссең сорашып.

СӘҮБАН ХИКӘЯТЕ

751. Гаҗәп ир иде Сәүбан — суфилыкта,
Атлы иде ул беркөн, ил — аякта.

752. Кулыннан җиргә төшүгә камчысы,
Үзе булды күтәреп алучысы.

753. Яраннары әйтте ул пакь холыкка:
«Ни булыр, әмер итсәң халыкка?!»

754. Диде Сәүбан: «Теләнче буламын, — дип, —
«Алып бирче!» дигәнне күрмәдем ип!»

ЯМАННАР БЕЛӘН АРАЛАШУДАН КАЧЫП, ЯХШЫЛАР АРАСЫНДА БУЛУНЫҢ БӘЯНЫ

755. Кил, таләпче, гыйбрәт белән күзең ач,
Мәхәббәтсез кешедән кош булып кач.

756. Мәхәббәтле бәндәне эзләүче бул,
Шундый кеше очраса, корбаны бул.

757. Кешенең күңеле башкача булса,
Дошман сана хәтта өйдәшең булса.

758. Мәхәббәтсез калды һәркайсы бер зат,
Мәгәр имеп үскән балаң калса ят.

759. Мәхәббәт тапмаса берәү, и изге,
Атаң булыр сиңа чит һәм ят инде.

760. Туганың йөрмәсә күңел агарып,
Кулыңнан килсә дә үтермә барып.

761. Әгәр чит-ятларның гыйшыгы булса,
Аңа сарыф ит күзең, гыйбрәт алса.

762. Аллаһка гыйшкың — йөрәкнең итедер,
Аның бәясе — Кыямәт көнедер.

763. Шушындый яр белән дуслык тергездең,
Эчерсә агуны, «бал» дип чүмердең.

764. Сораса бүрек, бирү кирәк башны,
Җаныңны теләсә, җыерма кашны.

765. Җиңел булсын дисәң әгәр авырлар,
Чыгып бер якка, тап, купсын бәгырьләр.

766. Дуслык әсәре күренер, и юлчы,
Мондый юлдан йөрү — Аллаһтан, белче!

767. Кемнең түзгәненә төшсә өлеше,
Аннан үтсә ничә кичә-көндезе.

768. Әгәр беразга кабулсызлыгың бар,
Изгеләр арасыннан китмә, зинһар.

769. Әгәр чыкса ефәк түгеннән чүбек,
Сатучылар чумарлар тиргә гарык.

770. Кушылса эрегән көмешкә бакыр,
“Көмеш акча!” димәсләр, күпме акыр!

771. Сөйләшүдән алыр кешеләр файда,
Елга була күп чишмә акса кайда.

772. Җәмгыятьтән үзеңне кылма ялгыз,
Төркемнән чит кошны бөркет ала тиз.

773. Көтүгә бүре төшсә, и фәлән кем,
Аерылган сарык аңа булыр җим.

774. Ялгыз йөрсәң, башыңны Дию янчер,
Кәрваннан калганны караклар чәнчер.

775. Ходаның рәхмәте булса күмәккә,
Айрыр рәхмәттән — төшсә айры якка.

776. Күмәкне ташласа, гафил шул булыр,
Хайваннан артыграк ул надан булыр.

777. Кемнәрнең киңәше каты агу, бел, —
Бозар күп сүзләрне явыз адәм гел.

778. Сөйләүчегә тән һәм тамырдан берек,
Тырнак кадәр якты йөзен бел күреп.

779. Әгәр дошман булса, нәфрәтлән аннан,
Зарарсызрак, бел син, елан да моннан.

БӨЕК АЛЛАҺЫНЫҢ ЛӘГЪНӘТЕ ТӨШКӘН ДИЮ ХИКӘЯТЕ

780. Әйтте көнчелек белән Дию: «Бар,
Фәхешле фәлән җирне хәйләгә сар!»

781. Диде: «Ул төркемнән аерыл, и яр,
Бер-берсенә җәһәннәм уты алар!»

782. Ачык белеп дошманнарын, якын дус,
Бетмәс хаҗәт, тәнең белән утка төш!

КҮРКӘМЛЕК ҺӘМ КҮРКӘМСЕЗЛЕК БӘЯНЫ

783. Кил, и суфи, үзеңне юлга салдың,
Бөек максат таягын кулга алдың.

784. Әгәр калмыйм дисәң кергән юлыңнан,
Дәрвишлек дәүләтен бирмә кулыңнан.

785. Үлчәүләргә карамас булса бәндә,
Җитәр максатына тиз — эзләгәндә.

786. Әгәр баксаң Аллага тау һәм чүлдә,
Аңсыздан туктап калма урта юлда.

787. Мәшәкать булмаса сынган буеңда,
Аннан һич юк исә ае куйныңда,

788. Гыйбадәт — бәндәнең максаты булса
Һәм ул җирдән өйдә хур кызы торса,

789. Әмма җитешмәсә сөю теләге,
Күңелгә төшсә Ходага теләге,

790. Динле хатынны эзләп тап, таләп ит,
Табылмаса әгәр, почмакка баш төрт!

791. Зәнки хатын икән, күзләре — сукыр,
Ул кем тыйнакмы? Хур кызыдай булыр!

792. Бераз әгәр кол баласы дип белсәң,
Яхшы булыр бай нәселдән дип күрсәң.

793. Теле озынга оялганы өчен
Ирнең ризалыгы агартыр йөзен.

794. Шушы хатын әгәр ирләр күзәтсә,
Ана ишәк, гәрчә ай йөзле исә!

795. Әгәр беразга пәйгамбәр кызы ул,
Яхшы бел, дүрт аяклы хайвандыр ул!

796. Шул хатын, кем яшермәүче йөзене,
Чит-ят иргә күрсәтүче үзене —

797. Аны тыймаган ире дә намуссыз,
Гөнаһы уртак, соңыннан күрерсез!

798. Гайрәтсез ир казага риза булыр,
Хатынын үлемгә җибәрми торыр.

799. Булыр риза кара җиргә тыгарга —
Кайчан рөхсәт бирер өйдән чыгарга!

800. Яман ниятлеләр, күреп торыгыз,
Яман юлдашларга әзер булыгыз.

801. Адәмнәр арасында бар бер төркем,
Тотарлар үзләрен «диндар!» дип, бел кем.

802. Алар нәби шәригате дошманы,
Аларның исеме, ягъни, "рушани"!

803. Үзләрене суфи-диндар дип атап,
Наданнарга бәет укырлар җырлап.

804. Әмма ләкин әйтешерләр буш сүзләр,
Үз юлына салу өчен эш көйләр!

805. Аларда булмас һичбер яхшы ният,
Хатын һәм ирендә намус юк, хикмәт!

806. Барча хайваннар күренсә күзенә,
Көнчелек кылыр дуңгызлар үзенә.

807. Аның бу фигыле дуңгызга охшаш,
Шәригать бозучы авызына — таш!

808. Аларның фигылен кем яхшы белде,
Кәфер булып, янар утларга керде.

809. Булды һәм тагын да бер төркем пәйда,
Исеме — мөэмин, тик нәфсегә бәйдә.

810. Ягарлар бер кисәк әфьюн даруын,
Салырлар уртага кызның сылуын.

811. "Раушани"дан булмаса да бу төркем,
Шәригатьтән чыгуда ишләр ләкин.

812. Язган Әбел-Хәсән, ул — яхшы бәндә,
«Китап тәнәббөһиз-замин» эчендә:

813. «Бу төркемнәр — азгын, аздыручылар,
Яманлыкта шәригать тотучылар».

814. Инансын дип тагын берничә ахмак:
«Моны сөйләде, — диләр, — Хуҗа Әхмәт».

815. Ходаның дусты булса Хуҗа Әхмәт,
Моның кебек кылыр идеме бидгать?

816. Шәригатьтә иде әүвәл нур чәчкән,
Безгә ул ирнең китаплары күчкән.

817. Шушы солтан сүзе беткәндер анда,
Чыгар мондый төркем Ахыр заманда!

818. Андый төркемнәр — Ходаның мәлгуне,
Аларның фигыле бозды мөэминне.

819. “Бу эшләр шик-шөбһәсез, и мөселман,
Әхмәт Яссәвидән бирле зур ялган!”—

820. Кайсы ирләр үрнәк итсә бу эшен,
«Дөрес!» димә, зинһар, шулай димешен.

821. Әмма бөек булса, юлдан таярмы?
Шәригатькә хилаф пәйгамбәр бармы?

822. Аның гамәленнән түгел бу эшләр!
Гәрчә чын булса, хакмы шушы хәлләр?

823. Әмма белмәбез шул әйткән кешене,
Ясап үткән икән Шайтан эшене!

824. Алып барса кеше угыл-хатынын,
Күтәрер ул намуссызлык шәрабен.

825. Хәрам эшне тиешле дип белсә кем,
Аера бел, имансыз кәфер ул кем.

826. Карендәшләр, белик туры юл хакын,
Бу төркемне диеп бел — дошман халкың!

827. Кыяматтә кушылса җан белән тән,
Кубарылыр һәр адәм дусты белән.

ХИКӘЯТ

828. Пәйгамбәр алдында сукыр хәерче
Тели иде, килеп, Хода хәере.

829. Карашып тордылар кайбер хатыннар,
Газапланды моңа мигъраҗ күргән яр.

830. Әйттеләр: «И кабиләләрнең шаһы,
Белеп качмадык «сукыр» диеп аны!»

831. Аларга әйтте изгеләр солтаны:
«Сукыр булса ул, сез күрдегез аны!»

832. Алар: «Белмәдек!» — дип зар еладылар,
Гәүһәрдәй күз яшьләрен агыздылар.

833. Сүз юк пәйгамбәрнең хатыннарына,
Шөбһәләнү лаек түгел пагенә.

834. Гаҗәп, фетнә өчендер бу замана,
Төштеләр ирләр дә күпме яманга.

835. Акыллы зат, ишет миннән нәсыйхәт,
Бу сүздә эшем булмады, ни хикмәт.

836. Замана хатынын юлга салудан
Кыен эш юк, авыр ул сугышудан.

837. Өзелмәс арканны муенга салма,
Гәрчә алма йөзле булса да алма!

838. Тереклекнең булса ахыры суык,
Аны хушлап кабул итмә дәрт куып.

839. «Бала!» — дип салма җаныңны бәлагә,
Бала белән интегүләр аз мәллә.

840. Мөселманнан алсаң, һич алма алын,
Әгәр алсаң, кабул итмә һәм балын.

841. Куеп Тәңре Тәгаләнең ризасын,
Ничек тәнең кылар хатын дәгъвасын?

842. Алганыңда булса әгәр яхшы хәл,
«Хатын» димә, әйтә бир: «Диндә кәмал!»

843. Яхшы хатын белмәс файдасыз җирне,
Татлы теле белән шат итәр ирне.

844. Әгәр ун ел өендә булмаса он,
Өне чыкмас моны әйтергә беркөн.

845. Ир алдында бәндә дип белер үзен,
Әгәр йөзенә типсә, чытмас йөзен.

846. Әгәр тишсә без белән аның күзен,
Шунда да әйтмәс өйдән чыгу сүзен.

847. Серен фаш итмәс, гәрчә гамьдә булсын,
Кысан икән, әйтсен ул: «Булса булсын!»

848. Шушы сыйфат күренсә хатыныңда,
Аны бел: бу — җәннәтең дөньялыкта!

849. Кулыңа төшсә шушындый назлы гөл,
Әйт: «Бер үбүдән аны мин булдым кол!»

850. Ахирәт сараеның җимеше ул,
Илаһи бакчадан искән җиле ул!

851. Кара, димә, кара хуш холыклыны,
Изге ул — кечене күрсә, олыны.

852. Байлык сана, тапсаң холыклы сукыр,
Ай йөзле теле яман бәла булыр.

853. Аклыгын агызыр, килсә теленә,
Кызыл дип, кертмә яманны кулыңа.

854. Яман икән, саклансын Аллаһ аннан,
Зыяннан башка эш килмәс яманнан.

855. Яман хатын Шайтанның камчысы ул,
Телне бәйләп гөнаһка чумдырыр ул.

856. Ике дөнья уты булса, олаксын,
Күрсәтмәсен явыз йөзен, олаксын!

857. Әгәр китмәсә, алып кит башыңны,
Күтәреп йөрмә таудай бу ташыңны.

ХИКӘЯТ

858. Изге зат иде — бер яхшы холыклы,
Гаҗәеп тә иренә тугрылыклы.

859. Әйтте: «Телимен Тәңре ризасын,
Димәсен моңа ирем бәддогасын.

860. Икесенә буйсыну яхшы — бер эштә,
Ничек буйсынмыйсың әмер итмештә!»

ГАМӘЛДӘ АЛЛАҺЫГА ТАБЫНУ

861. Кил, и суфи, өмет итсәң рәхмәттән,
Корәиш, чыкма сөннәт Мөхәммәдтән!

862. Гамәл кыл, таянма бары гамәлгә,
Ышаныч кор бары Гыйззе вә Җәлгә!

863. Гамәл кылып, рәхмәт булмас күңелдә,
Кем дә аяксыз йөремәде юлда.

864. Кайчан кулсыз кеше булса чумучы,
«Йөзәмен», — дисә, булма ышанучы.

865. Салса сөннәт әһеленә халык юл,
Бу юлдан чыкма читкә, шушында бул.

866. Димә: «Тоттым фәлән олы эшләрне!»—
Куя күрмә пәйгамбәр кылышларны.

867. Шул олылыкның бары хикмәте бер:
Рәсүл — Аллаһның шәхси өммәтедер!

868. Пәйгамбәр үрнәгеннән күтәрмә баш,
Әгәр бераз булса күзең белән каш!

869. Шәригать хөкемен ташы, и дәрвиш,
Итагатьтән булмас һич кабәхәт эш.

870. Гамәл кылу өчен йөрсәң бу юлда,
Кирәк гыйлем нуры, әлбәттә, кулда.

871. Караңгыда йөрсәң, юлдан язарсың,
Әгәр күзең булмаса, син азарсың.

872. Гаҗәеп, чөнки юлга хәтәр тулган,
Аяк куйсаң, астында кое булган.

873. Төзек юл дип туры атлап барырсың,
Казыкка төшкәнне тоймый калырсың!

874. Күзең әгәр булмаса, и яхшы яр,
Аягыңны таяксыз куйма, зинһар!

875. Әгәр галим сүзен тотса гамәлдә,
Аны ахмак димәделәр беркем дә.

876. Шулдыр җаһил — шәех дип белеп үзен,
Колакка алмаса галимнең сүзен!

877. Диннең тамыры — "Гыйльме-гакаид"та,
Төпсез шәехкә су биреп ни файда?

878. Ныклы булсын синең агач тамырың,
Киемең тәкъва һәм татлы җимешең.

879. Гаҗәеп, ботагы күкләр эчендә,
Һади күрсәтер юлнамә гыйльмендә.

880. Өстен гыйльме, аңа син аяк куйсаң,
Синең хәлең вай, әгәр таеп китсәң!

881. Кулың тотынсын һади итәгенә,
Чыгып җыярсың,бәлки, җимешен дә.

882. Гаҗәеп — җирдә торучы сукырлар,
Күктәге җимешкә кул озайтырлар.

883. Фикъһе зарурын белмәгән зәгыйфьләр,
Диндар диеп үзләрен — куанырлар.

884. Белеп укый белмәсә берәү Коръән,
Ничек тәфсирен белер шушы инсан?

885. Әгәр төшен алса ачык күреп ир,
Ничек күренми калды кабыгы, күр?

886. Дин гыйлеме чөнки өректәй, и дус,
Ләззәтледер аның төш-кабыгы, дус.

887. Карендәшләр, шушы — бу кол максаты,
Әмма булырмы куйган фарыз каты?

888. Фикъһене белү — фарыз, бу билгеле,
Ямандыр, кем, наданлыкка җигүле.

889. Моны куеп, фарыз булыр куелган!
«Ник болай?» — дип яманның аң җуелган!

890. Әгәр ул белмәсә «Гакаикъ фәне»н,
Зур гөнаһларга батырыр ул үзен.

891. Аның таләбе кешедән, изге зат,
Озын сакаллы күренсә кыяфәт —

892. Йомып күз йокыда моны күрүдән,
Белмә аны ир дип бер сөйләшүдән.

893. Бу күрүдә үзен гыйлемле дисә,
Аттан төшеп, шунда җәяүли исә,

894. Элеккеге хәленнән түбән калды,
Үз сүзленең муенын богау алды.

895. Нинди яхшы — яр үз гөнаһын белсә,
Таралганын күреп — куркып бөгелсә.

896. Гәрчә булса да күп серле сәҗдәсе,
Бөртек кадәр күренмәс бу барчасы.

897. Оят, гыйлем, сабырлыкта яшәсә,
Хак ризалыгын аңа максат итсә.

898. Аның ихласы коллык булса һәм күп,
Икейөзлене күңеле күрсә чүп,

899. Барча эшләрне тапшырса Ходага,
Кулын салсын шул шәехкә ризага.

ИМАМ ШӘЙХЕ-БАСРЫЙ ХИКӘЯТЕ

900. Сөннәт әһеле имам шәйхе-Басрый,
Өмет анда — җәннәткә җан асрый.

901. Аның бар иде бер надан мөриде,
Ачык йөзле, әмма хәйләкәр иде.

902. Мөриде килмәде берничә айлап,
Үзе тапты аны ул шәех барлап.

903. Диде ул наданны сындыру өчен:
«Миңа сереңне әйтче, суфи, үзең?»

904. Теге әйткән: «Шулай урынга ятып —
Җитәрмен күк гөмбәзенә мин ашып.

905. Фәрештәдәй булып күкләр эчендә,
Хода белән сүз сөйләшәм шушында!»

906. Дигән шәйхе: «Барсаң ул җиргә җитеп,
Бу мескеннең исемен әйт үз итеп?!»

907. Янә кичендә теге шунда җитте,
Шәехенең исемен анда әйтте.

908. Күкләрнең күрде бозылганын йөзен,
Тәһарәтханәдә күрде җай үзен.

909. Яхшы белде: монда — Шайтан алдагы,
Һәр кичәдә моны булган алдасы.

910. Үкенде ул: «Барын уздырып баштан,
Иретердең гыйлем атлы кояштан.

911. Бозар ялганны төз галим исеме,
Шулай ук ул җирдә булса җисеме!»

912. Яхшы гыйлем — гамәл, «Туры юл» — фәне,
Шул ике исем белән табар данны.

913. Әгәр булмаса гыйлемең, и бәндә,
Канатың һәм даның, бел син, бүрәнә.

914. Әгәр белсәң изге дип яманнарны,
Алла сакласын, күрмим андыйларны!

АКЫЛЛЫ ЭШКӘ БОЕРУ ХИКӘЯТЕ

915. Кил, и акыл иясе, боер эшкә,
Һушсыз калма: “Беләм моны!»— димешкә!

916. Әгәр, тәкәббер, чыксаң син үзеңнән,
Егылырсың таеп җиргә йөз белән.

917. Үзен текә тотып өстен булмактан,
Нинди затлар егылдылар аяктан.

918. Бер төркемгә булсаң әгәр юлбашчы,
Дип әйт: «Ни танышта ни эшем барчы?»

919. Гәрчә бер кичә күңел балкышына
Багарсың — күп торып күп тормасыңа.

920. Михнәт агачың бирсен дисәң җимеш,
Хак ризалыгы өчен гыйлем җыеш.

921. Әгәр бакчада булса йөзе туфрак,
Шунда шәмең аңа янсын яктырак.

922. Мәгәр миңең битеңнән башка булмас,
Хакыйкатькә төшенү хәлле кылмас.

923. Укысаң, укы үз нәфсең күзенә,
Чын күз белән кара китап йөзенә.

924. Хаклы галим ул — әгәр гадел булса,
Күп бәхәсләр йөгертеп бәхәс кылса.

925. Яшәеш ахыры булмас алаша,
Телләшеп утырмас, килсә тау аша.

926. Бу сүз максаты — Тәңре ризалыгы,
Рәнҗемәсен ул галимгә халыгы.

927. Янып килгәндә михнәт шәме, и яр,
Сыртка куйма һава җилләрен, зинһар!

928. “Заманында хөрмәт таләп итүче
Булган!”— дип, кан түгәр мәҗлес тотучы.

929. Укысаң син әгәр дә саф мәгънәне,
Тәэсирләнмәс аңа бу йөрәк каны.

930. Керергә теләсәң гыйлем эшенә,
Аяк басма ялган күргән кешеңә.

931. Белеп үз дошманнарыңны — сугышма,
Кертеп утка салырга да тырышма.

932. Дөрес гыйлемдә тапса үз эшене,
“Гыйлем иясе!” — дип әйт ул кешене.

933. Аллаһының шарты да, и тырыш ир,
Коръән укуда сабырлык килешер.

БӘДБӘХЕТ ХИКӘЯТЕ

934. Язылган «Җамгы мөшкәват» эчендә,
Пәйгамбәрдән сүз сорады бер бәндә:

935. «Яманнарның яманы кайсы кеше?»
Җавабын бирмәде аңа, хәл ушы.

936. Өч әйткәннән соң гына бирде аны:
«Яман галим — яманнарның яманы!»

937. Тагын әйтте шул Гашыйк җан адәме:
«Яхшыларның яхшысы галим дәме?»

938. Әйтте туры юл күрсәткән пәйгамбәр:
«Тәмугта бер газап чокыры да бар.

939. Бу чокырны «Хөббел-хәзин» атады,
Икейөзле галимнәргә атады.

940. Й а Ходаем, аера күр болардан,
Аерма дөреслек-ихлас нурлардан!

ТӘКӘББЕР ГАЛИМНӘР БӘЯНЫ

941. Кил, и диндар, кулыңнан бирмә дога,
Көчәйт догаңны сәгать саен, ага!

942. Оят тотып хәвефләп син теләктән,
Суфилык тап тәкъва, ныклы халәттән.

943. Азатлыкны гашыйк кабул итәрме?
Рәхәт белән гашыйк бергә китәрме?

944. Кол әгәр хуҗасын югалткан булса,
Ятырмы юлда — гашыйк бәндә булса?

945. Җыеп һәм кичеп барганда гамь йотсаң,
Булыр дустың, мәгәр гамьне күп тотсаң.

946. Хаклык белән таләп иткәннәр — табар,
Мәхәббәт йөзен куярмы башкалар.

947. Пакь җисемең әгәр сау булсын дисәң,
Яхшы, мәгәр көймәңне кимрәк йөртсәң.

948. Суфилыкның төше — чикләвек кебек,
Гәрчә кабыкка нык, йомшак эче бик.

949. Башта тормыш рәхәт, аннан соң — каһәр,
Еланның үзе — йомшак, эче — зәһәр!

950. Билеңне бәйлә хезмәткә камыштай,
Шикәр салыр җаныңа тормыш шулай!

951. Мәшәкать туфрагына һәр кич ор баш,
Йөрәк каны белән якут булыр таш.

952. Дөньяны акыллы: «Яман җил», — дияр,
Бүтән уй килсә, нәфсе күзен уяр.

953. Калын түшәп, ябып бидгать чикмәнен,
Куйма син башыңа гөнаһ түшәген.

954. Тиле нәфсене гыйбадәткә өндә,
Юкса иелмәс муеның бер көн дә.

955. Күзеңнән чыгар гафиллек йокысын,
Әмма дә догада мәгърур булма син.

956. Гәрчә гыйлем иясе аталсаң син,
Тәкәбберләнмә, асылың аңла син!

957. Тәкәбберлек — шайтаннарның фигыле,
Бәхет-елау — адәмнәрнең шөгыле.

958. Суфилык белән ачсаң син күзеңне,
Газизилдәй өстен тотма үзеңне.

959. Әгәр Җирнең йөзендә бирсәң дәрес,
Тәкәббер булма, тот Хак юлын дөрес!

960. Синең гизгән юлың гаҗәеп озак,
Арада саны юк богау һәм тозак.

961. Гаҗәеп юл, арада күп хәтәр бар,
Кеше белмәс, чебен җитәрме, шоңкар?

962. Кеше белмәс — Гомман астын кылып фаш —
Җәүһәр бөртеге кыйммәтме йә бер таш?

963. Гәрчә аз гына гәүһәр бөртеге син,
Яхшы бел бәндәсен, бичарадыр син.

964. Бәндәлек — һаман да зарлы булуда!
Ни халәт башны югары куюда?

965. Түбәнчелек кылып тот үзеңне ким,
Җимешле агачлар башын ияр, кем.

966. Тирәк — ул күп күтәрде югары баш,
Җимешсез булуы шушыннанмы фаш?

967. Хак юлдан йөргән адәм — якты йөзле,
Яхшы бел: ул — тутыя сөрмә күзле!

968. Киткән чакта төшеп югала кояш,
Таңда чыкса, галәмнән өстен ул баш!

969. Ни була болыт кебек кочсаң үзен?
Гәүһәр булып ул ирне күрсәң таҗың?

970. Изгелек эзләсәң, булма тәкәббер,
Тауга каршы акма, елга булсаң бер.

971. Әгәр Мостафаның юлын син тотсаң,
Яман җир — тәкәбберлек, саклан, туган!

972. Авыр дип белде үзен ул караташ,
Санга кермәс таләп базарында баш.

973. Кечедән үз хәлен энҗедәй белде,
Бәһа бирүчеләр алдында йөрде.

974. Гыйшык итүче сагыш яшен җыяр,
Чоңгыл эченә чүп-чарны күп кояр.

975. Әгәр нәфсеңне һаман ким тотмасаң,
Хакыйкый ихластан булмас сиңа сан.

ГАЗИЗӘ КӘМАЛ ХИКӘЯТЕ

976. Газизә Кәмалга томана надан —
Кабәхәт сүзе белән бәрде, шуннан

977. Тотып сакалын ул яхшы холыклы,
Диде үзе-үзенә: «Чытык йөзле!

978. Синең рисвайлыгың иртә һәм кичтә —
Үзем әйткәнгә ышанмадың һич тә!»

979. Бу мөэминнән ишетеп — китәр инсаф!
“Изгеләрдән мин!”— диеп орма син лаф!

980. Инсафлының холкы шушы, карендәш, —
Гаебеңә пәрәнҗә япма, иптәш!

981. Үзең әгәр итмәсәң хур нәфсеңе,
Көн дә сакалыңнан учлар үзеңне.

КӘГЪБӘ ЮЛЫ БӘЯНЫ

982. Кил, и Гашыйк, күңелең канатлансын,
Кәгъбә юлына керү максат булсын.

983. «Ничек йөрим?» — диеп бер дә уйлама,
Тәвәккәллә, эзләп йөрмә юлланма.

984. Тәвәккәллек бәндәгә юлдаш булса,
Гаҗәп түгел караташ ашы булса,

985. Гәрчә тырышлык аның яры булса,
Гаҗәп түгел базары дала булса.

986. Ахырга җитәр тәвәккәл иткән кол,
Тәвәккәл кыл, тәвәккәл кыл, тәвәккәл.

987. Бирер бер ихтыярын вак эшеннән,
Таләп итү белән бирмәс үзеннән.

988. Тотса Хода кол хәтерен, сак кына
Һәр почмактан Хозер һәм Ильяс чыга.

989. Әгәр Аллаһ теләсә кол эшене,
Нурлы итеп күрсәтер һәр кешене.

990. Рәхмәте җитешсә, бакча булыр чүл,
Алар уртасында пәйда булыр юл.

991. Йөргәндә аждаһа капса аягың,
Зыян булмас, имин итсә Ходаең!

992. Ияң: «Тор! — диде, —
булкомнан чистарак!»
Мәхәббәт комганыннан ал тәһарәт!

993. Бозык җирдә ятып — бармас изге эш,
Чиста җиргә — оҗмахка киту тиеш.

994. Гәрчә булса да синдә балаларың —
Һәм дә Аллаһ бар иткәндер аларын!

995. Үзе кылды аларны җисем һәм җан,
Бирер, әлбәттә, җанны биргәнгә сан!

996. Газиз җаны чыкмаса тәннәреннән,
Кимемәс Хак нигъмәте үзләреннән.

997. Санаулы гомердән җаны өзелмәс,
Яхшы бел, авыздан ашы өзелмәс!

998. Әгәр дәрья төбендә булса җаең,
Әйтү белән чыгарачак Ходаең.

999. Максатлы булса һәр адәм баласы,
Яшәрлек ризыкны һәм дә табасы.

1000. Кешенең бар икән шундый иманы,
Һәрбер чокыр хәтерләтер бакчаны.

1001. Тормышның чүп-чары
шактый калындыр,
Ялынсаң, һавага очмас ялкындыр.

1002. Урманнан чык, менеп максат атына,
Сикертеп бар, нык тотынып ялына.

1003. Соңарма, сал, гомереңне, и бозык,
Тәвәккәллек салында максатка чык!

1004. Диңгезенә кергәч, и нәфсе яман,
Димә: «Салым җитәрме барып моннан?»

1005. Җитү-җитмәвең Аллаһ хөкемендә,
Дусларның шарты — булу таләбендә!

1006. Тәвәккәллек кылып, и адәми зат,
Йөгер Кәгъбәгә, максатың — җилдәй ат!

1007. Кереп юлга, күреп гыйлем серләрен,
Дала димә, зинһар ташла шикләрең.

1008. Бу юлыңда тырнак ачса арыслан,
Тәвәккәл ир кайчан кайтачак аннан?

1009. Тырыш ирләр хәтәрдән хәйран тормас,
Әгәр ук атса ил, ул куркак булмас.

1010. Тәвәккәлдән бер кеше алса файда,
Кайчан куркып калыр батса агуда?

1011. Җыйма ризык кайгысын җирдә, и яр,
Кем сереңне белсә, ул яхшы асрар.

1012. Ходага булса һәркем дә тәвәккәл,
Кайда йөрсә дә, читтә калмас шул хәл.

МӨБАРӘК УЛЫ ГАБДУЛЛА ХИКӘЯТЕ

1013. Мөбарәк улы беркөн адашты юл,
Бик сусаганда күрде бер кое ул.

1014. Күңленә килде: «Теләгән табылды,
Мәгәр сиртмә-чиләге булса иде?»

1015. Шул вакытта бер газәл килде сусап,
Ташып чыкты су — кое эчен каплап.

1016. Ул эчүгә, шул шаһ барды коега,
Килеп җиткәндә су төште төбенә.

1017. Диде: «Раббым, бирәсең су газәлгә,
Юмарт Хода, салма мине әҗәлгә?»

1018. Тавыш килде шушы күркәм йөзлегә:
«Телең сорады чиләк-бауны нигә?

1019. Шушы газәл өчен чыкты су җиргә,
Тәвәккәл кылмады бездән чит бергә!»

1020. Ишетеп бу хәбәрне, булды һушсыз,
Эченнән Кылзум суы ташыды тиз.

1021. Мәхәббәт шәрабе сугарды аны,
Гомерендә онытты сусаганны.

1022. Намазга егылды ул ир шул чакта,
Тырышлыгы артты юл күреп Хакта.

1023. Мин —бер мескен, тәвәккәлсез хәсрәтле,
Тырышлыгым сүнде, түгел гайрәтле.

1024. Һаман шакшы нәфсегә булдым тоткын,
Минем кебек бармы икән бер мөэмин?

1025. Илаһи, тырышлык диңгезенә сал,
Мин куркакка көчле ирләрдәй бир хәл.

1026. Мин — акылсыз һәм аңы юк, мескен кол,
Юк буйсыну, тырышлык һәм тәвәккәл.

1027. Сазга баттым, гаеп тотмыйм кешедән,
Бар сәбәбен күрәм нәфсем эшеннән.

1028. Чумдым, баттым шик-шөбһә диңгезенә,
Харап булдым төшеп нәфсе эзенә.

1029. Күңелемдә артык күп яшерен сер,
Оят йөзгә, торып әйтер идем бер.

1030. Син үзең серләр белүче, саклаучы,
Билгеледер сиңа ният — барчасы.

1031. Әгәр кайтармасаң бу хайванлыктан,
Котылмамын мин мондый авырлыктан.

1032. Гәрчә дә сансыз бу колның гөнаһы,
Авыр газап кылма миңа, Илаһы?!

ДИНДАРЛЫК КЫЛЫП, ХӘРАМ ВӘ ШӨБҺӘДӘН КАЧУ ХӘБӘРЕ

1033. Кил, и дәрвиш, әгәр дәрвиш аталсаң,
Суфиларның хисабында саналсаң.

1034. Мәгәр исемең ялганчы бәндәдер,
Кыямәт көн барча оят синдәдер.

1035. Буш исем белән үтсә бушка вакыт,
Оятлы булма, корылыгың ыргыт.

1036. Горур йөрмә горур әҗәл кулында,
Элмәк салыр уйламаган чагында.

1037. Ихлас биреп гавәмгә, аңны җуйма,
Яхшы хәбәр килде диеп шат булма.

1038. Кеше суга кереп йөзсә чуммыйча,
Ничек энҗе табар төптә булмыйча?

1039. Юк кешенең чит икәнен кыл исбат,
Ашкын бул, тәвәккәл диңгезенә бат.

1040. Керми калмас кулга максат энҗесе,
Булсын суда йөзгәнеңнең файдасы.

1041. Күңелең Хак Аллаһка җитсен дисәң,
Яхшы — элек холкыңны пөхтә итсәң.

1042. Ашама син шакшы хәрәм аш аннан,
Булыр күлдәй нәҗес бер тамчы каннан.

1043. Әгәр ашны дин тыйса, күз йомып — аш,
Мәгәр Таңда карыныңнан чыгар таш.

1044. Дин тыйган аш агудай тиз үтерер,
Бер тамчы мәй кисмәк суын бетерер.

1045. Аз тоелса да хәрәм, күп ашама,
Агу дип аны, булса да бүдәнә.

1046. Шәригатьнең алдында, и дәгъвачы,
Холкым саф дип, фарызын да бозмачы.

1047. Кемнәр гыйбадәттә, Аллаһ таләбен
Яхшы бел — өлеш-бөтеннең сәбәбен!

1048. «Кифаяте-шәгъби»дә бу язылган,
Рәсүллаһ сүзеннән ул алынган.

1049. Йотсаң саф булмаган кисәкне кабып,
Кабул ителми гыйбадәтең — авып.

1050. Ходай тыя нәфсене эзләгәнне,
Колы дия бөртеген ташлаганны.

1051. Гыйбадәттә булыр кеше һәм җеннәр,
Алардан өстен — бәндә күрелгәннәр.

1052. Әгәр бөртек шөбһәне ташласа яр,
Диде: «Йөз хаҗдан артык, изге болар!»

1053. «Рисаләи-Әбүләес»тә мәшһүр —
Пәйгамбәрдән алды ул мәгъдәни нур:

1054. Киеменә хәрам катышкан булса,
Шул катышканы тик бер җептән булса,

1055. Шушы кием белән үтәп намазны,
Кабул итмәс Аллаһыбыз догаңны!»

1056. Ураза белән гәрчә үтсә көннәр,
Башны иеп кичерсәң күпме төннәр,

1057. Мәшәкать белән үткәрсәң хаклыкта,
Михнәтең — буш, ризыкта хаклык юкта.

1058. Хәрам аш белән эшләрең буялган,
Буялган аш белән бар нәрсә ялган.

1059. Олуг фарызларны ташлаган кеше —
Аллаһ мәхәббәтенә булмас ише.

1060. Атың чыкты суфилар арасында,
Аллаһ хакына шөбһә салма монда.

1061. Керсен, дисәң, тән заһидлык эшенә,
Ачылсын күңел, дисәң, пакь эч, менә!

1062. Әгәр авызындадыр бал һәм гөнаһ,
Диген: «Ул — кайнар су!» И аңлы ир, аһ!

1063. Әгәр гөнаһка ерак булса эшең,
Коры торыр күп вәгъдәле шатлыгың.

1064. Мәгәр кылса кеше туй белән газап,
Тоткын булма күреп рәнҗүле газап.

1065. Ризыгы, кем, чөнки анда хәтәрдер,
Яхшы бел — ут ялкынынннан бетәдер.

1066. Әгәр булса хәрәмнән бәхетсезлек,
Аны нигъмәт димәде, агу, белик!

1067. Агу китерер сиңа авыр газап,
Тәмугта янучы утындай чатнап.

1068. Барча агулар булмас аның кебек,
Ашагач, карының көяр казан күк.

1069. Эчеңнең бар җире кисәк киселер,
Даруын тапмый бичара тилмерер.

1070. Иланһи, күңелебезне шомсыз ит,
Шушы оятлардан безне имин ит?!

ӘХМӘТ БИНЕ ХАНБАЛ ХИКӘЯТЕ

1071. Ишет, Әхмәт бине Ханбалга беркөн:
«И халык юлбашчысы! — дип бер хатын

1072. Сөйләде: — Шәмем юк иде, ансысы,
Җеп эрли идем, төшсә ай яктысы!

1073. Янды һәм китте җиһан өеннән ай,
Шунда хәлиф үтте ут тотып шулай.

1074. Аның яктысында бик чосты-җитез,
Бетердем мин бер-ике орчык тиз-тиз,

1075. Миңа ул җебем, и заман терәге,
Җавабың әйт, бармы хәлал, кирәге»?

1076. Имам әйтте: «Наданнар галәмендә
Ничек соң син болай диннең гамендә?»

1077. Зәгыйфә әйтте: «И сүзне аңлаучы,
Бәшәр Хафи миңа туган булучы!»

1078. Ишетте Бәшәр исемен, яшьләнеп,
Диде: «И энҗе, хәрам түгел бу җеп!

1079. Аның кебек берәүнең туфрагы да
Бездәй йөз мең ир канынннан да чиста.

1080. Кызганыч, ир исемен болгап йөреп,
Юкка гына чалманы чолгап йөреп,

1081. Яулык та артык безнең башыбызга!
Ирләр гарьләнер кыланышыбызга!

1082. Һәвәс мәйданында, нәфсе иясе,
Муен симертеп ник ашлар җыясы?»

1083. Бер дә файда бирмәс тәнгә симерү,
Оят кылгач, бераз килсен оялу.

1084. Оят дәрьясына төшеп чумучы,
Яман-яхшыны аермый кылучы!

ТАТЛЫ ТЕЛЛЕ БУЛЫП, ЯМАН СҮЗДӘН КИТҮ БӘЯНЫ

1085. Кил, и габид, үзеңне хак юлга сал,
Хәрам-шөбһәдән күркәм холыкны ал!

1086. Кулың ачык һәм йөзең юмарт булсын,
Кешелектә мөлаем сүзле бул син.

1087. Бу хаслыклар ярашлы булса синдә,
Өмет бирер, «Ходаем!» дисә бәндә.

1088. Мөселман улында булса татлы тел,
Тавыш чыгаручыны тиле дип бел.

1089. Йомшак сүзле бер галим кырмыска да
Салыр богауны олы аждаһага.

1090. Мөлаем тел белән сугышсыз-нисез
Көнчыгыштан көнбатышка җитәрсез.

1091. Бу ирләр алмыйча бер корал кулга,
Салырлар ничә азгыннарны юлга.

1092. Татлы тел ул —гаҗәп бөек хәзинә,
Бүләк булса, кимлек килмәс үзеңә.

1093. Ахмак икән, димә «мәгънәсез» аны,
Әгәр зәһәр тел икән, син тел аны.

1094. Йомшак теле бүләк мәгәр кайсына,
Күктәгене егар аяк астына.

1095. Мәгънә хәзинәсен ачар кем теле —
Таянычы, күпкә китсә — зыяны!

1096. Каты сөйләшсә — уң эше сул булыр,
Сүзең җәрәхәтләп, күңел бозылыр.

1097. Әгәр сүз җанга сагыш уты салса,
Аны «сүз» димә, мәҗлестәш булмаса.

1098. Әгәр сорасаң бөек затлар эшен,
Тизлек белән татлы кыл шушы телең!

1099. Суык өргәнче син, и замандашым,
Телең ватмасын фәрештәләр кашын.

1100. Ногман мөһерендә бар иде язу:
«Каләле-хәйр вә илля фасыйкать!» — бу.

1101. Суык сүздән булыр иман караңгы,
Зарардан башкасы юк, зыян-кайгы?

1102. Бу бозыклыктан телеңне сакла син,
Ялган телдән хур булырсыз икәү тиң!

1103. Яман сүз саргайтыр синең телеңне,
Түбән башың да тилмертер күзеңне.

1104. Яман телле ике — галәм зарары,
Һәм дә гөнаһ, һәм дә хәвеф-хәтәре.

1105. Яман тел шомлыгы җаныңа орыр,
Һәм дә җаның үтеп, иманың корыр.

1106. Мөселман улына яхшы эшләр кыл,
Телеңдә — хуш, чыраеңда якты бул.

1107. Авызыңнан чәч мәгънәләр энҗесен,
Әгәр булмаса, артык сүз дәшмә син.

1108. Әгәр юк исә синдә сүзгә җитү,
Ни дәүләт ул — колак куеп ишетү!

1109. Ишет әмма сүз булса нәсыйхәт, хак,
Колагыңа аны алка итеп так!

1110. Колак салма ләкин мәгънәсез сүзгә,
Ишетсәң, куп ул җирдән башка җиргә.

1111. Колак-күздән, кулыңнан-аягыңнан,
Сорар Таңда барча әгъзаларыңнан.

1112. Ишетсәң файдасы юк сүз, изге зат,
Аны колакка алма, тиз моннан кайт.

1113. Кеше яхшы сүз әйтсә, чык почмактан,
Яманнан кач, яманнан, яманлыктан.

ЛОКМАН ХИКӘЯТЕ

1114. Нәсыйхәт кылды угылына Локман:
«Сиңа надан кеше бәхәс итсә, җан,

1115. Җавапны әйт аңа татлы һәм йомшак,
Мәгәр бул наданлык хәмереннән сак!

1116. Әгәр файда әйтмәсә, кылма үгет,
Наданлыгы артыр үпкәсе шешеп.

1117. Аңа файда итмәсә биргән савап,
Сүзсез тору — аның соңында җавап!»

ИКЕ МӨЭМИННЕҢ БЕР-БЕРЕНӘ ХӘЕР БИРҮЕ ХӘБӘРЕ

1118. Кил, и мөэмин, һаман яхшы юлда бул,
Мөселман икән һәркем, миһербан бул!

1119. Ачылсаң син аны күргәндә гөлдәй,
Буйсына күр мәгәр хезмәтче колдай.

1120. Сары майдай аңа булчы мөлаем,
Татлы сүзне балдай эчер һәрдаим.

1121. Тот ул дустыңны сөт өстендә каймак,
Газиз җаныңны да күр бәһалерәк!

1122. Хода боерыгыннан аягы тайса,
Кардәшлек шул — синнән нәсыйхәт тапса.

1123. Кардәш тәненә җаныдай йөгерсәң,
Йомшак сүз белән ул юлдан чыгарсаң.

1124. Яхшы сүздә ул бәндә булмаса, түз,
Изге сүз җебеңне кулыңнан син өз.

1125. Әгәр беразга кылсаң миһербанлык,
Синең әйткән сүздән тапса яманлык,

1126. Ачы телең белән кыл син җәрәхәт,
Оялып, кирегә итсен хәрәкәт.

1127. Әгәр ачы телең кылмаса тәэсир,
Кулыңнан килсә, сук, гүя начар ир.

1128. Боларның барчасы да миһербанлык,
Кызгануың аны нинди яманлык!

1129. Әмма күңел шөгыле булсын дога,
Аның хәлләрен сөйләп ал Ходага.

1130. Кеше ким булыр мәгәр мөэминлектә,
Бурычы ул колның һәм изгелектә.

1131. Күзсез мөэмин юл буйлап бара иде,
Күрдең: аның алдында кое иде.

1132. Хәбәр итмәсәң, була бу — хыянәт,
Кайсы — инсаф, кайсы — дин,
монда — хикмәт.

1133. Кызганыч, бу күзле әгәр кулыннан
Тотып кайтармаса тәмуг юлыннан.

1134. Кеше япса кое аузына капкач,
Ничек карендәш димәссең каплагач.

1135. Әмма ләкин изге эшне кылган ир
Үзе булыр Ахирәтне кайгыртыр.

1136. Әгәр тәвәккәл итмәсә эшенә,
Кайчан тәэсир итәр башка кешегә.

1137. Ояты юк, инсафы юк хайван ул,
Башында акыл-мәгънә юк, корган ул.

1138. Ишебез — ялган һәм хәйләләр кору,
Әйткән сүздән булмас тәэсирне кылу.

ХӘРАМГА КҮЗ ЙОМУ ХӘБӘРЕ

1139. Кил, и мөэмин, әгәр куркуда булсаң,
Күзеңне сакла мәгәр кайда торсаң.

1140. Нык утырсын һаман да күз алмасы,
Алла сакласын төшүдән бәласе.

1141. Күз салганчы бер, и нәфсе иясе,
Сукыраю — яхшы, төшеп ноктасы.

1142. Бәхетле караш төбәлер аякка,
Бозык эшеңнән син килсәң оятка.

1143. Әгәр күзгә кан төшсә — хаклык күзе,
Хәтәр җиргә төшкәнгә бәя үзе.

1144. Нинди яхшы — күзең куркуда булса,
Һәм дә кәсәсеннән чокылган булса.

1145. Хәтәрдән йом күзеңне, и кызганыч,
Ничек йомдың куркып, Аллаһ — таяныч.

1146. «Йөрәгем саф минем», —
дип орма син лаф,
Алар кебек булганчы китер инсаф.

1147. Күз карасын куймасаң биреп карар,
Йөгәнеңне Шайтан итәр ихтыяр.

1148. Фани гөнаһларына ник багасыз?
Ничек үз җаныгызга ут ягасыз?

1149. Аңсызлыктан нәмәхрәм төшсә күзгә,
Икенче карама, зинһар, ул йөзгә.

1150. Икенчесе теләк беләи хәтәрдер,
«Нәһайә» китабында бу хәбәрдер.

1151. Диде: «Кем бакса намәхрәм йөзенә,
Коярлар Таңда кургашын күзенә».

1152. Язылган шәригатьтә ул, и юмарт,
Кем шаярса наәмәхрам белән юмарт,

1153. Һәр күргәне өчен, акыл иясе,
Меңәр ел тәмугта шулай көясе.

1154. Әгәр дә ул бурычка алса хәрам,
Янә ул нөсхәдә тартылды каләм.

1155. Кыямәт көнендә җәза эшләрләр,
Аны Шайтан белән бергә бәйләрләр.

1156. Ләгыйнь Шайтан булыр каты дошманы,
Тәмуг эченә бергә кертер аны.

1157. «Холаса вә хазане шәрхе әүрад» —
Язылды шул нәсхәдән алып кабат.

1158. Яшь хатыннар да нәмәхрәм, диелгән,
Аңа сәлам бирү — хәрам, диелгән.

1159. Кайтарма син җилкенчәкләргә сәлам,
Гаурәт аның сүзе, тавышы, беләм.

1160. Яшь хатынның гаурәт булса авазы,
Кабәхәт ул кеше — дус булса үзе.

1161. Яман нияттән сакла син үзеңне,
Нәмәхрәм кайгыга салма күзеңне.

1162. Нәмәхрәмгә бакканчы тавыш-тынсыз,
Күзләреңә утлы күмер басыгыз.

1163. Бу дөнья сөрмәсе беткән заманда
Кыямәт калагы тотар шул мәлдә.

1164. Кыямәт көне гаҗәп каты көндер,
Гөнаһ ияләре баштүбән килер.

1165. Кызар баш капкачы гүя бакыр тас,
Тәкәбберләр булыр күбәләктәй тач.

1166. Көяр уттай аяк астында туфрак,
Йон кебек булыр җирдәге тау шул чак.

1167. Күп халык күрер үз хәлен бик сәер,
Кайгыдан балалар чәче агарыр.

1168. Яшермәкче булса кем кара йөзен,
Кулы сөйләп, аяк бирер хәбәрен.

1169. Барча әгъзалары дәгъва кылырлар,
Халык каршысында рисвай булырлар.

1170. Ул көн дәгъвасын кире кагып булмас,
Үкенер, әмма дә файдасы булмас.

1171. Моның кебек вакыйгалардан алда
Үзеңне гафиллек хәмреннән сакла.

1172. Үкенсәң әгәр ул кылмышларыңнан,
Чын йөрәк белән янсаң эшләреңнән.

1173. Ни булыр, кем, кабул итсә Ходаем,
Каты Кыямәтне кылса мөлаем?

1174. Кайсы колга Хода бирсә рәхмәтен,
Булыр юлбашчысы пәйгамбәр ул көн.

1175. Баш очында күләгәсе торганда,
Фәрештәләр күңел салырлар анда.

1176. Гамәл китабыңны кулга алырлар,
Ул көннең үткәнен тоймый калырлар.

1177. Илаһи, ихласлар белән ядкәр ит,
Бу колны ул көннәреңнән азат ит.

ШӘЙХЕ-БОСТАМ ХИКӘЯТЕ

1178. Картайган заманында шәйхе-Бостам
Аңын югалтты ул шулай бер ахшам.

1179. Аңына кайткач, әйтте мөридләре:
«Ни сәбәптән болай булдың, сөйләле?»

1180. Диде: «Егет чагым иде, үземә
Бер чибәр кыз очрап, төште күземә.

1181. Янып бар да, кабат салдым карашны,
Чыгарганмын хәтердән ул гөнаһны.

1182. Исемә төште хәзердә шул эшем,
Куркудан йөрәкне кисәкләп телдем!»

1183. Бәхетле аузыннан тамды күп каны,
Шушы хәвефтән ахыр чыкты җаны.

1184. Моның күк еласа андый әүлия,
Безнең кебек кара йөз хәле ай-йа!

1185. Һаман да зәвыгыбыз көлешүдә,
Җитмәс иртән кылган тәүбә төшкегә.

1186. Үтәр дөнья эшен тоттык күптәннән,
Гөнаһлар — күп,
куркулар — аз Ходамнан.

1187. Хак Тәгалә, син — гаепне белүче,
Мин — мескенең, сансыз гаеп түгүче.

1188. Гөнаһы артып киткән бәндәдер мин,
Явызлык күп миндә, оятлыдыр мин.

1189. Кулымнан файдасыз үтте вакытым,
Гамәл асылын яшерде болытым.

1190. Гөнаһым саны булса мәгәр чиксез,
И Ходам, гафу пәрдәсен яп сүзсез.

1191. Юып рәхмәт белән йөзнең карасын,
Насыйп ит пакь нигъмәтләрнең барчасын!

ФИКЕР ӘЙТҮ БӘЯНЫ

1192. Кил, и азат, хәбәрдар бул күңелгә,
Күңел — юлбашчыдыр хөрмәтле юлга.

1193. Фикер кошын һич тә гафил калдырма,
Йомырка эчендә болай сасыма.

1194. Фикер кошы даим булса якын дус,
Өмет шулдыр — аннан очса лачын кош.

1195. Мондый карчыга белән кыссаң шулай,
Күңел кошларын аулар ул һәм шулай.

1196. Күңелең һәрвакыт лаеклы булса,
Табар бәндә, кайсы ниятен кылса.

1197. Һәрбер әгъзаң гаскәр кебек, күңел — шаһ,
Гадел юлдан йөрер иманы бар шаһ.

1198. Әгәр солтан үзе кылса яманлык,
Кайчан булыр хезмәтчедә иманлык?

1199. Күңел кайнамаса, күзең яшьләнмәс,
Дәрья ташымаса, ярга су чыкмас.

1200. Ишеткәнсеңдер аны, яндыр күңел,
Бер булса, һәрчак кабул итәр күңел.

1201. Йөгерсә ул күңел һәрбер тарафка,
Кайчан лаек булыр мондый шәрәфкә?

1202. Күңел дәресен сорадым бер ирдән,
Күркәм диндар ди:
«Сорама бу сердән!»

1203. Беләлмәссең ширбәтне татыймыйча,
Үзең дә яхшыларга катышмыйча!

1204. Әгәр бик тиз онытса бәндә аны,
«Терек» димә, гәрчә дә булса җаны!

1205. Күңел күгендә зәхмәте җитәрлек,
Дәва шушы: дәваларым — истәлек.

1206. Шул чакта «кызганыч» дияр мәгънәле,
Авыздан чыксын наданлык гафләте.

1207. Күңел аңа мәңгелек кол һаман да,
Кайчан булыр шундый да яхшы бәндә?

АЛЛАҺНЫ ЭЗЛӘҮЧЕНЕҢ ГАШЫЙК БУЛУЫ ХӘБӘРЕ

1208. Кил, и дустым, Аллаһ гыйшкын эзләр бул,
Күңел яраны белән һәм сабак бул.

1209. Әгәр гизсәң мәгърифәтнең юлыны,
Мөмкин күрсәң һәртөрле сыйфатыны,

1210. Хакыйкать баскычын тайгак ясадың,
Яшәп, Хак йөзен күңелгә алмадың.

1211. Элекедән дә артык Аны эзлә,
Мәгәр дәрьяларны эч гыйлем илә.

1212. Бу юлның чөнки һичбер чиге юктыр,
Әгәр «җиттем» дисәң, мөмкинлек юктыр.

1213. һәрвакыт әйт Аллаһының исемен,
Хакны эзләп яңарсын ул таләбең.

1214. Әмер ишетсә бәндәсе Раббыдан,
Үзен белгән кайчан калыр таләптән.

1215. Пәйгамбәр булса кеше — сабый бала,
Аны «сөйгәнем» диде Хак Тәгалә.

1216. Аңа әйтте: «Хак диеп бел Раббыңы», —
Куярмы башкалар бу тырышлыкны?

1217. Йомшак җан ширбәте булса авызда,
Кирәк, кем, бәндәсе торса таләптә,

1218. Бел, куәтең барда, алып китмәне,
Ташкын төшкәнче сугар үз бакчаңны.

1219. Җитәрсең юл йөреп хәлең барында,
Йөри күр, беркөн киткәнче җаең да.

1220. Йөрергә калмаса чорыңда дәрман,
Мәшәкать чик, үкенерсең соңыннан.

1221. Үкенерсең куәтең киткәч кулдан,
Үзеңне аерып калдырма юлдан.

1222. Китермәс саф энҗегә бу уңаең,
Күз сал бу юлга югалганчы җаең.

1223. Күзең булмаса, булсын ул күңелдә,
Бу максат беләк җан чыксын шул юлда.

1224. Әгәр мондый таләптә чыкса җаның,
Юнәлсә мәңгелек йортка тән-җаның,

1225. Өмет шушы — Ходаем дисә: «Бәндә!»
Теләгән максатыңны бирсә анда!

ДӨНЬЯ ХӘЙЛӘЛӘРЕННӘН ХӘБӘР БИРГӘН ХИКӘЯТ

1226. Кил, и хаиф, үлемне исеңә ал,
Барасы җиреңнең кирәкләрен ал.

1227. Кирпеч төрми торып кабер авызын,
Куярсыңмы бикләп Ахирәт уен?

1228. Җыеп утын һәм фикер кылма анда,
Ятып син өстендә, и надан бәндә.

1229. Үлемнең угы торадыр сөялеп,
Ярлыкавын сорап кач син уяныл.

1230. Уянмастан элек үтенсәң, и кол,
Аллаһ сакласын, бар эшең булыр көл.

1231. Борынга кайгы җиле төртмәс элек,
Үзебезне аңсызлыктан сау кылыйк.

1232. Уралмастан элек тәнеңә кәфен,
Дустың булсын үзеңә дә бу үлем.

1233. Яхшы бел, кемне күп алсаң исеңә,
И адәми зат, булыр дустың сиңа.

1234. Уяу булган һәр адәм белеп торыр:
Асыл ватан безнең өчен туфрактыр!

1235. Яхшы бел, җиһан тулган хәтәр белән,
Ничә көн сәүдә итәргә без килгән.

1236. Җитүгә шушы кәсеп шәһәренә,
Таралды кәрваны һәр тарафына.

1237. Үзен белгәннәрен юлына салды,
Хәйләсез гомерләрен кулга алды.

1238. Орып яхшы дигәннәр үз башларын,
Кирәк таптылар гыйбадәт комачын.

1239. Сәүдәләрен җыеп алар тиз генә,
Сәфәр җаен китерделәр уена.

1240. Кайчан: «Йөкне куй!» —
дисә, тиз эшләр зат,
Кererләр юлларыңа
сөенеп шат.

1241. Әмма калыр кәрваннан кайбер адәм
Күрсә фани дөнья юлын бакча һәм.

1242. Гүзәл диеп аны күрсә бик яхшы —
Онытa килгән урынын һәм шушы.

1243. Колак сала көе һәм җырларына,
Күңел сала һәвәс-нәфселәренә.

1244. Гаҗәеп хәйләкәр фани дөньялар,
Мең төрле бизәкләр белән алдалар.

1245. Шушы мәкерне салса куенына,
Сөенгәндә керер Шайтан уена.

1246. Керер адәм аның ялган сүзенә,
Йөгертер гафләт сөрмәсен күзенә.

1247. Шунда уянып исенә төшерсә,
Яхшылык белән дияр, адәм исә.

1248. Ашыкма беркөн сәүдә кылыр булсаң,
Бу көндә үтәми иртәгә кылсаң,

1249. Шайтаннан шушы түбәнлек хәйләсе,
Бар булган гомереңне син түләсе.

1250. Түләсәң тәүбәдә пакь гомереңне,
Тиз бирер ул каршыңда рөхсәтеңне.

1251. Җилкәсенә сугып әйтер:
«Кит моннан!»
Дияр: Бизәрмен синең кебек ирдән!»

1252. Күзен салмас зар һәм күзе яшенә,
Урар богау аның җан вә тәненә.

1253. Кәрван иясе шул чакта җитәчәк,
Асыл ватаны хөкемен әйтәчәк.

1254. Иркенә куймыйча, сөйрәп якадан,
Чыгарырлар җиһанга яткан җирдән.

1255. Зар елаудан котылу белгәнем юк,
Китәргә юл азыгы тапканым юк.

1256. Зары файда итмәс әмма аңарга,
Мөмкин булмас нәфсенә чик куярга.

1257. Тапмас чарасын —
булмас кире кайтып,
Китәр асыл ватанга буш кул асып.

1258. Шушы, и адәм улы, хисап хәлең,
Башыңнан үтсә болай ай һәм елың,

1259. Колакка тыкма наданлык чүпләрен,
Ашама Шайтан мәлгунь кандаласын.

1260. Сөенмә, әгәр сине дөнья сөйсә,
«Сөямен!» — дип күзеңә ул ком сипсә?

1261. Кемгә күрсәтте бу фани фаниен,
Шуны бел: электән дошман җаныең!

ГОМЕРНЕҢ ВАКЫТЛЫ ГЫНА БУЛУЫ ХӘБӘРЕ

1262. Кил, и мөэмин, яхшы белдең китәрне,
Гомер хисабы карарсыз итәрне.

1263. Үтәр дөньяның булма син тоткыны,
Бурсыктай үкермә күреп үлемне.

1264. Дөньяга нәфсең төшсә, син — зобани,
Нәҗес ермагының кондызы, нани,

1265. Үтәр гомер бәхәс җыю юлында,
Калырсың беркөнне аның астында.

1266. Үрмәкүчтәй һаман да җеп үрерсең,
Канәгатьсезлегеңне белдерерсең.

1267. Ул җеп җаныңны богауга да чорнар,
Чебен-кырмыскадай үзеңне аулар.

1268. Себерсә йортыңны өең иясе,
Бетәр үрмәкүч тозагы, оясы.

1269. Мәшәкатьтә тән белән син калырсың,
Төрле-төрле авырлыклар алырсың.

1270. Йөгермә күп җыяр өчен ел һәм ай,
Бай келәмеңне бирмә уйнап болай.

1271. Яхшы бел шуны, хәлеңнең хуҗасы,
Саран булмас күп малларның Иясе.

1272. Саран шулдыр, әгәр фани дөньяны
Ашыйм дисә мәхәббәт белән аны.

1273. Бик аз гына малы булса кешедә,
Күңел салса, дөнья әһле — үзе дә.

1274. Бакчасында бер арпа җире булса,
Түбәнлек күрер аны, нәфсе буса.

1275. Кеше күңелендә бу фани торса,
Күрер канәгать бер тиене булса.

1276. Бер колда йөз йөк алтын булса әгәр,
Һәм юк исә мәхәббәте, юк зарар.

1277. Әгәр мең алтын чүлмәк төшсә күзгә,
Кайчан дәүләт булыр бу, җаным, безгә?

1278. Мәһәр юклык дәрәҗә кайсы иргә?
Аны сарыф итсә боерган җиргә!

1279. Дисә: «Мәһрем юк!» Әмма тотса хөкем,
Ялганчы булыр ул адәм, син бел, кем.

1280. Кешенең малын яманга чыгарма,
Аллаһ рәхмәтен дөньядан сорама.

1281. Димә: «Дөньяның яктысы — Ахирәт,
Ярлыкавы — Ходадан булган хөрмәт».

1282. Байлыгың бар икән, аны тот, бетер,
Алтыннан да сөеклерәк Үзедер.

1283. Юмарт кеше сарыф итәр барчасын,
Үзеннән ким кылып шәме яктысын.

1284. Кешенең ышанычы булса имин,
Димәс: «Гүр вә кяфенлек —
мал, мин җыймыйм!»

1285. Кайгы юк иманлы кол үлгәненә,
Өч аршын бәз булмаса да тәненә.

1286. Иман белән сәламәт торгач кеше,
Шәрә күмелсә дә гарь булмас эше.

1287. Мактаулы бәндәсе һәм калса чүлдә,
Тапмаса бер тамчы эчәр су кулда,

1288. Тик утырмыйча калырмы чарасы,
Һәлакәт баскычына җиткәч башы.

1289. Күз яше кадәр су табылса әгәр,
Яртысыны башкага ул сарыф итәр.

1290. Тапса бер кисәк азык газап чигеп,
Ярыннан аны һәм тормас яшереп.

1291. Юмарт кешегә ялгыз ашаган аш
Чынлыкта тоелыр чәйнәгәндәй таш.

1292. Татлы эчемлек булса, ялгыз капмас,
Агу дип белеп, авызда тәм тапмас.

1293. Ике карендәш ашаса бер аштан,
Татлы диеп белерләр яхшы балдан.

1294. Ике карендәш кара су эчсәләр,
Ширбәт яки Кәүсәр суы диярләр.

1295. Кеше икмәк төсле ясар сыйфатын,
Мичкә кереп алыр һәм абруй атын.

1296. Кызыл йөзле булып чыккан вакытта
Төшәр яхшылыгы шунда халыкка.

1297. Кунак каршыла сөенеп, бул колы,
Җимеш агачының күренер гөле.

1298. Яхшы булырга уйласаң, ал киңәш,
Җаен белеп сарыф итүдә тиңләш.

1299. Белеп йөр җаена, кулыңның көчен
Әрәм итмә, җиргә чәчмә тоз-төчең.

1300. Начар җиргә киңәшне сарыф итмә,
Уңдырышсыз җиргә тарыны сипмә!

ШОМЛЫ НӘФСЕ БӘЯНЫ

1301. Кил, и кеше, булма нәфсе тоткыны,
Арыкландыр көн-төн симез муенны.

1302. Һәммә гыйбадәтнең яхшы вә сафы,
Белә калсаң, булыр нәфсең хилафы!

1303. Куяр ялгышка даим нәфсе йөзен,
Кайчан төз янар — ут ялварып үзең?

1304. Нәфсенең асылы күзгә күренмәс,
Җил кебек исәр ул, синнән чигенмәс.

1305. Үзең җиңелсәң, нәфсең җитез булыр,
Башыңны исерек дөя чәйнәп салыр.

1306. Борынга көчле җил исмәс башкача,
Борынчык сал, урын аңа куймыйча.

1307. Иманлы бәндәгә беркет аягын,
Күтәрмә башыннан тәкъва таягын.

1308. Егылып калганда гына бир җимеш,
Арттыра тор аз-аз гына авыр эш.

1309. Күтәрә алганы кадәр йөк куеп,
Гыйбадәт юлына керт моны куып.

1310. Бу михнәттән шушы нәфсе иясе
Инанса беркөн, аңа ни диясе?

1311. Күп симертмә бу тешләүчән этеңне,
Ялгыш ыргылып капмасын битеңне.

1312. Ничә еллар асрап шушы еланны,
Үскән саен арта барды зыяны.

1313. Кысып үтер кулың белән муенын,
Хәтәр ул, көтмә башыңны йотуын.

1314. Ятар куеп күкрәгеңә ул йөзеңә,
Кибән бит син, үзең кылдың үзеңә.

1315. Күңел куеп, үзеңне тотма түбән,
Билеңнән кыс динең путасы белән.

1316. Тәвәккәлек кылычын кулыңа ал,
Җан пакьләнсен, аннары соң кылыч сал.

1317. Гаҗәпләнмә юньсез галим агага,
Иман китерсә мондый аждаһага.

1318. Яман ният — дошман, аны симертмә,
Әгәр килсә кулыңнан, исән йөртмә!

1319. Симерсә нәфсе ашаудан-эчүдән,
Йөз эт яхшырак булыр бу Диюдән.

1320. Янә түргә үтәр биреп акчасын,
Бу дөньяга чыгарыр ул шакшысын.

1321. «Түргә уздым!» — дип, арада булма шат,
«Үт!» — диде, үтеңне алыр бу җәллад.

1322. Үз хәлең бармы күплек йә юклыктан,
Йөрешеңне бозма сагыш-шатлыктан.

1323. Кеше күрсә Ходадан авырлыкны,
Бирер ул хәерле гыйззәт-коллыкны.

1324. Билгеле хәл — ачык тәүбә ишеге,
Рухыңа тапшыр яманның ишене.

1325. Әгәр нәфсең морадын эзләмәсәң,
Эт гомере булыр —釈сиксәнгә җитсәң.

1326. Әгәр нәфсең җитсә синең башыңа,
Ни булыр файдасыз җитмеш яшеңә?

1327. Әҗәл көненнән хәвефе булмаса,
Күңеле туймас туксанны башласа.

1328. Әҗәлдән күңелен кемнәр куркытса,
«Илле» дияр, унбиш яшенә җитсә.

ТӨЗ ВӘГЪДӘЛЕК ХӘБӘРЕ

1329. Кил, и дустым, итсәң раслыгы лафын,
Үлгәнче кылма вәгъдәң хилафын.

1330. Хилаф иткән — зобанидан зобани,
Әйләндергән баштүбән бу дөньяны.

1331. Хилаф белән гөнаһлы — зобанидыр,
Ходa каршында бәндә ямандыр!

1332. Хилаф итсәң әгәр әйткән сүзеңнән,
Алып ташла исемеңне үзеңнән.

1332. Хезмәтче торуың чамаңнан артык,
Синең юк булганың барыннан артык.

1334. Чыгарма авыздан син булмас эшне,
«Эшләрмен!» — димә кулдан килмәс эшне.

1335. Авыздан сүзең чыкса, җыерма каш,
Хәтта китсә ул сүз өчен синең баш.

1336. «Кирәгермен!»— дигәннең вәгъдәсе төз,
Әгәр төз булмаса, аннан күңел өз.

1337. Яхшы бел син, төз булганга таякны
Ирләр алды, уң куллары таянды.

1338. Асылда, төз ирләр — илнең терәге,
Мәсҗедкә кыңгырауның юк кирәге.

1339. Сүзен бозган кешене яхшы ирләр:
«Кайткан косыкны эчкән кебек!» — диләр.

1340. Кайсы яхшы кеше эчәр кайсыннан,
Исән булсаң, чыкма биргән сүзеңнән.

1341. Вәгъдәне өзүдән Аллаһ сакласын,
Җыйган борчагың түгелеп калмасын.

ХӘЛИЛ УЛЫ ИСМӘГЫЙЛЬ ХИКӘЯТЕ

1342. Хәлил улы Исмәгыль — изге кеше,
Аңа бирде вәгъдәсен Тәңре үзе.

1343. Моның дөреслеген, и адәми зат,
Рабгузый язды кылып бер хикәят.

1344. Бара иде шушы шаһ бер тарафка,
Юлыкты ул күркәм бер мөэмин затка.

1345. Диде: «Торсаң иде бу җирдә, изге,
Кайбер эшләрем өемдә бар иде,

1346. Барып килим, аннан сезгә кушылам!»
Вәгъдә бирде Исмәгыйль: «Шунда торам!»

1347. Килермен дип каршыннан киткән кеше
Онытты вәгъдәсен, китмәде исе.

1348. «Мин вәгъдә бирдем!» — диеп сүз тотучы
Шул җирдә алты ел булды торучы.

1349. Шушы вәгъдәсен онытучы зары
Җиде елдан соң һәм җитеште бары.

1350. Шушы вәгъдә өчен торганын белде,
Оят җиленнән агачтай иелде.

1351. Авыздан үтенеч дәфтәрен ачты,
Гозер энҗесен аякларга чәчте.

1352. Аллаһ корбаны яхшылык күрсәтте,
Нурлы бакча гөле кебек сүз әйтте.

1353. Татлы телен аңа сарыф итте — бал,
Шушы вәгъдә, шушы гафу, шушы хәл.

1354. Кешенең вәгъдәсе дөрес булмаса,
Мәхәббәтен үтенмәсен ичмаса!

1355. Ышанма әйткәненә, акыллы баш,
Әгәр аз гына вәгъдә итсә, кач!

1356. Сүзен бозган кеше — иманын бозар,
Аның белән кемнәр генә сер куяр.

1357. Әгәр төзлектә «ба» хәрефе булсаң,
«Әлиф» кебек «җан»да ябылыр бу сан.

1358. Әгәр «Кәҗ» булса фигылең бу «дүн»дәй,
Калырсың бәлки «кан» астында «нүн»дәй.

1359. Башка кылыч орса да әйтмә ялган,
Үлемнән чөнки яманнар оялган.

1360. Әгәр ялганчылыкта йөрсә атың,
Кыямәт көн ничек булыр оятың?

1361. Нәҗес, үләксә өстен ялганчыдан,
Мөселманнарга оят бу коллыктан,

1362. Шәригать хөкеме белән, күркәм йөз,
Яшәсен күңелеңдә бу дөрес сүз.

1363. Сүз йөртү — яман, өммәтне белсәңче,
Сүзең чын булса да булма гайбәтче!

ЯХШЫ ЮЛДАШНЫҢ БӘЯНЫ

1364. Кил, и юлчы, әгәр барсаң сәфәргә,
Юлдашны тап, юлың тулган хәтәргә.

1365. Ничек төшне эчендә тотса кабык,
Мәхәббәткә шундый дусны ал табып.

1366. Үзен — кол, ярын — солтан диеп белсә,
Үзен — тән, дустын — җаны диеп белсә,

1367. Аягына әгәр тисә тигәнәк,
Күзеңә кадалганчы кирәк күрмәк!

1368. Суык җил тисә юлдашы йөзенә,
Кулдан тотып алсын аны үзенә.

1369. Аңа тиде дигәндә бәла угы,
Җанын калкан кылып, арага куйды.

1370. Яман юлдаш булыр агулы елан,
Эшләр зыян, бөртек файда юк аннан.

1371. Тотып һаман еланның коерыгын,
Ничек кабул итәрсең боерыгын?

1372. Курыкма әгәр дә кем булмаса ир,
Буш сурәт ул, аннан күңелне сындыр!

1373. Үлектер, гәрчә куелмаса гүргә,
Терелмәс ул, күтәрсәң дә син үргә.

1374. Ирлек сыйфаты түгел һәм сакал да,
Күрсәткече — әдәп, гайрәт, халәттә!

СӘГЫЙТЬ ҺӘМ СӘГЪДИ ХИКӘЯТЕ

1375. Сәгыйть һәм Сәгъди юлдаш булдылар,
Сәфәргә алар ихтыяр кылдылар.

1376. Җан-җанаштай иде ул хәбәрлеләр,
Казаланып, суга төшеп актылар.

1377. Берсесен тотты көймәче, шушы хәл,
Диде: «Мине калдыр, дустым кулын ал!»

1378. Монсын калдырып, ансын тотты шунда,
Бу әйтте: «Мине калдыр, аны ал да!»

1379. Тамаша кыл, юлдаш булсаң, алардан,
Дөрес ирләр хәле килә болардан.

МӨЭМИННЕҢ ҺӘРВАКЫТ ХӘВЕФТӘ ҺӘМ АЛЛАҺКА СЫЕНУДА БУЛУЫ БӘЯНЫ

1380. Кил, и адәм, һаман Аллага сыен,
Хәвеф-ышанычта булсын гомерең.

1381. Күтәрмә хәвеф-ышанудан син баш,
Ышанычтан кайту кәфер өчен аш.

1382. Синең алдыңда күренә ике юл,
Бере — уңга — оҗмахка, бересе — сул.

1383. Кеше белмәс Кыямәт көне аһын,
Безне өммәт диярме анда шаһың?

1384. Әгәр сансыз бүләк бирсә Ходаең,
Җәннәт ишеген атласа аягың,

1385. Карыш юл калса җәннәттә йөрергә,
Кирәк тагын да хәвефкә төшәргә.

1386. Алла сакласын! Ул барган юлыңнан,
Әгәр кайтарса, ни килер кулыңнан?

1387. Һәм тәмуг ярына килсә аягың,
Өмет өзмә, ярлыкаучы — Ходаең!

1388. Гаҗәп түгел әгәр кайтарса аннан,
Насыйп итсә мәңгелек җәннәт шуннан.

1389. Әгәр өстендәге җиде кат күкне
Гизеп тапсаң җитмеш төрле сабакны,

1390. Фәрештәдәй канатланып очарсың,
Яхшы бел: әмма ләкин бәндәдер син!

1391. Синең исемең-затың бәндә булса,
Ничек хәвефләнмәс җан тәндә булса?

1392. Колның иптәше булыр куркыныч-зар,
Кабул кылу Ходаемда ихтыяр.

1393. Әгәр гафу итмәсә, бичара син,
Кайсы юлны дисә, шунда барасың!

МӨХӘММӘД РӘСҮЛУЛЛАҺ БӘЯНЫ

1394. Мөхәммәд — дөнья һәм Ахирәт шаһы,
Рәхмәтеннән Коръән аның сыйфаты.

1395. Җир вә күкләр бар кылынган чагында
Яратылды шушы иргә бары да.

1396. Укыды беркөн Тәңренең китабын,
Укыды анда тәмугның газабын.

1397. Ул ояттан һушы китте үзеннән,
Егылды җиргә шул чакта йөзтүбән.

1398. Яраннары бар да бер хәлдә булды,
Җир вә күкләр кайгы эчендә торды.

1399. Вакыт үтеп, күзләре дә ачылды,
«Яраннары: «Серләрнең дусты, — диде, —

1400. Сине иң зур галим кылды Ходаең,
Әзердер җәннәт эчендә үз җаең,

1401. Сыйфатың — галәм рәхмәте
Коръәннән,
Болай куркуың ни өчен Ходайдан?»

1402. Диде: «Гәрчә иң соңгы пәйгамбәр мин,
Ничек хәвефләнмим ди, чөнки кол мин.

1403. Бирсә дә йөз мең яхшы хәбәр, бары
Кирәк колдан шулкадәр хәвеф-зары».

1404. Кеше исеме-заты булса бәндә,
Булырмы азат — коллыгын иткәндә?

ХОДА РӘХМӘТЕННӘН ӨМЕТЛЕ БУЛУ БӘЯНЫ

1405. Кил, и адәм, бирмә вакытны кулдан,
Йөре рәхмәт дәрьясына бу чүлдән.

1406. «Гөнаһым күп!» —
диеп куркуда калма,
Гаҗәп түгел, гафу итсә һәм Алла.

1407. Чын күңелдән
тәүбә итсәң син, и яр,
Серләрне белүче ярлыкар мәгәр.

1408. Яхшылыгын бирсә Галәм иясе,
Бетәр бик тиз ике дөньяң гөнаһы.

1409. Буш калудан егылып, тетрә елап,
Чын күңелдән Аллаһ рәхмәтен теләп.

1410. Күз яше йолдызыннан нәфсе оча,
Йолдызлардан шулай бу Шайтан кача.

1411. Йөрәк маен яндырыйм дисәң кабат,
Күз яше белән эч маен чыгар, ат!

1412. Ни зур дәүләт —
гаебеңә оялсаң,
Күңел кайнарлыгыннан аерылсаң.

1413. Бер тамчы эш Ходаның хәвефенә
Калкан була Газраилнең үзенә.

1414. Бәхетле кеше һаман да җыеп гамь,
Хак хәвефе белән юк күзендә кан.

1415. Өмет өзмә син таләп юлында, аһ,
Диде: «Ләтәкантү мин рәхмәтуллаһ!»

1416. Үтә алмас денсез, и диндар юлчы,
Рәхим кылса, үтәр буйсынган юлчы.

ГӨНАҺ ИЯСЕНЕҢ ГӨНАҺТАН ЯНУЫ ХИКӘЯТЕ

1417. Ишет, ничек фәсыйк янды гөнаһтан,
Җаны әрни иде хәле түбәннән.

1418. Яман нәфсен ачулана иде ул,
Гөнаһтан сәламәт иде үзе ул.

1419. Яман нәфсе сораган иде янә,
Яманлык аркасына менде янә.

1420. Таң алдыннан уянды ул гөнаһлы,
Эше өчен булды тагын әрнүле.

1421. Күңеле-җаны кабаттан йомшарды,
Әмма биргән сүзен ул бозган иде.

1422. Тәүбә өчен батырлыгы җитмәде,
Чак кына йөрәге дә өзелмәде.

1423. Тавыш килде күк катыннан шулвакыт:
«Ачуланма үзеңне, түбән ыргыт!»

1424. Һаман да мәгърифәт диңгезе кайный,
Алып эч шул дәрьядан суын, җаный!

1425. Әгәр азга өзсәң биргән сүзеңне,
Ничә тәүбә кылып тоттың эшеңне.

1426. Чын күңелдән чөнки чыгардың бер «аһ»,
Синең тәүбәңне кабул итте ул шаһ.

1427. Ишетте бу мәрхәмәт сүзен мескен,
Якасын ертты «аһ» орып ул кискен.

1428. Икейөзле булуын ташлап китте,
Ходаем аны әүлиядән итте.

1429. Рәхим-шәфкать бәндәгә күп Ходайдан,
Өмет өзү һич килешми аңардан.

1430. Яхшы бел, яклаучы булса да Хода,
Шуның өчен мәгърур йөрмә син монда.

1431. Үтәр диеп ятма канга буялып,
Торып, рәхмәтенә утыр сөялеп.

1432. Гәрчә шәфкате күп, каһәре дә бар,
Башың күккә җитсә дә кол син, и яр.

1433. Синең алдыңда чыннан да күп хәтәр,
Ничек белми калсаң, хәвефең җитәр.

1434. Хода ярдәм итәр үлгән заманда —
Өзелсә җаның һәм нурлы иманда.

1435. Кабер җавабын бирсәң дөрес анда,
Ак булыр йөзең Кыямәт булганда.

1436. Үлчәгәндә авыр килсә савабың,
Әгәр уң кулыңа төшсә китабың.

1437. Җәһәннәм өстеннән үтсәң сәламәт,
Бүләк булса сиңа мәңгелек җәннәт.

1438. Боларга җитүгә, и адәми зат,
Ничек буш йөрерсең сөенеп син шат?

1439. Җиһан — көлке җире түгелдер, и кол,
Әгәр барлык хәтерне үтсәң, син көл!

КАЗАГА РИЗА БУЛЫП, БӘЛАГӘ САБЫР ИТҮ БӘЯНЫ

1440. Кил, и бәндә, үзеңне сал Ходага,
Казага ризалык тот, түз бәлагә.

1441. Яхшы бел, «бәндә» булса чын исемең,
Ходаның милке икән җан-җисемең,

1442. Аныкы барча мал-мөлкәт, нәрсә бар,
Ничек кылса үзенә ул ихтыяр.

1443. Буйсын аңа, ничек һәм кылса фәрман,
Булырмы бәндәгә бәхәскә дәрман?

1444. Кеше риза булалмаса казага,
Сабыр итмәсә килгән бар бәлагә,

1445. Шөкер итмәсә Хакның нигъмәтенә,
Кайчан лаек булыр бәндә атына?

1446. Ходага һәр эшләреңне тапшырсаң,
Булыр җәннәт бу җирең — яши торган.

1447. Күңелдә калмаса дөнья кайгысы,
Бирер файда үткән эшнең барысы.

1448. Кайсы колга ирешсә мәгәр бу хәл,
Агу эчсә дә дияр ул аны бал.

1449. Хода ризалыгы булса бу — яхшы,
Риза шул кол аны күрмәсме яхшы?

ГАБДУЛЛА ӘНСАРИ БӘЯНЫ

1450. Бер кол сатып алды Габдулла Әнсар,
Диде: «И кол, исемеңне әйт, зинһар?»

1451. Диде: «И хуҗа, нинди исем куйсаң,
Минем исем шушы булыр — яхшы сан!»

1452. Диде: «И кол, кайсы сиңа яхшырак?»
Диде: «Синнән ни ябышса — яхшырак!»

1453. Диде: «Кайсы исем күңелеңә ятыш?»
Диде: «Син кайсын бирсәң, шунсы ятыш!»

1454. Диде: «И кол, ни кәсебең һәм эшең?»
Диде: «Бар да — ихтыяр күрсәң үзең!»

1455. Диде: «Ярый, үзең сайла һөнәрдән!»
Агызды ул кайнар яшь ике күздән.

1456. Диде: «И яхшыларның падишаһы,
Булырмы кол дигәннең ихтыяры?

1457. Әгәр әмер итсәң һәркайсы эшкә,
Юк бер чара буйсынуымнан һич тә».

1458. Ишетте хуҗа шушы колның сүзен,
Егылды җиргә һәм дә орды йөзен.

1459. Якасын ертып әйтә иде анда:
«И Габдулла, күр кол эшен, и бәндә!

1460. Үзеңне сал Ходага барчадан ким,
Бәндәлек юлын өйрән бу колдан, кем».

ФӘКЫЙРЬЛӘРНЕ ТҮБӘНСЕТҮ ВӘ ДИНДАРНЫ АРТЫК КҮРҮ БӘЯНЫ

1461. Кил, и назәр, мөселман булса һәр яр,
Карама син хәкарәт белән, зинһар.

1462. Фәкыйрьне белмә алай зобанидан,
Хәдистә килде бу сүз пәйгамбәрдән.

1463. Диде: «Әл фәкъра-фәхри», —ягъни ул шаһ,
Ничек артык күрерсең хөрмәттә, аһ.

1464. Гамәлдән яхшы колның камиллеге,
Диндарлык — дан, хөрмәт, дәрәҗәлеге.

1465. Сөекле булмас дөньясы булганнан,
Ахирәттә хисабың — ким булганнан.

1466. Әгәр бәя бирелсә мал җыйганга,
Карун булыр иде дусты Аллага.

1467. Куанды ничә көн дөнья өенә,
Җибәрде малы белән җир куйнына.

1468. Әгәр дәрьясы юктан хур булса ир,
Мөхәммәткә Билал булмас иде яр!

1469. Мөхәммәт иде пәйгамбәрләр таҗы,
Бүләк килде Ходадан ул мигъраҗы.

1470. Сидрә агачына җитте ул бәндә,
Билалның башмак таушы килде анда.

1471. Ярлылык бәласенә сабыр кеше —
Диннең мөлкәтендә ирләрнең ире.

1472. Әгәр дә булсаң ярлы һәм ач өммәт,
Сөләйман син — мәгәр кылсаң канәгать.

1473. Канәгатьлек — күңелләрнең сафлыгы,
Канәгатьлек — бар хастаның даруы.

1474. Канәгатьлек — үшәнлек дәвасына,
Агу да бал — канәгать иясенә.

1475. Берәүнең хөкеме йөрсә дөньяда,
Берәүнең үлеме бар кырмыскада.

1476. Әҗәл кылычы күкрәген чапса, һай,
Һәр икесе дә үләр булмагандай.

1477. Берәүнең алтын һәм көмеше бик мул,
Берәүнең күргәне юк гомер бер пүл.

1478. Моны ярлы димә, таны аны бай,
Булыр һәркайсына түбән ләхет җай.

1479. Берәү үткәрде гомерен киңлектә,
Берәү авызда аш тотмады хәтта.

1480. Әҗәл җан ачысын күрсәткәч шулай,
Булыр һәр икесе дә күрмәгәндәй.

1481. Берәүдә булса гел михнәт тузаны,
Берәүнең мәшәкатьне юк күргәне.

1482. Алар булса әҗәлне күргән кеше,
Булыр һич күренмәгәндәй икесе.

1483. Бурычың һәркайда шушы, и адәм
Җыйма бер дә үтәр дөнья өчен гамь!

ХЫЯНӘТТӘН КИТЕП, ДИНДАР БУЛУ БӘЯНЫ

1484. Кил, и камил, бөек итсәң динеңне,
Кешегә күрсәтмә хыянәтеңне.

1485. Хыянәт, кем, килер кулдан һәм күздән,
Аяктан, яшерен корал һәм сүздән.

1486. Моны беләдер барча адәм заты,
Бер-бер сөйләр өчен юктыр хаҗәте.

1487. Хыянәт ул пәйда икән күңелдән,
Моны аңла, намусны бирмә кулдан.

1488. Берәү төшсә күңелгә йә күзеңә,
Рөхсәт итмәсәң ул эшне үзеңә,

1489. «Ярый» дисәң мөселманнарга аны,
Моны, диләр, хыянәтнең яманы!

1490. Кайсы эшкә риза булсаң күңелдән,
Гәрчә кылмасаң, чыгармый уеңнан.

1491. Гөнаһка риза булу — гөнаһ шул ул,
Икейөзле имансыз кәфер шул ул.

1492. Мөселман баласын күрсәң үзеңдәй,
Зарарда-файдада белсәң үзеңдәй,

1493. Кайсы колның шушындый булса хәле,
Менә, шиксез, мөселманның камиле!

1494. Әгәр бераз булса синең шөбһәң ким,
Рөхсәт бирсәң шунда үз нәфсеңә, кем,

1495. Киңәш итмә мөселманнарга, зинһар,
Көтмәгәндә ачылып китсә болар.

1496. Хосусан, бирмә суфи-тәкъва иргә,
Тигәнәк сипмә бу рәйханлы җиргә.

1497. Диндарның күкрәге —
дин саклаучы йорт,
Аның йортына хыянәт кертмә, корт.

1498. Әгәр табылса нигъмәт, алдына чәч,
Булмаса аузыңны гафу сорап ач.

1499. Әгәр мең янчык бирсәң бутап алтын,
Сиңа аннан ни файда, и ир-хатын?

1500. Әгәр бирсәң саф чишмәдән тамчы су,
Чыннан да саваплы эшең булыр бу.

1501. Бирсә кемгә үзенең хәрам малын,
Өмет итсәң әгәр моның савабын,

1502. Кәфер булыр өмет тоткан ул адәм,
Белеп алып дога чыкса һәм шуннан.

1503. Хыянәтнең берсе һәм белдерелде,
Белеп тә тотмаса, мактанчык инде.

1504. Әгәр качмаса тыелган эшләрдән,
Хыянәтче-кем — андый кешеләрдән.

1505. Берәү юл белмичә юнәлсә чүлгә,
Белеп, син аны салмасаң төз юлга,

1506. Ничек инсафлы булсын ул динле зат?
Андый кешедә — саранлык, хыянәт!

1507. Әгәр алдыңда бала чыкса кинәт,
Карендәшлек шул — аңа гыйлем өйрәт.

1508. Сузмас булсаң аңа яхшы кулыңны,
Ничек тапсын мөселманнар юлыңны?

1509. Барлык бәндә мөселманнан булсалар,
Бер-берсенә карендәшлек кылырлар.

1510. Берәү чыкса Ахирәтнең юлыннан,
Күтәрсә йөз тәүбәнең әдәбеннән,

1511. Мәгәр күрсәтмәсә юл күргән адәм,
Гөнаһы моннан китмәс, и мөселман!

1512. Син әйткәннән соң төз булмаса хәле,
Үзеңнең муенга төшәр бәла шәле.

1513. Ачып куй син кардәшлекнең ишеген,
Табып, яхшылыкка өндәү хак эшең.

1514. Әгәр килмәсә кулдан йә телеңнән,
«Яман!»— дип бел ул эшне күңелеңнән.

ГӨНАҺТАН ЕРАК БУЛУ БӘЯНЫ

1515. Кил, и адәм, әгәр булсаң чын ирдән,
Авыр эшләрне кыл дөньяда бердән.

1516. Әгәр типсә сине һәркайсы кемнәр,
Зыян итмә һәм дә күрсәт хөрмәтләр.

1517. Йөрәгеңне тимер итеп ярсалар,
Алларына чыгар төрле аш-сыйлар.

1518. Гәрчә галәм халкына тисә файда,
Өстеңнән салма туфрак тунын һәм анда.

1519. Атаң җирдә синең, җирдәй коллык кыл,
Яманлык эшләгәнче яхшылык кыл.

1520. Кеше таш орса башыңа, и адәм,
Көлеп кара йөзенә син аның һәм.

1521. Буйсындыру өен җимермә күңел,
Өметең шушы — хуш күрсен Ходa, бел!

1522. Аяк астында калдым дип, әйтмә: “Вай!”
Чын кәсә ясалыр, күп тапталса лай.

1523. Әгәр дошманга син дуслык күрсәтсәң,
Башың ярган кешегә «ярым» дисәң,

1524. Ризалыкка урын эзләгән кеше
Җәфаланмас, тисә алмасның төше.

1525. Зыян итмәс кыйнасалар да асып,
Һәм дә михнәт таулары ятса басып.

1526. Наданнарга ясамас үч тәхетен,
Барсын аңларсың, Аллага ирештең.

1527. Мәгәр риза икән мең кул чабучы,
Доганы аңа кылма, үчләнүче!

1528. Зарарга риза булмас камил адәм,
Үгет белән тәүфыйк теләр, бел син һәм.

1529. Ачу тузаныннан тузгый матурлык,
Бетер тузанын, динендә — матурлык!

ПӘЙГАМБӘР ГАЛӘЙҺИС-СӘЛАМНЕҢ ИЗГЕ ТӨШЕ БӘЯНЫ

1530. Ухуд тавында пәйгамбәрнең төшен
Расладылар янә җитмеш мең кешең.

1531. Гаҗәеп көн килде мөэмин башына,
Гомәр килде пәйгамбәрнең каршына.

1532. Диде елап: «Ай-һай изге солтан кем,
Дога укы, кырылсын бар кәфер, ким!»

1533. Әмма ләкин укымады үч теләп,
Дога кылды Мөхәммәд үгет сөйләп.

1534. Ул көннәрдә кәферләр бик күп иде,
Әбу-Суфйан, Халит — юлбашчы иде.

1535. Яхшы җавап булды аның догасы,
Мөселман булды бу ике агасы.

1536. Ул ике ирдән соң күпме адәмнәр
Мөселманлык алды, кимеп кәферләр.

1537. Халит алды диннең шәһитлек көчен,
Мөселман итте меңләп шәһәрчеген.

1538. Гыйрак, Дәмәшкъ, Кытай тагын да Шам
Әбу-Суфйан кулында тапты Ислам.

1539. Мөхәммәтд алды галәм халкын һуштан,
Таламады әмма алтын-көмештән.

1540. Әгәр син киң күңелгә ия икән,
Рәсүлнең үз өммәте инде күптән.

1541. Тотарсың җан белән пәйгамбәр эшен,
Һәр урында аякка төшәр башың!

ГАВАНИГА ЮЛЫГУ ХИКӘЯТЕ

1542. Бәһаилхак — пәйгамбәрнең нәселе —
Гаванига юлыктылар бер мәлне.

1543. Гаван бер сүз әйтте һәм бу ир бер сүз,
Гаван куйды ялганлау көенә йөз.

1544. Йөзенә орды камчы хан куштаны,
Кызыл кан итте сөмбелдәй сакалны.

1545. Шушы канлы сакалын алды кулга,
Диде: «Ходам, моны сал яхшы юлга!

1546. Газап бирмә аңа, яхшылык күрсәт,
Дөнья һәм Ахирәт хәлләрен өйрәт!»

1547. Бу сүзләрен ишетте бу шакшы ир,
Якасын ертып «аһ» чыгарды ул бер.

1548. Йөзен җиргә сөртеп-төртеп үкседе,
Күзеннән кыраудай яшен төшерде.

1549. Алып суфи таягын, керде юлга,
Кулын тапшырды шушы күркәм колга.

1550. Хода моңа яхшылыгын бар итте,
Ничә көн үтмичә төбәккә җитте.

1551. Холык, сабырлык хәлгә ирешге ул,
Дәүләт, тәкъдир җиңүенә төште ул.

1552. Күркәмлек, мәхәббәт гамәленә һәм,
Аннан суфилык солтанлыгына һәм.

1553. Яманнарның эше ул — үч саклама,
Мөселманлыктан яманлык хурлана!

1554. Үзенең нәфсесен кем колы итсә,
Ничә җәфа күреп тә сабыр итсә,

1555. Әмма ләкин түземлек кылган ир-ат
Дуслыгында, кирәк, алмас кебек зат.

1556. Ишегеннән үтә алмас кайсы ир,
Көнчелеккә иш итсә аз гына бер.

1557. Аллага якын икәнен бел аның,
Укып чык син мөҗтәһидләр китабын.

ЯЗУЧЫНЫҢ КАРЫЙЛЫКТАН КҮҢЕЛЕ ТӨШКӘНЕ БӘЯНЫ

1558. Карендәшләр, безгә риза булыгыз,
Мәхәббәт балыны сөзеп алырбыз.

1559. Табылмас бәндәдә сез эзләгән хәл,
Ачылмас кәфердән сез әйткән әхвәл.

1560. Таләп итмә җитешсездән кирамәт,
Хакны табып ирешүдә — галәмәт.

1561. Белә алмыйм тәрбиясе серләрен,
Йолкыр идем бу нәфсе үрмәләрен.

1562. Үкенәмен элек алганнарыма,
Комсызлыкка кулны салганнарыма.

1563. Инде ирләр барыгыз сез һәркайда,
Эзләгез бер камилне таянырга.

1564. Коры кулга калганыма да рәнҗим,
Газизне эзләгез, сезгә риза мин.

1565. «Мин!» диеп калмагыз үзгәрүләрдән,
Оятлы мин сезнең йөзләрегездән.

1566. Бушка файдасыз килеп киткәннәрне,
Белеп йөреп тә өмет иткәннәрне

1567. Кичермәс, булсагыз сез миндәй кавем,
Сабыйлыкта-ирлектә мөшкел хәлем.

1568. Китеп миннән, танып олуг кешене,
Тот катырак аның котлы эшене.

1569. Мөрид ул охшаш Гомман диңгезенә,
Энҗе-мәрҗән сибелгән эчләренә.

1570. Җәһаләт чүленнән уй килсә сусап,
Аның зәһәр суы балланса шул чак,

1571. Булса ул кеше энҗе таләбендә,
Чумып тутырса кесәсенә шунда,

1572. Димә, табылмас бу дәрәҗәле кем,
Җиһан сарае — киң, буш түгел ул, кем!

1573. Очраганда моның кебек зур упкын,
Чумучыларны да янында таптың.

1574. Чумып ал кулыңа максат энҗесен,
Кул болгап качудан нинди файда соң?

1575. Мәгәр сез тапсагыз яхшы кемне,
Хәбәрдар итегез мин кара йөзне.

1576. Кылырмын йөзен һәм күңелем нуры,
Күзем сөрмәсе — аягы туфрагы.

1577. Ни булыр сез карендәшләрнең эзендә —
Миңа бирсәгез дуслык шарәбен дә?

УЛЫМНЫҢ ХИКӘЯТЕ

1578. Нәсыйхәтем шушы, акыллы балам,
Саклаучың булсын синең шушы Аллам.

1579. Күземнең нуры, и Мөхәммәдсадыйк,
Үзеңнән яманлык-хурны ерак тот!

1580. Ишет мин хастадан берничә сүзне,
Җиткерсә Хода егетлеккә сине.

1581. Начар йөрмә, яман уйлар уйлама,
Атаң кебек йөз каралтыр эш кылма.

1582. Яраткан Тәңрегә бир син тәвәккәл,
Саранланма кешедән пүл, шулдыр хәл.

1583. Саранлык төк кадәр булса, бирмә юл,
Бер бөртектән йөз чыгар, җайсызлап юл.

1584. Йөзеңнән оят пәрдәсе төшмәсен,
Шәрә йөз — оятсыз, тотмас намусын.

1585. Саранлыктан симергән бу нәфесең,
Әгәр авыз ачып торса, нишләрсең?

1586. Оят пәрдәсе ачылудан элек
Һәр ягыннан карап аны син тот нык!

1587. Канәгатьлән, гайбәттән мөлкәт җыйма,
Атаң кебек арада көлке булма.

1588. Пәйгамбәрләр фигыледер — канәгать,
Аңа да бәйләнгәндер бу гыйбадәт.

1589. Билеңне бәйлә, таштай катып калма,
Күзеңне ач, кәрван күчте, син калма!

1590. Билең бәйлә нык итеп бәндәлеккә,
Атаң кебек куйма йөз оятлыкка.

1591. Кече яшьтән гыйбадәткә буйны куй,
Кыямәтне уйласаң, уенны җуй.

1592. Ялгыз ирләрнең артыннан йөремә,
Теләк белән нәфсегә дә бирелмә.

1593. Гаҗәп яхшы — кече яшьтән сак булсаң,
Бу көлмәкне куеп, гамьнән бөгелсәң.

1594. Яшь егет түксә көн-кичә күздән яшь,
Аны «яңгыр» диген, и рәхмәтле баш!

1595. Рийа тузанын йоктырма итәккә,
Атаң кебек иярмә нәфсе эткә.

1596. Буйсынудан күтәрмә югары баш,
Тәкәббер булып буш калды мәкнең баш.

1597. Тәкәбберлек күңелгә килсә шунда,
Газазил кыйссасын хәтерлә анда.

1598. Күңелең бүлмәсенә фикер түшә,
Кыямәт азыгын бир, фикер күшә.

1599. Җиһанның кызыгыннан еракта тор,
Атаң кебек булма дөньяга мәгърур.

1600. Өмет иткән күземнең нуры — балам,
Атаң кебек рисвай булма бу галәм.

1601. Әгәр аз гына булсаң кул-канатлы,
Хода алдында бул мескенлек атлы!

1602. «Нәселле мин!» — димә, анда ору бар,
Хисап китабын алып соравы бар.

1603. Үзең сөйлә серләреңнең барчасын,
«Мин — бай!» —
дигәннең каплады ничәсен.

1604. Үзең һәм туганнарыңнан мактанып,
«Мин — зур!» — димә,
әгәр алсалар танып.

1605. Бу дөньядан коргаксып үтеп китсәң,
Хәтереңә алма, тоткан булсаң сан.

1606. Һәркем дине белән үтсә дөньядан,
Белер: яхшы бәндә — өстен нәселдән!

1607. Олы афәт ул дәрәҗәле исем,
Өстенлекне күрмә, афәт ул, кешем.

1608. Белеп дөньяны камиллектән ерак,
Булыр зирәк зирәк исемнән ерак.

1609. Башың күтәрсә күпне, булма артык,
Танылыр — фәрештә иртән орса бук.

1610. Ходадан һәр ни килсә дә сабыр ит,
Атаң кебек нәфсе җәбрен күрмә, кит.

1611. Хода әмеренә итагатьне тот,
Сәгать саен арттырып гыйбадәт ит.

1612. Мәхәббәт путасын бәйлә биленңә,
Атаң кебек гомер үткәрмә җилгә.

1613. Теләккә иярмә дөньяда йөреп,
Дәрәҗә ал һәм дә хәлеңне белеп.

1614. Әгәр өч көндә тапсаң телем икмәк,
Үзең генә капма, дуска кыл уртак.

1615. Яшереп ашаган ашың җылытмас,
Моның белән тәнгә гамь керми калмас.

1616. Ишеңне тап көннән көнгә арттырып,
Ходаның сөйгәне — иманы тотрык.

1617. Җиһан сагышын күңелдән син чыгар,
Атаң кебек булма дөньяны куар.

1618. Әгәр тәкъва эшен тотсаң ихластан,
Диярләр сине, мөгаен, хас заттан.

1619. Әгәр булсын дисәң җан-тәнең бергә,
Иманлы бул, гыйлем шәмен як җирдә.

1620. Әгәр гыйлем һәм гамәл бердәм икән,
Күзгедәй балкыр нурыннан кара җан.

1621. Әгәр тапсаң Хода каршында ялкын,
Мәхәббәт кәсәсеннән шәраб таптың.

1622. Иртә таңда күтәр кулда доганы,
Телә моңлы ата белән ананы.

СҮЗНЕ КЫСКА ТОТЫП, КИТАПНЫ ТӘМАМ ИТҮ БӘЯНЫ

1623. И Аллаһияр, сүзне кыска тотып,
Биленңне бәйлә максат юлын тартып.

1624. Карасаң, синең асылың да кара,
Аклык бирәсең йөз каныңнан аңа.

1625. Үлем туфаны бу серне фаш кылды,
Эче булмаган — файдасыз таш булды.

1626. Карт җисемең очрап, тарса һәвәскә,
Нурлы адәм алдында оят бик тә.

1627. Агарды чәч, үкенеп күз яшең чәч,
Якаң учлап, авызны үкереп ач.

1628. Чәчең агы әсәр итмәде хәлгә,
Ояла күр карап шушы карт хәлгә.

1629. Нәфсе белән яхшы эш кылмадың һич,
Җитте кич, нәфсең базарыннан да кич.

1630. Сиңа әйтте шушы ир, син сөрән сал,
Әгәр «Гыйлем каль»дә табылмаса хәл.

1631. Кемнәр гамәл үти үз кале белән,
Калыр гыйззәт-хөрмәт ялганы белән.

1632. Арта барыр нәфсесеннән нәфсесе,
«Гыйлем каль» —
бу зәхмәтнең бер дәвасы.

1633. Каләм алдың — кара күңел булсын ак,
Шушы ирнең сүзен алка итеп так.

1634. Үзең саткан күңел базарыңны тый,
Кешегә азын-күбен сөйләүне тый.

1635. Әгәр булса күңелеңдә ихтыяр,
Ни булыр мәгәр миннән калса ядкәр.

1636. Язып син фарсы телендә китапны,
Бирдең анда мәсьәләдән җавапны.

1637. Барлык фәтва вә диндарлык терәге —
Унике меңнән артык бәет бары.

1638. Сөйләдең бу сүзне төрки телендә,
Кыскачасы инде монсы, әлбәттә.

1639. Гәрчә яхшы сүз шакмак шикәр кебек,
Хатасыннан күп хәвеф-хәтәрем бик!

1640. Хаталы булмаса әйткәндә сүзең,
Үтенеч мәйданына капла йөзең.

1641. Ходага зар ела иртән һәм кичтә,
Гамәлең кыл, чи килеш калма һич тә.

1642. Ярлыкау пәрдәсен ябар хатага,
Лаеклы бул үзең әмма гатага.

* * *

1643. Чолганып мин үземнең яманлыкка,
Күп җәфа ясадым җаныма юкка.

1644. Аллаһыдан яхшылыгы иңмәсә,
Кылган гамәлем ышанычны кисә.

1645. Халыкка сөйләдем барча эшемне,
Рисвай итмәгез минем оятымны.

1646. Рәхмәт пәрдәсен Син әгәр япмасаң,
Гаебе күп бәндәгә ни насыйп сан?

1647. Халыкка түктем гыйбадәтнең тасын,
Син төзерсең бәндәләр тәһарәтен.

1648. Колларың чорналса гөнаһ эшләргә,
Агызырсың дөньясын диңгезләргә.

1649. Халыкка күрсәттем сансыз гөнаһны,
Кыяматтә ничек бирим җавапны?

1650. Мин ачармын канлы җәрәхәтемне,
Син бәйләрсеңме гафу рәхмәтеңне.

1651. Халыкка күрсәттем чиксез гөнаһны,
Җан биргән халәттә бирче уңайны.

1652. Нәфсе Шайтан кулыннан коткармасаң,
Мөшкел калган хәлебезгә булмас сан!

1653. Бар кылучы син әүвәлен-ахырын,
Нәфсе Шайтан җанга салды авырын.

1654. Гәрчә Аллаһиярның хәле яман,
Калдырма дошман кулында шул заман.

1655. Ходаем, тоттым аерылу юлын,
Эзләдем һаман да җиһанның җаен.

1656. Гәрчә Аллаһияр гөнаһка чумган,
Үлгәндә кыл рәхмәтеңне ачылган.

1657. Ходай, гомерне үткәрдем юк белән,
Инде бәндәң зар елый җаны белән.

1658. Гәрчә Аллаһияр зарлы-мескеннән,
Җанымны ал нурлы иманым белән.

1659. Ходаем, мәңгелекне урыным ит,
Гыйбадәт кибәнен олы эскерт ит.

1660. Шушы тәүфыйк шәмен кулларыма бир,
Анда иманымны юлдаш итеп бир.

1661. Ходаем, гафу ит үткән яшемне,
Каршымда бир яхшы-яхшы кешемне.

1662. Гүр эчендә килсә ике сугучы,
Була күрмим бер ялгызым торучы.

1663. Ходай, дөнья түбәнлеге — күңелдә,
Бәндәләрнең азгыны мин түгел дә.

1664. Әгәрчә монда булсак кара йөзле,
Йөзләремне ак ит бу Мәхшәр көнне.

1665. Илаһи, буш үтте ай һәм елыбыз,
Бирмәде файда бала һәм малыбыз.

1666. Син хисабыбызны җиңел итмәсәң,
Мәхшәр көндә нәрсә булыр безгә сан?

1667. Илаһи, ярлыка кара халыкны,
Уртада мин — гөнаһлы бу колыңны!

1668. Кыяматтә усал тавыш килсә дә,
Китабымны уң кулыма бирсәнә!

1669. Илаһи, эзләдем гамәл галимен,
Яхшылардай йөрдем тотып нур шәмен.

1670. Ходаем, күземә зарлы яшьне бир,
Күңелемә һәрчак мәхәббәтне бир?!

1671. Кәүсәр чишмәсеннән мине сугарып,
Сират күперен үтим ярдәм табып?!

1672. Илаһи, керт җәннәтеңнең эченә,
Калдырма тәмугта тоткын хәленә.

1673. Мин — гөнаһлы кол, Син — Гафу итүче,
Мин — хаталы, син — Миһербан итүче.

1674. Илаһи, төз ясап дин юлыбызны,
Кабул ит дога белән аһыбызны!

1675. Кыяматтә хәйран булсак хәлләргә,
Мостафа шәфкать күрсәтсен безләргә.

* * *

1676. Илаһи, рәхмәтеңбир зар-гидайга,
Бәндәдер мин, разый һәр эшләреңә.

1677. Мәгърифәт дәрьясына чумган итеп,
Күзләремне лаек кыл йөзләреңә?

* * *

1678. Хәҗәтем шушы, Илаһи, барсын үтәр әйләсәң,
Монда — тәүфыйк,
анда — иманымны юлдаш әйләсәң.

1679. Кулга — иман таягын,
телгә — мактау сүзе бирсәң,
Күңелгә гыйшык салып син,
күзне ачык әйләсәң.

1680. Бар өметем — гөнаһларымны юса гафу суы,
Бер нәрсә юк,
чарасыз бәндәң кара таш әйләсәң.

1681. Гөнаһлы йөземне пакьлек пәрдәсе белән яп,
Кыямәт көн мөшкел хәлем,
халыкка фаш әйләсәң.

1682. Гәрчә Аллаһияр лаеклы һәм дә тугры түгел,
Ялкын биреп,
бер камил суфига юлдаш әйләсәң,

* * *

1683. Яхшылыклы күркәм бәндә
сиңа итсә миһербан,
Унсигез мең галәм эчендә бар
итсә бер нурлыдан,

1684. Берне кылды күрүче,
берне кылды күренүче,
Кодрәтне күрсәтте ул
халыкка шиксез ачылган.

1685. И Бөек зат,
дәртемне рәхимле кыл мин хәсәдкә,
Бу гарибең бичараны шатландыр син
һәр заман.

1686. Син Ходайның гашыйкында диванадыр
мин һаман да,
Гаҗәп күркәм сагышны салды
башыма җиһан.

1687. Карарсыз һәм әвен төсле борчылган
әүварә мин,
Ләйлә белән Мәҗнүн төсле әфсенле
итте җиһан.

1688. Кичә-көндез Тәңренең исеменнән дивана бул,
Хәбәрсез калма,
исемен әйтеп тор син һәр заман.

1689. Кемнәре дивана булып,
кемнәр — исерек, харап,
Бер хакыйкый ярым өчен
һәрвакыт аһлар кылам.

1690. Йа Рәсүлуллаһ, гөнаһы күп бу гасый бәндәне
Кыл рәхим-шәфкать диңгезен миңа
йөз тотып килгән.

1691. Йа Рәсүлуллаһ,
шушы бичарага күзеңне сал,
Барчабызның өмете син бу җиһан

һәм ул җиһан.
1692. Йа Рәсүлуллаһ,
киңлек белән шәфкатеңне күрсәт,
Төнлә-көндез минем
күңлемдә син генә һаман!

1693. Йа Рәсүлуллаһ,
минем биргән карарым — фалымдай,
Дәртемә сал дәвасын шәфкать иясе,
миһербан.

1694. Йа Рәсүлуллаһ, ярдәм ит,
очраштыр мине сиңа,
Җанымны корбан кыламын
Исмәгыйль кебек шуннан.

1695. Йа Әбу-Бәкер вә Гомәр
ярдәме булсын бу көн,
Янә Госман,
шулай ук Коръән иясе Арыслан.

1696. Йа мөселман әмирләре,
шаһзадәләр, сездән ярдәм,
Уйласам сәфәр кыларга
Мәдинәгә шушыннан.

1697. И Бөек зат, таянычым итеп сине юлымда,
Хәрамнан безне саклый күр
һәм дә хәтәр эшләрдән.

1698. Һаман Аллаһияр әйтер теләген өзеп-өзеп,
Сал ялкынлы көйгә, и соңгысы пәйгамбәрләрдән!

* * *

1699. И карендәшләр,
мине сез яхшы димәгез, зинһар,
Суфи кебек күренсәм дә, эчемдә усаллык бар!

1700. Шомлыгым,
рисвайлыгым таралды илем халкына,
Аның өчен тау, таш,
чүлне кылдым үземә ихтыяр.

1701. Бу сәбәптән кереп киттем
гарипләр арасына,
Кайсы хәлдә үлгәнемне белмәсен илдәге яр.

1702. Баш тартып чыктым тотып мин
тәвәккәлләр итәген,
Асрар мөгаен мине дә тудыручым,
Аллаһ — бар!

1703. Һәр карендәшләр сораса
мескен дусты хәлене,
Ул — сагышлы,
белегез, яхшы догага күз тотар.

* * *

1704. Җанның сердәше тән булса,
җиһанда гамьнәр җыйма.
Бу газиз кунак барында
гамәлдә гөнаһ җыйма.

1705. Коллык кылып алдында
башыңны бирсәң, ярәшеп,
Ир булмаган затсыз белән
бер кисәк капма-җыйма!

1706. Бер карыш юлга керсәң дә,
юлдашсыз аяк басма,
Булса алдында барыр җир,
иптәшкә дошман җыйма!

1707. Оятлы кол булдым дип,
Аллаһияр, күп сөйләмә,
Йөз үкенечле галәмнән күп санлы
кайгы җыйма!

* * *

1708. Әйтер Аллаһияр
елап зар белән төнлә-көндез,
Җитәр, гашыйк ярым түксә мәгәр дә
канны минем!

* * *

1709. Нинди яхшы,
гомер үтсә дивана гыйшык белән,
Тәннәре халык эчендә,
җаннары — Аллаһ белән.

1710. Бәгъре көйгән,
күзе яшьле яраннарны калдырып,
Кызганыч,
бу гомер үтсә безләрдәй рисвай белән.

1711. Җаны фида ул карендәшләр
бу дөньяның мөлкеннән
Күрмәсә бер юл тарафын,
үтсә ис китмәү белән

1712. Һәм дә Аллаһияр
керер кызыл балчык эченә,
Кач шушы тәннән,
уең булмаса Ахирәт белән!

Искәрмәләр һәм аңлатмалар

Беренче бәет хакында *(алга таба бәетнең саны гына күрсәтелер):* Монда сүз җиде кат җирне һәм җиде кат күкләрне бар кылганы өчен Аллаһы Тәгаләгә дан җырлау сөйләнә. Автор "*пакь гәүһәрне*" дип язганда, кешеләрне күз алдында тота. Дини мифология буенча, адәм балаларына җан барчасы өчен дә бер тамчы саф гәүһәрдән яратылган һәм кешеләргә бүлеп бирелгән. Чагыштырып караганда, Аллаһы Тәгаләне бөек җан дип күз алдына китерсәк, адәмнәрнең җаннары аның янында барчасы бер тамчы гына. Бу сүзләрнең дәлиле итеп кешенең ана карынында атадан күчкән спермадан барлыкка килүен китапларда сөйләп үтәләр. Фәлсәфә җирлегеннән караганда, җанның иң саф вә пакь чоры — көмәндә яткан чагы дип исәпләнә. "*Пакь гәүһәр*" дигәндә менә шушы сабый җаны күздә тотыла.

2. Мигъраҗ хәбәрләреннән чыгып караганда, җиде кат күк, җәннәт сарайлары, агачларның һичбер терәге юк, ягъни җирдәге төсле итеп аларны күз алдына китерергә ярамый. Аларның таянычы бары тик Аллаһы Тәгалә үзе генә. Шуңа күрә күкләр вә җирләр Аллаһының үз хөкеме буенча барлыкка китерелгәннәр, шул сыйфатларында яшиләр һәм аның теләге белән генә юкка чыгалар.

3. Җирнең асылы балык өстендә икән, дип, турыдан — туры уйларга ярамый. Дини фәлсәфә һәм Ислам мифологиясе ул балыкны үгез мөгезе өстендә, ә үгез диңгез өстендә, ә диңгез исә исәр җилләр өстендә дип өйрәтә. Әмма бу атамалар барсы да шартлы рәвештә генә алынганнар булырга мөмкин һәм Җирнең асылын мөмкин кадәр күзалларлык итеп өйрәтү өчен генә файдаланылганнар дияргә дә була. Балык та, үгез дә, диңгез дә, җил дә — болар үз үзенчәлекләре вә сыйфатлары белән берберсенә охшамаганнар, Җирнең асылы менә шулай каршылыклы үзенчәлекләргә ия дип күрсәтер өчен дә шигърияттә файдаланылганнар. Менә шушы Җир өстендәге кешеләрнең җаны тиз генә китмәсен, очмасын өчен, Хак

Тәгалә, адәм балаларына тәкъдир биреп, бәдәннәренә җанны бикләп куя, дибез.

4. Җир йөзендә яз, кыш, җәй, көз кебек дүрт фасыл булып, алар бер-берсеннән аерылып торалар, сүз шул хакта бара.

5. *"Галәм күзе"* дигәндә шагыйрьләр кояшны күз алдында тоталар. Аңа адәм балалары гел күмәчкә караган кебек карап кына торалар, кояш алар өчен өстәлдәге татлы күмәч кебек, ул булмаса, тормыш яшәеше туктап кала.

6-7. Монда сүз Аллаһы Тәгалә иркенең киңлеге, туфрактан бар кылынган адәм баласына да акыл вә белем бирүе хакында бара.

8. *Раббел-Әфляк* — дини термин, күкләрдәге Алла дигән мәгънәгә ия. *"Тау астында калу"* дигәндә шагыйрь зур гөнаһларны вә тормыш авырлыкларын күз алдында тота. Авырлыклардан кешенең саф-чиста килеш чыгарга тиешлеге хакында да белдерелә.

9. Бу бәеттә Нух пәйгамбәр вакытында җирне су басуы искә алына. Ул, көймә ясап, хайваннарны һәм үзенең яраннарын һәлакәттән саклап кала.

10. *Хәлиулла* — Ибраһим пәйгамбәрнең аталышы. Монда сүз Ибраһимның, утка атылып та, Аллаһы Тәгалә әмере белән, ул учакның гөлбакчага әверелүе искә алына.

11. Монда сүз буйга бик озын һәм йөзгә бик чибәр булган Гад халкының Һуд пәйгамбәрнең бәддогасы аркасында җил белән харап ителүе хакында бара.

13. Бу бәеттә Юныс пәйгамбәр вакыйгасы искә төшерелә, *"сәхипкирамәт"* — кирамәт-хикмәт иясе дип Юнысны атыйлар.

14. Бу бәеттә сүз таңның Аллаһы Тәгалә әмере белән атуы хакында бара.

14 —15. Боларда сүз пәйгамбәрләргә күрсәтелгән хөрмәт вә могҗизалар хакында бара.

16—17. Сөләйман пәйгамбәрнең тылсымлы йөзеге гади балчыктан эшләнгән булган, әмма кашына Ходай Тәгалә әмере язылып, барча җан ияләре аңа буйсынырга мәҗбүр ителгәннәр.

18—19. Монда Муса пәйгамбәргә бирелгән коры таякның хикмәтләре искә алына. Ул фиргавен белән

көрәшкәндә шушы таяк ярдәменә җиңүләргә ирешә һәм Бәни-исраил халкын изелүдән коткара. Ә таякка Аллаһының кодрәте өрелгән, диләр.

20—21. *"Рухыл-Әмин"* дип Җәбраил фәрештәне, *"Сидрә"* дип Сидрәтел-монтаһа агачын атыйлар. Җиденче кат күктә шушы агач үсә һәм анда Җәбраилнең урыны икән. Ә Җәбраилнең асыл сурәте бик зур булып, хәтта канатын җәйсә генә дә Җир шарын кочагына сыйдыра ала, диләр.

22. *"Бишектәге яшь"* дип бишектәге баланы әйтәләр. Хәбәрләрдән күренгәнчә, Гайсә пәйгамбәр инде бишектә чагында ук үзенең пәйгамбәр булачагын үз теле белән әйткән.

23. Монда абыйлары тарафыннан коега ташланган Йосыф пәйгамбәр искә алына. *"Җаһ"* сүзе *котылу, бөеклек* мәгънәләренә ия.

24—25. Монда сүз кечкенә кошларның изгелеге хакында бара. Мисалга Сөләйман пәйгамбәрнең йомгак кадәрле генә булган Һөдһөд кошының барлык олуг бөркетләргә әмер җиткерә алуы әйтелә.

26. *"Хәбиб"* дип Мөхәммәд пәйгамбәргә әйтәләр. Мөхәммәд пәйгамбәр бишектә үк бармак ишарәсе белән айга үзенең әмерләрен үтәткән.

27. Монда сүз Муса пәйгамбәрнең Бәни-исраил халкын күчергәндә Нил елгасы коруы хәбәре әйтелә.

29. Салих галәйһис-сәлам үзенең пәйгамбәрлеге хакында белдергәч, халкы дәлил таләп итә һәм, җансыз ташның буаз дөя тудырып, шуннан соң төяләтеп, сөт бирүен кирамәт белән эшләвен сорагач, Салих дога укый һәм теләгәннәре кабул була. Монда сүз шул хакта бара.

30. *«Мәсихә»* дип Гайсә галәйһис-сәламне атап йөртәләр, аның әнкәсе Мәрьям-ана, кыз хәлендә, Аллаһы Тәгаләнең кодрәте, белән улы Гайсә пәйгамбәрне тудыра. Шуңа күрә христианнар аны икенче бер исем — «Аллаһы Тәгалә улы» дип тә атап йөртәләр. Ислам дине буенча, Аллаһы Тәгалә беркемнең дә атасы түгел, бәлки барыбызның да тәрбиячесе һәм бар кылдыручысы.

31. Бу хакта хәбәрләр шушы ук әсәрнең «Хәлил улы Исмәгыйль хикәяте» бүлегендә шактый ачык сурәтлә-

нелгән. Сүз Исмәгыйль пәйгамбәрнең бик тә вәгъдәле бәндәләрдән булуы хакында бара.

32. Сүз Аллаһы Тәгалә каршында корбан булырга әзер тору хакында бара.

33. *"Җам"* — тустаган, бокал. Сүз Аллаһы Тәгаләне танымау һәм белмәүчеләр хакында, аларның шул сәбәптән надан булулары турында бара.

34. Сүз АллаһыТәгаләнең күндәм колларына карата чиксез рәхмәтле икәнлеге хакында бара.

35. Әбу-Талип һәм Әбу-Ләһәп исемле Мәккә кәферләре Мөхәммәд пәйгамбәрнең үз агалары булалар, әмма иманга килмиләр һәм денсез хәлләрендә калалар. Алай гына да түгел, Әбу-Ләһәп үзе Мөхәммәд пәйгамбәргә каршы сугышлар оештыра. Коръәндә һәм хәдисләрдә иң хурлаган зат та шушы ук кеше. Алар Мөхәммәд пәйгамбәрнең туганнары булып та имансыз калганга, Суфи Аллаһияр аларны «коры ләб», ягъни «корыган иренле» дип атый. Әмма Әбу-Талип исә пәйгамбәребезне яклаучылардан булган.

37. Бәетнең икенче юлында сүз күз карасы хакында бара.

39. Монда сүз Мөхәммәд пәйгамбәрнең халык арасына ислам динен таратуы турында бара.

40. Мөхәммәд пәйгамбәр корәиш кабиләсе гарәбе була.

41. *«Аллаһы Тәгалә таҗы»* дип ислам дине әйтелә.

44. Монда сүз Мөхәммәт пәйгамбәрнең мигъраҗ кичәсе, ягъни җиде кат күкләргә вә тәмуг урыннарына, Аллаһы Тәгалә янына терек халәтендә сәясәт кылуы турында бара.

47. *"Даббател-Арыз"* — куркыныч җанвар. Кыямәт көнендә Җир йөзенә чыга. Аяклары җиде кат җир астына җитә, башы җиде кат күкләргә менә, бөтен буе-сынында Җир йөзендәге барлык хайваннарның сурәте була. Иске рәсемнәрдә аны дөя кебек итеп тә ясаганнар.

60. «Собәтел-гаҗизин» әсәрен татарча төрлечә тәрҗемә итеп киләләр, безнең өчен «Гаҗизләргә терәк» рәвеше отышлырак тоелды һәм мәгънәлерәк күренде.

63. Әгәр дә кеше үзен «фани», ягъни үлемле, мәңгелеккә килмәгән дип, Аллаһы Тәгаләне «бакый», ягъни

үлемсез дип белә икән, бу кешеләр иманлы саналалар һәм Хак Тәгаләнең бәндәсе булалар. Сүз монда шул турыда бара.

66. *«Яну хәвефе»* дигәндә тәмугта яну күздә тотыла.

69. *«Мичтә булыр җаең»* дигәндә дә тәмуг уты, тәмуг миче күздә тотыла.

70. Монда сүз оятлы, гөнаһтан куркучы кешенең яхшы булуы хакында бара.

76. *«Бар кылган терек»* дигәндә Аллаһы Тәгаләнең тереклек дөньясын үз кодрәте белән барлыкка китерүе күздә тотыла.

175. Сүз «Аллаһы Тәгаләнең сигез сыйфаты» бүлеге хакында бара.

191. Монда сүз Адәм галәйһис-сәламне Аллаһы Тәгалә яраткач, Газазилдан башка барлык фәрештәләрнең аңа сәҗдә итүләре, үзләреннән өстен күрүләре хакында бара. «Фәрештә-пәйгамбәр» дигәндә Аллаһы Тәгалә сүзен пәйгамбәрләргә җиткергән фәрештәләр хакында бара. Әмма ислам дине буенча, Аллаһы Тәгалә һәм кеше арасында бернинди дә арадашчы юк, мөселман бәндәсе турыдан туры Хак Тәгалә белән сөйләшә һәм аның алдында тәүбә итә ала. Фәрештәләр исә пәйгамбәргә ярдәм өчен һәм китап сүзен китерү өчен килгәннәр.

194. Бу урында суфиларның дөнья йөзендә канәгатьлек кылучы затлар булу тәгълиматын аңлаткан китап хакында сүз бара. *«Кяфи суфи»* әсәренең авторын һәм язылган чорын белә алмадык.

200. *Хәрам мәсҗете* — Кәгъбәтуллаһ, *Әкъса* — Бәйтел-Мөкатдәс, ягъни Иерусалм шәһәрендәге гыйбәдәт йортлары.

204. *Мәкамь* — күккә ирешү баскычы, суфилар юлы. *Сидрә* — Сидрател-Монтаһа агачы. Ул җиде кат күктән ары. Аннан соң офык, офык артында — *Көрси* — күк катындагы Ходай Тәгалә тәхете.

207. Монда Мөхәммәд пәйгамбәрнең мигъраҗы тән белән, ягъни гәүдә белән һәм уяу хәлендә булганлыгы дәлилләнелә.

208. *Хәбиб* — яратканы, сөеклесе, Мөхәммәд галәйһис-сәламнең атамаларыннан берсе.

212—213. Монда Мөхәммәд галәйһис-сәламнең иптәшләре, ягъни сәхабәләрнең исемнәре атала.

215. *Фатыйма* — Мөхәммәд пәйгамбәрнең кызы, Гали сәхабәнең хатыны; Хәсән белән Хөсәен — Мөхәммәд пәйгамбәрнең оныклары, Фатыйма белән Галинең малайлары. Аларны пәйгамбәребезнең ничек сөеп яратканлыклары хакында бик күп риваятьләр бар.

221. Мөхәммәд пәйгамбәр һәм сәхабәләре: Әбу-Бәкер, Гомәр, Госман, Гали мөселманнар белән идарә иткән чор — сәгадәт гасыры, ягъни бәхет гасыры, алардан соңгы чорлар — михнәт гасыры дип атала.

228. Монда сүз пәйгамбәребез белән очрашып сөйләшкән барча мөселманнарның да хаклы рәвештә сәхабә исәпләнелүләре хакында бара.

238. Монда сүз падишаһ яман булып та имам икән, мөселманнарның шуның өчен генә дә аңа буйсынырга тиешлеге һәм хөрмәт итәргә бурычлы дип үзләрен белүләре хакында бара.

240. *Мостафа* — Мөхәммәд пәйгамбәрнең аталышларыннан берсе, «сайлап алынган» дигән мәгънәгә ия. Имамга буйсыну, барлык мөселманнарга да бурыч буларак, Мөхәммәд пәйгамбәр тарафыннан Ислам динен тотучыларга йөкләнелгән изге гамәлләрдән исәпләнелә.

241. Имамга ияреп, аның артына басып укыган намазның савабы күп була, сүз —шуның хакында.

249. Кирамәтлек, могҗизалар күрсәтүне кәферләр Шайтаннан өйрәнәләр, ә мөселманнарга бу кодрәтне Аллаһы Тәгалә бирә. Шуның өчен дә андыйларны христианнар “Шайтан ялчылары” дип атыйлар, ә мөселманнар исә әүлиядән исәплиләр.

252. Ислам динен тотучылар бары тик Аллаһы Тәгаләдән генә куркырга тиешләр, башкалардан курку — аларны Аллаһы белән тиңләү була һәм язык, гөнаһ исәпләнелә.

258. *Самери* — сихерче кеше. Сүз сихерчеләрнең Аллаһы Тәгаләгә каршы килүләре һәм гаепсездән кеше язмышына кул салулары хакында бара, шуңа күрә дә андыйларны «кәфер» дип атыйлар.

261. Монда сүз имансызларның эшен «кирамәт» дип атарга ярамаганлык хакында бара, чөнки әүлиялек, кирамәт бары тик мөселманнар өчен генә бирелгән һәм, Аллаһы Тәгаләнең кодрәте белән, алар могҗизалар кылалар.

264. Сүз олуг затларның, галимнәрнең дә дөньялык вә Ахирәт серләрен белеп бетерә алмаячаклары хакында бара. Әгәр дә алар нәрсәгә булса да ирешәләр икән, бу эшләре Аллаһы Тәгалә теләге белән генә башкарыла, ул белдерергә теләмәсә, һичкемнең кулыннан килми.

267—268. Фал ачып, кешенең язмышын һәм киләчәген билгеләү Ислам дине тарафыннан тыелмый. Әмма дә ләкин адәм баласының тәкъдире бер Аллаһы Тәгаләнең үзенә генә билгеле, һәм һичкем моны тәгаен гына белеп бетерә алмый. Шунлыктан фалчыларның сүзләрен «дөрес» дип җөпләп тору ярамый торган эшләрдән саналмый, һәм алар чын хакыйкатьне белә дә алмыйлар, әгәр дә Хак тәгалә үзе серләрне белдермәсә.

269. Кеше һичкайчан Аллаһы Тәгаләгә үзе теләп кенә якын була алмый, әгәр дә Хак Тәгалә аны үзе сайламаса һәм пәйгамбәре итмәсә. Шунлыктан, «мин Аллаһы Тәгаләнең якыны!» дип сөйләү кәферлек билгесе санала. Ислам дине буенча, христианнарның Гайсә галәйһис-сәламне шулай дип сөйләүләре барчасын гөнаһлы иткән. Чөнки Хак Тәгаләнең тиңдәше дә, якыны да юк. Ул — бердәнбер, кабатланмас.

297. Монда кабердә сорау алучы фәрештәләр — Мөнкир белән Нәнкир хакында сөйләнә.

303. *«Бер уч туфрак»* дигәндә Адәмнең Газраил фәрештә китергән бер уч туфрактан Аллаһы Тәгалә кодрәте белән бар кылынуы һәм һәр кешенең асылы шулай ук бер уч туфрактан хасил булуы күздә тотыла. Ул, асыл мәгънәсендә — *«бәндә»*, *«кеше»* дигән сүз.

311—317. Бу юлларда, суфиларга хас булганча, *«гөнаһ кылмый, тәүбә итеп булмый, тәүбәсез суфи дәрәҗәсе килми, бәндә языксыз гына дөньялыкны үтә алмый, тәүбә — хакыйкатькә һәм Аллаһы Тәгаләгә килү юлының иң тәүгеләреннән»* дигән формулага таянып, Аллаһияр үзен аңлы рәвештә түбәнсетә.

333. Монда сүз Мәхшәр көнендә тәннәрнең дә Хак Тәгалә кодрәте белән дөньялыктагы хәлләренә кайтачаклары һәм кабаттан тергезеләчәкләре турында бара.

397. *«Бер тамчы су»* дигәндә кешенең ана карынында атаның бер орлыгыннан яралуы күздә тотыла.

406. Башка пәйгамбәрләр Кыямәт көнендә үзләрен генә кайгыртырлар һәм «нәфсиһи» дип нәфселәрен кайгыртырлар, ә Мөхәммәд галәйһис-сәлам исә, «өммәтем» дип, мөселманнар өчен җан атып, аларга ярлыкау таләбендә булыр.

425. *«Кулын тотар»* дигәндә «кулыннан тотып тәмугтан чыгарыр» дигән мәгънә күздә тотыла.

433. Монда сүз җәннәт һәм тәмуг турында берничек тә сөйләп бетерү мөмкин түгеллеге хакында бара. Аларның сурәтләре һәм хәлләрен бер Аллаһы Тәгалә үзе генә белә. *«Каф тавы»* дигәндә Хак Тәгаләнең дөньялыкны чикләгән таулары күздә тотыла.

437. *“Ләүхә”* — дөньялыкның һәм гамәлнең асылы язылган такта, монда шулай ук Коръән сурәләре дә теркәлгән. *“Каләм”* — шушы тактага язып баручы әйбер. «Ләүхә» һәм «каләм» дип әйтүләр бары тик кешеләргә аңлашылсын өчен генә, асылда алар дөньялыктагы такта һәм каләм кебек кенә түгелләр.

466. *“Һомай кошы”* — риваятьләргә караганда, үзе — ак, канат очлары — кара, башы — яшел төстә, зурлыгы — козгын кадәр, күкләрдә оясы бар, шунда йомырка салып, бала чыгара. Гади халык телендә «Кыр акчарлагы» дип тә йөртелә һәм өлкәннәр балаларны бу кошны куркытудан, аңа таш атудан тыеп торалар. Ышануларга караганда, ул очкан җирдә иген уңа һәм илдә бәхет арта икән.

470. *“Кәрван күчү”* — үлү, олуг затларның Ахирәткә китүләрен шигърияттә «кәрван күчү» дип атыйлар.

473—477. Бу бәетләрдә сүз үлемнең изгелеге һәм мөселманнар өчен сөекле, шатлыклы булуы хакында бара. Чөнки мөэминнәр —Җир йөзенә михнәт чигәр өчен, кәферләр шат яшәр өчен киләләр. Ахирәткә исә мөселманнар —бәхет-сәгадәт өчен, кәферләр хәсрәт өчен китәләр. Шуның өчен дә мөэмин үлеме карендәшләре өчен кайгы түгел, бәлки гадәти һәм тиешле гамәл итеп каралырга тиешле.

478. *«Кәрван солтаны»* — Газраил галәһис-сәламнең аталышы. *«Асыл ватан»* — төп йорт, җәннәткә илтүче үлем.

479. *«Олуг йорт»* — гүр, җиргә кайту. *“Азык”* — гыйбәдәт.

481.*”Вәхшәтле өй”* — гүр, кабер.

560. Монда байлыкка кызыгучы шәех күздә тотыла. *«Йөз бирсә»* дигәндә күп итеп акча-сәдака бирү хакында бәян ителә.

567. *«Гыйльме-халь» (“Гыйлем-хәл”)* — шәригать кануннарыннан биш фарызны бәян итүче китап.

581. *Һади* — юл күрсәтүче фәрештә, хәбәрләргә караганда, һавада һәрдаим очып йөри һәм өммәтләрне адашудан саклый, юлларын турылый.

592. Суфичылык шигъриятендә «шәрабче» һәм «шәраб» төшенчәләре «диндар» һәм «дин» мәгъәнәләрендә йөри, ягъни суфи бәндә, Аллаһы Тәгаләгә гыйшкыннан хисләрен ташытып, шәраб эчеп исергән кеше хәленә җитәргә тиеш, монда шул күздә тотыла.

650. Ильяс галәйһис-сәлам белән Хозыр пәйгамбәр Аллаһы Тәгалә тарафыннан Кыямәткәчә Җир йөзендә калдырылалар. Монда шул күздә тотыла.

651. Нух хәзрәт «Икенче Адәм» дип тә йөртелә. Гомумбилгеле Нух туфаныннан соң, аның балалары Хам, Сам һәм Яфестән бөтен кешелек тарала. Нух пәйгамбәр озын гомер кичерә.

660. *«Көзгә калу»* дигәндә дөнья беткәнче яшәү күздә тотыла.

680. *«Дәрвиш шәле»* дип суфиларның йоннан эшләнгән киемен әйтәләр.

698—699. Нух пәйгамбәрнең дүртенче улы, иманга килмичә, кәфер хәлендә кала. Туфан күтәрелә башлагач, аны Нух көймәгә чакыра, әмма Аллаһы Тәгалә алдырмый, чөнки көймәгә денсезләр утырмаска тиеш була. Ул тауларга менеп качмакчы була, әмма суга батып үлә.

704. *Хәлиулла* — Ибраһим пәйгамбәр. Кайбер китапларда Лут һәм Ибраһимның аталарын бер үк кеше дип аңлаталар. Монда шуңа ишарә бар. Шул ук вакытта Ибраһимның атасы пот ясаучы, потка табынучы булганлыгы да күздә тотыла.

713. *Хиҗаҗ* — Хиҗаҗ бине Йосыф, тарихи шәхес.

714. *«Бер энҗе»* дигәндә бер тамчы күз яше, ягъни Аллаһы Тәгаләгә сагыш күз алдында тотыла.

755. Монда һәм алга таба *«мәхәббәт»* дигәндә Аллаһы Тәгаләгә гыйшык тоту, гыйбадәт кылу хакында сүз бара.

791. *«Зәнки хатын»* дигәндә «усал хатын» һәм «негр хатыны» төшенчәләре күңелгә килә. Бу урында «негр хатыны» күздә тотыла, ягъни тәне кара төстәге хатын. Шул ук вакытта, аны ямьсез, сукыр хатын дип тә уйларга кирәк.

795. Монда бозык булган хатынның, пәйгамбәр кызы исә дә, изге түгел, бәлки хайван икәнлеге бәян ителә.

802. *«Рушани»* — ялган суфичылыкның атасы Ягъръб бине Сафуан Рушанига ияргән мөридләр хакында сүз бара. Бу шәех үзе Бәлх янындагы Рушан авылында туган, җырлап бәет уку, хатын-кыз кочу һәм шәраб эчүдә Аллаһы Тәгаләгә ирешү, экстаз барлыгын тәкърарлаган, ягъни физик экстаз белән рухи бөеклекне аера алмаган, шуның аркасында «ялган суфи» исемен алган.

809. Монда Габбас бине Әл-Хәруфи мөридләре күздә тотыла. Алар әфъюн кабып, кызлар кочучы, шулай ук физик халәттәге экстазны рухи бөеклектән аера алмаучылар саналалар.

812. Монда Әбу-Хәсән Әбел-Әл-Хәсәни Әл-Хараканиның «Юлдан тайпылудан саклану» китабы күздә тотыла (Ялчыгол).

814—816. Төрки мөселманнарының бөек шагыйре, мистик, XII гасырда яшәгән һәм Төркстанда иҗат иткән Әхмәт Яссәви турында сүз бара. Аның «Диваны хикмәт»е искә алына. Әхмәт Яссәви —*«Җаһрия тарикатенә»* нигез салучы бөек шәех, галим һәм шагыйрь.

819. *«Әхмәт Яссәвидән бирле зур ялган»* дигәндә, Әхмәт Яссәвинең чорларыннан бирле мондый ялгышлар тыелып киленгән, дигән фикер күздә тотыла.

862. *Гыйззе вә Җәл* — Рәхим-шәфкать иясе Аллаһы Тәгалә.

877. *«Гыйльме-гакаид»* — Иман китерү бәяннәрен өйрәткән китап.

919. Озак яшәгән өлкән кешенең түгел, бәлки күңеле олы булган бәндәнең хөрмәтлерәк икәнлеге хакында сүз бара.

920. Суфилык бакчасында йөзен туфрак итеп гыйбадәт

тарткан кешегә шәехнең хөрмәте зуррак була. Сүз шул хакта.

922. Кешенең тышкы билгесе бар икән, ул аннан аерым түгел, бәлки үзе белән бергә генә булганда — билге. Билгесен үлгән кешеләр генә югалта. Сүз шул турыда.

923. Кешенең гыйлеме, гыйбадәте — нәфсесен тыяр өчен, китапның файдасы — шушында. Сүз шул хакта бара.

927. *Михнәт шәме януы* ул гомернең азагы якынаю дигән сүз, *җилгә арка кую* исә үлемнән котылу җаен эзләү дигән сүз.

934. *«Җәмгы мөшкәват»* — «Бер хакыйкатьнең нигезенә ирешү» (китап исеме).

939. *«Хөббел-хәзин»* — «Кайгы чокыры», тәмугтагы янар диңгезләрнең берсенең исеме.

943. Сүз гашыйк бәндәнең сагыш, кайгы кичереп яшәве, гамьле булуы хакында бара.

958. *Газазил* — Иблиснең күкләр катында имам булып яшәгән вакытындагы исеме.

962. *Гомман диңгезе (Гоман диңгезе)* — Һинд океанына кушылган диңгез, энҗегә бай җирләр. Монда шул диңгезнең төбенә чумып энҗе эзләүчеләр белән диндар суфилар чагыштырыла.

1021. Кылзум суы — Кылзум диңгезе (Һинд океаны белән тоташ) хакында сүз бара.

1048. *«Кифаяте-шәгъби»* — «Тау юлының авырлыгы» — шәригать буенча китап исеме (авторын ачыклый алмадык).

1053. *«Рисаләи-Әбүләес»* — Ләис Сәмәркандинең «Тәнбиһел-гафилин» китабы (Ялчыгол).

1077. *Бәшәр Хафи* — Ялчыгол хәбәренә караганда, шәһәрне һичбер вакыт пычратмаган, җәяү, яланаяк кына йөргән, үлгәндә дә шәһәр читенә чыгып үлгән бик диндар хәзрәт хакында сүз бара.

1100. *«Каләле-хәйр вә иллә фасыйкать»* — «Сүз әйтсәң, изге сүзне әйт, андый сүзең булмаса, сүз әйтмичә тик тор» (Ялчыгол тәрҗемәсе). «Яманнан түгел, хәерледән сөйлә».

1151. *«Таң»* дигәндә Кыямәт көне күздә тотыла.

1157. *«Холаса вәхазанә шәрхе әурад»* — «Аятьләрне шәрехләүдә асыл мәгънә һәм хәзинә» (китап исеме).

1178. *Шәйхе-Бостам* — Ялчыголның тәкърарлавына караганда, Әбу Язид Бөстами Бәлх шәһәре янындагы Бостам авылында туган. Шәйх Мансур Хәллаҗның мөриде булган. Багдад шәһәрендә гомерен кичергән. Әтисе Гомәр исемле. Әбу Язид Бостами җиде яшендә Коръәнне яттан үзләштереп өлгерә, егерме алты яшендә танылган дин галиме дәрәҗәсенә ирешә. Суфи. 60 яшендә вафат була, кабере — Сәмәркандта.

1226. *Хаиф* — Аллаһы Тәгаләдән куркучы.

1343. *Рабгузый* — Борһанетдин улы Насретдин Рабгузый, Алтын Урдадан, «Кыссасел-әнбия» (1310) китабы авторы, галим, шагыйрь.

1352. *«Аллаһ корбаны» («Зәбихе-Аллаһ»)* — Исмәгыйль пәйгамбәрнең аталышларыннан берсе. Аллаһы Тәгалә Ибраһим пәйгамбәрнең улы Исмәгыйльне корбан итүне таләп итә, әмма соңгы минутта таләпне кире кайтара. Шул вакыйгадан бирле Исмәгыйльне «Аллаһ корбаны» дип атап йөртә башлыйлар.

1357. «Ба» хәрефе гарәп язмасында бөгелеп тора, монда Аллаһы Тәгалә каршында әмерен үтәп, бөгелеп тору күздә тотыла. «Әлиф» — гарәп язуында — туры, «җан» сүзендә уртага языла, монда «әлиф»нең «җан» уртасында торуы метафорик рәвештә килә, ягъни тәкәбберлек бәндәнең җанына бикләнергә, юк булырга тиеш дигән мәгънә салына.

1358. *«Кәф» булса»* дигәндә гарәп язуындагы «Кяф» хәрефе язылышы күздә тотыла, «дүн» исә ноктасыз булу билгесен белдерә. Шуңа күрә Аллаһияр, ноктасызлар кан астындагы, ягъни кан сүзе ахырындагы «нүн» хәрефе кебек калырлар дип сүз уйната.

1409. Монда күктән йолдыз атылу — Шайтанны һәлак итү өчен галәмнән ук төшү дип белү һәм ышану күздә тотыла.

1414. *«Лә тәкантү мин Рәхмәтуллаһ!»* — «Аллаһы Тәгаләнең рәхмәтеннән өмет өзмә» дигән гыйбарә.

1449. *Габдулла Әнсари* — «Әнсари» дип Мәдинә мөселманнарын атап йөрткәннәр. Бу зат —сәхабәләрдән, Мәдинәнең иң бай ике мөселманның берсе, Ухуд сугышында 63 яшендә вафат була, шәһит китә.

1460. *Назәр* — тугры күз белән караучы (Ялчыгол).

1462. *«Әл фәкъри-фәхри»* — «Фәкыйрьлек — дәрәҗә, мактанычым» (Хәдис).

1465. *Карун* — Муса галәйһис-сәлам вакытында яшәгән һәм үзенең саранлыгы, череп баеган булуы белән дан тоткан тарихи шәхес.

1467. *Билал* — Әбу-Бәкернең колы, аннан соң дин алып, иреккә чыга. Бик тә тәкъвә вә шөһрәт иясе булып таныла. Мөхәммәд пәйгамбәрнең мөәззине дәрәҗәсен ала. Пәйгамбәр вафатыннан соң Дәмәшкъ шәһәренә күченә. Аның азанын ишетеп, Дәмәшкъка килгән җиреннән Гомәр хәлифә елап җибәрә, Гали сәхабә белән дә шундый хәл булган. Билалның тавышы гаҗәеп дәрәҗәдә моңлы һәм тәэсирле икән.

1471. Сөләйман пәйгамбәргә җеннәр, адәмнәр, хайваннар, кошлар — барчасы да буйсынганнар. Ул дөнья йөзендә бик канәгать һәр хөр яшәгән.

1528. Монда ачудан дөньяның бозылуы, матурлыкның бетүе хакында сүз бара.

1529. Монда Ухуд тавы янындагы сугыш күздә тотыла, мөселманнар җиңеп, кәферләр хурлыклы җиңелүгә дучар булалар.

1541. *Бәһаилхак Гавани* — Бәһаэтдин хәзрәтнең улы. Ялчыгол аңлатканча, әнкәсе нәселе белән Хозер галәһиссәламгә барып тоташа икән. Шуңа күрә Аллаһияр аны «пәйгамбәрләр нәселе» дип атый да. Монда сүз Суфи Аллаһияр белән Гавани арасында булган вакыйга хакында бара.

1641. *“Гата”* — бүләк, бу урында: Аллаһы Тәгаләнең ярлыкавы — бәндәләре өчен бүләге булып тора. Сүз шул хакта бара.

1694. *Коръән иясе Арыслан* — Гали сәхәбәнең атамаларыннан берсе.

1702. *«Күз томар»* дигәндә өмет итү хакында сүз бара.

1711. *«Кызыл балчык эченә керү»* — үлү, кабергә күмелү.

Суфи Аллахияр

«СОБӘТЕЛ-ГАҖИЗИН»
(«ГАҖИЗЛӘРГӘ ТЕРӘК»)

Рәхимле һәм мәрхәмәтле
Аллаһы тәгалә исеме белән
(башладым)!

1. Сәна лилхаликы габраи-әфләк,
Яратты катрәдин гәвәһире пакь.

2. Сәмәват өвене тотты могаллак,
Җәһана хөкмене күрсәтте мотлак.

3. Кылып габрә мәдарин зәммәе хут,
Бәни адәмгә кыйсме итте кот.

4. Пәдид итте җиһан эчрә фәвасыйл,
Кылыр һәр фаслә төрлек ниша хасыйл.

5. Гаҗәп санигъ күрең әхкәме тәкъдир,
Кылыр бер корысдин галәм күзен сир.

6. Ирада әйләгәч Хәййе ул Тәвана,
Кылыр бер ләһзәдә белмәсне дана.

7. Сәфий туфрагын иткәч җан илә җисем,
Нәчек кем әйләде данаи һәр исем.

8. Хәлас итсә берәүне Раббыл-Әфләк,
Калыр таг астында, андин чыкар пакь.

9. Нәчек кем тотты туфан дәште-тагы,
Вәләкин булмады һул Нух аягы.

10. Хәлиулла өчен яндырдылар нар,
Кадәм куймай ушал ут булды гөлзар.

11. Газап йил гадиләрне кылды набуд,
Иде ул йил нәсиме табагы һуд.

12. Балык карнында бер сахип кирамәт
Челле ултырды, чыкты сәламәт.

13. Әгәр әмритсә кем, нә фаракыл-фәркъ,
Килер гарбөстендин бер ләхзәдә шәркъ.

14. Нәчек кем дустыны Солтаны Кәүнәйн
Йитерде сәгатедә кабе каусәйн.

15. Әгәр һәркемгә бирсә гыйззү-өмдад,
Килер хезмәтегә җен вә адәми зат.

16. Сөләйман кем икерде әнәсү-җендин,
Аның фәрманы ирде бер нәгиндин.

17. Гарзе кодрәт нәмалигъ, әйләде фаш
Вә гәр нә кадре ирде бер дирәм таш.

18. Кәлим илкедәге котлуг гасайы
Гәһи күпрүк иде, гәһ аждаһайы.

19. Гарзе кодоәт нәмалигъ ирде, и дуст,
Вә нәр нә ирде бер кадде чүп би пост.

20. Диделәр хәзрәте Рухыл-Әминне —
Канат йәйсә, тотар руи зәминне.

21. Анығ дик Җәбраил Садрайы пәрваз
Мөхәммәд яныда әйтер ирде раз.

22. Әгәр кылса берәүнең хаклыгын фаш,
Шәһадәт биргесе гәһваридә яшь.

23. Газиз итсә кае колны ушал Шаһ,
Әгәр чаһ астына төшсә, табар җаһ.

24. Сөләйман хезмәтендә кылды пәрваз,
Әгәрчә саны юк шаһине шаһбаз.

25. Вә ли бер мөшт пәр һөдһөд иде пик,
Диде солтаныга «ариу-ләбик!»

26. Мәдәт кылса Ходай Галәме арай,
Хәбиб итсә ишарәт, айрылыр Ай.

27. Кешенең раузысын гәр кылмаса кәм,
Йитәр һәр йирдә михнәт кылмаса һәм.

28.Кәлимен чәһрәсен кылмас өчен зәрд
Чыкарды ләхзәдә Нил астыдин гәрд.

29. Нәчек кем хәзрәте Салих өчен фаш
Балалыгъ тивә тугды хөкмедин таш.

30. Йибәрде раузыйы Мәрьям мәләкдин,
Мәсихә маидә төште фәләкдин.

31. Әзәлдә һәр кешене әйләсә сәгъд,
Хәлил углы дик итсә садакыл вәгъд.

32. Әгәр збхитсәләр, кайтармагай каш,
Күренмеш баш аның алдында бер маш.

33. Кемә бирсә җәһаләт хәмредин җам,
Биһишт алдыга килсә, басмагай кәм.

34. Йитәр рәхмәт суы күк күбенә,
Йитешмәс катрә гәмраһе ләбенә.

35. Күрең Бу-Талиб илә Бу-Ләһәбне —
Олуг дәрья ләбедә хошке ләбне.

36. Әгәрчә ут белә суда булыр фиркъ,
Чыкарды су мәкәнидин нәчек бәркъ.

37. Әгәр чәнди ки шәмг-утдин булыр җәмгъ,
Карасудин кылыр күз нурыдик шәмгъ.

38. Кайы бер кодрәтен кылмак кирәк яд,
Ирер касәре гакул адәми зат.

Фи нэгатин-нэби саллаллаh галэйhус-сэллэм

39. Доруд би гадәте hадийы дингә,
Рәсүле рәхмәтин лилигаләмингә.

40. Ходаның дусты мохтарыл-корәйши,
Мөдамы-өммәт өчен тәлхирде гайши.

41. Имәс мәүҗүд аның дик гәүhәре пакь,
Дәлил улдыр ки — киде таҗы-ләүләк.

42. Ушал шаhиншаhи кем — шәмгы диндер,
Аның пәрванәсе Рухыл-Әминдер.

43. Диде Мәгъбүд аның атын «Мөхәммәд»,
Мәкамәтегә hәр гәз йитмәде хәд(д).

44. Төшермәй йир йөзегә сайене,
Йитерде гәрше өвегә пайесене.

45. Кадәм баскан мәназил ирде пөр гатр,
Сәхабел әбйаз ирде башыда чатр.

46. Җәмале нигъмәте мәтлубе көнин,
Кәмаледин мөйәссәре кабкусин.

47. Шәрафәт мондин үтмәс сөннәтү-фарз,
Йөресә тахруҗы Даббател-Арз.

48. Һәммә диндин булыптыр дине бала,
Гәваhи хәзрәти ваҗиб Тәгалә.

49. Васыфының юк интиhасы,
Нәгу йитмәс дисә васфын Ходасы.

50. Ходаның рәхмәте булсын дәмадәм,
Аның әүладыга, әсхабегә hәм.

51. Язылды фарсы теле берлә мәхтүб,
Гакыйдәтү-фәругу корыб мәхбүб.

52. Аны кем, күрделәр төоки яраннар,
Диделәр: «Гәр дога кылса әйраннар,

53. Бетелсә төрки тел берлә гакыйдә,
Күңелләр булса андин арамидә!» —

54. Тәмәллук кылдылар чөн берничә яр,
Каләм тартай Хода булсын мөддәкарь.

55. Вәләкин әйләин сүзләрене әҗмал,
Мәңа юктыр мөфәссәл кылгали хәл.

56. Мәни бичара, чөнки гамидер мән,
Гирифтари мәламәт дамыдыр мән.

57. Ирермен бәндәнең сәрнәгүне,
Тулай яру-бөрадарның зәбуны.

58. Әгәр чәнде ки булсам могазь юк пост,
Ишарәт кылдылар чөн бернәчә дуст.

59. Аларның сүзләрене бозмай мәни зар,
Сәвад иттем нәчә мәнзумә начар.

60. Гакыйдә сүзләредин кылдым исбат,
Аңа куйдым «Собател-гаҗизин» ат.

61. Үзем дик хастәләр булгаймы дип шат,
Нәсаихдин hәм әндәк әйләдем яд.

62. Нәсыйхәт тыңламас диле сәхт мәхҗүб,
Күгәрмәс ташә ямгур ягъса hәм күп.

АСЫЛ БӘНДӘЛЕКНЕҢ БӘЯНЕ

63. Нәдер коллык аның мөштакы булмак,
Үзедин — фани, Хакга — бакый булмак.

64. Танымак Тәңрене, танмак һавадин,
Кийен торымак фәгале нарәвадин.

65. Буенсынмак, йөгермәк «кол» димештә,
Казага разый булмак барча эштә.

66. Өмид итмәк ушал кодрәтле Шаһдин,
Янардан хәүфидеп янмак гөнаһдин.

67. Якын белмәк җәмәгать игътимадын,
Кәин салмак мөхалиф иҗтиһадын.

68. Гакыйдә белмәгән — Шайтанә илтер,
Әгәр мең ел гамәл дип кылса — йилдер.

69. Оялма мәгърифәтне үгрәнердин,
Таныр җаең булыр, калсаң тәныурдин.

70. Оялмасдыр таләп әмрене алган,
Калыр яхшы уйламакдин оялган.

АЛЛАҺЫ ТӘГАЛӘНЕҢ МӘГЪРИФӘТЕ БӘЯНЕ

71. Ходавәндә ки бердер би шәкке рәйб,
Руа юктыр аңа уртак илә гайб.

72. Аның фәрманыдин һичкем котылмас,
Тәванәдер һәмишә, үзгә булмас.

73. Ирер ул барча галәмнең Ходасы,
Аның юк ибтидасы, интиһасы.

74. Ирер хәзер, һәмишә юк мәкәне,
Аңа кылган имәс сәбкат заманы.

75. Үзе би шөбһәдер һәм би нәмунә,
Рәва ирмеш аңа чөнү-чәгүнә.

76. Күңелгә кичсә, күзгә төшсә һәр ши,
Ирер андин мөнәззәһ халкы ваһы.

77. У зур хаким ки, хөкмен үзгә имәс,
Аның затыга һичкем гаклы йитмәс.

78. Фәрештәләр, нәбиләр йитмәделәр,
Буенсындылар вә фикр итмәделәр.

79. Вә ли фикрит Ходаның кодрәтегә,
Гаҗәеп эшләрегә, сәнгатегә.

АЛЛАҺЫ ТӘГАЛӘНЕҢ СИГЕЗ СЫЙФАТЫНЫҢ БӘЯНЕ

80. Собутидыр аның сигез сыйфаты,
Сыйфат — заты имәс, ни — гайре заты.

81. Хәят, Галләм, Кодрәт һәм Басыйрь, Сәмигъ,
Ирадә, кәламе тәквиндер, и шәмгъ.

82. Хәят ул кем, теректер, үзгә булмас,
Үләр һәр зи нәфес, һәр гәз Ул үлмәс.

83. Үзенең затыдин хәйдер ушал Шаһ,
Вәләкин җисме илә җандин мөнәззәһ.

84. Кирәкмәстер Ходага һичкайы шәй,
Ганидер барча галәмдин ушал Хәй.

85. Имәс мохтаҗ һич эшкә Хак Тәгалә,
Йибәрмәгел күңлене шибү-бала.

86. Әгәр монда йибәрсән күңелене,
Салыр Шайтан күңелгә үзгә юлны.

87. Сыйфатының берeдер галәм йара —
Ирер данайы гаибү-ашкәрә.

88. Халаикъдин кәчекдер йә олугдыр,
Белептер һәр нә иш йә булулугдыр.

89. ТОрышдыр йә йөрешдер хәйре шәрдин,
Нә кем тигсә, аңа нәфге зарардин.

90. Күңелгә төшсә кайсы хәл пишә,
Имәс пушидә галәмидин һәмишә.

91. Белер һәркемдә булса мәгърифәтдин,
Бере Кодрәт ирер сигез сыйфатдин.

92. Нәфеслек йә нәфессез буды набуд,
Нә кем ике җиһанда булса мәүҗүд.

93. Зарурдыр, нәфәгъдер, йә хәйрү-шәрдер,
Якын белгел — каза берлә кадирдыр.

94. Халаикъның җәмигъ фигыле кулы
Имәс бер зәррә би тәкъдир колы.

95. Ирадә әйләгәч Халлакы-Галәм,
Һәр эшне «бул» диде, булды ушал дәм.

96. Нә әйтсә ирге бер вә кодрәте бар,
Кулы берлә яратты димә, зинһар!

97. Телеңне сакла мондак колы бәддин,
Ходавәндем мөнәззәһдер җәсәддин.

98. Кәлами Хакта кем яд әйләде яд,
Аның бер васфыдыр, и адәми зат.

99. Ага белде Коръән мәгънәсене төз,
Күңлене куймагыл сән һәр кайы йөз.

100. Баср һәм сәмгъ аның вәсафы бәлашәк,
Бәср мәгънәсе — күрмәк, сәмгъ — ишетмәк.

101. Нә кем мәүҗүд ирер дөнья вә диндә,
Фәләкдин юкары зәер зәминдә.

102. Ишетмәк-күрмәге би шөбһә вә рәйб,
Ирер бердәк һәмишә заһире гайб.

103. Ишетмәк-күрмәгедер кодрәтедин,
Колакдин-күздин ирмәс, белгел итен.

104. Колак-күз бәндәгә хаҗәт ирер бәс,
Хода һич кайсының мохтаҗы ирмәс.

105. Терелсәң Ахирәттә, и харидар,
Ходаем күрсәтер дусларга дидар.

106. Вә ли күрмәкне бичүн вә чонан бел,
Җәһәтсез, бел, мисалсыз, би мәкән, бел.

107. Ушал кем белдерер бишәклегене,
Белер ул яхшы күрсәтмәклеген.

108. Белер һәр адәминең булса исе,
Кәлам ирмеш сыйфатының бересе.

109. Кәлам-хәдис ирмәсдер, кадим, бел,
Аның әйган сүзе би кәме, би тел.

110. Халаикъ сүзли алмас кәме-телсез,
Хода мохтаҗ имәс һич шәйгә һәргиз.

111. Бетелсә йә укылса, алса ил яд —
Болар хәдис ирер, и адәми зат.

112. Ходаемның кәламен яхшы бел баз,
Сүзенең затыда юк хәүфе аваз.

113. Нә кем мәхлукыйда бар ирсә, и шаһ,
Ходавәндем ирер андин мөнәззәһ.

114. Сыйфатының береседер — ирадә,
Моны белгән кеше йиткәй морада.

115. Кадалса бер тигән, йә төшсә бер кыл,
Ирадәсез имәс һич эш, якын бел.

116. Әгәр мури куяр йир өстегә па,
Вә гәр бер зәррәчә ком булса би җа,

117. Болардин йә кечектер, йә зыядә,
Имәсдер һич нәмәрсә би ирадә.

118. Сыйфатының берен «тәквин» димешләр,
Ходадин халка рузи барча эшләр.

119. Яратты кем нәчек сезне вә безне,
Тәкый холык итте безнең фигълемезне.

120. Әгәр чәнде ки куймаз иркемезгә,
Бирептер ихтыяры җөзъәмезгә.

121. Монасыйп эш ирер йә на монасыйп,
Аны кылмакга бәндә булып кәсип.

122. Ушанча ихтыяры җөзъәдин баз,
Табар бәндә җәза — күп кылса йә аз.

123. Нә кем ризкы ки булсә шәйбү-бала,
Бер итептер аны важип Тәгалә.

124. Хәрамедин вә ли мәнгыйтте безне,
Бирептер ихтыяры җөзъәмезне.

125. Хода разый имәс гыйсьянымызга,
Ризасыдыр аның әхсәнемезгә.

126. Кеше разый дисә гыйсьян кылырга,
Өммә хөкемедер кәфер булырга.

127. Хода золым итмәде һич бәндәләргә,
Вә ли тиз юлны күрсәтте аларга.

128. Ушал халкы ки төз юлдин таярлар,
Алар үз җаннарыга золым итәрләр.

129. Газап итсә бу галәм йә у галәм,
Ирер бул гадел, и фәнзәнде адәм.

130. Нәфсесез холкыйрер йә зи нәфседер,
Аның үз мөлкедер, һич золмимәсдер.

131. Әгәр гафу әйләсә, үз фазлыдыр ул,
Будыр садкың вә ихласың, будыр юл.

132. Йитәр без гамиләргә монча белсәк,
Тотып мәхкәм буенсынсак-игелсәк.

133. Җәмәгать әһле сөннәт — түзгән ирләр
Диделәр: «Торфә нәзектер бу юллар!»

134. Олуг юлны куеп үлгенчә, и йар,
Кадәм куйма тыяр йирләргә, зинһар!

ИМАННЫҢ БӘЯНЕ

135. Ходадин һәр нә кәлде, раст белдең,
Телең берлә йәнә икрары кылдың.

136. Мөселманлыг юлыда булдыр иман,
Моны белмәс кеше Таң ла пошиман.

137. Якын белгел ки иман булгаймы кәм,
Ирер бер диг зыядә булымгай һәм.

138. Бу сүздер әһле сөннәтнең тарикы,
Җәдәл итте бу сүздә һәр фәрикы.

139. Булыр әмма гамәл заидү-ноксан,
Табыр яхшы гамәлдин иҗра инсан.

140. Гамәл әйләң вә ләкин имгаисез,
Гамәлдин дахәле җәннәт булырмыз.

141. Аның әмрен дилү-җаның белән ал,
Гамәл кыл һәм үзенең фазлыга сал.

142. Насыйп итсә биһишт — үз фазлыдыр ул,
Гамәлгә итмәк кылмай гамәл кыл.

143. Гараз ул кем, гамәлгә булма мәгърур,
Гамәл кылгыл, гамәлгә бәндә маэрур.

144. Гамәл кылмакдин әһле истифазә,
Диделәр: «Нур — иманыдыр зыядә!»

145. Вә гәр нә булмас иман зәед вә кәм,
Гакыйдә булдыр, и фәрзанде адәм!

146. Галәмнең нәфгы һәм иман беләндер,
Качан ялгыз гамәл кылган бәландер.

147. Нәгузы биллаһ имансыз кешене,
Кабул кылмас Ходаем һич эшене.

148. Әгәрчә яхшылар әгъмалын итсә,
Тәсәддук йир йөзенең малын итсә.

149. Рийазәт берлә булса иртә вә кич,
Ушал кем сәдкы юктыр кылганы һич.

150. Булыр дузах аның ахыр мәкәне,
Котылмас һәргиз андин җисме-җаны.

151. Әгәр иман гата кылса кешегә,
Бирер иҗрә аның хуб кылмышыга.

152. Әгәр чәнди кәбаир кылса бихәд,
Тәмугда калмас иманлы мүәббәд.

МӨНӘҖӘТ

153. Илаһи, гасыймыз, бичарадырмыз,
Һаваи нәфсе илә аварәдырмыз.

154. Кунакмыз бер кичә дөньяи кичә,
Нә эшләр кичәдер бездин бу кичә.

155. Бу төндә тот бөтен иманымызны,
Саба коткар төтендин җанымызны.

156. Күңел сандыкына дөр би бәһадер,
Үзең раст әйләдең, йа Кәшфел-Әсрар!

157. Ушалдыр касдына Шайтан бәдбәхет,
Төшепдер күп һавахаһ белән сәхет.

158. Әгәр булсаң мәнең хәлемгә хами,
Тузар гөд дик гәдуларның тәмамы.

159. Әгәр сән сакласаң рәхмәт юлыдин,
Гәду кол кылса, нә килгәй кулыдин.

160. Янә иманда иде әһле тәхкыйк,
Ходадиндер һидайәт берлә тәүфыйк.

161. Ходаның фигыле ул мәхлук имәсдер,
Кеше, мәхлук, аны һәргиз димәсдер.

162. Диделәр мәгърифәт берлә вә инкарь,
Ушал кем бәндәсенең фигъледин бар.

163. Нәчек кем бәндәне халкыйтте Мәүлә,
Тәкый мәхлук ирер фигъле вә кулы.

164. Ирер бер мәгънәдә иман вә ислам,
Моны белсә кирәк һәр хассы, һәм гамь.

165. Өммә кавелне бәргушла, зинһар,
Җәдәлне нәфгы юк булса, нәдер кәр?

ФӘРЕШТӘЛӘРНЕҢ БӘЯНЕ

166. Мәләик, кем, ирерләр галәм гайб,
Һәммә Хак бәндәседер би шәкү-рәйб.

167. Алар фарәгъ, кем, ирер эчмәк-йиймәкдин,
Яман кылмак, кабәхәт сүз димәкдин.

168. Тәши ирмәс аларның вәсфы ир һәм,
Бәла шәһүд яратты Шаһигаләм.

169. Алар барча Ходаның тәгатедә,
Имәс гафил алар һич сәгатедә.

170. Әгәрчә барчасы тәгать сәрәштә,
Мөкаррәп бәгъзедин бәгъзе фәрештә.

171. Мөселманнар укыр Коръән ки хала
Ирер барча кәламе Хак тәгалә.

172. Тәкый пәйгамбәребездин борын бел -
Ходавәндем китап ки кылды назел.

173. Йибәрде һәркае пәйгамбәрегә,
Ки иман килтеремезләр барыгә.

174. Барысы Хак тәгаләнең кәламе,
Моны белсә кәрәк һәр хассу-гаме.

175. Каләме вәсфыдыр, и адәми зат,
Кылып ирдем сыйфаты бабыда яд.

ХӘЗРӘТЕ СУФИ АЛЛАҺИЯРНЫҢ ХӘМДЕ ВӘ СӘНАСЕНЕҢ БӘЯНЕ

176. Сәна вә хәмде кодрәтлиг Ходага,
Ки иман килтерепмез әнбиягә.

177. Аларның әүвәле кем, Адбм ирде,
Мөхәммәд барчасыгә хатәм ирде.

178. Барысы Тәңренең сүгән колыдыр,
Барысы җәфәшү Ризван гөледер.

179. Ходаның хөкмене һәр фәгълү-сүзгә
Нәбиләр кылмады бер зәррә үзгә.

180. Йитешмәс һич вәлиләр җаларыга,
Йитешмәс, бел ки, хакь баларыга.

181. Алардыр зоррийәте Адәми хакь,
Гөнаһдин әнбиянең барчасы пакь.

182. Алардин бәгъзе эшкә кылдылар нәкъл,
Кылыр тәәвилене Ногман багакыл.

183. Ул эш касда имәсдер әнбиядин,
Аларга ләгъзәше падыр хатадин.

184. Алар касдилә һәргиз кылмадылар,
Боерган әмредин айрылмадылар.

185. Бары дәрйаи рәхмәттә иде гаркъ,
Рәсүл илә нәбидә булды бер фәркь.

186. Барысы Тәңредин тапты хаттап ул,
Нәбигә шарт имәс әмма китап ул.

187. Рәсүлегә ирер шарт, и никү нам,
Вә ли булды барыгә вәхи вә илһам.

188. Нәбидер һәр рәсүл, аңлаучы бул,
Вәләкин һәр нәби ирмәс рәсүл.

189. Диделәр парәи мөэмин баласы:
«Ирер бер мәгънәдә һәр икеләсе!»

190. Сәләф кем әйләде лотфу-гыйнаять,
Ирер әүвәлгесе мәшһүр риваять.

191. Бәшәр пәйгамбәрен Солтаны-Әгъдәл
Мәләк пәйгамбәредин кылды әфзал.

192. Бу сүздер мәзһәп сөннәтү-җәмәгать,
Алар һәр нә диде, кылгыл итагать.

193. Диделәр: «Гаммәи фәрзәнде адәм
Мәләкнең гаммәседин фазлы күп һәм.

194. «Китабы кәфи» кем, пәр басафадыр,
Диде: «Гаммә бу йирдә эттәкыядыр!»

195. Бәшәрдә вар нә чәндан би гамәлдер,
Бәһаим дик ирер бул һәм азылдыр.

196. Пәйгамбәрнең бары гадел вә игъдал,
Вәләкин бәгъзеседин бәгъзе әфзал.

197. Савабы тәбәһдә әфзал ирер хәл,
Мөсавидыр мөнәүвәт берлә әрсал.

198. Барыны мөһтәрине Мостафадыр,
Хәбибе хаке нәгин әнбиядер.

ПӘЙГАМБӘР САЛЛАЛЛАҺ ВӘ СӘЛЛӘМНЕҢ МӘГЪРИФӘТЕ БӘЯНЕ (МИГЪРАҖЫ)

199. Мөхәммәд, кем, ирер әфзалу-әсдак,
Ирер би шәкке шәбе мигъраҗ бер Хак.

200. Хәрәмдин мәсҗид Әкъсагә нагәһ
Алып барганыдыр аятьтә агәһ.

201. Һәм Әкъсадин сәмагә барды ул нур,
Бу сүзнең сәдикыгә әхбәр мәшһүр.

202. Сәмадин югары һәркайсы җага
Гыйнаять әйләде ул ба сәхагә.

203. Барыгә сәдкымыз, икърарымыз бар,
Әймеш һичкайсы эш Тәңрегә дишбар?

204. Мәкам вә Сәдрә, вә нәҗем, мәләкне,
Биһишт вә Гарле, вә Көрси, вә нә фәләкне

205. Әгәр бер кичәдә күрсәтсә ни кем,
Вә гәр бер дәмдә күрсәтсә, нә шикем?

206. Нәчек хөкем әйләсә, кадир Ходадыр,
Чәр өчен димәк колыдин хатадыр.

207. Якын белгел аның мигъраҗын, и яр,
Тәне берлә иде һәм ирде бидар.

208. Хәбибен һәрнәчек кылса сәрафраз,
Ходаның рәхмәте күпдер, имәс аз.

ЧӘҺРЕЯР ГӘЗАМУ-ҖӘМИГЪ СӘХАБӘИ КӘРАМНЫҢ БӘЯНЕ

209. Сәхабәи нәбидер барчасы хак,
Яман юлда имәс һичкайсы мотлак.

210. Ирер һәркайсысы нәҗме һидаять,
Ходә халкулыга кылган гыйнаять.

211. Биһиштидер алардин катыг ун яр,
Бәшарәт бирде әүвәл Солтаны-Әбрар.

212. Әбу-Бәкер вә Гомәрдер, соңра Госман,
Галидер, Талихадыр һәм Габдеррахман.

213. Зөбәйрә вә Әбу-Габидә булды әхбар,
Сәгыйд вә Согъдәдер әйган бу ун яр.

214. Мөхәммәд кем, иде һадие галәм,
Бәшарәт бирде өч фәрзәндегә һәм.

215. Берсе Фатыймадыр һәм Хатирә,
Хәсән берлә Хөсәен —ике нәбирә.

216. Нәбиләр соңыдин белгел бәтәхкыйк,
Ки инсан әфзалы Әбу-Бәкер Сыйддыйк.

217. Ки андин соң Гомәрдер, соңра Госман,
Ки андин соң Гали бишөбһә, и җан.

218. Ирер бул түрт өммәтенең нәгине,
Шәфәгать хаһымызның җанашине.

219. Рәсүл әйде: «Үгерсәм дөнйадин йөз,
Хилафәт булгай утыз елгача төз!»

220. Ут утыз елда шаһ ирде у түрт яр,
Алар вактыда бөстан ирде һәр йир.

221. Алардин соңра һич галәмү-гамәл
Кыла алмаслар дик гаделе кәмал.

222. Ушал түрт иргә Әхмәд яры ирде,
Биһиште мәгърифәт гөлзары ирде.

223. Рәсүлуллаһ тарикын иртә вә кич
Сарийе муй тәхәллеф кылмады һич.

224. Нәчек булсын хилаф ул чар сәгадә,
Пәйгамбәр кылды утыз ел вәгадә.

225. Аларның вәсфының һич саны юктыр,
Тәмам итай дисәң, әмкәне юктыр.

226. Сәхабәнең бары һәм паке диндер,
Барысы раһнамәи раһе диндер.

227. Алардин соңра һичкем җаларыгә
Йитешмәс, бел ки, хакь паларыгә.

228. Кеше булса нәбинең сохбәтендә,
Гөман юктыр аларның корбәтедә.

229. Сәхабә бәгъзесе кем, Мортазага
Тәхәллеф әйләде ул ба сәхагә.

230. Савап ирде ул ирләрнең морады,
Хата булды бинагәһ иҗтиһады.

231. Хата кылган белән язды димәсмез,
Җәмәгать әһледин азды димәсмез.

232. Өммәте әһле сөннәт кем, ирделәр,
Хатаи мөҗтәһид мәгъфү, диделәр.

233. Хатага, бел ки, таптылар савабы,
Бу сүздер әһле сөннәтнең җавабы.

234. Бөтепдер «Мәҗмугыл-ашъйа»да, и шәмгъ,
Хатадин, бел ки, кайтып ирде ул җәмгъ.

ШАРТ ИМАНӘТНЕҢ БӘЯНЕ

235. Имамы шарт улды һәр диярә,
Ходуди шәргъ татургый карарә.

236. Йөреткәй та шәригатьнең кыямен,
Тәкый кылгай яманнар иһтимаммын.

237. Әгәр чәнде ки солтан булса фасыйк,
Боерса эш шәригатька муафикъ,

238. Кылырмыз җаны-дил берлә итагать,
Үзе булса әгәрчә би канәгать.

239. Имәсдер шарт имам ул булса мәгъсүм,
Кылыпдыр шарт әмма шәигә шом.

240. Мөселман гакыл вә бәлигъ ир инсан,
Имамәт шарт булдыр, и мөселман.

241. Рәвадыр игътида фаҗәргә кыясың,
Хәдисе Мостафадыр, яхшы беләсең.

242. Укысаң яхшыларның ки, нидәлик,
Савабы гадәд дорыр, хәсләте ник.

243. Белермез барча мәсех мәүзәне хак,
Нәчек кем, кылды тәгаен Шаһ Әсдак.

ХАРӘКЫЛ-ГАДӘТ КЫЙСЕМНӘРЕНЕҢ БӘЯНЕ

244. Ирер бер хак кирамәт әүлиядин,
Гыйнаятьтер вәлиләргә Ходадин.

245. Кирамәт харкы гадәт ирер исем,
Булыпдыр харкы гадәт нәчә кыйсем.

246. Нәбидин харкы гадәтне тәгаен
Диделәр: «Могҗиза, и таләп дин!»

247. Нәбүвәтлин борыны дирләр әрһас,
Моны белсәң кирәктер, ийаһен-нас!

248. Әгәр салих кешедин булса һәргәһ,
Кирамәттер булыр би шикү-ашйаһ.

249. Күренсә бул гавам мҗәмин эшедин,
Мәгунәттер ушал әйган кешедин.

250. Әгәр күрсәтсә мондаг кәфер инсан,
Ул истәдраҗ ирер манәнде Шәйтан.

251. Вә ли ул гарифы билләһи булса,
Яман эшдин кулы күтаһы булса,

252. У әмерне һәмишә кылса ул кол,
Тәкый кылма дигәнне кылмаса ул,

253. Яратган Тәңренең куркынычыдин низ
Кае шөбһә дигәндин кылса пәргиз,

254. Тәкый ләззәт белән шәһвәтдин, и яр,
Фәру һәм китмәсә ул яхшы кәрдар,

255. Бу тәгърифләр кешегә булса садыйк,
Вәлидер ул, гакаидкә муафикъ.

256. Шәригатьсез кеше очса һавага,
Күңел бирмәң аның дик ходнамәгә.

257. Шәригатьсез кеше гәр йотса утны,
Һава уртасыда менсә болытны,

258. Качан тапкан ирер корбәт идене,
Вә ли белмаң тәкый андаг кәрдене.

259. Булыпдыр мондаг эш гәһ кәферидин,
Нәчек булды сихер һәм Самеридин.

ХИКӘЯТЕ САМЕРИ

260. Ишеткел, булды Фиргавен әмредин Нил
Коедин югарыга акты би кыйл.

261. Моны белгел ки, Һидустанда хала
Очар гәһ кәферең сәннаси бала.

262. Шәригать хөкмен итмәй истикамәт,
Тәгаҗҗеп эшләре булмас кирамәт.

263. Шәригатьне кеше кем, тотса хуб нас,
Кирамәт мондин үтмәс айаһан-нас.

264. Хилафы нәфсе истикмалы тагать
Булырмы мондин артык харкы-гадәт?

265. Кеше дисә вәлине гаибдәдер,
Нәгузы билләһи —ул сүз күп ямандыр.

266. Нәби һәм белмәгәй ошбу рәвешдин,
Мәгәр белдерсә Тәңрем бәгъзе эшдин.

267. Ходаның хосусыдыр галәм гаибе,
Бу сүзнең булмагай бер зәррә рәибе.

268. Якын бел гаибе эшдин фалбиннәр
Хәбәр бирсә әгәр, йә әһле җеннәр.

269. Кеше чын дисә ул батыйн сүзене,
Булып кәфер, кара кылгай йөзене.

270. Якын белгел ки, бәгъзе на мөселман
Димеш вакты ки, корбәт тапса инсан.

271. Күтәрер хак шәригать хөкмен андин,
Булыр йөзе кара мондаг дигәндин.

272. Бу батыйл сүз ирер коуле җәһәд,
Шәригатькә иде ул фирка җахәд.

273. Шәригатькә кеше кем, булса мәнкер,
Кәман юктыр, булыр әлбәттә кәфер.

274. Кеше булмас мөкаррәп әнбиядин,
Алар бизар ирер гаҗәбу-рийадин.

275. Күтәрелмәде үлгенчә алардин,
Ходa һәргиз күтәрмәс үзгәләрдин.

276. Мөхәммәд кем, мәхәббәт кәне ирде,
Хәбибе Хак Рәсүл солтаны ирде.

277. Кәтәр вактыда андаг булды хәле,
Возу әйләргә юк ирде мәҗалы.

278. Ишетте чөнки азан ба бәшарәт,
Диде: «Йа Гайшә, кылдыр тәһарәт!»

279. Тәһарәтдин соң шаһы олыл-газыйм
Җәмәгатькә барырга әйләде җәзм.

280. Кадәм басмай торып кәтте үзедин,
Гарак сәйлән иде гөлдик йөзедин.

281. Үзегә кәлде, баз итте тәһарәт,
Янә купты ки, та тапкай җәмәгать.

282. Кадәм басмай торып ул сахибе раз,
Үзедин кәтте дәрман йокыдин баз.

283. Анын дик Мостафа куркынычыдин ул
Возу кылды, үзедин кәнде өч юл.

284. Нәфсе чыкганчә такотлык тынидин,
Хилф итмәде бел кыл иганедин.

285. Сүеклек бәндәсе та булса мөкәррәм,
Булыр куркынчы артык, гыйшрәте кәм.

286. Әгәрчә әнбия би шәкке имандыр,
Мөбарәк дәлләре хәүфилә кандыр.

287. Вә ли өммәт әгәр гоусе-замандыр,
Исән китмәге ахыр дәре гамәрдер.

288. Әгәр галәм ярусә сән сәбәпдин,
Кояш дик тетрә даим хәүфе Рабдин.

289. Кәрәк гали гәр мәнең хәүфе күбраг,
Биек йирдин екылган тормагай саг.

290. Олуг тотмас кечекдин мәзһәбен киң,
Тивә таймагы ирмәс куй белән тиң.

291. Тәвәһһүмлык булыр әфгале хубның,
Сәфәрдә хәүфе күбрәк малы күпнең.

292. Тәвәһһүмдин ераг гафләтле бәндә,
Китәр госсә белән гамь ухлаганда.

293. Әҗәл әлбәттә бердер, үзгә булмас,
Үләр һәр зи нәфсе, һәргәз ул булмас.

294. Кае колга әҗәлнең вакты йитсә,
Котылмас һәрнәчә кем, хәйлә итсә.

295. Кин кылмас әҗәл, и ибене адәм,
Йитешсә сәгате, йә элгәре һәм.

296. Кешенең илкедә һәм үлсә һәр җан,
Әҗәл берлә үлепдер белә инсан.

297. Кае бәгас беләң һәр җан үлепдер,
Әҗәлдиндер каза андаг булыпдыр.

ГАЗАБЫ КАБЕРНЕҢ БӘЯНЕ

298. Газабы кабер кәферләргәдер чын,
Күрер гүрнең газабын бәгъзе мөэмин.

299. Бетек күп нөсхәи мәшһүр эчендә,
Килер ике фәрештә гүр эчендә.

300. Сорар: «Кемдер Хода берлә рәсүлең?
Нәдер,—дирләр,—янә динең вә юлың?»

301. Әгәр керсә фәрештәләр газапдин,
Чыкар ут борныдин, агызу-ләбдин.

302. Әгәр һәйбәт беләң кылса нәзарә,
Булыр гамькин күңелләр парә-парә.

303. Дигәй: «И адәми, булдыр сәңа җай!»
Җавабын бирмәсәң, вай өстегә вай.

304. Орырлар гөрзи берләң ул ике яр,
Ишетер әсәү-җендин үзгә җандар.

305. Аларның зарбыга тап итмәгәй таг,
Нәчек такать кылыр бер мәште тупрак?

306. Тулар дузах сарыдин кабер эче дуд,
Пәшиман анда һәргиз кылмагай суд.

307. Гыйнаять әйләсә ул данаи асраа,
Керәр гүргә мөләим ул ике яр.

308. Дигәйләр, керсәләр:
«Хәүфе итмә мәндин»,—
Сорарлар миһербанлык белә андин.

309. Әгәр бирсәң җавабы ба савабы,
Ачар җәннәтдин ул мәнзәлгә бабы.

310. Караңгы гүр булыр андаг фәрахнәк,
Җиһанны шәүкы ядыңдин чыкар пакь.

311. Күңледә госса калмас бер чәкит дик,
Ятыр сән яңа өйләнгән егет дик.

312. Ки бондин соңрагы нигъмәтләрене
Ходадин үзгә кем белгәй барыны?

313. Илаһи, бәндәмен, бичарадыр мән,
Һаваи нәфсе илә әүварадер мән.

314. Ирермен барча ноксанымга икрар,
Мөселман углы кылмас эшләрем бар.

315. Ирермен бәндәләрне сәрнәгүне,
Тулай яр вә борадәрнең зөбуны.

316. Мәнең дик гасый булгаймы җиһанда,
Кийа һәм зәһәремдин күп нәһанда.

317. Нәтай чөн гәйн гаклык би заядыр,
Гамәл һәм юк, әгәр кылсам, рийадыр.

318. Әгәрчә мән яман кол пае та фәркъ,
Булыпмын мәгъсыять дәрйасегә гарк.

319. Вә ли садәкъ ирер мән берелегеңә,
Таяныпмын мән сәнең көферлегеңә.

320. Ләхеткә керсә бу ялгыз гарип баш,
Үгерсә йөз һәммә кауме-карендәш,

321. Нәхәйр булса җаны гаме сәрәштә,
Йитешсә соргали ике фәрештә,

322. Сән асан әйтмәсәң андаг сөале,
Нәчек кәчкәй гарип бәндәңне хәле?

323. Дисә: «Мән Раббик? Йәкә гәбид дәргәһ?»
Телемгә җари кылгыл, Раббым Аллаһ!

324. Әгәрчә гасыйдыр, йа Раб, бу бәндә,
Үзең: «Бәндәм!»—дигел, «Раббым!»—дигәндә.

325. Әгәрчә сән кылмасаң коллык атын җуд,
Мәнем: «Кол мән!»—дигәнемдин нәчек сүд?

326. Илаһи, лотфыйлә монда һәм анда
Мәне бәндә итеп бәргет бу бәндә.

327. Әгәрчә чәнде ки гүзсез булса инсан,
Сөрелер әлбәттә би шәк вә ноксан.

328. Әгәрчә дәрйада үлсен йә асылсын,
Газап итсә, бәни адәм нә белсен?

329. Дәрәндә адәм угылын кылса харәк,
Гөман юктыр, сорар карныда, и пакь.

330. Әгәр бәндә мөгәззәп булса анда,
Калыр туймай бу эшдин ул дәрәндә.

331. Нәчек кылса, ирер Кадиру-Насыйр,
Бу йирдә бәндәсенең гаклы касыйр.

332. Нә-кем иде Ходаең йә пәйгамьбәр —
Аны мәхкәм тотып, айрылма, зинһар!

КЫЯМӘТ ХАКЛЫГЫНЫҢ ВӘ КЫЯМӘТТӘ ХИСАП УЛМАКЫНЫҢ БӘЯНЕ

333. Кыямәт хак ирер, и адәми зат,
Хода Коръән эчендә кылды күп яд.
334. Ирер кодрәт илә туфрагымыз тән,
Керер җан кытәдин би шөбһә вә зән.

335. Тәнең һәртөрле булган булса бер һәм
Кылыр бур на гайдек Хәллакы галәм.

336. Хода һич йирдә юкны әйләде бар,
Яратса кыйтәдин ирмәс бу дәшвар.

337. У дыр Хаким, нәчек кем, хөкем кылды,
Терел дигәч, һәмма галәм терелде.

338. Йийгыр Мәхшәрендә барыча җанны,
Сорар бәндәседин яхшы-яманны.

339. Һәр эшне күп кылыптыр сән вә йә аз,
Хисабын һәм теләр ул бәндәдин баз.

340. Хода һәр бәндәсегә кылса асан,
Җавабын биргүсе бәндә ушал ан.

341. Әгәр катыг тотар бәндә хисабын,
Үзе белгәй аңа салган газабын.

342. Белер гәрчә җамигы хәлемезне,
Йибарер намәи әгъмалемезне.

343. Йибарсә намәне рәхмәт юлыдин,
Килер намә у колның уң уңлыдин.

344. Кызыл йөзлек булып ул һәм сәрафраз,
Сөвенгәндин кылыр ул бәндә аваз:

345. «Укың намәмне, и торган халаикъ!
Килепдер намә ихласымга лаек!»

346. Биһиште галия булгай мәкәне,
Гарыкы рәхмәте Хак җисмү-җаны.

347. Әгәр намә, кылыр булса газапдин,
Килер аркасыдин, йә дәст сәбедин.

348. Кара йөзлек булып шәрмәндә ул кол,
Тотарлар һәм салырлар буйныга гол.

349. Тәкый зынҗир итарлар кәрдәнегә,
Тәррәхим булмагай ялбарганыга.

350. Булыр төрлек мәшәкатьләр хәвале,
Кылырлар җанибе-дузах кәшале.

351. Илаһи, куркадырмыз хәзрәтеңдин,
Өмидем күп ирер Гаффар атыңдин.

352. Йийгылганда яман вә яхшы бәндә,
Колыңны кылмагыл шәрмәндә анда.

352. Әгәр әгъмалемә салсам күземне,
Сәзаваре аләм дирмән үземне.

353. Әгәр илтафыңа баксам, Илаһым,
Өмидем күп —багышлангай гөнаһым.

354. Әгәр сән япмасаң, и Галиме гайб,
Булыр Таң ла мөгаййан саны юк гайп.

355. Илаһи, мөгъфирәт мохтаҗыдыр мән,
Сәнең киң рәхмәтеңдин оаҗидыр мән.

356. Өмидләр күп ирер андаг Шәрәфдин,
Йибәрсәң намәмезне уң тарафдин.

357. Гаҗәбу-гафу япсаң гайбемезгә,
Дөрре-рәхмәтне салсаң җәйбемезгә.

358. Илаһи, куркадырмыз җанымыздин,
Йибәрмә намәне сул ягымыздин.

359. Өмидлек бәндәдермез һәм һәр асан,
Хисабымызны у көндә кыл асан.

360. Тәләттүф берлә соргыл кәремезне,
Кара кылма у көн рохсарымызны.

361. Әгәрчә намөнасыйп мән, яман мән,
Үзең әйдең: «Колымга миһербан мән!»

362. Әгәр чәнде ки булсам зәшде бәдкәр,
Хәбибем өммәте мән, кол атым бар!

ТӘРАЗУИ КЫЯМӘТНЕҢ БӘЯНЕ

363. Тәразу хак ирер рузы Кыямәт,
Аның садкыгә назәл булды аять.

364. Белер Тәңре әгәрчә хәлемезне,
Тәразуга салыр әгъмалемезне.

365. Кылыр агәһ кылан кылмышларыга,
Йитешмәс гакл-игәмнемнең эшләрегә.

366. Тәразу барыгә икърарымыз бар,
Нәчек иркәнегә ни кәремез бар?

367. Илаһи, кыл агыр мизанымызны,
Сәламәт тот безең иманымызны.

СИРАТ КҮПРҮГЕ БӘЯНЕ

368. Җәһәннәм үзрә бер күпрүг ирер, аһ,
Ушал күпрүг Сират атлыг гизәргәһ.

369. Кылычдин тиз ирер, кылдин инечкә,
Пошиманнар ушал көн төшкәй эчкә.

370. Гаҗәеп хәйран булыр фәрзәнде адәм,
Кадәм куйсаң, аның асты —җәһәннәм.

371. Әгәр кайтай дисә, куймас мөвәккәл,
Булыр фәрзәнде адәм хәле мөшәккәл.

372. Мөгайййәп күрсәләр холкы ул тәбе-тәп,
Булыр җан вә һәмми берлә зәһрәләр аб.

373. Йөрәкләр кан булып, күзләр түгәр яшь,
У мәнзәлдин котылгаймы гарип баш?

374. Фоганнар купкай әүладе бәшәрдин,
Кем үткәй, кем екылгай ул гизәрдин.

375. Бигаять кылса бәгъзе адәми зат,
Үтәр андин яшен дик, бәгъзе чөн бад.

376. Үтәр бәгъзесе андин йөгрек ат дик,
Үтәр корбыга лаек, ягъни һәр йек.

377. Үтәр бәгъзе мөселман тая-тая,
Йитәр ахыр дигән гишрәтле җая.

378. Кадбм куйса, егылыр бәгъзе инсан,
Илаһи, әйлагел ул көнне ансан.

379. Әгәр үткәрмәсәң андин сәламәт,
Колың рисва булыр рузы Кыямәт.

380. Белеп, тәсдыйк итеп бул күп хәтәрне,
Бу мескен куймады гыйсьян итәрне.

381. Илаһи, бәндәне сахиб нәдим кыл,
Сират шәригъ үзә собәт кадәм кыл.

382. Һидаять порыга тапшыр кулымны,
Гинаять көеке киң кыл юлымны.

383. Мәгасый утыга тайтырма паем,
Биһиште мәгърифәтне әйлә җаем.

384. Кәрамлек падишаһа гәрдигәра,
Рәхимә могъфирәтлек бер вә бара!

385. Әгәр чәнде ки бихәддер гөнаһым,
Сәламәт кыл хәтәрләрдин, илаһым.

386. Әгәрчә саны юк гыйсьян кылыпмыз,
Өмид ул кем, сәне Вахид белепмез.

387. Илаһи, берлекеңнең хөрмәтедин,
Сәламәт кыл у күпрүк михнәтедин.

ХАУЗЕ-КӘҮСӘР БӘЯНЕ

388. Кыяматтә пәйгамбәр хәүзедер хак,
Сыйфатын кылды тәгаен Шаһ Әсдак.

389. Суы ул хәүзенең сөтдин ирер ак,
Исе мөшкедин һәм ирде бәһерак.

390. Дәме аб эчсә андин һәр мөселман,
Якын бел, сусамас һәргиз ул инсан.

391. Ходавәндә насыйп иткәйсен андин,
Өмиде күп ирер бәндәңне сәндин.

ШӘФӘГАТЬНЕҢ БӘЯНЕ.

392. Хода әзне белән хактыр шәфәгать,
Кылырлар әнбия вә әһле тагать.

393. Шәфәгать кем, мөселманнаргәдер сүд,
Вәләкин булмагай бин әзне мәгъбуд.

394. Хода әзне әйләсә рузы Кыямәт,
Сөеклек бәндәсе әйләр шәфәгать.

395. Кыямәт көн гаҗәп шиддәтле көндер,
Аның катыглыкы аз хәд фәзүндер.

396. У көннең һәйбәтедин би шәккү-рәйб,
Булыр күк парә-парә, тагы-төз гәйб.

397. Зәмин у тәәззи барча күһ сәнгин
Булыр хак хәшемдин чөн пәшме рәнгин.

398. Ушал шиддәткә йир-күк кылмаса тап,
Нәчек такать кылыр бер катрәи аб?

399. Булыр хом гамь белән харадан зиба,
Дәлилем йәҗгулү әл-вилданы-зиба.

400. Булыр бер-берегә дошман —дуст дигәннәр,
Мәгәр тәкъвә юлыдин гамь йийганнар.

401. Һава мәс дик кызар йир һәм тимурдин,
Газап кылган кеше булгай күмердин.

402. Килер нәйзә буе хөршиде табан,
Хәҗаләт тәрегә гарк ул бийапан.

403. Булыр үз хәле берлән адәми зад,
Кәлер күңлегә кылган эшләре яд.

404. Әгәр Хак япмаса җормәйләгән җай,
Җаһлык беркүсе, бел, дәст илә пай.

405. Кабәхәтлек гамәлләр төшсә күзгә,
Гыйлаҗын кем белер хәзрәтдин үзгә?

406. Мөхәммәд кем, ирер Хакның хәбибе,
Мәгаси дәрденең хазак табибы.

407. Билен һиммәт корыга баглап ул ир,
Һәммә: «Нәфси!»—дисә, ул: «Өммәти!»—дир.

408. Һәммә үз нәфсегә булса гирифтар,
Мөхәммәд өммәти мескен өчен зар.

409. Әгәр булса имә торган бала кем,
Табылганда нәчек җәүлан кылыр өм.

410. Мән андаг анадин күбрәк бәһараг
Мөхәммәд өммәти мескен өчен даг.

411. Акар дәрйа булыр ул мөхтәрәмдин,
Шәфәгать шира бөстане кәрәмдин.

412. Кылыр Хак азан берлә һәр тараф җуш,
Насыйп иткән у дәрйадин кылыр нуш.

413. Насыйбә итмәгән фәрзәнде адәм
Калыр андаг олуг ямьдин коруг фәм.

414. Кеше белмәс Кыямәт дәштедә аһ,
Бу колларны дигәйме өммәт ул шаһ?

415. Әгәр өммәт дисә, хуш дәүләте бәхт,
Юк ирсә, гасыйларга иш булыр сәхт.

416. Әгәр өммәт дисә нур галийе нур,
Юк ирсә, гасыйларга иш булыр зур.

417. Ушал Сотан догаи әли Аллаһ,
Гарип өммәт өчен даг ирде Аллаһ.

418. Бу өммәтләр гаҗәп зәшт итте хәлен,
Япыр бидгать белә сәнте җәмалын.

419. Бәһаим дик ашый, эчмәк, йиймәкдер,
Корук тел берлә «өммәтмез» димәктер.

420. Илаһи, лотфы кыл хәсрәтле сәгать,
Хтбибеңдин насыйп иткел шәфәгать.

421. Аерма яхшылардың арасыдин,
Ераг итмә Хәбибең карасыдин.

БИҺИШТҮ-ДУЗАХНЫҢ БӘЯНЕ

422. Ирер җәннәтү-дузах хала мәүҗүд,
Яратыптыр аны халкыга мәгһбүд.

423. Күңлегә салма, и гакыл, пиядә,
Сыйгыр ул ике мәнзәл кайсы җагә.

424. Әгәр әмре әйләсә көнен бер пай,
Булыр бер бәстәнең пучагына җай.

425. Керер дузахга кәфер, кайта улмас,
Газабы сохтедин һәргәз котылмас.

426. Һәмишә калмагай иманлы бәндә,
Тотар ахыр кулын иманы анда.

427. Әгәр гафу итсә Асам Кәбаир,
Дигел, җаиз удыр Гаффару-Саттар.

428. Сәгыйрәдин әгәр тотса Ходавәнд,
Дигәйсән, ирке аныңдыр, и хөрәндмәнд.

429. Үзе Гаффар, үзе Кадир Ходадыр,
Колыга һәр ни хөкме итсә, рәвадыр.

430. Нәгузе билләһ истихлалы гыйсьян,
Алыр мөәмин кешедин шәмгы иман.

431. Биһишт эчрә кеше кем, булса дахел,
Булыр анда һәммә масуды хасил.

432. Теректер даиман, андин соң үлмәс,
Әләмдин хозну-гамьдин зәррә булмас.

433. Һәмишә гайшилә гишрәттә бәндә,
Күңлегә кичмәгән гишрәтләр анда.

434. Әгәр җәннәт белән дузахны у саф
Кылыр ки җәмигъ булса Каф та Каф,

435. Әда булмас ике мәнзәл сыйфаты,
Аны яхшы белер Тәңремне заты.

436. Ике мәнзәлне васфын саны булмас,
Алар әһле белән һич фани булмас.

437. Бетептер «Шәрхе-әүрад»ә аны,
Ки булмас Гаршү-Көрси, Рухи фани.

438. Фәна булмас, диде, Ләүхү-Каләм һәм,
Гакыйдә булдыр, и фәрзәнде адәм!

МӨНӘҖӘТ

439. Илаһи, игътикады пакь берлән,
Мәне агәштә кылгыл хакь берлән.

440. Дилем садкы телемгә булды кабул,
Бу сүздин кылмагыл бер зәррә маюл.

441. Ходавәндә, үзеңнең хөрмәтеңдин,
Кәриме гаффару-саттар аның дик.

442. Бу мескеннәргә «мөэмин» исме кылдың,
Җәмәгать әһле-сөннәт кыйсме кылдың.

443. Ушал атдин айрылмагыл һәмишә,
Әгәр чәнде ки булсак җорме пишә.

444. Мәләк килсә җәсәддин алгали җан,
Кылыр Шәйтаны мәлгунь касде иман.

445. Кылыр да җан шәрен җисмендин нәкыль,
Газиз җан ачыгыдин кәм булыр гакыл.

446. Күңле шаһбазыны кылмак өчен сәйд,
Кылыр һәр якта Шәйтан хәйлә вә кәйд.

447. Мәдәд сән кылмасаң үлдемдә, йа Хәй,
Орар тирнагымызга ул ләгыйнь нәй?

448. Ходавәндә, теректә, җан чыкарда,
Ләхеттә, хәшәрдә, көфрүк вә тарда -

449. Җәмигы йирдә мөэмин атымыздин
Аерма садкымызны затымыздин.

450. Һәмишә нәфсе илә Шәйтан кәминдә,
Мәне азгырмагыл дөнйа вә диндә.

451. Теләгем бул, айа Соббуху-Котдүс,
Колыңны кылмагыл рисва вә маэйус.

452. Ходавәндә, йиңелдем торфә яздым,
Шәйатин мәгәри берлә юлдин яздым.

453. Пошиманмын пәришан үткән эшдин,
Бәһару-тирә, маһу-язу-кышдин.

454. Яман эшдин һәммә гозвемне пакь ит,
Күңел мөлкен мәкаме дәрденакь ит.

455. Янә шәрмәндә кылма кайтә башдин,
Оятлыг кылмагыл дәстару-фашдин.

456. Мөнәҗәт әйтте Аллаһияр мескен,
Кабул иткәйсен, и дарәндәи дин.

457. Телем гозер әйгали, йа Кәшфе раз,
Телемне мең телем кылсам, ирер аз.

458. Оятлыг мән вә ли, йа Галәмес-сер,
Кани гозер әйгали йөз меңдин бер?

459. Имәсмен төз, Кәрәм Хакта йийып төз,
Кәрәк төзләргә куйсам һәр кые йөз.

460. Телә әйдем, телә һәр мәтләбең бар,
Диде, хактыр, үзе данайы асрар.

461. Ушал бә хәүфитеп барыр йиремдин,
Тирем хәҗләт белән акса тиремдин.

МӨСӘННИФНЕҢ ШӘКЕСТӘ НӘФСЕЛЕК КЫЛГАНЫ

462. Үтәр дөнйада Аллаһияр мәгъйүп,
Моның дик йөргәнеңдин үлгәнең хуб.

463. Яман нәфсең сәнең ут дик тоташты,
Гөнаһың бара-бара хәддин ашты.

464. Белә алмам, айа на кабәлу-кат,
Нәчек җансын, нәчек тынсын, нәчек зат.

465. Баһаемсән, бәшәр диване сән сагъ,
Гөнаһың алдыда арзынчә юк таг.

466. Мөхәннәсме сән, ир балигъмы сән, яшә?
Йөзең катыг, телең ачигъ, делең таш.

467. Фәгалең на мөбарәк, тәлгатең шом,
Һомай бәхтеңе үз кәгъбәң белә йом.

468. Нә-кем гәһде ки кылдың, булды ялган,
Кани сәндик гөнаһ астыда калган?

469. Ерак төштең нәгу корбәтле юлдин,
Йибәрдең риштәи тәгатьне кулдин.

470. Нә-кем кылдың җиһанда иртә вә кич,
Рийа берлә ул шине әйләдең һич.

471. Билеңне багла мәхкәм, булма мәфлүҗ,
Күзеңе ач, кәрвани кылдылар күч.

472. Ятып гафләт карасын сөртмә йөзгә,
Йиде халк үз гамене сәндин үзгә.

473. Мөсахипларга һәм гаһд-ирде монда,
Китәрләр бакый өйгә көн дә, көн дә.

474. Курарсен кафле әһлене үткәнен фаш,
Күтәрмәс сән хатәрлек ойкыдин баш.

475. Күзең алдындагы бигәнә вә хиш,
Сәфәре рәхтен багларлар пишү-пиш.

476. Вә ли сән хәмре гафләтдин булып кәйф,
Ятыпсән нәчә рисвалыг белән хәйф.

477. Олуглардин, кечекләрдин бикәбар,
Китарлар ханәи максудга начар.

478. Әгәр сәндин кечекләр тотсалар раһ,
Ятырсәнме һәнүз, и гакълы күтәһ.

479. Бәнагәһ кәрван солтаны йитсә,
Сәңа аслы ватаның хөкмен әйтсә,

480. Олуг юлга керәрсен хаһү-нахаһ,
Нә кылгайсән, вә ли би түшәи раһ.

481. Гаҗәп юл госса һәрбер кадәмдә,
Җәмигы кәрвани бәхре гамедә.

482. Хосусан юлда бер вәхшәтлек ив бар,
Керар ялгыз башың ул ивгә начар.

483. Айрып кәрванидин кундырырлар,
Кызыл гөл дик йөзеңне сулдырырлар.

484. Газиз җисмегә нигъмәт харә булгай,
Кара йир астыда бичара булгай.

485. Йөз элван берлә сүз айган сәчүк тел
Димәс фәрмандин артык бер генә каль.

486. Ләхет корты әгәр килсә йийгали,
Кани ул дәмедә дәрман «көш» дигәли.

487. Йитешсә соргали ике фәрештә,
Нә кылгай бәндә хәсрәте сөрештә.

488. Мәгәр Тәңре тәгалә кылгай әмдад,
Вә гәр нә кыла тигәй даду-фөрйад.

489. Якын белгел моны, и бәндәи зар,
Ходадин үзгә һич юк хакиме гәр.

490. Нәгу коллыкга багласаң билеңне,
Сәнасе берлә сәбзитсәң телеңне,

491. Ләхетдин барча адәм углы торса,
Булып бер кәрвани Мәхшәргә йөрсә,

492. Вәләкин һәр кеше үз матәмендә
Булыр ахыргы сәүдәсе гамендә.

493. Хода кылса нида, и бәндәи зар:
«Нә китердең, нә төрлек кылмышың бар?

494. Тәне-тиреңдә татлыг җан яраттым,
Бәһаим кылмадым, инсан яраттым.

495. Һәмишә әйләдем мөселманлыг йиренә,
Кани шөкрәйткәнең меңдин беренә?

496. Тәмам әгъзаларыңны сәлам иттем,
Аригъ затым белергә галим иттем.

497. Сугардым абы-нигъмәтдин тешеңне,
Кани, әйгыл мәңа кылган эшеңне?»

498. Нә биргәйсән җавабын, и тән арай,
Бу хәсрәтдин фәгань, и русийаһ, вай!

499. Ирер бишдин-аягың барчасы гайб,
Мәгәр гафу әйлагай данындә гайб.

500. Янә килсә нида, андин белеңнәр:
«Яманнар яхшылардин айрылыңнар!»

501. Мөселман углыда торфә яман сән,
Яманлыг уртасыда би кәман сән.

502. Яманлыгны мәгәр Данәндәи раз
Ябып, кушкай сәгадәт әһленә баз.

503. Вәгәрнә сән җиһан рисвасыдырсен,
Халаикъ эчрә фетнә башыдырсен.

504. Телеңдә халкара тәсбиху-тәһлил,
Вәләйкин батәның тәзвир илә хил.

505. Телеңдә халкычендә вәгазь илә дәрс,
Вәләйкин батыйнында анча юк тәрс.

506. Киепсен халкара фөкъранә мәлбүс,
Вәләйкин батыйнында нәңү-намус.

507. Күрәр күзгә гаҗәп суфый нәма сән,
Ниһанда нәфсе эткә мөбтила сән.

508. Мәгәр рәхмәт белән данае әсрар,
Гөнаһларыңны гафу иткәй Бикәбар.

509. Ушал гамьлек күңелне әйлагай шат,
Никүләр уртасында әйлагай яд.

510. Кеше ташыр кылыр сәүдәсе, ташыр,
Нәгузебилләһ, ул кем хәддин ашыр.

511. Бәшәр булсаң, куй әфгале бәшәрне,
Гәбәс үткәрмәгел әсна гашәрне.

512. Яныр хөнса, мәүсән, кулыңда яныр,
Гәһүдең нәхалә һәргиз бәрмәде бер.

513. Яшең йиткән сари фәгълең сәнең яшь,
Күзең яше кани, и мөгъзе юк баш?

514. Канәгать мәгъдәнегә ач күзең ач,
Тамәгъ буе күренмәй бу йирдин кач.

515. Сачелмәсдин борын сачгыл үзеңне,
Сөрелмәсдин борын сөргел йөзеңне.

516. Казылмай йир сәңа, кайт азганыңдин,
Язылмай гакдәләр ян язганыңдин.

517. Бәкадер димә гайше би бәкане,
Бәкане ал әҗәл тотмай яканы.

518. Мәкан иткән йиреңдер мөхтәләт лай,
Нәсыйхәт гушә алсаң, гушә кыл җай.

519. Янып гәиш-тәрәбдин, истәрәбдин,
Үзен белгән качан калгай тәләпдин.

МӨСАННӘФ РӘХМӘТУЛЛА
ГАЛӘЙҺИНЕҢ ВАСЫЯТЕДЕР

520. Мән үлсәм, и җәмигы мөхрәме раз,
Мәне үзгә үлекдин кылмаң әгъзаз.

521. Хасе харь өстегә ташлап тотың харь,
Кылың мәндин бәһаим җисме дик гарь.

522. Бусага астыга ташлаң тәнемне,
Кәфен әйләң черек пәраһәнемне.

523. Мәңа хәйфитмәңезләр тотмаган бүз,
Әгәр чәнди ки мәрдүм кылсалар сүз.

524. Йибареӊ тиз бара торган юлымга,
Мөбадә калымгайсыз шомлыгымда.

525. Күзеңездин чыкармаң катрәи яшь,
Җеназам аркасыдин атыңыз таш.

526. Аягымдин тотып шудрың ләхеткә,
Нә өчен кылмадым коллык Әхәдкә?

527. Әгәр чәнде ки мән булсам гөнаһкәр,
Дога вә зарига сезләр булың яр.

528. Диең Пәрвардигәра гәр дәгара,
Рәхиман мөгъфирәтлек берү-яра:

529. «Алып кәлдек сәңа качкан колыңны,
Хаталар бабыны ачкан колыңны.

530. Килептер хәйләсе, юктыр китәргә,
Теле юктыр бу колның гозритәргә.

531. Гөнаһы күп, бакар рухсарәсе юк,
Буенсынмакдин үзгә чарасы юк.

532. Әгәр бирсәң җәза, кадир Хода сән,
Вә гәр гафу әйләсәң, сән —падишаһ сән.

533. Илаһи, барча атың хөрмәтедин,
Аригъ затың сыйфатың хөрмәтедин,

534. Бу качкан бәндәгә кылгыл тәррәхим,
Вә гәрчә кылды коллык риштәсен кем.

535. Мөхәммәд атлы дустың хөрмәтедин
Насыйп ит Ахирәтнең рәхәтедин.

536. Һәммә үткән рәсүлең хөрмәтедин,
Җәмигъ яхшы колларның хөрмәтедин,

537. Әгәр чәнде ки бәндәңдер бәд әфгаль,
Рухы зәрде диле хунбары өчен.

538. Газа кылган ираннар җаны өчен,
Шәһидләрнең мөбарәк каны өчен.

539. Олугларның сакалы акы өчен,
Егетләрнең диле мөштакы өчен,

540. Гаҗузларның акарган башы өчен,
Ятимнәрнең күзенең яше өчен,

541. Шәкәстә пәйвәләрнең дәте өчен,
Әсир халкыны аһ сәрде өчен.

542. Әгәр чәнде ки юк илкедә һич шәй,
Бу качкан колны рисва кылма, йа Хәй.

СӨЛҮК КӘНҖЕНЕ ЭСТӘМӘКНЕҢ БӘЯНЕ

543. Кил, и талип, бу дөндин йөз үгерсәң,
Тарикы Кәгъбә максудә йөресәң,

544. Кадәм куйсаң, әгәре бул вадигә,
Кулыңны тапшыр әүвәле һадигә.

545. Гаҗәп юлдыр, аның пәяне юктыр,
Хатәрлек йирләренең саны юктыр.

546. Таләп кылган ушал раһе гадәмдә,
Һәлакәт җаһыдыр һәрбер кадәмдә.

547. Гаҗәп юлдыр, тәмам михнәтү-рәнҗ,
Вәләйкин һәр карышта бер нәһан кәнҗ.

548. Ушал кәнҗ нәһан яткан зәминдә
Мөһәййадыр каракчылар кәминдә.

549. Әгәр булмаса бул башлагучы пир,
Салыр буйныңа Шайтан даме тәзвир.

550. Әгәр булмаса бер сахибе кирамәт,
Имәс мөмкин кеше йиткәй сәламәт.

551. Качан һәр пир бирер котлык юлыңны,
Танып ир яхшысын, тапшыр кулыңны.

552. Ушал пирегә ирнең айры булгай,
Тарикать пишәсенең шире булгай.

553. Тәхәллеф кылмаса һич шәргы эшедин,
Тамаглик булмаса һәргиз кешедин.

554. Алып кулга чырагы гыйльме заһир,
Голүме батыйнында булса маһир,

555. Фәна булса тәнү-җан вә тулайдин,
Котылса масивадин, лотфы Хәйдин,

556. Кае ирмеш фәна булган нишаны,
Тәкәббер булмаса мокрару-даны.

557. Үзене нәфсене ул белмәсә пакь,
Булып коллыкта, әйтсә: «Ма габде накь!»

558. Әгәрчә булмаса фаригъ эшедин,
Үзен кәм күрсә һәр мөәмин кешедин.

559. Ишетмәсә кеше һич мән дигәнен,
Үзе һәм белмәсә фани икәнен,

560. Үзе исә «фәна булдым» димәстер,
Фәна булган кеше һәргиз димәстер.

561. Үзенең башыны сатса үзе кол,
Качан гакыл кеше биргәй аңа пул.

562. Әгәр ру бирсә һәм бәгъзе мөкәшәф,
Иманмастыр аңа һич мәрде гарәф.

563. Әгәр күргән белән үздин китептер,
«Йитепсән» дип аны Шәйтан йитептер.

564. Бу төнне төш белә тө кылма, и хам,
Бәян итмәк белән калганыны шам.

565. Әгәр кем булса күрмәкдин мөхафәт,
Йитәр әхшам саба бу төшдин афәт.

566. Үзен айган кешедер әлбәттә хам,
Вилаять тәхтенә баскан имәс кәм.

567. Әгәрчә һәр кичә күк булса тауфы,
Борынгыдин заядә булса хәүфе,

568. Мөбадә, гаррә төшсә күңелгә,
Бу гаррә башласа афәтле юлга,

569. Булыр халәтлек ир әлбәттә хамуш,
Әгә йителсә, һич кылмагай җуш.

570. Күтәрмәс ун вилаятьлек хәрадмәнд,
Сәда чыкмыш өнедин багласа канд.

571. Димәс һәркемгә әсрары хакаикъ,
Әгәр табылса кәнҗе ахфасы лаек.

572. Кеше очкан белән сәви сәмәват,
Тәваррух кылмаин, булмас кәмаләт.

573. Вә ли улдыр чыкарса масиваны,
Һавадиндер таләп кылмак һаваны,

574. Нәби табигыятедер рәштә хөб,
Вәраг кылмак кәмаләте тәкаррүп.

575. Әгәр фил дик ирер мөнһи вә кәрдин,
Вәрагы әсхаб әйтерләр «хәзер кыл».

576. Әгәрчә күп ирер җүдү-сәҗүде,
Күренмәс зәррәчә гарфе вөҗүде.

577. Әгәрчә заһру-батыйн дисә дәрес,
Сәкарь алдында торган дик кылыр тәрс.

578. Аның дик һади әмрен куйма, зинһар,
Шәйатин шәтелар айрылсаң, и яр.

579. Аның дик һадига кылсаң итагать,
Сәгадәттер, сәгадәттер, сәгадәт.

580. Идайы күчейе дәргаһе булсаң,
Өмидтер мәләке дил шаһы булсаң.

581. Кеше кылса хилаф хөкме шәригы,
Аны җенни дигел, йә мәрд саригы.

582. Әгәр су өстедә йөрсә ушал кәс,
Дигел, чындан булыр су өстедә хәс.

583. Һавага очса гәр манәнд җеннидер,
Аны һади димә, Шәйтан динедер.

584. Күрән артык имәсдер күрмәгән кәм,
Кем тәкый булса гиндуллаһдыр әкрам.

585. Кәрәк табигъ ки мәтбугы мөкәммәл,
Олуг тәндин булыр пәйда олуг зәл.

586. Кәрәк күп таләп эчрә береңер ай,
Ярутмас монча йолдыз булмаса ай.

587. Голув һиммәт егетләргә кәрәк пир,
Кәмансыз очмагай күп булса һәм тир.

588. Ушал чәнди ки харбалатын асыр,
Әгәр басыр йөресә, яуны асыр.

589. Сагылтыр таләбәне пор зәбәрдәст,
Куенның шурисын дәрья кылыр пәст.

590. Төшеп шаһ илкенә бази качар баз,
Булыр заглар кәбары ул сәрәфраз.

591. Бу тәгърифләргә садәкъ булса пиреӊ,
Вәләйкин булмаса раушан зәмиреӊ.

592. Ирер ноксан үзеңдин күрмә андин,
Булыр сәгый әлбәттә «пир мән» дигәнеӊ.

593. Пиреӊ фәрманыдин кылсаң тәхәллеф,
Таэссефдер, таэссефдер, таэссеф.

САЛИК РИЗА МӘКАМЕН ЭСТӘМӘКНЕҢ БӘЯНЕ

594. Кил, и сакый, икәүлән әйләлең шәрб,
Ушал шәрбигә халкандин табар корб.

595. Шәраби бәр, кидер, андин булыр сәхв,
Кылыр бәр мәддәгадин үзгәне мәхв.

596. Әгәр фәгъфуре Чиндыр, кайсаре Рум,
Мәхәббәт әһленең алдында мәгъдүм.

597. Мәхәббәт җамедин тапса кеше бәһр,
Нә кылсын мөлкү-мал мәвраэннәһр?

598. Күңел мөлкедә бер гали сыйфаттыр -
Мәхәббәт кәнҗе багы мәгърифәттер.

599. Ризаи хәзрәте мәгъбүд ушанда,
Җәмигъ истәгән максуд ушанда.

600. Аның дик мөлкенең солтаны булсаң,
Нә хаҗәт йир йөзенең ханы булсаң?

601. Әгәр хәрдәлчә булса мәһре агйар,
Булып батыйн күзең мәхҗүбе әсрар.

602. Нәчек кем зәррәи хәс төшсә күзгә,
Кылыр әлбәттә күрмәклекне күзгә.

САЛИК КАЗАГА РИЗА БУЛМАК, БӘЛАГӘ САБЫР КЫЛМАК БӘЯНЕ

603. Кил, и сакый, мәхәббәт җамыдин мәй
Харидар илкенә бәргел пәйәпәй.

604. Харидар ул ирер —җөз нияте фәрд,
Күңел күңләгенә йоктырмагый кәрд.

605. Кае халәттә булса иртә вә кич,
Хилафы хөкме мәхбүб итмәгәй һич.

606. Бу юлның барчасын тәй кылган ирләр:
«Риза белмәк —мәкамь агласы»,—дирләр.

607. Әгәр башыда йөрсә асйасәң,
Риза җүйәндә һәргиз булмагай тәң.

608. Әгәр һәркөндә ичсә зәһр аягын,
Сөйүклек бәндәсе чытмас кабагын.

609. Кеше кем, разыйлык намендә булса,
Кылыр шөкер аждаһа кәмендә булса.

610. Риза айванындә тапкан кеше җа
Димәс вә абаб афәт булса һәм ва.

611. Әгәр мәгъзе дилең айрылса йә пуст,
Ягъни йигъ әгәр чын кул сән, и дуст.

612. Сүнәр гамь төшсә һәм азадә иргә,
Очар ут төшсә хәсдин хали йиргә.

613. Хода әмрегә гакыл гамь йимәсдер,
Димәс гәрдун кылыр гәрдун имәсдер.

614. Аның хөкмегә һәркем булса мәмнүн,
Күтәрмәс өн, әгәр бушын кылыр ун.

615. Бу тагга сөрсәләр ташлап бу тагдин,
Сәнадин үзгә чыкмыш гаклы сагдин.

616. Әгәр кыйндыр вә гәрмәң кылсалар кыйн,
Качан төшкәй чын ирнең күңленә чын.

617. Кае халәт белән җан булса тәндә,
Булыр шакир һәмишә разый бәндә.

618. Олуг юлдин адашкан нәчә бигакл
Калыр ирләрдин ул ялганчылар накл.

619. Кеше кем, гашыйкы дидары хактыр,
Мәхәббәт әһле берлән һәм сабактыр.

620. Нә хаҗәт үзгәчә тагатьләр андин,
Болар йөзе кара мондаг дигәндин.

621. Боерганыга һәркем булса мөкир,
Гөман юктыр, булыр әлбәттә кәфер.

622. Ушал халкыга күп бигакл имәсләр,
Ходаның дошманын гашыйк димәсләр.

623. Диле-җан берлә булган гашыйку-зар
Хилафы хөкме кылмас зәррәи кәр.

624. Боерган эшләрене шаду-гамьдә
Кылыр йир дик фирагатьтә-әләмдә.

625. Әгәр тулдырсалар йирнең йөзене
Кызыл тәла белән, салмас йөзене.

626. Бәла укы кадалса, ормагай аһ,
Кылыч башыга килсә, бозмагай раһ.

627. Кеше кем кылса гашыйклыкы лафын,
Кылырмы һич мәгъшукыны хилафын.

628. Мөселманны йөзе чүб орды-бәрдүн,
Ушал азадәдин һич чыкмады өн.

629. Диде бер назире күп хөкмегә бар,
Бу әйде: «Хакимем хәзердер, и яр!

630. Тәнү-җан чындан әмләке раббыдыр,
Мөкасид истәмәк бездин гаҗәбдер!»

САЛИКЕ ҺАВА-ҺӘҮВӘСДИН КӘЧЕП, КУРКУГЫ КҮП БУЛГАНЫ

631. Кил, и күңел, җиһан сәүдәседин кич,
Кадәме гамь кәшвәрын ормагыл һич.

632. Җәсәд кылмасдин элгәре нәфәсдин,
Һава күп кылмагыл, кичкел һәүвәсдин.

633. Дәре тәүбә ачыкта эстә максуд,
Эш үткән соң пошимандин нәчек суд?

634. Игел тизрәк Ходаның тәгатегә,
Кимән куйма бу дәмне сәгатегә.

635. Егетлектә гаҗәп хуш хәүфе зары,
Ягымлыг килсә, хуб елының бәһаре.

636. Күзедин яшь әгәр куркып түгәр яшь,
Дөрре-рәхмәт булыр һәр яшечә чаш.

637. Мөбадә, тәүбә кылмасдин борынрак
Әҗәл килсә, китәрсен тәүбәсез даг.

638. Үлемне даимән янында белгел,
Аның илкен гәр ябанында белгел.

639. Үлемнең сакыйсын пишанәдә бел,
Ләбеңне даимән пәйманәдә бел.

640. Әҗәл тартып торыпдыр йәй белән ук,
Яшенер йир, качар дәрманымыз юк.

641. Күтәрептер кылыч безгә салырга,
Кеше белмәс куярмы дәм алырга.

642. Беләрсән —юк бу дөнйаның бәкасы,
Кадәм куйган йиреңдер йир якасы.

643. Тәгаҗҗеп, мондин үтмәс җар ләбендә,
Бәни адәм һәнүз үз матләбендә.

644. Кадәм дәрья йөзендә руе хистә,
Һәнүз әүладе адәм мең һәүвәстә.

645. Сәхәр булса, нида әйләр фәрештә,
Ишет, и адәми, гафләт сәрештә.

646. Сәне халикъ әйләгән Солтан галәп
Һәмишә бәндәсендин тәүбә таләп.

647. Икәмнең мөгъфирәт дәрьясыдыр җуш,
Гаҗәптер, бәндәседин гафләт агыш.

648. Икәмдин лотфы рәхмәт бабын ачмак,
Гаҗәптер бәндәседин, монча качмак.

649. Ятырсән табәки, имде уянгыл,
Дилү-җаның белән хәзрәткә янгыл.

650. Нә-кем кылмышларыңдин тәүбә кылгыл,
Башыңны юкары кылма, игелгел.

(Т.Ялчыголда: **ПӘНДҮ-НӘСЫЙХӘТ** *булеге.)*

651. Әгәр йир йөзеңнең солтаны булдың,
Үлем чәнгәлегә ахыр тотылдың.

652. Әгәр тапсаң хаяте хәзрәте Нух,
Кылыр беркөн үлем җаныңны мәҗрух.

653. Әгәр тапсаң хаяте хәзрәте Ильяс,
Китәрсен бу җиһандин аййаһаннас.

654. Нәдер тәүбә димәк янмаг гөнаһдин,
Төзек юлга йөремәк үзгә раһдин.

655. Хода дәргәһедә чөн әйләдең гаһд,
Аны сындырмәң, нәфсе әйләсә җәһд.

656. Әгәр тәүбә димәк чыкты телеңдин,
Нә сәүдә ул булмаса җан-диленңдин.

657. Дилү-җан берлә кылганның нишаны
Янә кылмаса —тәүбә кылган аны.

658. Әгәр чын янәсен тартмыш бәянә,
Тәһи паянәдер, тайрылма янә.

659. Нәдем нурын күңелдин кылма гаиб,
Әгәр таиб ирерсән, китмә таеп.

660. Улар бер гаһдилә бер хәйли булса,
Әгәр чәнде ки, гыйшрәт мәйле булса,

661. Күңле тәсъдикы —ришәдер, гамәле —шах,
Олугы —тәүбәдер, сындырма гөстах.

662. Сынык шах зәрбе берлә җөзем алып асыл,
Мөбадә, калмагай хөшкәхры фасыл.

663. Җоримә черки берлә заһиру-сер,
Булып сән керендәм, дәрьясыга кер.

ХИКӘЯТЕ РАБИГА

664. Ишеткел Рабиганың эшген, и шаһ,
Берәвенең чадрыга тамды нагяһ.

665. Диде: «Буяды чадрыңны, и карендәш,
Кызыл кандыр күземдин сачраган яшь.

666. Оятлыг гасыядин, и гозидә,
Булыптыр канә тәбдил абе дидә!»

667. Әгәрчә Рабигадыр мәръәи бәззат,
Әйраннар куйдылар «Таҗүр-риҗәл» ат.

668. Үзен сөдрәп хәрәмгә җаны берлән,
Йитеште йите елда яны берлән.

669. Аның шанындагы кәсбү-кәмаләт,
Гадәтдиндер бәреп азавак халат.

670. Монын дик егъласа андаг никү рай,
Безең дик русийанең хәлегә вай.

671. Һәмишә зәүкымыз гишү-көлешкә,
Йитешмәс иртә кылган тәүбә төшкә.

672. Илаһи, лотфы кыл мән мөбтәлага,
Төшепдер мән бәяпаны бәлагә.

673. Ятып мән йөзтүбән эссегдә сусап,
Кеше юктыр тамызгае катрә аб.

674. Корып каным, йитепдер ләбкә җаным,
Төшептер йиргә агзымдин зәбаным.

675. Мөзаййап әһле әтрафымдадыр пәр,
Өмидлек мән һәнүз, и кәшәфез-зар.

676. Кәрәм бәхредин, и Солтаны ваһһап,
Гата кылсаң мәңа бер җәрагы аб,

677. Сәгадәт котыны кылсаң гинаять,
Рафикым булса тәүфику-һидаять.

678. Бәреп сынмас гасае тәүбә кулга,
Таләп дәрте белән салсаң бу юлга.

679. Торыг зады булса куенымызда,
Габудият танабы буйнымызда,

680. Йөретеп яхшылар гизгән сәбилне,
Риза мөлкегә кундырсаң бу колны,

681. Моның дик эшләр, и данаи әсрар,
Сәңа асан ирер, гәр безгә дөшвар.

682. Күтәрепмен өмид берлән беләкне,
Ходавәндә, кабул иткел теләкне?

ХӨСҮДДИН АЙРАГ БУЛМАКНЫҢ БӘЯНЕ

683. Кил, и нәфс, ачмагыл күз һәр каяна,
Юк ирмеш игътимад ошбу җиһана.

684. Мөйәссәр булса төладин сәңа тәхт,
Үзеңдин пәсткә, зинһар, әймәгыл сәхт.

685. Әгәр бирсә җиһан солтанлыкы дәст,
Кеше үз хәлене белмәк кәрәк пәст.

686. Әгәр рәтбәң ирер игъласы афак,
Екылган хәстәләрнең хәлегә бак.

687. Бу рифгать берлә күкне күр һәмишә,
Йөзе дорыр сары, и яхшы пишә.

688. Әгәр чәнди ки урның булса әфләк,
Кояш дик офтанып рөхсараи хәк.

689. Әгәр дөньяда булса зуры базу,
Вә ли анда корылгандыр тәразу.

690. Тараф-мурийе вә сәндә куәт фил,
Мөселманлыкда аңа мәрхәмәт кыл.

691. Әгәрчә ул аяг астыдадыр харь,
Хода мәхлукыдыр, агәйтмә, зинһар.

692. Тәкәббер кылмагыл, и би мәгани,
«Фәләннең углыдыр мән,—дип,—фәләни!»

693. Әгәр алдыңдагы кол булса вәли,
Үңлене кинәседин әйлә хали.

694. Борынгы хәлегә кылма нәзарә,
Аны Тәңрем газиз итсә, нә чара?

695. Ышанма атага, калма талә̄пдин,
Сөрелмәстер Кыяматтә нисбәтдин.

696. Хисап фәүкы нәсәпдер, и никү хәл,
Епәк тундин үтәр хуб эшләгән шәл.

697. Карача углы хуҗа углыдин кәм,
Мөгаллим булса сәеддин үтәр һәм.

698. Әгәр сахбе нәсәп төздер эшегә,
Нә сүз ике хасиятлек кешегә.

699. Әгәр кылсаң сәфәр дарел-хаятә:
«Хуб ата бар,—димә,—тармыш хуб ата!»

700. Әгәрчә Нух иде һадие инсан,
Тугыпдыр андаг ирдин на мөселман?

701. Әгәрчә Нух углына гарзын әйтте,
Ходадин «Ләис мин әһләк!» ишетте.

702. Абу-Талип ки гамьдер Мостафага,
Ата ирде Галиел-Мортазага.

703. Кечедин Мостафага ирде мөшфикъ,
Вәләйкин булмады диндә муафикъ.

704. Диянәтсез ушал кем булды набуд,
Пәйгамбәр шәфкате һәм кылмады сүд.

705. Аның шәфкате әдбару-әкъбал,
Тигәндин гөл чыкармы, зәһәрдин —бал?

706. Хәлиуллаһ, әйделәр, Азир углы,
Тәкый Лут нәбиедер Һазир углы.

707. Хөсуд иткән кешедин вә дәгылдер,
Бу бер халкара иске мәсәлдер.

708. Чырагыны ки Хак яндырды куйды,
Аны кем «буф» диде, сакалы көйде.

709. Ходаның сөнгыдин күрдең, керәшмә,
Бер иске йирдин акты яңа чәшмә.

710. Аны бәндиткәли алды берәү бил,
Моны гаркайләде нагәһ кәлеп сил.

711. Әгәр тары кеше золмитсә тартар,
Вә ли «мәзлум» дигәнне әҗре артар.

712. Мөселманига һич булма мөкәбәр,
Барыр җәбер ирер, и нәфсе җабәр.

713. Төшермә нәфигъ юк рәнҗеш мийәнә,
Сәне илтер зыйанә та зыйанә.

714. Терек йөргенчә залим —үлгәне хуб,
Гөнаһдин һәрнәчә кем булганы хуб.

ХИКӘЯТЕ ХИҖАҖ

715. Мөселманига беркөн әйде Хиҗаҗ:
«Догаи-хәйр өчен безгә кул ач!»

716. Догага кул күтәрде ул нигү хәл,
Диде: «Йа Раб, бу залим җаныны ал!»

717. Диде Хиҗаҗ ушал мәрде Ходага:
«Телең барды нәчек мондаг догага?»

718. Диде Хиҗаҗа ул мәрде нигү сәйр:
«Сәңа һәм барча мөэминнәргәдер хәйр!»

719. «Гөнаһың кәм булыр үлсәң әгәр тиз,
Китәр залимың аларның башыдин низ!»

ХИКӘЯТЕ ТАМӘГЪ

720. Кил, и азадә, бул һиммәт белән яр,
Тамәгъ зинданыга булма гирифтар.

721. Пәригә булмаса дөнйа ашыдин,
Ул истигъна тамәгъ кылма кешедин.

722. Ходаең һәр ни бәрсә кыл канәгать,
Йөрәкне кылма миннәтдин фәрахәт.

723. Йөгерсәң көн дә бәргеде өчен чәнд,
Бохара өлкәседин та Сәмәрканд.

724. Бәдәхшандин күтәрсәң йөз сары таш,
Бәһасе Бәхичендә булса бер маш.

725. Әгәр башы белән чаһ казса бәндә,
Күзенең яшегә су тапса анда.

726. Әгәр казса арыг керфек белән мәрд,
Аңа бер хушые җүв кылса пәрвәрд.

727. Бу михнәт берлә тапсаң парчаи нан,
Кешенең миннәтедин улдыр асан.

728. Кадрган берлә ризыкың кадре ташмас,
Китәр кадрең кадредин, һәргиз ашмас.

729. Түгел кәнҗедин, и йөзе үгергән,
Боерганга мөхалифдер боерган.

730. Ала булган ала йөргәндин артык,
Күмелгән тилмереп торгандин артык.

731. Әгәр таш чәйнәсә илдин чыкып таш,
Кешегә игмәгәй һиммәтле кол баш.

732. Тамәгъ наныгә ләб ачкынчә ул ач,
Миннәт утыдин очкын дик булып кач.

733. Әгәр карны бераз тоймаса карны,
Кешегә әйтмәгәй ир бәндә серне.

734. Тамәгълек силедин бәһдер силенгән,
Теләнгәндин ирер артык теленгән.

735. Тамәгъ кылма табарга зәр нигәрен,
Бу зар мәһре бозар диннең хисарын.

736. Кешенең мәтлүбе сим булса —языр,
Хәлилне атасы һәм булса Азир.

737. Мөсахип белмәгән дөнйа хасимын,
Нәсим мәгърифәт эстә нә симен.

738. Имәкләп төшсә китсә ит белән пост,
Тамәгъ кылма кешедин түшә, и дуст.

739. Гарзе дөнйа булып, и адәми зад,
Газиз гомреңне һәргиз кылма бәрбад.

740. Кешенең хезмәтендә багласаң кул,
Җелавында йөгерсәң бер кадәм юл.

741. Буермәкдин фәна кәчкәнең артык,
Бу нигъмәтдин зәккум эчкәнең артык.

742. Вәләйкин тигсә хас ирнең җелавы,
Сәгадәттер дилнең дәрдегә давы.

743. Аның дәк ирне дәргәһенда кыш-яз
Газиз гомреңне үткәрсәң, ирер аз.

744. Ушал ирнең айры кем би риядер,
Кадәм туфрагы күзгә тутыядыр.

745. Аның дик бәндәне булсаң гидасы,
Нә дәүләттер Ходаемның ризасы.

746. Аның бер данәседер хәрмәне зәр,
Дәме судыр ул ирдин мөшке-шәкәр.

747. Сәгадәтлек мөрид ул Хак раһендә,
Булыр юлбашчысының дәргәһендә.

748. Нә рисва пир ирер нәфсе чөн харь,
Мөриде ишегендә йөресә ул зар.

749. Хәйә юк, шәрме юк һәргиз аларда,
Бетеклек һадилардин нөсхәләрдә.

750. Кәчә-көндез ки кемнең коты йитсә,
Хәрам ирмеш үзене саил итсә.

751. Нәби әйде: «Кыямәт булса, и дуст,
Тамәгъгиннең йөзедә булмагай пуст».

752. Беләй дисәң, бу сүзне эстә мөшкәт,
Тамәгъ берлә кәчергән хәйфе әүкат.

ХИКӘЯТЕ СӘҮБАН

753. Гаҗәп мәрд ирде Сәүбан әттәкыйдә,
Ул атлыг ирде беркөн, ил —пиядә.

754. Кулыдин йиргә камчы төште нагәһ,
Төшеп алды аны ул мәрде агәһ.

755. Яраннар әйде ул пакизә холка:
«Нә булгай ирде әмритсәң бу холка?»

756. Диде Сәүбан: «Тамәгъдин булмагай дип,
Алып биргел димәкне күрмәдем ип!»

ЯМАННАР СОХБӘТЕДИН КАЧЫП, ЯХШЫЛАР СӨХБӘТЕНДӘ БУЛМАКНЫҢ БӘЯНЕ

757. Кил, и талип, күзең гыйбрәт белән ач,
Мәхәббәтсез кешедин кош кеби кач.

758. Мәхәббәт әһленең җуйаны булгыл,
Ушал кем очрады —корбаны булгыл.

759. Кешенең күңле кем, бигәнә булса,
Ирер дошман, әгәр һәмханә булса.

760. Мәхәббәтсезгә булды һәркае зат,
Әгәр фәрзәнде шириндер, ирер ят.

761. Мәхәббәт булмаса һәркемдә, и хәйр,
Атаң булса, ирер бигәнә вә гайр.

762. Акарип йөрмәсә күңле акарып,
Кулыңдин килсә, һич үлтермә барып.

763. Әгәр бигәнәнең дагые булса,
Аңа сарфит күзеңне, ягы булса.

764. Чәкәрбәндең, йөрәгең күшәседер,
Аның мәһре Кыямәт күшәседер.

765. Аның дик яр илә чөн әйләдең гәһд,
Ичерсә зәһр, аны белмәк кәрәк шәһд.

767. Теләсә бүркене, бирмәк кәрәк баш,
Әгәр җан эстәсә, кайтармагыл каш.

768. Әгәр булсын дисәң йингел агырлар,
Чыкып бер яна тап бөрйанә бәгырьләр.

769. Кылыр сөхбәте әсәр, и таләпраһ,
Моның дик җари булды гадәт Аллаһ.

770. Нә кем түзгәнегә төшсә, булыр төз,
Кә андин үтсә нәчә кичә-көндез.

771. Әгәр чәнде ки на кабуллыгың бар,
Нәгүләр җәмгыдин айрылма, зинһар.

772. Әгәр чыкса епәкнең җәмгыдин лас,
Булыр гарык сияһы әййиһаннас.

773. Үзен кылса кае мәс нокрагә зәм,
Куярмәс атыны халкулды дирһәм.

774. Алыр сөхбәттән бер-бердин кеше бәһр,
Әгәр күп чәшмә бер булса, булыр нәһр.

775. Җәмәгатьдин үзеңне кылма мөмтаз,
Чабар күп күпдин айрылган күшә баз.

776. Кәләгә бүре чапса, и фәләни,
Куй айрылса, ул һәм тешләр аны.

777. Йөресәң якә, див башыңны чәнчер,
Каракчы төпдин айрылганны чәнчер.

778. Ходаның рәхмәте булса җәмәгать,
Ирер рәхмәтдин айрылган шәнагать.

779. Нә ул җәмгыгә гафләт әһле булгай,
Бәһаимдин зыядә җәһле булгай.

780. Аларның сөхбәтен, бел, зәһре катал,
Базар күп сөхбәтен, бел, бәде әфгаль.

781. Кәрәк сөхбәт илә бер тән вә бер рәң,
Бәрәс бер руе нахен булса һәм нәң.

782. Әгәр килсә мәгазь, нәфрәт кыл андин,
Еландин би зарар булмас, бел андин.

ХИКӘЯТЕ ДИЮ ГАЛӘЙҺЕЛ-ЛӘГЪНӘТ

783. Диде бер дию хәсәдинә: «Бар ки,
Барып гида ит фәлән фәхше йиргә!»

784. Диде: «Ул фиркадин фаригъ бул, и яр,
Алардыр бер-берегә дәһбәре нар!

785. Белептер заһиры дошманнарын дуст,
Имәс хаҗәт ки, керсәң ит белән пуст!»

ХИММИЯТ БИХИММИЯТЛЕКНЕҢ БӘЯНЕ

786. Кил, и салик, үзеңне юлга алдың,
Олуг һиммәт гасасын кулга алдың.

787. Әгәр калмай дисәң кергән юлыңдин,
Тәҗәрруд дәүләтен бирмә кулыңдин.

788. Киенгә бакмагу дик булса бәндә,
Йитәр максудыга тиз, эзләгәндә.

789. Әгәр баксаң киен бу тагу-чүлдә,
Мөбадә калмагайсән урта юлда.

790. Мәшәкать булмаса сынган буйныда,
Бә андин булмаса ае куйныда.

791. Гыйбадәт бәндәнең мәнзуры булса,
Бә ул йирдин ки өйгә хуры булса.

792. Вәләйкин итмәсә шәһвәт җәддалигъ,
Күңелгә төшсә касде кодходалигъ.

793. Диянәт эстәгүдәкне таләп кыл,
Әгәр табылмаса, кәнҗедә хәб кыл.

794. Әгәр зәнги бәчәдер, күзләре гүр,
У кем мәстүрә булса, бел аны хур.

795. Әгәр чәнде ки булса бәндә задә,
Аны сахип нисбедән күр зыядә.

796. Теленең озыны шәрмү-хәясе,
Йөзенең акыдыр ирнең ризасы.

797. Ушал хатын ки намәхрәм назирдыр,
Әгәр шәмсекамәрдер, мачә харьдер.

798. Әгәр чәнде ки бозругзадәдер ул,
Якын бел, түрт аяклыг мадәдер ул.

799. Ушал хатын ки яшермәс йөзене,
Ки намәхрәмгә күрсәтер үзене.

800. Аны мәнгыйтмәс ирдер би хәмийййәт,
Холасәдә ирер андаг сәвийәт.

801. Би гайрәт ир булыр разый казага,
Йибәрмәс әһлене туе газага.

802. Булыр разый кара йиргә тыкаргә,
Качан разый булыр уйдин чыкаргә.

803. Гарзы, и бәндәләр, назир булыңнар,
Яман юл фиркага хазир булыңнар.

804. Бәни адәмдә бардыр бер фәрика,
Тотарлар үзләрен әһле тарика.

805. Алар шәргы нәбинең дошманыдыр,
Аларның аты, ягъни «рушани»дыр.

806. Алар үзләрегә гариф куеп ат,
Укырлар гаммиләргә яхшы әбйат.

807. Вәләйкин әйтешерләр биһүдә мәгъни,
Үзене юлыгә салмакгә ягъни.

808. Аларда булмагай һич яхшы ният,
Гайалү-әһледә булмас хәмийййәт.

809. Җәмигы җанварлар төшсә күзегә,
Хәмитлек булыр тунгыздин үзгә.

810. Аның бул фигълеедер тунгызга охшаш,
Шәригать мөнкиредер, агзыгә таш.

811. Аларның фигълене кем яхшы белде,
Булып кәфер, янар утка якылды.

812. Булыптыр һәм тәкый бер фирка пәйда,
Аты —мөэмин вә ли нәфсегә шәйда.

813. Йийгарлар парә буены юганны,
Салырлар уртага кыз вә җәванны.

814. Әгәрчә «рушани» ирмәс бу убаш,
Вә ли бу эш шәригать хөкмедин таш.

815. Битептер Бул-Хәсән, ул яхшы бәндә,
«Китабы тәнәббүһиз-залин» эчендә.

816. Бу айган фирка заму-мәзәлдер,
Шәригать әһле бу илдин хәҗәлдер.

817. Инансын дип тәкый бернәчә бигакл,
Кылырлар Хуҗа Әхмәтдин моны накль.

818. Ходаның дусты булса Хуҗа Әхмәд,
Кылырмы һич моның дик бидгате бәд?

819. Шәригатьтә иде әүвәл афтаби,
Кылыптыр безгә ул ирдин китаби.

820. Ушал солтан битептер бәлки анда,
Чыкар мондаг фәрикъ ахры заманда.

821. Аның дак фирка мәлгуне Ходадыр,
Аларның фигъле сөннәтдин җөдадыр.

822. Бу эшләр би шәккү-рәйб, и мөселман,
Ушал котбы-замандин ирде ялган.

823. Кай ирдин ки наклитсә бу эшене,
Ышанмаң, зинһар, андаг димешене.

824. Вә ли булса, олуг юлдин таярмы?
Хилафы шәргы пәйгамбәр итәрме?

825. Аның шанында ялгандыр бу әфгаль,
Әгәр чын булса, ирмәс сахибе хәл.

826. Вә ли белмәсмез ул айган кешене,
Кылып үткән икән Шәйтан эшене.

827. Алып барса кеше әһлү-гайалын,
Күтәрер би хәмийәтлек вә балын.

828. Хәрам эшне ки тагать белсә инсан,
Айрыр бул, игътикади на мөселман.

829. Бөрадәрлар, белеңнәр раһ хакыйны,
Тотың дошман әйганы фәрикыны.

830. Кыямәт көн кушылса җан илә тән,
Кубар һәр адәми үз дусты берлән.

ХИКӘЯТ

831. Пимбәр дариедә бер гүр гидае
Теләр ирде килеп хәйре Ходае.

832. Торып ирде карашып бәгъзе әзваҗ,
Газап берлә карады Шаһы Мигъраҗ.

833. Диделәр: « И шаһиншаһи кабаил,
Без андин качмадык гүр дип бу саил».

834. Аларга әйде ул солтаны әбрар:
«Әгәр гүр булса ул, сезләрдә күз бар».

835. Алар: «Без белмәдек!»—дип зари кылды,
Гәһәрләр гүзләредин җари кылды.

836. Нә сүз пәйгамбәр әзваҗыга, и пакь,
Алар ирде җәмигы шөбһәдин пакь.

837. Тәгаҗҗеп фетнәлектер бу замана,
Төшептер ирләр әхвале яманә.

838. Харидмәнди, ишет мәндин нәчә пәнд,
Бу сүзгә булмадым гамәл, әгәр чәнд.

839. Замана хатынына юлга салмак
Ирер асан ул эшедин җаң кылмак.

840. Өзелмәс салманы буйнынгә салма,
Әгәрчә алмадыр рөхсәре, алма!

841. Дәмие гәйшигә булгай ахры сәрд,
Аны хушлап кабул итмә өзен дәрд.

842. Бала дип салмагыл җаның бәлагә,
Бала берлә булырсән мөбтәлагә.

843. Мөселман алы булсаң, алма алың,
Әгәр алсаң, кабул итмә вә балын.

844. Куеп Тәңре тәгаләнең ризасын,
Нәчек тәндер кылыр зән мәддогасын.

845. Әгәр бар алганыңны яхшы хәле,
Димә: «Хатын», дигел: «Дине кәмали!»

846. Хуш ул зән, белмәсә биһүдә пирне,
Сәчүк ләфзе белән шат итсә ирне.

847. Әгәр ун ел өендә булмаса он,
Өне чыкмас онны әйтергә беркөн.

848. Белер ир алдыда дадәк үзене,
Вә гәр йөз типсә, кайтармас йөзене.

849. Әгәр уйса күзен гөлфәт белән шуй,
Торып өйдин чыкарга әйләмәс уй.

850. Серен фаш әйләмәс гәр гамьдә булсын,
Әгәр тәң булса, әйтер: «Булса булсын!»

851. Әгәр зәннең моның дик куйса хәште,
Аны белгел: бу —дөнйаның биһиште.

852. Илеккә төшсә мондаг назәнин гөл,
Дигел: «Бу —сәндәдер, бу сәндә мән кол!»

853. Сарай ахирәтенең задыдыр ул,
Гинаять гөлшанының бадыдыр ул.

854. Кара димә, кара хуш фигъле-хуны,
Нәгүдер нәгүчә күрсә нәгүне.

855. Ганимәт күр табылса холкы хуш гүр,
Бәладер җаныңа маһ сохуны шур.

856. Акызыр аклыгыны, килсә телгә,
Кызыл дип алмагыл бу ху кыз илгә.

857. Яман булса, нәгузы билләһ андин,
Зыяндин үзгә һич килмәс ямандин.

858. Яман хатын Шәйатин камчысыдыр,
Телең баглаучы аргамчысыдыр.

859. Ду галәм нары булса, нары китсен,
Күзең күрмәскә шом дидары китсен.

860. Әгәр ул китмәсә, сән кит алып баш,
Күтәреп йөрмәгел тагдин агыр таш.

ХИКӘЯТ

861. Нәгү затига әйде бер нәгү хуй:
«Ирерсән бу әлгаҗәп мәнкадә шуй!»

862. Диде: «Касдем мәнең Тәңре ризасы,
Бетәр бу уртадә ир мәддогасы!»

863. Ике тагать мөйәссәрдер бу шидә,
Нәчек сынмай буен әмрәймешдә?

ГАМӘЛ КЫЛЫП ТӘКЫЙ ТӘҮВӘКӘЛ ХОДАГА КЫЛМАК

864. Кил, и суфи, өмид итсәң сафадин,
Кораиш, чыкма тарик Мостафадин.

865. Гамәл кыл, итте ки кылмай гамәлгә,
Тәүвәккәл әйләгыль Гыззе вә Җәлга.

866. Гамәл кылмак сафа булмас күңелдә,
Аяксыз һич кеше йөрмәде юлда.

867. Качан кулсыз кеше булгай шөнаур,
Шөнаур мән дисә, һич кылма бавәр.

868. Салыптыр әһле сөннәт раһе гамьмә,
Бу юлдин чыкмагыл үзгә мәкамә.

869. Димә: «Тоттым фәлән бозруг эшене!»
Куя күрмә нәбинең кылмышыны.

870. Ушал бозругга сахип һимметтер,
Рәсүлулаһның хассе өммәттер.

871. Пимбәр кылганыдин кылмагае таш,
Әгәр чәнде ки булса күз белән каш.

872. Шәригать хөкмедин ташкы риязат
Имәс тагать, кабәхәттер кабәхәт.

873. Гамәл кылмак өчен керсәң бу юлда,
Карактыр шәмгъ гыйльме әлбәттә кулда.

874. Караңгыда кадәм куйсаң, язарсың,
Әгәр күз булмаса, юлдин азарсың.

875. Ирер чөнки гаҗәеп пөрхәтәр раһ,
Кадәм куйсаң, аның астындадыр чаһ.

876. Төзек юл дип кадәм отры салыр сән,
Казукга төшкәнне тоймай калырсән.

877. Күзең гәр булмаса, и гаклы хуш яр,
Гасәкешсез кадәм һич куйма, зинһар.

878. Әгәр галим сүзен хуб тотса гамәл,
Аны гамьми димәде мәрде камәл.

879. Удыр җаһил белеп мөршид үзене,
Колакга алмагай галим сүзене.

880. Диянәт пихедер гыйльме гакаид,
Тамырсыз шахы су бирмәк нә фаид?

881. Бу мәхкәм төп шәҗәрең шахы әгъмәл,
Ләбасе булды тәкъвә, мәйвәсе —хәл!

882. Гаҗәп аслы нә фәргы фис-сәмадыр,
Чыкарыр һади гыйльме ораһнамәдер.

883. Би дун гыйльме әгәр куйсаң аңа пай,
Таеп китсәң, сәнең әхвалеңә вай.

884. Илеккә димәне һадие галәм ал,
Чыкып шаяд йийгайсән мәйвәи хәл.

885. Гаҗәптер йирдәге торган гәмагә,
Озатыр илкен әсмаре сәмагә.

886. Зәгыйфи исә би фикъһе заруры,
Мөйәссәрдер аңа тагать соруры.

887. Укый белмәсә заһир ләфзе Коръән,
Нәчек тәфсирене белгәй ул инсан?

888. Әгәр мәгъзин алыптыр мәрде заһир,
Нәчек калды күренмәй кашре заһир?

889. Ирер дин гыйльме чөн зәрдалү, и дуст,
Мөләзәздер аны һәм мәгъзе һәм пуст.

890. Борадәрлар, будыр бу колны гарзы,
Вә ли булгаймы кылган тәрке фарзы?

891. Ирер фикъһе заруры фарзы гайни,
Ямандыр торфә наданлыг эшене.

892. Бу тәркүзрә булыр тәрке фәраиз,
Нәчек булгай вә ли Таң ла гараиз.

893. Әгәр ул белмәсә гыйльме гакаид,
Булыр ул әкбәре асаме гаид.

894. Аның дәк тәлби кәсдин, и нәгү зат,
Вә ли бәлме әгәр күрсәң кәшүфәт.

895. Йомып күз ойкуда күргән белән кәс,
Вә ли белмәс аны мәрде сөхан рәс.

896. Бу күрмәкдин үзен белсә зыядә,
Дигел: «Атдин төшеп, булды пәядә!»

897. Борынгы хәледин кылды тәнәззүл,
Төшәр сәркәшле колның буйныга кол.

898. Ни яхшы яр үзен белсә гөнаһкәр,
Булыр күргән сари куркынчы бисйар.

899. Әгәрчә булса күп пинһан сөҗүде,
Күренмәс зәррәчә гариф вөҗүде.

900. Хәе вә гыйльме хәле вөҗүде булса,
Ризаи Хак аның максуды булса.

901. Аның ихласы коллык булса вә бәс,
Риядин булмаса күңлендә бер хәс.

902. Җәмигы эшләрдин салса Ходага,
Кулын тапшырса ул һади ризага.

ХИКӘЯТЕ ИМАМ ШӘЙХЕ БАСРЫЙ

903. Имам әһле сөннәти шәйхе Басрый,
Өмид улдыр ки, җәннәт булса касры.

904. Аның бар ирде бер гали мөриде,
Вәләйкин түндиде кәшфе вә диде.

905. Мөриде килмәде бернәчә аййам,
Үзе тапты аны ул шәйхелислам.

906. Диде ул гамине кылмак өчен ал:
«Мәңа әсрарың әйгыл, и нигү хәл?»

907. Диде: «Һәргәһгә хөфтән килсә каршы,
Йитәрмен ләхзәдә әйване гарше!

908. Мәлаик дәк булып гаршичрә мөмтаз,
Хода берлән озын шәб итәмән раз!»

909. Диде: «Барсаң ушал мәнзәлгә чөн бад,
Бу мескен атыны һәм әйлагыл яд!»

910. Янә кәчә ки ул мәнзәлгә йитте,
Хәсән атын телегә җари итте.

911. Бозылган күрде гарше дилгәшәен,
Ниҗасәте ханәдә күрде җаен.

912. Якын белде моны —Шайтан кылып кәйд,
Кылыр иркән моны һәр кәчәсе сәйд.

913. Инабәт кылды: барып кайта башдин,
Мөйәссәр итте гыйльматлыг кояшдин.

914. Бозар батыйлны төз галимне аты,
Фәкәйф ул йирдә хәзер булса заты.

915. Арыг гыйльме-гамәлдер раһбәри хәл,
Бу ике бал илән очкан әчер бал.

916. Әгәр булмаса гыйльмең, и сәбук сир,
Белер балың вә балың бәгъзесен тир.

917. Әгәр белсәң нәгү әфгале бәддин,
Нәгузе билләһ андаг могтакаддин.

ХИКӘЯТЕ ГАКЫЛНЫ ЭШКӘ БОЕРМАК

918. Кил, и гакыл, боерсаң гаклың эшкә,
Үзеңдин китмәгел дана димешкә.

919. Әгәр бала чыкып китсәң үзеңдин,
Екылгайсән таеп йиргә йөзеңдин.

920. Үзен бала тотып кәбәр илмәкдин,
Нә чанәкләр екылдылар аякдин.

921. Әгәр чәнде ки булсаң котбы әбрар,
Дигел: «Ни данышым, ни данышым бар?»

922. Әгәрчә бер кичә дил мөхәзненә,
Бакарсән күп торып күп тормасына.

923. Ниһале михнәтнең берсең дисәң бәр,
Ризае Хак өчен гыйльмит мөйәссәр.

924. Әгәр багында булса гәл рийасы,
Качан булгай чарагыңны зыясы.

925. Әгәр хәле риядин хали ирмәс,
Хакыйкать ул кешене хәле ирмәс.

926. Укыр булсаң, ук ор нәфсең күзенә,
Кара чын күз белә Мөсхәф йөзенә.

927. Мөхаккыйк галим улдыр —гадел улса,
Нә күп җадел йөгертеп җадел улса.

928. Җаделдин кал ки кыл өстедәдер кал,
Ек итсәң йә екылсаңдыр —зөбүн хәл.

929. Вөҗүдең гакабәсе ирмәс алаша,
Тел аша килгән ултырмас телләшә.

930. Бу сүздиндер гарзы Тәңре ризасы,
Нә ул гыйльмегә булгай халказасы.

931. Янып килгәндә михнәте шәмгъ, и яр,
Янып тотма һава бадыгә, зинһар.

932. Замана халкъ әксәре таләбе кадр,
Болай дип сәдре мәҗлес кан кылыр сәдр.

933. Укыптыр сән әгәр халис мәгани,
Йөрәк каны белән әсаре кани?

934. Әгәр кылдың мөйәссәр гыйльмишидин,
Аягың басма икре күр кешедин.

935. Белеп үз дошманың кылмаң аңа харб,
Күреп утка үзен салмак нәчек зарб.

936. Муафикъ гыйльмегә кылса эшене,
Дигел: «Арбабы гыйльмандаг кешене.

937. Тәвәрруг шартыда, и мәрде кәри,
Кәрәктер әлбәттә кари вәкари.

ХИКӘЯТЕ БӘДБӘХЕТ

938. Битептер «Җәмгы-мөшкәвәт» эчендә,
Нәбидин сорды бер соргучы бәндә:

939. «Яманнарның яманы кайсы инсан?»
Җавабын бирмәде аңа ушал ан.

940. Өч әйган соң җавабын бирде аны:
«Яман галим яманнарның яманы!»

941. Янә әйде ушал һәмразе мәхбүб:
«Ки хубларның хубы һәм галиме хуб?»

942. Диде пәйгамбәре галәмгә һади:
«Ирер дузахдә бер шиддәтле вади.

943. Җәһәннәм көнедә түрт йөз кат лә андин
Пәнаһ эстәр Ходая золмәнәндин.

944. Ушал вадины Хөббел-Хәзин атады,
Риялек карилар җае у вади».

945. Ходавәндә, айраг иткел риядин,
Аерма садку-ихласы зыядин.

ТӘКӘББЕРЛЕК ГАЛИМНӘРНЕҢ БӘЯНЕ

946. Кил, и заһид, кулыңдин бирмә тагать,
Зыяд ит тагатең сәгать би сәгать.

947. Оятлыг пишә кыл, хәүфит тамагдин,
Рийазәт әйлә тәкъвәе вәрәгдин.

948. Фирагать берлә һич гашыйк ятармы,
Кеше рәхәт белән гашыйк итәрме?

949. Әгәр кол хуҗасын җуенда булса,
Ятырмы юлда гашыйк бәндә булса?

950. Йийгыл кем, кичә тормакдин йийсаң гамь,
Булыр эш кәм әгәр күп төшсә ишкәм.

951. Игә гаһдитсә фа таләбе тәҗдне,
Куярмы үзгәләр юл җәһде вәҗдне?

952. Арыг җисмең әгәр булсын дисәң саг,
Сәнаҗ агзын сән ач әлбәттә кәмраг.

953. Рийазәт мәйвәседер мәсәл йийгәг,
Әгәрчә заһре катыг ба таны йаг.

954. Мәгыйшәт әүвәле нәрм, ахры —каһр,
Еланның ташыдыр йомшак, эче —зәһр.

955. Билеңне баглагыл хезмәткә чөн мәй,
Шәкәр тултырса, шаять калбеңә —хәй.

956. Риязәт хакигә һәр кичә ор баш,
Йөрәк каны илсә ләгълатә нур таш.

957. Белер гакыл бу дөнне сәҗне бәдбуй,
Боләнде уй эстәсәң, нәфсең кузен уй.

958. Түшәп калын, ябып бидгать җамалын,
Куепсән башыңа балину-балын.

959. Тилә нәфсең телә тагатькә кем кәм,
Мәгәр булгай игелмәс гәрдәнең җәм.

960. Кузеңдин әйлә гафләт ойкысын дур,
Вәләйкин булмагыл тагатькә мәгъруур.

961. Әгәрчә булсаң әһле гыйльме зөһһад,
Тәкәббер кылмагыл, аслыңны кыл яд.

962. Тәкәббер әйләмәгъ Шайтан фигыле,
Сәгыйд вә заридыр адәмне хәле.

963. Рийазәт берлә һәм ачсаң кузеңне,
Газазил дик олуг тотма үзеңне.

964. Әгәр йирнең йөзегә әйләсәң дәрс,
Тәкәббер булмагыл, булгыл Хода тәрс.

965. Сәнең кергән юлың торфе узагдыр,
Арада саны юк бәнду-тозагдыр.

966. Гаҗәп юлдыр, арада куп хәтәр бар,
Кеше белмәс —чебен йиткәйме, шонкар?

967. Кеше белмәс бу Гомман астыда фаш,
Җәваһир парә кыйммәттерме йә таш?

968. Әгәр чәнде ки гәүһәр парәдерсән,
Якын бел: бәндә сән, бичарадыр сән.

969. Һәмишә бәндәдиндер зари кылмак,
Нә хәддер башыны юкары кылмак?

970. Тәвазгигълек булып тоткыл үзең кәм,
Шәҗәр кәм мәйвәлек булса, булыр хәм.

971. Тирәк ул кем, күтәрде юкары баш,
Сәмәрсез булды, күрдеңме аны фаш?

972. Кеше кем хаке раһдыр, би риядыр,
Якын белгел ки, күзгә тутыядыр.

973. Китәр дәмдә тулайдин пәст үтәр көн,
Саба чыкса, булыр галәмдин өстен.

974. Нә булгай катрә дәк тотсаң үзең кәм,
Гәүһәр булсаң, та кылсаң таҗе-мәрдәм.

975. Әгәр фәйзестәсәң, кылма тәкәббер,
Биеккә акмагай бәхулса һәм пөр.

976. Әгәр тапсаң тарикы Мостафаны,
Яман көйдер тәкәббер, куйдыр аны.

977. Авыр тотты үзене сәнгехаре,
Таләп базарыда кермәс шәмаре.

978. Кечек белде үзене хәлене дөр,
Бәһаседер хәридар алдыда пөр.

979. Икермеш җәзбе гыйшк әшкестәгәсне
Йийгар гирдаб әксәре хару-хәсне.

980. Әгәр нәфсең һәмишә тотмасаң кәм,
Дөрест ихлас берлән булмагай һәм.

ХИКӘЯТЕ ГАЗИЗӘЕ КӘМАЛ

981. Газизәе Кәмалны җаһиле хам
Кабихә ләфзе белән бәрде дошнам.

982. Тотып сакалыны ул мәрде хушхуй,
Дир ирде үз тәнегә: «И хәнге руй,

983. Сәнең рисвалыкыңны иртә вә кич
Үзем әйганга баһәр кылмадың һич».

984. Бу мөәминдин иштеп килтер инсаф,
Нәгүләр әһле мән дип ормагыл лаф.

985. Анан инсаф, анан холк, и борадәр,
Үзеңне гайбеңә сән япма чадар.

986. Әгәр сән кылмасаң нәфсең шикәсте,
Йитәр сакалыңа һәр көндә дәсте.

ХИКӘЯТЕ ТАРИКЫ КӘГЪБӘ

987. Кил, и гашыйк, күңлеңне әйләгыл пөр,
Тарикы Кәгъбә масудынгә кер.

988. Нәчек булгай дибан әндишә кылма,
Тәүвәккәл әйлә, үзгә пише кылма.

989. Тәвәккәл бәндәнең юлдашы булса,
Гаҗәп ирмәс караташ ашы булса.

990. Әгәр һиммәт кешенең яры булса,
Гаҗәп юк җөрзәләр базары булса.

991. Йитәр ахыр тәүвәккәл әйләгән кол,
Тәүвәккәл кыл, тәүвәккәл кыл, тәүвәккәл.

992. Ирер бер ихтыяры җөзвисендин,
Таләп кылганыңа тикермәк андин.

993. Әгәр тотса Хода кол хәтерен пас,
Чыкар һәр кешедин Хозер вәл-Ильяс.

994. Әгәр тикерсә Мәүлә кол эшене,
Кылыр мөшфәкъ күренгән һәр кешене.

995. Әгәр лотфәйләсә, бөстан булыр чүл,
Алар уртасыда пәйда булыр юл.

996. Үтәрдә аждар агзын сөрсә паең,
Зыян итмәс, аман итсә Ходаең.

997. Игә "кум" диде, бул комдин кубубәст,
Мәхәббәт комкамыдин кыл үзең шәст.

998. Бозуг йиргә ятып булмас эшең бә,
Микәнә тәййибә-фазһәб бәгудә.

999. Әгәрчә булса сәндә әһле фәрзәнд,
Яратыптыр аларны һәм Ходавәнд.

1000. Үзе кылды аларны җисмилә җан,
Бирер әлбәттә җан биргән Хода нан.

1001. Газиз җан чыкмаса калыпларыдин,
Кимемәс нигъмәте Хак ләбләредин.

1002. Сәнаглыг гомердин та җан төкәнмәс,
Якын белгел, агыздин нан төкәнмәс.

1003. Әгәр дәрья төбендә булса җаең,
Бәһане берлә тигергәй Ходаең.

1004. Гарзы һәркайда, и фәрзәнде адәм,
Сәнаглыг рузы һәр гәз булмагай кәм.

1005. Кешенең булса мондаг игътикады,
Аңа бөстан ирер һәркайсы вады.

1006. Вөҗүдең харе хашаке калындыр,
Ялынсәң һәм һава очмас ялындыр.

1007. Менеп һиммәт пуракын чык калындин,
Ялын мәхкәм тотып сачрат ялындин.

1008. Йитептер сал гомрең, и тәбәһе хәл,
Тәвәккәл салын максат бәхренә сал.

1009. Кереп бәхрәенә, и нәфсе залим,
Димә: "Салым мәнем тигәйме сәлим?"

1010. Йитәр-йитмәслекеңдер хөкме рабдә,
Ираннар шартыдыр улмак таләпдә.

1011. Тәвәккәлне кылып, и адәми зад,
Йөгергел Кәгъбәи максудга чөн бад.

1012. Кереп юлга, күреп әгъләме әсрар,
Үзенбәр дип гөманбәр булма, зинһар.

1013. Бу бармакта әгәр бармак салыр шир,
Качан кайтар тәүвәккәл әйләган ир?

1014. Хәтәрдин әһле һиммәт хәйрә булмас,
Әгәр ил-тире тотса, тирә булмас.

1015. Тәүвәккәлдин кеше кәм алса бәһрә,
Качан зәһрә улыр гарык, булса зәһрә.

1016. Йиймә рузы гамен һич йирдә, и яр,
Кем әсрарың белер ул яхшы әсрар.

1017. Ходага кылса һәркем хуб тәүвәккәл,
Нә йирдә булса, заигъ булмас ул кол.

ХИКӘЯТЕ ГАБДУЛЛА БИНЕ МӨБАРӘК

1018. Мөбарәк углы беркөн азгашып раһ,
Гаҗәеп сусаганда күрле бер чаһ.

1019. Кәчерде күңледә: " Табылды мәтлуб,
Әгәр дәлерсән булса иде, хуб!"

1020. Ушал дәмдә бер аһу килде сусап,
Ташып чыкты кодукыны агзына аб.

1021. Ул эчкән соң ушал шаһ барды чаһга,
Йитәр-йитмәстә ул су төште тәһга.

1022. Диде: "Йа Раб, бәрерсән аһугә аб,
Мәңа бәрмәссен, и Солтаны ваһһаб!"

1023. Нида кәлде ушал вәҗһе хәсәнга:
"Телең барды сәнең дәлве рәсәнга!

1024. Ушал аһу ки күрдең, чыкты йиргә,
Тәүвәккәл кылмады бездин дигәргә!"

1025. Ишетеп бул ниданы, булды биһуш,
Эчедин Кылзум зәүкы әйләде җуш.

1026. Мәхәббәт җамы һул кылды тәмагын,
Тереклектә онытты сусамагын.

1027. Иде ул дәмдә ир һәм эттакйадә,
Йөз анчә һиммәте улды зыядә.

1028. Мәне мескен тәүвәккәл бабыдә даг,
Төшептер һиммәтем көндин зәбунраг.

1029. Һәмишә нәфсе зәштем мөбтәласе,
Мәнең дик бармы һич мөэмин баласы?

1030. Илаһи, бәхре һиммәтдин кылып сир,
Мәне хөнсәгә ирләр нәшьәсен бир.

1031. Ирермән гакл һәм әдрәке юк кол,
Нә тәмкин бар, нә һиммәт, нә тәүвәккәл?

1032. Кәлә баттым килә кылмам кешедин,
Күрермен барча үз нәфсем эшедин.

1033. Булып мән гарк бәхре эзтәрабә,
Харап улмыш төшеп нәфсе харабә.

1034. Ирер күңлемдә чук разы ниһаны,
Йөзем юктыр торып әйтергә аны.

1035. Үзең сән галәмес-сер әл-хафийәт,
Мөгаййандыр сәңа мәҗмугы ният.

1036. Әгәр кайтармасаң райме вәрадин,
Котылмасмын моның дик маҗарадин.

1037. Әгәрчә саны юк бу кол гөнаһы,
Гирифтари газап кылма, Илаһи!

ТӘКЪВӘ КЫЛЫП, ХӘРАМУ-ШӨБҺӘДИН КАЧМАКНЫҢ БӘЯНЕ

1038. Кил, и дәрвиш, әгәр дәрвиш атандың,
Тарикать әһленең әндиш атандың.

1039. Әгәр атың хилафы бәндәлектер,
Кыямәт көн нәчек шәрмәндәлектер?

1040. Коруг ат берлә үткән хәйфе әукат,
Оятлыг булма мәгъруры коруг ат.

1041. Коруг йөрмә коруг дәсте әҗәлдә,
Салыр нагәһ гөман итмәс мәхәлдә.

1042. Үзеңдин китмә ихласы гавамә,
Сөенмә намә килмәй яхшы намә.

1043. Кеше рудә кереп гәр йөзсә рудә,
Качан васил булыр зәррә шөһүдә.

1044. Сәване нәфи иәңне әйләп исбат,
Тәүвәккәл бәхренә бат, и күңле бат.

1045. Нә булгай керсә кулга дөрре максуд,
Вә гәр нә сүд йөзгәндин нәчек сүд.

1046. Күңле Хак фәйзигә булсын дисәң чәк,
Ки әүвәл мәртәбә холкыңны кыл пакь.

1047. Йиймә зәррә хәрам агаштә нандин,
Булыр чаһйе нәҗес бер катрә кандин.

1048. Әгәр аш мөнһи булса, күз йомып аш,
Вә гәр нә тыңла, карныңдин чыкар таш.

1049. Ирер хардәлчә мөнһи зәһре катил,
Кылыр бер катрә мәй хом суны батыйл.

1050. Хәрам аз булса һәм күптер, йийманы,
Сәманы булса һәм белгел сәм аны.

1051. Битеклек шәргадә, и лабәсе долк,
Фәраиз агызмыйдыр пакие холк.

1052. Кай тагатькә ул мәризае Рабдыр,
Якын бел —куәте локмә сәбәптер.

1053. “Кифаять шәгъбе”дә һәм бу бетелде,
Рәсүлуллаһ сүзедин нәкълителде.

1054. Арыгсыз локмә берлә кылса тагатъ,
Кабул ирмәс ушал кылган гыйбадәт.

1055. Ходаның мәнгыйне нәфсестәгәндә,
Әгәр бер зәррәсен тәркитсә бәндә.

1056. Гыйбадәтләргә булгай әнү-җендин,
Бу әйган бәндәлек әфзалдыр андин.

1057. Әгәр тәркитсә зәррә шөбһә һәр яр,
Диде: “Йөз хаҗдин артык!” И нигү кәр!

1058. “Рисаләи Әбул-Ләис” эчрә мәзкүр,
Нәбидин кылды нәкълул мәгъдәни нур.

1059. “Ләбасендә хәрам әгаштә булса,
Ушал әгаштәсе бер рәштә булса,

1060. Ушал тун берлә үткәргән намазы
Кабул ирмәс”,—диде ул бәхре разый.

1061. Сиям илә әгәрчә үтсә көннәр,
Кыям илә кәчерсәң барча төннәр,

1062. Рийазат берлә үткәрсәң бәһре кәйф,
Арыг булмаса локмың, михнәтең хәйф.

1063. Мөнаһи рәнгыдин ашың бу ягълык,
Буягълык аш илә хәйфе уягълык.

1064. Фәраиз әгъзамын кылган кеше тәрк,
Мәхәббәт буены кайдин кылыр дәрк?

1065. Атың чыкты гыйбадәт әһле халка,
Игүдәң халка шөбһә салма халка.

1066. Күнелсен тән дисәң, зәһдилә пишә,
Ачылсын эч дисәң, пакь эч һәмишә.

1067. Әгәр агызыңдадыр балу-бали,
Дигел: "Улдыр хәмим, и мәрде хали!"

1068. Әгәр мөнһи имәс булса бәгыйдең,
Булыр күп вәгъдәлек гайдең вә гайдең.

1069. Әгәр кылса кеше лимә вә лимә,
Гирифтар улмагыл рәнҗе әлимә.

1070. Тагами кәм әгәр анда хәтәрдер,
Якын бел, ләҗҗәи утдин бәтәрдер.

1071. Әгәр булса хәрам ул локмаи шом,
Аны нигъмәт димәде —зәһре Зәккум.

1072. Нәдер Зәккум ирер тәгъзибе сәхти?
Җәхим астында бөтергән дирахти.

1073. Җәмигы зәһре һәргиз булмас андаг,
Йийганның карны кайнар мәс казандаг.

1074. Эченең бары парә-парә булгай,
Гыйлаҗын белмәгәй бичара булгай.

1075. Илаһи, күңлемезне би гөман ит,
Ушал шәрмәндәлекләрдин аман ит.

ХИКӘЯТЕ ӘХМӘД БИНЕ ХӘНБАЛ

1076. Ишеткел, Әхмәд Хәнбалгә бер йәүм
Диде бер пәйвәзән: “И һади кавем,

1077. Чырагым юктыр аслан, и олуг бәрх,
Игерер ирдем айның баредә чәрх.

1078. Фәрү-кәтте җиһан ивенедин маһ,
Хәлифә үтте мөшгаль берлә нагәһ.

1079. Аның раушанлыгында чөсте чәләк
Үгердем бер-ике дәм чәрхим, и пакь.

1080. Мәңа ул рәштәм, и котбы замана,
Җавап әйгыл, хәлал улгаймы янә?”

1081. Имам әйде: “Бу гафләт галәмендә
Нәчек зән сән моның дәк дин гамендә?”

1082. Зәгыйфә әйде: “И макбулы вафи,
Мәнең һәмзадәм ирде Бәшәр Хафи”.

1083. Ишетте Бәшәр атын, күздин түгеп аб
Диде: “Сезгә рива юк, и дари наб!

1084. Аның дәк мәррәнең туфрагы, и мәһ,
Безең дик йөз мең иргәк каныдин бәһ!”

1085. Дәрига, ир атын болгап йөрепмез,
Гаммамә бер габәс чолгап йөрепмез.

1086. Ләчәк артык безең дәстарымыздин,
Ираннар гарь итәр кәрдарымыздин.

1087. Һәвәс базарыда, и мәйле күп нәфс,
Йиймәк берлә кылыпсән гирдәнең гәфс.

1088. Сәңа сүд әйләмәс бу җисмү-рәмең,
Кылып шәрмең бераз белмәсме шәрмең?

1089. Булып шәрмәндәлек дәрьясыга гарк,
Ямну-яхшыны фәркыйтмәгән фәркъ.

СӨЧҮК ТЕЛЛЕ БУЛЫП ЯМАН СҮЗДИН КАЙТМАК

1090. Кил, и габид, үзеңне әйләгел хакь,
Хәраму-шөбһәдин холкыңны кыл пакь.

1091. Ачык коллык, кишадә йөзле булгыл,
Мөрәүвәтлек мөлаим сүзле булгыл.

1092. Бу хасләтләр муафикъ булса сәндә,
Өмид улдыр —Ходаем дисә бәндә.

1093. Мөселман углыда булса сөчүк тел,
Алып килсә, булыр бер кыйль белә фил.

1094. Сөчүк ләфзе белән мури харәдмәнд,
Салыр зур аждаһаның агзыга бәнд.

1095. Сөчүк тел булса кайсы мөхтәрәмга,
Салыр күктәгене зире кадәмгә.

1096. Мөлаем тел белән би хәрби би зәрб,
Берәвене килтерерләр шәркъдин гарб.

1097. Бу ирләр алмаен бер игәнә кулга,
Салырлар нәчә гөмраһларны юлга.

1098. Сөчүк телдер гаҗәп кәнҗе мөгаззәм,
Гата кылган белән һич булмагай кәм.

1099. Димә харфи ки булса би мәгани,
Әгәр тел зәһәрлек булса, тел аны.

1100. Кәлиде кәнҗ мәгани кәм зобандыр,
Аңа бер нокта, күп булса —зыяндыр.

1101. Кылыр катыг тәкәллем уң эшең чәб,
Сүзең тикләп күңел бозгунчә тек ләб.

1102. Әгәр сүз җана пәйда кылмаса сүз,
Аны сүз димәгел, и мәҗлес әфруз.

1103. Әгәр сорсаң олугларны эшене,
Нәбат ит тел нәбат аграт кешене.

1104. Суык айгынчә, и холкы замана,
Зөбана хәүфедин мәһр ит зөбана.

1105. Чу Ногман мөһредә бул ирде мәктүб:
“Каләл-хәйрү иллә фасикать!” И хуб.

1106. Суык сүздин булыр иман караңгы,
Зарардин үзгә юктыр нәфгы бармы?

1107. Бу һәр җаи телеңне сакла, зинһар,
Кеше телне яманыдин булыр хар.

1108. Яман тел гаһи саргартыр йөзеңне,
Түбән башыңны тилмертер, күзеңне.

1109. Яман тел ике галәмдә зарардыр,
Гаһи гасьян, гәһи хәүфе хәтәрдер.

1110. Яман тел шомлыгы гәһ җанга ургай,
Гәһи җандин үтеп иманга оргай.

1111. Мөселман углыга яхшы коллык кыл,
Телеңне хуш, чыраеңны йылык кыл.

1112. Агзыдин сач йирендә дөрре мәгъни,
Әгәр булмаса, хамуш әйлә ягъни.

1113. Әгәр булмаса сәндә сүзгә йитмәк,
Нә дәүләттер сөкүт итмәк ишетмәк.

1114. Ишет әмма кае сүз булса бәһрак,
Кулыңа аны холка кылып так.

1115. Колак салма вә ли би мәгънә сүзгә,
Ишетсәң, куп у йирдин үзгә йиргә.

1116. Колак күздин, кулыңдин, паләрыңдин,
Сорар Таңла тәмам әгъзаларыңдин.

1117. Ишетсәң нәфгы юк сүз, и нәгү зат,
Аны һәм гүшә алма, күшә чык бат.

1118. Кеше сәхәт сүз әйтсә, сән чык андин,
Ямандин кач, ямандин кач, ямандин.

ХИКӘЯТЕ ЛОКМАН

1119. Нәсыйхәт кылды фәрзәндега Локман,
Сәңа җаһил кеше бәхәс әйтсә, и җан,

1120. Җавап әйгыл аңа шәрину-юлшак,
Мәгәр булгай җәһаләт хәмредин саг.

1121. Әгәр нәфгитмәсә, кылма агадә,
Булыр әйган сари җәһли заядә.

1122. Аңа сүд итмәсә әймаг савабы,
Сөкүт итмәктер андин соң җавабы.

ИКЕ МӨЭМИН БЕР-БЕРЕГӘ ХӘЙР КЫЛМАКНЫҢ БӘЯНЕ

1123. Кил, и мөэмин, һәмишә хушганнан бул,
Мөселман булса һәркем, миһербан бул.

1124. Ачылгайсән аны күргәндә гөлдәк,
Тәвәззуг әйлә хезмәткәр кол дәк.

1125. Саригъ йаг дик аңа булгыл мөлаим,
Сөчүкләрне гөселдәк әйлә даим.

1126. Тот ул дустыңны сөт өстендә каймак,
Газиз җаныңча күргел, бәлки бәһрак.

1127. Ходаның боергыдин тайса нагәһ,
Борадәрлек ушалдыр — кылсаң агәһ.

1128. Борадәр җисмеңә җандәк йөгерсәң,
Тәләттуф берлә ул юлдин үгерсәң,

1129. Әгәр чәнде ки кылсаң миһербанлык,
Сәнең әйган сүзең белсә яманлыг,

1130. Телең зәхме белән кылгыл җәрәхәт,
Оялып шаяд иткәй истибагать.

1131. Әгәр тел зәхме аңа кылмаса кәр,
Кулыңдин кәлсә һәм зарбәйлә: “Начар!”

1132. Боларның барчасыдыр миһербанлыг,
Тәрәххимдер аңа ирмәс яманлыг.

1133. Бу сәгый иткән белән һич булмаса төз,
Күрердә әшналигъ риштәсен өз.

1134. Вә ли батыйндә шагыль бул догага,
Аның әхвалене салгыл Ходага.

1135. Кеше кәм булса мөэминлигъдә мәүсуф,
Ирер вәҗип у колга әмре мәгъруф.

1136. Күзе юк мөэмине барыр иде раһ,
Нәзар кылдың, аның алдыдадыр чаһ.

1137. Хәбәрдар итмәсәң, улдыр хиянәт,
Кае инсаф ирер, кае диянәт.

1138. Фөгану-дад ушал бина кулындин,
Әгәр кайтармаса дузах юлындин.

1139. Кеше япса корук агзына гадәр,
Нәчек дирсән аның дәкне борадәр.

1140. Вәләйкин әмре мәгъруф әйләгән мәрд,
Үзе булгай гамәллигъ сахибе дәрд.

1141. Әгәр әмрәйләмәс расих ишегә,
Качан тәэсир итәр үзгә кешегә.

1142. Безен дәк шәрме юк инсафы юк җисм,
Башында мәгъзе мәгънә юк, коруг исм.

1143. Эшемездер рия вә хәйләи тәзвир,
Кылыр әйган сүземез кемгә тәэсир.

КҮЗНЕ ХӘРАМНАН КУЙМАКНЫҢ БӘЯНЕ

1144. Кил, и мҗәмин, әгәр тәрсәндә булсаң,
Күзеңне саклагыл һәрканда булсаң.

1145. Кави булсын һәмишә ноктае шәшм,
Мөбадә, булмагай бала төшеп хәшм.

1146. Нәзар кылгынчә бер, и нәфсе мәгъйүб,
Төшеп күз ноктасы гүр булганы хуб.

1147. Сәгадәтлек нәзар булса кадәмдә,
Тәҗәүвүз айлагай булса нәдәмдә,

1148. Әгәр кан чәшмә булса, чәшмә имәһ,
Хатәрлек йиргә төшкәндин ирер бәһ.

1149. Нә хушдыр дидәи тәрсендә булса,
Вә гәр нә кәсәсендин кәндә булса.

1150. Хәтәрдин йом күзең, углан хәйифә,
Нәчек кем йомды куркып бу хәнифә.

1151. Йөрәгем саф ирер дип ормагыл лаф,
Аларча булмагайсән, килтер инсаф.

1152. Карарың куймасаң илтеп карарың,
Алыр Шәйтан зәмиме ихтыярың.

1153. Бәкасез мәгъсийәтләргә бакасыз,
Нәчек үз җаныгыздин ут якасыз.

1154. Бәнагәһ төшсә намәхрәм ки күзгә,
Икенче бакмагыл, зинһар, у йөзгә.

1155. Икенче чөнки шәһвәтдин хәтәртер,
“Нәһайә” кем, китабы мөгътәбәрдер.

1156. Диде кем, бакса намәхрәм йөзегә,
Куярлар Таң ла кургашын күзегә.

1157. Битептер шәргадә ул сахибе бәзл,
Кеше кем, кылса намәхрәм белән һәзл,

1158. Аның һәрбер сүзегә, и харидмәнд,
Булыр дузахда та мең елгача бәнд.

1159. Әгәр ул илтизам итсә хәрамә,
Янә ул нөсхәдә тартылды хамә.

1160. Кыямәт көне ки дагир итәрләр,
Аны Шәйтан белә зынҗыр итәрләр.

1161. Ләгыйне Шәйтан ки булгай дошман шәх,
Аның берлә булыр мәдхуле дүзах.

1162. Холаса вә хазанә шәрхе әүрад,
Битептер бел ки, чындин нөсхә яд.

1163. Җәван хатын ки намәхрәм имештер,
Сәлам әйтмәк аңа манигъ димештер.

1164. Бәреп булмас җәван әйтсә сәламе,
Ирер гаурәт аны сәүти каләме.

1165. Җәван хатын ки гаурәт булса аваз,
Кабәхәттер кеше кем, булса дәмсаз.

1166. Гарыз, и адәми, сакла үзеңне,
Ки намәхрәм сари салма күзеңне.

1167. Ки намәхрәм сари бакгынчә би кыйль,
Бәһ ул кем күзләреңә тартсалар мийль.

1168. Бу дөнйа мәйле үткәй бер заманда,
Кыямәт мәйледин тотгай әмандә.

1169. Кыямәт көн гаҗәп шиддәтле көндер,
Гөнаһкәр адәм углы сәрнәгүндер.

1170. Кызар күп фиркы сәр асигъдә чөн тас,
Булыр сәркәштәләр пәрванә дәк нас.

1171. Тигәр ут дәк аягъ астыда туфраг,
Булыр йон дәк зәмин өстедәге таг.

1172. Булыр күп халкъ үзенең хәледин сир,
Бу гамьдин такә күдәкләр булыр пир.

1173. Яшермәк булса кайсы русийәлик,
Элик сүзләп аягъ биргәй гәвәһлик.

1174. Тәмам әгъзалары дәгъвә кылырлар,
Халаикъ алдыда рисвай кылырлар.

1175. У көн дәгъвәсене һич дәфгы булмас,
Пошиман булгай, әмма нәфгы булмас.

1176. Аның дәк вакыйгалардин борынраг
Үзеңне әйлә гафләт хәмредин саг.

1177. Пошиман булсаң ул кылмышларыңдин,
Дилү-җан берлә янсаң штрләреңдин,

1178. Ни булгай кем, кабул итсә Ходаем,
Кыямәт шиддәтен кылса мөлаим.

1179. Кае колны Ходаем кылса мәмнүн,
Булыр юлбашчысы пәйгамбәр ул көн.

1180. Башында сәйе булгай горрәше әгъзам,
Фәрештәләр күңел биргәй дәмадәм.

1181. Гыйнаять намәсен кулга алырлар,
У көннең үткәнен тоймай калырлар.

1182. Илаһи, әйлә мөхлисләр белән яд,
Бу колны әйләгыл ул көндин азат.

ХИКӘЯТЕ ШӘЙХЕ БӨСТАМИ

1183. Карайган пәләсендә шәйхе Бөстам
Үзедин кәтте сәгати бер әхшам.

1184. Үзегә кәлде ирсә, әйде әсхаб:
“Нәгү булдың моның дәк, и дөрре наб?”

1185. Диде “Балигъ булыр халәттә бер раһ
Күземгә бер җәмилә төште нагәһ,

1186. Янып бары дигәр салдым нагәһым,
Чыкып ирде исемдин ул гөнаһым.

1187. Исемгә төште халан ул нәзарә,
Йөрәгем булды куркып парә-парә!”

1188. Мөбарәк агзыдин күп тамды каны,
Ушал хәүфилә ахыр чыкты җаны.

1189. Моның дик егъласа андаг нәгү рай,
Безең дик русийәнең хәлегә вай.

1190. Һәмишә зәүкымыз гыйшү-көлешкә,
Йитешмәс иртә кылган тәүбә төшкә.

1191. Үтәр дөнйа эшен тоттык мөкаддәм,
Гөнаһ айнуксы күп, куркнычымыз — кәм!

1192. Ходавәндә үзең сән галиме гайб,
Мәне мәскиндә һич саны юк гайп.

1193. Гөнаһы бинийаять бәндәдер мән,
Бу күп шәр мәндә чөн шәрмәндәдер мән.

1194. Габәс берлә кулымдин кәтте вактым,
Гамәл мәһрен яшерде әбре мөкътим.

1195. Җоримым гаддәт булса әгәр чәнд,
Хиҗабе мөгъфирәт яп, и Ходавәнд.

1196. Юып рәхмәт белән вәҗһем карасын,
Насыйп ит барча нигъмәтләр сәзасын.

ФИКЕР ӘЙЛАМАГНЫҢ БӘЯНЕ

1197. Кил, и азадә, вакыйф бул күңелгә,
Күңел юлбашчысыдыр корбәтле юлга.

1198. Тәфәккернең кошын һич кылма гафил,
Тәләгъдә булмагай та бәйзаи дил.

1199. Тәфәккер шәргы даим булса дилсаз,
Өмид улдыр ки, андин очса шаһбаз.

1200. Аның дәк баз илә чөн әйләсәң кыйд,
Күңел кошларыны кылса булыр сыйд.

1201. Күңел һәр гаһ салахияттә булса,
Табар бәндә кае нияттә булса.

1202. Һәммә әгъза рәгыятьтер, күңел — шаһ,
Иманлыг булгучы шаһ гаделдин раһ.

1203. Әгәр солтан үзе кылса яманлыг,
Качан булгай рәгыятәтә иманлыг?

1204. Күңел җуш итмәсә, күз булмагай нәм,
Чыкарды су коругга тамаса йәм.

1205. Ишеткәнсен аны дилдер нәзәргәһ,
Нәзәргәһтер күңле бер булса һәргәһ.

1206. Йөгерсә ул күңле кем һәр тарафкә,
Качан лаек булыр мондаг шәрәфкә?

1207. Күңле дәрсене дирләр хуш сабактыр,
Тәмамы мәгърифәттә гыйльме хактыр.

1208. Күңле дәрсен сөаль иттем бер ирдин,
Ләтифдин диде: “Сорама бу сәдин!”

1209. Белә алмам бу ширбәт татмагынчә,
Үзеңне яхшыларга катмагынчә.

1210. Әгәр аный онытса бәндә аны,
Терек ирмәс әгәрчә булса җаны.

1211. Күңел бөрҗендә гафләт галләте пөр,
Дәвам улдыр — дбвам итсәм тәзәккүр.

1212. Ушал дәмне нәдәм дир әһле мәгъни,
Агыздин чыкса гафләт берлә ягъни.

1213. Күңел анда һәмишә кол һәмишә,
Качан булгай моның дәк яхшы пишә.

ТАЛИПНЫҢ ГАШЫЙК БУЛМАГЫНЫҢ БӘЯНЕ

1214. Кил, и садыйк, харисе гыйшкы Хак бул,
Күңел яраны берлә һәм сабак бул.

1215. Әгәр гизсәң тарикы мәгърифәтне,
Мөйәссәр әйләсәң төрлек сыйфатны.

1216. Мәкамәте хакыйкать әйләдең тай,
Күңелдә булмаса җөз халәте хай.

1217. Борынгыдин зыядәдәр таләп бул,
Әгәр дәрьялар эчсәң, хөшке ләб бул.

1218. Бу юлның чөнки һич паяны юктыр,
Әгәр йиттем дисәң, имкәне юктыр.

1219. Дигел һәр ләхзә Илаһым затыны,
Диде Хак чөнки фаталәп нә тәҗдине.

1220. Таләп әмрен ишетсә бәндә Рабдин,
Үзен белгән качан калгай таләпдин.

1221. Нәбидин юк кешене карби бала,
Аны диде Хәбибем Хак Тәгалә.

1222. Аңа һәм әйде Хак: “Кыл Раб задыны!”
Куярмы үзгәләр бу җәһдү-җәдене?

1223. Сөчүк җан ширбәте табылса ләбтә,
Кирәк кем, бәндәсе булса таләптә.

1224. Биленңе куәте барда алып бил,
Күңле багын сугар, үтмәй торып сил.

1225. Йитәр юл йөргәли халан ки хәлең,
Йөри күр, бер көне киткәй мәҗалың.

1226. Йөрергә калмаса вактыда дәрман,
Имәклә, калмасын та эчтә арман.

1227. Имәкләр куәте һәм китсә кулдин,
Үзеңне сөдрә һәр гиз, калма юлдин.

1228. Йитешмәс сөдрәләргә һәм мәҗалың,
Күзең тек юлга, таетгынчә хтлең.

1229. Күзең һәм булмаса, булсын күңелдә,
Бу мәтлуб берлә җан чыкса бу юлда.

1230. Әгәр мондаг таләптә чыкса җаның,
Оланса бакый үгә җисмү-җаның,

1231. Өмид улдыр — Ходаем дисә бәндә,
Теләган максадыңны бирсә анда.

ХИКӘЯТЕ ДӨНЙА МӘККӘРӘНЕҢ БӘЯНЕ

1232. Кил, и хаиф, үлемнең ядын иткел,
Китәр мәнзәлнең истигъдадын иткел.

1233. Ләбен төрми торып мәркад ләбен халкъ,
Куярсәнме тәфәккер бабын галкъ?

1234. Ягып йимә вә һәймә кылмай анда,
Ятыпсән өстедә гафләтле бәндә.

1235. Үлемнең укы торгандыр сөянеп,
У янып, үртәмәй качкыл уянып.

1236. Уянмасдин борын уртынсаң, и кол,
Мөбадә булмагай көл эшләрең көл.

1237. Борынга бад итмәй борынрак,
Үзеңне кыл һәвәс сәкЋраныдин саг.

1238. Ябышмасдин борын сөнгәкеңә пуст,
Үлем берлә үзеңне әйлагыл дуст.

1239. Якын бел, кемне күбрәк әйләсәң яд,

Булыр дустың сәнең, и адәми зат.
1240. Белер һәр адәм углы булса уйгаг,

Ватанның асылсыдыр безгә туфраг.
1241. Якын белгел җиһан пөре хатәргә
Килепмез нәчә көн сәүдә итәргә.

1242. Йитешкәч ошбу шәһри могътарафкә,
Таралды кәрвани һәр тарафка.

1243. Үзен белгәннәре кем юлга алды,
Хәйләсез нәкъде гомрен кулга алды.

1244. Орып яхшы дигәннәр үзрә башдин,
Мөйәссәр кылдылар тагать комашын.

1245. Кылып сәүдәләрене чапакү-чост,
Сәфәре рәхәтне баглап кылдылар рост.

1246. Качан “юк, куй” дисә, тәййар ирер зад,
Керәрләр юлларыга хөррәмү-шад.

1247. Вәләйкин кәрванидин бәгъзе инсан
Күреп юл фани үне багы хәндан.

1248. Күреп яхшы аны нәкъшу-нигәрин,
Оныткайлар ушал килгән дийарын.

1249. Колак салгай тәганни вә нәвага,
Күңел биргәй һәвәс берлә һәвага.

1250. Гаҗәп мәккәрәдер дөнйаи фани,
Мең әлван җәлвә берлән тартар ани.

1251. Ушал мәккәрә кем салса куенга,
Сөенгәндин керәр Шәйтан уенга.

1252. Керәр инсан аның ялган сүзегә,
Йөгертер сәрмәи гафләт күзегә.

1253. Гәһи уйганып уйны әйләсә яд,
Тәлләтүф берлә дир, и адәми зад.

1254. Ашыкма, бер көне сәүдә кылырсән,
Бу көн гәр булмаса, Таңла кылырсән.

1255. Бу ал илә ушал мәккәрәи дүн,
Әда кылгай җәмигы нәкъде гомрен.

1256. Әда кылгач бәсате гомрене пакь,
Бирер рөхсәт кашыдин чөстү-чаләк.

1257. Орар сәллигә дир: “Киткел бу йирдин,—
Дигәй,— бизәр ирер сәндик ирдин!”

1258. Нәзер кылмас фәгану-наләсега,
Орыр риштә аның дән баләсега.

1259. Әмире кәрвани ул дәмдә йиткәй,
Аңа асыл ватаның хөкмен әйткәй.

1260. Куелмай иркегә, сөдрәп якадин,
Чыкарырлар җиһан вә би якадин.

1261. Фөган әйләр: “Китәрне белгәнем юк,
Китәргә түше пәйда кылганым юк!”

1262. Фөган сүд әйләмәс әмма у кәскә,
Качан мөһләт куярлар бер нәфәскә?

1263. Кин булмас дисә, калмас мәҗәле,
Китәр асыл ватангә дәсте хәле.

1264. Будыр, и адәм углы, хасбү-хәлең,
Башыңдин үткән анча маһү-салең.

1265. Колакга тыкма гафләт ләттәсене,
Йиймә Шәйтане мәлгун шәттәсене.

1266. Сөенмә гәр сәне дөнйа сөептер,
Сөепмән дип күзеңгә ком коептыр.

1267. Кемә күрсәтте бу фани вә фани,
Әзәлдин дошманы җан белгел аны.

ГОМЕРНЕҢ ФАНИ УЛМАКЫНЫҢ БӘЯНЕ

1268. Кил, и мөэмин, якын белдең китәрне,
Хисабы гомер би саман итәрне.

1269. Үтәр дөнйа өчен булма гирифтар,
Үлемсә егъламагыл манендә гифтар.

1270. Әгәр дөнйага хирсең булса, фәҗ сән,
Нәҗасәт йигъмагында кәл һәмиҗ сән.

1271. Исәр гомрең бәхәс йиймагъ раһендә,
Калырсән бер көни ахры тәһендә.

1272. Урамчы дик һәмишә тар итәрсән,
Канәгатьсезлегең изһар итәрсән.

1273. Кылырсән рәштәе җаның белән кыйд,
Мәгас дәк, мур дәк кылмак өчен сыйд.

1274. Себерсә сахибе ханәе бикбар,
Урамчы һәм китәр һәм сыйде һәм тар.

1275. Калыпсән тәнкә дип әхвалең тәңгә,
Мәшәкатьләр башыңда рәнгә-рәнгә.

1276. Йөгермә җәфа күп кылмакга ел-ай,
Болай дип бай бисатың бәрмәгел бай.

1277. Якын белгел моны, и сахибе хәл,
Хирыс ирмәс зийад иткән белән мал.

1278. Хирыс улдыр, әгәр дөнйае фани,
Йийгый дисә бәхәббәт белә аны.

1279. Әгәр булса кешедә малы сәһли,
Күңел бәрсә, ирер дөнйаның әһле.

1280. Бисатындә бер арпа корсы булса,
Аны дүн әһле белгәр, хирсы булса.

1281. Кешенең күңледә бул фани булса,
Ирер дөнйа әйли бер дани булса.

1282. Әгәр бер колда йөз хәрвар зәрдер,
Әгәр булмаса мәһре, би зарардыр.

1283. Әгәр мең таллә күзә төшсә күзә,
Качан дәүләт белер әһле дилүзә?

1284. Каедыр мәһре юк ирнең нишаны —
Боерган йирегә сарфитсә аны.

1285. Дисә: “Мәһрем юк”,— әмма тотса мәхкәм,
Ирер ялганчы ул фәрзәнде адәм.

1286. Кеше малын ки би ихсан имәсдер,
Ходаның фазлыдыр, дөнйа имәсдер.

1287. Димә: “Дөнйа чырагы — Ахирәттер”,
Ходаемның нишаны — мөгъфирәттер!

1288. Бизагать булса һәм кәм әйлә инфакъ,
Үземдер бәргы күп зәрдин сәчүкрак.

1289. Кәрәк әһле кәрам холкыйткәли җәмгъ,
Үзедин дәмидәм кәм кылса чөн шәмгъ.

1290. Кешенең игътикады булса салим,
Димәс гүр вә кәфенлектер бу малым.

1291. Ни гамь иманлы колның үлгәнедә,
Тәнедә булмаса өч гәз тәнидә.

1292. Сәламәт улса иманы белән кәс,
Әгәр гари күмелсә, гаре булмас.

1293. Кәрәклек бәндәсе гәр булса чүлдә,
Эчәр йир булмаса бер зәррә кулдә.

1294. Куеп ултыргали калмай мәҗале,
Һәлакәт пәлләсега йитсә хале.

1295. Әгәр күз яшечә су тапса анда,
Кылыр ярымыны сарфүзгә бәндә.

1296. Табылса локма җан вә чигәредин,
Дәригъ итмәс аны яр дигәредин.

1297. Кәрамлек бәндәгә ялгыз йийгән аш —
Белер хакь агзыда, бәлки белер таш.

1298. Шөкре нуш итсә, ялгыз тапмагай бәһр,
Белер кан агзыда, бәлки белер зәһр.

1299. Кара су эчсәләр ике борадәр,
Күрәр ширбәтчә, бәлки абы Кәүсәр.

1300. Ике һәмдил йийсә локмаи нандин,
Сөчүк белгәй гасәлдин, бәлки җандин.

1301. Кеше нан дәк кылыр ихсәнә хуен,
Алыр тәнур эчендә абыруен.

1302. Кызыл йөзлек булып чыкган замани,
Төшәр халкагзыга ихсаны ани.

1303. Көлеп миһман кашыга чыкгыл, и кол,
Шәҗәри мәйвәдин ул күрсәтер гөл.

1304. Әгәр ихсан итәр булсаң, ишет хәрф,
Аны һәм җаега кылмак кәрәк сарф.

1305. Белеп бер җаега кәдде йәминне,
Зирагать әйләмә шурие зәминне.

1306. Яман йиргә аны сарфитмә бары,
Борының йир тарыга бәрмә бары.

НӘФСЕ ШОМНЫҢ БӘЯНЕ

1307. Кил, и кәс, булма әкнүн табигы нәфс,
Сулыр ахшам саба бу гәрдине гафс.

1308. Һәммә тагатьләрең хубы вә сафы,
Якын белсәң, ирер нәфсең хилафы.

1309. Куяр кичлеккә даим нәфсе бәд йөз,
Качан ут төз янар, ялбарсаң утыз.

1310. Ирер нәфсең дәмагы торфе йилмәк,
Качан иллек кылыр, ялбарсаң илләк.

1311. Үзең пәстәйләсәң, нәфсең зәбәрдәст,
Башың чәйнәп салыр чөн шотыре мәст.

1312. Борынга баде кәбәр исмәй борындин,
Борын дәк сал аңа куймай урындин.

1313. Рийазәт бәндәгә беркет аягын,
Күтәрмә башыдин тәкъвә таягын.

1314. Екылып калмагы дик бар йимешне,
Зийадә әйлә кәм-кәм катигъ эшне.

1315. Куеп әндәзийе хәленчә йөкне,
Гыйбадәт юлыга күндер бу лүкне.

1316. Бу михнәт берлә ул әммарәеден,
Нә булгай мөтмәэнне булса бер көн.

1317. Сәмез күп кылма бу тешләк итеңне,
Котырып ярмагай нагәһ битеңне.

1318. Еланны асрадың нәчә ел аны,
Олуг булган сари өстен зыяны.

1319. Үтептер кул белән буйнын тотардин,
Хәтәрдер көч кылып башың йотардин.

1320. Ятыптыр куйгали күксен йөзегә,
Кимәдер сән үзең кылдың үзеңә.

1321. Далакып хали һәм тотма үзең пост,
Билеңә багла һиммәт путасын рост.

1322. Тәүвәккәл сәйфне сидкы соң кылыч ал,
Кыл эчне халис, андин соң кылыч ал.

1323. Тәгаҗҗүп белмә фазлы би бәһадин,
Иман итсә моның дәк ажждаһадин.

1324. Гарзы мондаг гадәтне кылма фәрбиһ,
Әгәр килсә кулыңдин катигъ сәрбиһ.

1325. Сәмерсә нәфсәгәр эчмәк-йиймәкдин,
Йөз анча ит, булыр яхшы димәкдин.

1326. Янә юкары итмәкдин бәрер бәһр,
Бу нәфсе җаһилә дөнйаи йәд каһр.

1327. Үтепмен дип утада булмагыл шад,
"Үтең",— диде үтең алган бу җәллад.

1328. Торыр үз хәледә бисйару-кәмдә,
Йөрешен бозмагай һич шаду-гамьдә.

1329. Кеше күрсә Ходадин җәзү-кәлне,
Бирер хәйрийәт ул гыйззәтү-зәлне.

1330. Ирер хәлә ки тәүбә бабы мәфтух,
Яман нәфсеңне кылгыл табгы рух.

1331. Әгәр нәфсең сәнең йитмеш башыңдин,
Нә булгай файда йитмеш яшеңдин.

1332. Әгәр нәфсең морадыг эзләмәксән,
Әгәр сиксәнгә йитсәң, гомре сәгъ сән.

1333. Әзәл көндин әгәрчә хәүфе юк сән,
Әгәр туксанга йитсәң, күңле тук сан.

1334. Әзәлдин кылса кемне күңлене риш,
Дигәй унбиш яшен күп бәлки ун биш.

ВӘГЪДӘ ТӨЗЛЕКНЕҢ БӘЯНЕ

1335. Кил, и садыйк, ки кылдың садыйк лафын,
Үләнчә кылмагыл вәгъдә хилафын.

1336. Хилаф иткән зөбуннардин зөбундыр,
Бу дөнйа вә у дөнйа сәрнәгүндер.

1337. Хилаф алдыда гөнаһы зөбундыр,
Ходa дәргәһедә андин ямандыр.

1338. Хилаф итсәң әгәр әйган сүзеңдин,
Китәр иркәклек атыны үзеңдин.

1339. Дадик кылганчы дәстәреңдин артык,
Сәнең юк булганың барыңдин артык.

1340. Чыкармагыл агыздин кылмас эшне,
Кылырмән димә кулдин килмәс эшне.

1341. Агыздин чыкты сүз, кайтармагыл каш,
Әгәрчә кәтсә һәм ул сүз өчен баш.

1342. Кәрәк ирмән дигәннең вәгъдәсе төз,
Әгәр күп булмаса, андин күңел өз.

1343. Якын белгел ки төзлекдин гассаны,
Иранңар алдылар уң кулга аны.

1344. Хосусан төз кәрәк ир игътимады,
Булырлар игри һич мәсҗед гыймады.

1345. Сүзен бозган кешене яхшы ирләр
Косып кайта, аны эчкече дирләр.

1346. Кае тибе кеше эчкәй кае дин,
Терек сән, калмагыл гәһдең пәедин.

1347. Мөбадә, өзсәң аквалең гокудын,
Түгелеп калмагай йийган нәхүдең.

ХИКӘЯТЕ ХӘЛИЛ УГЛЫ ИСМӘГЫЙЛЬ

1348. Хәлил углыга Исмәгыйльдер, и сәгъд,
Аны ят итте Тәңрем: “Садыйкыл-вәгъд!”

1349. Аның садыйклыгын, и адәми зад,
Кылыптыр бер хикәят Рабгузи яд.

1350. Барыр ирде ушал шаһ бер тарафка,
Юлыкты мөэмине ул бәшәрәфкә.

1351. Диде: “Торсаң бу йирдә, и нәгү кәр,
Өемдә ягъни бәгъзе эшләрем бар.

1352. Барып килсәм,
кушылсам сезгә мән бәгъд!”
“Торай!”— дип вәгъдә кылды
Садыйкыл-вәгъд.

1353. Килермән дип кашыдин киткән ул кәс
Онытты вәгъдәсене, булды килмәс.

1354. “Кылып мән вәгъдә” дип ул сахибе раз
У йирдә алты елултырды кыш-яз.

1355. Ушал вәгъдә онытканның гозере
Йитеште йите елдин соңра бары.

1356. Ушал вәгъдә өчен торганны белде,
Оят бады белән тут дәк екылды.

1357. Агыздин дәфтәре әгъзарын ачты,
Дөрре ишгин аягъ астыга сачты.

1358. Зәбихуллаһ аңа лотфитте чындан,
Әйде чөн гочә-гөлдәк багы-хәндан.

1359. Сөчүк телне аңа сарфитте чөн бал,
Анән вәгъдә, анән гафу, анән хәл.

1360. Кешенең вәгъдәсе кем булмаса раст,
Мәхәббәт гаһден андин кылма дәр хаст.

1361. Ышанма әйганыга, и хәрәдмәнд,
Әгәр чәнде ки ул яд итсә сәүкәнд.

1362. Сүзен бозган кеше бозмасмы иман,
У кемсә берлә кылма гаһдү-пәйман.

1363. Әгәр төзлек белән бер ба быларсән,
Әлиф дәк җан эчендә җа булырсән.

1364. Әгәр кәҗ булса әфгалең юу “дүн” дәк,
Кылырсән бәлки “кан” астыда “нүн” дәк.

1365. Кылыч башыңа кәлсә — әйма ялган,
Үлемдиндер бәтәр чөнки оялган.

1366. Әгәр ялганчылыкта үтсә атың,
Кыямәт көн нәчек булгай оятың?

1367. Нәҗес-мордар имәс ялганчылыкдин,
Мөселманнарга шәрмит бу коллыкдин.

1368. Шәригать хөкме берлән, и нәгү рай,
Гәһи чын сүзне куңлеңдә кыл хәй.

1369. Нәмимәни яман иде шәһи дин,
Сөхән чын булса һәм булма сөханчин.

ЯХШЫ ЮЛДАШНЫҢ БӘЯНЕ

1370. Кил, и гадәм, әгәр булсаң сәфәрдә,
Рафикъ тап тарикы пөр хәтәрдә.

1371. Нәчек кем мәгъзине җанда тотар пост,
Мәхәббәт юлыда андаг кәрәк дуст.

1372. Үзен кол, ярыны солтан белсә,
Үзене тән, рификын җаный белсә.

1373. Аягыл, әгәр тиксә тигәне,
Кадалгынча күзегә керсә аны.

1374. Суык йил тиксә юлдашы йөзегә,
Әгәр кулдин килер алса үзегә.

1375. Аңа килде дигән тире бәлагә,
Кылып җанын сипәр, тотса арага.

1376. Яман юлдаш ирер чөн маре әфгы,
Зарардин үзгә юктыр зәрре нәфгы.

1377. Тотып даим еланны койрыгыны,
Нәчек дил җәмгыйтәрсән бойрыгыны?

1378. Яман булмай вәләйкин булса намәрд,
Коруг сурәт ирер, кылгыл күңле сәрд.

1379. Үлектер булмаса һәркемдә гүрдә,
Терелмәстер күтәргән берлә мордә.

1380. Имәс ирнең нишаны рише аләт,
Нишаны һиммәтү-гайрәт вә халәт.

ХИКӘЯТЕ СӘГЫЙТЬ ВӘ СӘГЪДИ

1381. Сәгыйть вә Сәгъди гаһде яри —
Сәфәр булды аларның ихтыяры.

1382. Дилү-җан дәй иде ул ике агәһ,
Казадин актылар дәрйагә нагәһ.

1383. Бересен тотты мәлләхи ушал хәл,
Диде: “Куйгыл мәне, ярым кулын ал!”

1384. Уны куйды, аны чөн тотты мәзбут,
Бу һәм әйде: “Мәне куйгыл, аны тот!”

1385. Тамаша кыл алардин гаһде яри,
Ана ковле дөрест ирләрнең хәле.

МӨЭМИН ДАИМ ХӘВЕФТӘ ВӘ РИҖАДӘ БУЛМАКНЫҢ БӘЯНЕ

1386. Кил, и тән, бул һәмишә әлтәҗәдә,
Дәвамел-гомер бул хәүфе риҗадә.

1387. Күтәрмә һич риҗа вә хәвефдин раэс,
Якын белгел — кәфердер әмин һәм йаэс.

1388. Сәнең алдыңдадыр пәйда ике юл,
Бере — уң кул сари баргай, бере — сул!

1389. Кеше белмәс Кыямәт дәштедә аһ,
Безе өммәт дигәйме анда ул шаһ?

1390. Әгәр сансыз гата кылса Ходаең,
Биһиште гаден шиген сөрсә паең,

1391. Карыш юл калса җәннәт иткәли тәвф,
Борынгыдин зыядә әйлагыл хәвф.

1392. Нәгузы билләһ ул барган юлыңдин,
Әгәр кайтарса, нә килгәй кулыңдин?

1393. Әгәр дузәх ләбендә булса паең,
Өмид өзмә ки, гаффардыр Ходаең.

1394. Гаҗәп ирмәс әгәр кайтарса андин,
Насыйп итсә биһиште җавәзандин.

1395. Әгәр өстеңдәге йите табакны
Гизеп, дәрсәйләсәң йитмеш сабакны,

1396. Мәлаик дәй әгәр пәрендәдер сән,
Якын белгел ки, ахыр бәндәдер сән.

1397. Сәнең атың вә затың бәндә булса,
Нәчек хәүфәйләмәй җан тәндә булса?

1398. Ирер колны эше куркыныч зары,
Кабул кылмак Игәмнең ихтыяры.

1399. Әгәр гафу итмәсә, бичарадыр сән,
Кае юл дисә, анда барадыр сән.

МӨХӘММӘД РӘСҮЛУЛЛАҺНЫҢ БӘЯНЕ

1400. Мөхәммәд кем, шаһи дөнйа вә диндер,
Сыйфаты рәхмәтән лил галәминдер.

1401. Зәминү әсманны халикы хәйли
Яратылды ушал ирне тофәйли.

1402. Укырда бер көнне Тәңре Китабын,
Укыды анда дузәхне газабын.

1403. Ул аятү-пәмидин кәтте үзедин,
Екылды йиргә ул дәмдә йөзедин.

1404. Сәхабә һәркае бер халә булды,
Зәминү-әсман дәр налә булды.

1405. Замандин соң күзене әйләде баз,
Сәхабә әйделәр: “И мәхрәме раз,

1406. Сәне халкафзәле кылды Ходай,
Мөһәййа булса җәннәт эчрә җаең.

1407. Сыйфатың рәхмәтән лил галәминдер,
Ходадин моча куркынчың нәдиндер?”

1408. Диде: “Гәрчә рәсүл җөзү-көллимән,
Нәчек хәүфәйләмәй зирәк колымән?

1409. Әгәр йөз мең бәшарәт бирсә, бары
Кәрәк колдин ушанча хәүфү-зары.

1410. Кешенең исме-заты булса бәндә,
Булырмы фарагыять “кол” дигәндә.

ХОДАНЫҢ РӘХМӘТЕННӘН ӨМИДВАР БУЛМАК

1411. Кил, и тән, бәрмәгел вактыңны кулдин,
Йөре дәрьяи рәхмәткә бу чүлдин.

1412. Гөнаһым күп ирер дип булма маэйүс,
Гаҗәп ирмәс, әгәр гафу итсә Котдүс.

1413. Дилү-җан берлә тәүбә кылсаң, и яр,
Мәгәр гафу әйләгәй данай әсрар.

1414. Әгәр лотфәйләсә Саттары галәм,
Бетәр бер ләһзәдә кәрдү-галәм.

1415. Габәсдин имде егълып тетрә егълап,
Телә җану-дилеңдин рәхмәте Раб.

1416. Һаваны пәст итәр ишкң нәҗүме,
Кәвакиптер Шәйатинны рәҗүме.

1417. Йөрәк ягын кәтәр булсын дисәң баз,
Кылыр күз ягыны эч ягыны аз.

1418. Нә дәүләттер килеп гайбеңә шәрмең,
Дил гәрмең сәнең айрылса гәр мең.

1419. Ходаның хәүфедин бер катрә эшең
Газазил алдыга чыннан булыр шиң.

1420. Сәгадәтлек кеше йийып даимән гамь,
Күзен Хак хәүфе берлә кылмагай нәм.

1421. Гарзы өзмә өмиде таләбе раһ,
Диде: “Лә тәкантү мин рәхмәтуллаһ!”

1422. Үтмәс черке шәрк, и мәрде сәләк,
Үтәр лотфәйләсә ладуне зәләк.

ХИКӘЯТЕ ФӘСИКЫЙ ГӨНАҺДИН ЯНДЫ

1423. Ишеткел, фәсикый янды гөнаһдин,
Пошиман ирде әхвале тәбәһдин.

1424. Кылыр ирде яман нәфсен мәламәт,
Гөнаһдин мөддәти ирде сәламәт.

1425. Яман нәфсе тәказа итте янә,
Яманлыг аркасыдин кәтте янә.

1426. Сәхәргәһи уянды ул гөнаһсаз,
Пошиман булды кылган фигълемдин баз.

1427. Булып ирде диле-җаны белән нәрм,
Вәләйкин кылды бозгаю гәһден шәрм.

1428. Юк ирде зәһрәсе тәүбә кылырга,
Якын итте йөрәге ярылырга.

1429. Нидае килде хатифдин ушал хәл:
"Кин бакма, үзеңне элгәре сал!"

1430. Һәмишә мәгърифәт дәрьясыдыр җуш,
Дәми абы ушал дәрьядин ит нуш.

1431. Әгәр чәнде ки уздың гаһде бәстә,
Нәчә тәүбә кылып кылдың шикәстә.

1432. Диле-җаның белән чөн әйләдең аһ,
Ирер тәүбәң сәнең мәкъбүле дәргәһ.

1433. Ишетте бул нидаи мәрхәмәт нәк,
Орып нәгъръә, якасын әйләде чәк.

1434. Үзедин кәчте гаҗәбү-рийадин,
Ходаем кылды ахыр әүлиядин.

1435. Тәррәхим бәндәгә күптер Ходадин,
Өмид өзмәк рәва ирмәс гидадин.

1436. Якын бел, гәрчә гаффардыр Ходавәнд,
Аңа һәм булма мәгърур, и хәрәдмәнд.

1437. Үтәр дип ятмагыл канга буянып,
Уянып, лотфыгә ултыр сөянеп.

1438. Әгәрчә лофы күптер, каһре һәм бар,
Башың һәм күккә йитсә, кол сән, и яр.

1439. Сәнең алдыңдадыр чыннан хәтәрдин,
Нәчек гафил йөрерсән хәүфитәрдин.

1440. Гинаять кылса Хак үлгән заманың,
Өзелсә нуры иман берлә җаның.

1441. Җавабы кабрене бирсәң чу бәһре ак,
Кыямәт көн ки купсаң йөзләрең ак.

1442. Тәразугә агыр килсә савабың,
Әгәр уң илкеңә килсә китабың,

1443. Җәһәннәм өстедин үтсәң сәламәт,
Биһиште җавидан кылса кирамәт,

1444. Болардин үтмәен, и адәми зат,
Нәчек фрикъ йөрерсән хөррәмү-шат.

1445. Җиһан көлке йире имәстер, и кол,
Әгәр билгөл хәтәрдин атласаң — көл.

КАЗАГА РАЗЫЙ БУЛЫП, БӘЛАГӘ САБЫР ИТМӘКНЕЙ БӘЯНЕ

1446. Кил, и бәндә, үзеңне сал Ходага,
Казага разый бул, сабрит бәлагә.

1447. Якын бел, бәндә булса асыл исмең,
Ходаның мөлке булса җану-җисмең.

1448. Аныңдыр малу-мөлкү һәр нә бары,
Нәчек кылса үзене ихтыяры.

1449. Буенсынгыл нәчек кем кылса фәрман,
Булырмы бәндәдә хөҗҗәтү-дәрман.

1450. Кеше кем булмаса разый казага,
Әгәр сабритмәсә килгән бәлага.

1451. Әгәр шөкритмәсә Хак нигъмәтегә,
Качан лаек булыр бәндә атыга.

1452. Ходага һәр эшең кылсаң хәвале,
Булыр җәннәт бу ултырган кавале.

1453. Күңледә калмагай дөнйа гамеңдин,
Алырсән бәһрә һәр үткән дәмеңдин.

1454. Кае колга мөйәссәр булса бу хәл,
Әгәр агу эчәр, белгәй аны бал.

1455. Ходаның кәнҗедин булса бу яхшы,
Риза чу кол аны күрмәсме яхшы.

ГАБДУЛЛА ӘНСАРИНЫҢ БӘЯНЕ

1456. Голамие алды Габдулла Әнсар,
Диде: “И кол, атыңны әйлә әзһар!”

1457. Диде: “И хуҗа, сән куйсаң кае ат,
Мәнең атым ушалдыр, и нәгү зат!”

1458. Диде: “И кол, сөйүрсәң кайсы харрәк?”
Диде: “Сәндин нә тиксә, улды бәһрак!”

1459. Диде: “Каесы кем күңлеңдә мәргуб?”
Диде: “Сән кайсыны бирсәң, ушал хуб!”

1460. Диде: “И кол, нәдер кәсбең вә кәрең?”
Диде: “Һәркайсы, булса ихтыярың!”

1461. Диде: “Бары, бирерсән кай һөнәрдин!”
Агызды ишкин ул чәшме тәрдин.

1462. Диде: “И яхшыларның шәһрияры,
Булырмы кол дигәнне ихтыяры?

1463. Әгәр әмрәйләсәң һәркайсы йүзгә,
Нәде чара буенсынмакдин үзгә?”

1464. Ишетте хуҗа ул колны сүзене,
Екылды йиргә вә орды йөзене.

1465. Якасын чак итеп дир ирде анда:
“И Габдулла, күрең бул фигъле бәндә!

1466. Үзеңне сал Ходага җәзве көлдин,
Тарикы бәндәлек үгрән бу колдин!”

ФӘКЫЙРЬЛӘРНЕ ХӘКЫЙРЬ КҮРМӘК ВӘ ДИНДАРНЫ АРТЫК КҮРМӘК БӘЯНЕ

1467. Кил, и назәр, мөселман булса һәр яр,
Назәр кылма хәкарәт берлә, зинһар!

1468. Фокрьне белмәсә кем дөнйа иледин,
Хәдисе кәлде пәйгамбәр теледин.

1469. Диде: "Әл-фокри-фәхри", ягъни ул шаһ,
Нәчек артык күрерсән хишмәтү-җаһ?

1470. Гамәлдер яхшы колларны кәмале,
Вәригъдыр хишмәтү-җаһу-җәлале.

1471. Имәс дөнйасы булган берлә мәхбүб,
Хисабы Ахирәт ким булганы хуб.

1472. Әгәр баһ булса булган берлә малы,
Ки Карун булгай ирде әһле хәле.

1473. Куанды нәчә көн дөнйа үвенә,
Йибәрде малы берлә йир куйныга.

1474. Әгәр дөйасы юкдин булса ир харь,
Мөхәммәдкә Билал булмас иде яр.

1475. Мөхәммәд кем, нәбиләргә иде таж,
Гата кылды Хода ул кичә Мигъраҗ.

1476. Мәкаме Сәдрәгә йитте у бәндә,
Билалы нәгълин сүвты кәлде анда.

1477. Бәлаи фокага сабриткән инсан
Дийанәт мөлкедер, мәрде-мәрдан.

1478. Әгәр чәнди ки булсаң би бизагать,
Сөләйман сән, әгәр кылсаң канәгать.

1479. Канәгатьтер күңелләрне сафасы,
Канәгать барча гилләтнең дәвасы.

1480. Канәгать кем, табибы һәр кәсәлдер,
Канәгать әһлегә агу гасәлдер.

1481. Берәүнең хөкме йитсә шәркыдин гарб,
Берәүнең башыга мури кылыр харб.

1482. Әҗәл җәллады күксен әйләгәч чәк,
Булыр һәр икеләсе күрмәгәндәк.

1483. Берәүнең нокра вә тәласы мул-мул,
Берәү күргәне юк гомрендә бер пул,

1484. Моны мөфлис димә, таңла аны бай,
Булыр һәркайсыга зире ләхет җай.

1485. Берәү үткәрде гомрен гыйш илә фаш,
Берәү татганы юк агзы тула аш.

1486. Әҗәл җан ачыгын күрсәткәч андәк,
Булыр һәр икеләсе күрмәгәндәк.

1487. Берәүдә булса даим михнәтү-дәрт,
Берәүнең көлфәте булмаса бер кәрд.

1488. Алар булса үлемнең мөбталәсе,
Булыр һич күрмәгәндәк икеләсе.

1489. Гарыз һәркайда, и фәрзанде адәм,
Йиймә һәргиз үтәр дөнйа өчен гамь.

ХЫЯНӘТДИН АЙРАГ БУЛЫП, ДИЯНӘТЛЕК БУЛМАГ БӘЯНЕ

1490. Кил, и камил, кәмал итсәң диянәт,
Кешегә кылмагыл һәргиз хыянәт.

1491. Хыянәт кем, килер кулдин вә күздин,
Аягдин, гозве пинһандин вә сүздин.

1492. Моны белгәй җәмигы адбми зад,
Имәс хаҗәт ки бер-бер әйләсәм яд.

1493. Хыянәт кем, ирер пәйда күңелдин,
Моны аңла, диянәт бимә кулдин.

1494. Нә-кем төшсә күңелгә йә күзеңгә,
Рива күрмәсәң ул эшне үзеңгә.

1495. Рива күрсәң мөселманига аны,
Моны дирләр хыянәтнең яманы.

1496. Кае эшкә риза булсаң күңелдә,
Әгәрчә кылмасаң, булдың уемда.

1497. Ирер гасыйан ризасы чөнки гасыйан
Ризаи көфрдер көффәр, и мөселман.

1498. Мөселман углыгы күрсәң үзең дәк,
Зарарда нәфигъдә белсәң үзең дәк.

1499. Кае колны моның дәк булса хәле,
Будыр би шәк мөселманлык кәмалы.

1500. Әгәр чәнде ки булса шөбһәе кәм,
Рива күрсәң аны үз нәфсеңә һәм.

1501. Рива күрмә мөселманига, зинһар,
Әгәр булсаң бинагәһ илә әзһар.

1502. Хосусан бирмәгел тәкъвәлек иргә,
Мөгыйлән сипмәгел рәйханлы йиргә.

1503. Тәкыйнең күкседер дәрел-сиянәт,
Сиянәтханәгә кылма хыянәт.

1504. Әгәр табылса нигъмәт, алдыга сач,
Вә гәр булмаса, агзың гөзрүчен ач.

1505. Әгәр мең халтә бирсәң, холтә күпзәр,
Сәңа андин нәчек суд, и бөрадәр?

1506. Әгәр бәрсәң арыгдин катрәи аб,
Ирер чындан савап, и гәүһәре наб.

1507. Кешегә бирсә кем малы хәрами,
Өмид итсә, савап ул мәрде гамми.

1508. Булыр кәфер өмид иткән ул инсан,
Белеп алып дога кылган һәм ул ан.

1509. Хыянәтнең бере һәм булды мәүсуф,
Белеп кылмаса һәркем бмре мәгъруф.

1510. Вә гәр нәһйитмәсә мөнкәр эшене,
Хыянәтлек дигел андаг кешене.

1511. Берәү юл белмәен йөзләнсә чүлгә,
Белеп гәр салмасаң сән яхшы юлга.

1512. Нәчек инсаф ирер кайсы диянәт,
Ирер андаг олуг бәхлү-хыянәт.

1513. Әгәр алдында төфли булса нагәһ,
Бөрадәрлек ушалдыр, кылсаң агәһ.

1514. Озатмак булсаң аңа дәсте әлтаф,
Нәчек булгай мөселманлыгта инсаф?

1515. Җәмигы бәндә мҗәмине сәрасәр,
Ирермез бер-беремезгә бөрадәр.

1516. Берәү чыкса тарикы ахирәтдин,
У күрсә йөз мәкаме мөгъфирәтдин.

1517. Әгәр күрсәтмәсә юл күргән инсан,
Бәхиллек мондин үтмәс, и мөселман.

1518. Сән айган соң төз булалмаса хәле,
Үзене буйныга булгай вә бале.

1519. Ачыптыр сән бөрадәрлекне бабын,
Табыпсән әмре мөгъруфне савабын.

1520. Әгәр килмәсә кулдин йә телеңдин,
Яман бел ул эшне җану-дилеңдин.

ГӨНАҺДИН ЕРАГ БУЛМАГНЫҢ БӘЯНЕ

1521. Кил, и инсан, әгәр булсаң чын ир дәк,
Агырлык пише кыл дөнйада йир дәк.

1522. Әгәр типсә сәне һәркайсы мәүҗүд,
Зыян итмә, тәкый тигер аңа сүд.

1523. Йөрәкең кылсалар аһән илә чәк,
Чыкар алдыга төрлек нигъмәте пакь.

1524. Әгәрчә галәмәсендин тигәр нәфгъ,
Үзеңдин кылмагыл туфраг атын рәфгъ.

1525. Атаң йирдер сәнең, йир дәк коллык кыл,
Яманлык әйләгәнгә яхшылык кыл.

1526. Кеше таш орса баша, и хөҗәстә,
Көлеп бакгыл йөзегә мәсәл бәстә.

1527. Бу сындырмакга дил тәң булма, зинһар,
Өмид улдыр нә хуш күргәй харидар.

1528. Аяг астында калдым дип димә вай,
Булыр чын кәсаләр күп тәпгүнкән лай.

1529. Әгәр дошманга дустлыг кылсаң әзһар,
Башың ярган кешеләрне дисәң яр,

1530. Риза мөлкедә тәмгын әйләгән нас
Җәфа алмасы тиксә, катигъ алмас.

1531. Әймәс асиб аны халкурса асып,
Вә йә михнәт җибале ятса басып.

1532. Җәһаләт әһле кылмас кине тәркин,
Качан дәркин булыр кем, булса дәркин.

1533. Әгәр разый исә мең зәрбие йәд,
Доганы һәргиз аңа кылмагай бәд.

1534. Зарарга разый булмас һәргиз әкмәл,
Һидаят берлә тәүфикын теләр бәл.

1535. Су нәркин гәрдиден халәт җәмали,
Китәр гәрдин кәрәк кәрдин кәмали.

ПӘЙГАМБӘР ГАЛӘЙҺИС-СӘЛАМНЕҢ МӨБАРӘК ТӨШЕНЕҢ БӘЯНЕ

1536. Ухуд тагында пәйгамбәр төшене
Шәһид итте янә йитмеш кешене.

1537. Гаҗәп көн төште мөэминнәр башыга,
Гомәр кәлде пәйгабәрне кашыга.

1538. Диде егълап: "Айа солтаны әбрар,
Дога кылгыл, кырылсын барча кәффар!"

1539. Вәләйеин кылмады ул дәгъвәте бәд,
Һидаятькә дога кылды Мөхәммәд.

1540. Ушал рузы ки әнбүһ ирде кәффар,
Әбу-Суфйан вә Халид ирде салар.

1541. Иҗабәт булды пәйгамбәр догасы,
Мөселман булдылар һәр икеләсе.

1542. Ул ике ир белән күп әһле тогйан
Ухуд кәферләре булды мөселман.

1543. Чу Халид алды диннең шәһиден бәһр,
Мөселман булдылар илкендә мең шәһр.

1544. Гыйрак илә Дәмәшкъ, Хытае вә Шәм
Әбу-Суфйан кулыда тапты Ислам.

1545. Мөхәммәд алды галәмне холкъ хушдин,
Мөйәссәр итмәде алтын-көмештин.

1546. Әгәр сән мәрде сахип һиммәтесен,
Рәсүлуллаһның хассе өммәтесен.

1547. Тотырсән җан илә фигъле нәбине,
Кылырсән һәр мәхәлдә пәй руины.

ХИКӘЯТЕ (БӘҺАЭТДИН) ГАВАНИГА ЮЛЫКТЫ

1548. Бәһаил-хак вәлидәйн, табе мәсваһ
Гаванига юлыктылар бәнагәһ.

1549. Гавани бер сүз диде, ул мәрде бер сүз,
Гавани куйды яманлыг көегә йөз.

1550. Йөзегә салды камчы мәрде гали,
Кызыл кан булды сөмбел дәк сакалы.

1551. Ушал канлыг сакалын алды кулга,
Диде: "Йа Раб, моны сал яхшы юлга!

1552. Газап кылма аңа, кылгыл гыйнаять,
Мөһәмми ухрави син кыл кифаять!"

1553. Бу сүзне ишетте ул мәрде би пакь,
Орып нәгъръә, якасын әйләде чакь.

1554. Йөзене йиргә сөртеп налә кылды,
Күзене яшене чөн җалә кылды.

1555. Алып һиммәт гассасын, керде юлга,
Кулын тапшырды ул һиммәтле колга.

1556. Хода ул бәндәгә кылды гыйнаять,
Нәчә көн үтмәен тапты вилаять.

1557. Анән холку-анән хәлмү-анән хәл,
Анән дәүләт, анән носрәте әкъбал?

1558. Анән һиммәт, анән холләт, анән дар?
Анән табигыять солтаны әбрар?

1559. Яманнарны эшедер кинә тотмак,
Мөселманлыг — яманлыкны онытмак!

1560. Үзене нәфсене кем әйләгәй кол,
Кылыр һәр күп җәфа булса тәкәммүл.

1561. Вәләйкин бул тәхәммүл әйләган нас,
Хәмийәттә кәрәк чөн катигъ алмас.

1562. Хәмийәт бабыны үткәрмәгәй мәрд,
Әгәр чәнди ки ул эш булса бер кәрд.

1563. Хәмийәт кайсыдыр, белсәң бәһ тәгаен,
Назир әйлә "Китаб-Мөҗтәһидин".

МӨСАННӘФ КАРЫЙЛЫКДИН ПОШИМАН БУЛГАНЫНЫҢ БӘЯНЕ

1564. Бөрадәрлар, ки безгә кылдыңыз гаһд,
Алырмыз дип мәхәббәт балыдин шәһд.

1565. Табылмас бәндәдә сез эстәгән хәл,
Ачылмас гасыйдин сез әйган әхвәл.

1566. Таләп кылмаң бу накыйсдин кирамәт,
Кәшүфәтү-мәкамәтү-галәмәт.

1567. Белә алмам ниһаны тәрбиятдин,
Алып ирдем элек нәфсаниятдин.

1568. Пошиманмын элек алганнарымга,
Тамаг наныга кул салганнарымга.

1569. Барың имде яраннар һәр каяна,
Йөреңнәр бер мөкәмәл ир тайана.

1570. Коруг кул алганымдин дәразамын,
Газизе эстәңез, сездин ризамын.

1571. Мәне дип калмаңыз үзгәреңездин,
Оятлыг мән сезең рухсареңездин.

1572. Бәхил әйләң килеп киткәнеңезгә,
Белеп йөгреп өмид иткәнеңезгә.

1573. Кәчермәс булсаңыз сез мәндин, и кавм,
Мәнең хәлемгә мөшкелдер саба-йәвм.

1574. Танып мәндин, танып олуг кешене,
Тотың мөхкәм аның котлуг эшене.

1575. Кәрәк мөршид дигән манендә Гоман,
Мөбарәк батыйны пөр дөрре-мәрҗан.

1576. Җәһаләт дәштедин кем килсә сусап,
Аның заһәр суыдин булса сираб.

1577. Әгәр булса кем таләбәййе дөр,
Чумып батыйыга җибин әйләсә пөр.

1578. Димәң, табылмагай бу нишалик кәс,
Җиһан әйване киңдер, хали ирмәс.

1579. Табылганда моның дәклөҗҗе хас,
Кани ихласы күп һиммәтле гаувәс?

1580. Чумып алгай илекгә дөрре максуд,
Вә гәр нә кул салып качмак нәчек суд?

1581. Әгәр сез тапсаңыз бер яхшы шаһны,
Хәбәрдар әйләңез мән русийаһны,

1582. Кылаймын һәм йөзен күңлем зыясы,
Кадәм туфрагыны күз тутыясы.

1583. Нә булгай сез бөрадәрләр пайедин,
Мәңа һәм бәрсәләр вәхдәт мәедин.

ХИКӘЯТЕ ФӘРЗӘНДАН

1584. Тотам улдыр мәнем, фәрзәне фәрзәнд:
Нагәһдарың сәнең булсын Ходавәнд!

1585. Күземне рушаны Садыйкмөхәммәд,
(Аллаһиярның улы, Бохарада туган, 27яшендә
Ерак булсын күзеңдин дидәе бәд.
Сәмәркандка китә — Т.Ялчыголдан хәбәр)

1586. Ишет мән хәстәдин бернәчә ковлә,
Егетлеккә сәне тигерсә Мәүлә.

1587. Яман йөрмә, яман әндишә кылма,
Атаң дәк русийаһлек нишә кылма.

1588. Яраткан Тәңрегә кылгыл тәвәккүл,
Тәмагъ кылма кешедин бер генә пүл.

1589. Тәмагъ бер парча булса, бирмәгел рай,
Булыр бер пәрдәдин йөз пәрдә биҗай.

1590. Йөзеңдин пәрдә кәмкәм төшмәсен бәс,
Хәйадин гари йөзне гаре булмас.

1591. Тәмагъ берлә симергән нәфсе гаммаз,
Әгәр агзын теләр булсаң, теләр баз.

1592. Нәкабе шәрм ачылмасдин борынраг
Аны бәрк әйлә, һәр якдин такып бак.

1593. Канәгать кыл, мәламәт мөлке булма,
Атаң дәк халкыйлегә көлке булма.

1594. Пәйгамбәрләр фәгамедер канәгать,
Аңа вә абәстәдер мәҗмугы тагать.

1595. Билеңне багла мәхкәм, булма мәфлүҗ,
Күзең ач — кәрвани кылдылар күч.

1596. Билеңне багла мәхкәм бәндәлекгә,
Атаң дәк куйма йөз шәрмәндәлекгә.

1597. Кечеклекдин гыйбадәткә буен куй,
Кыямәтнең уен кылсаң, уен куй.

1598. Шәрафәт әһленең пивәнде булма,
Һәва берлә һәвәснең бәнде булма.

1599. Гаҗәп хуштыр кечеклекдин булыр сагъ,
Бу күлмәкне куеп, гамьдин бөгелмәк.

1600. Шәбаби түксә һәр шәб күздин абы,
Аны гайнин дигел, рәхмәт сәхабы.

1601. Рийа гәрдине йоктырма итәккә,
Атаң дәк булма табигъ нәфсе сәккә.

1602. Тәвәззугдин күтәрмә юкары баш,
Тәкәббер кылмагыл чөн тохме хишхаш.

1603. Тәкәббер хәтәреңә кәлсә, фил-хәл
Газазил кыйссасыны ядыңа ал.

1604. Күңелне мәнзәлен кыл күшәе фәкр,
Кыямәт зады кылгыю түшәе фокр.

1605. Җиһанның хирседин кылгыл озындыр,
Атаң дәк булмагыл дөнйада мәгърур.

1606. Өмид иткән күземнең нуры, балам,
Атаң дәк булмагыл рисвае галәм.

1607. Әгәр чәнде ки булсаң кул-канатлык,
Хода дәргәһедә бул мескенәтлек.

1608. Олуглыг мән димә, Таң лә олуг бар,
Хисабу-намә вә вәзн соруг бар.

1609. Үзеңне әйлә күп булган сәрри хуб,
Ничә мән күп дигәннәр булды мәнкүб.

1610. Булып хишү-табарың берлә мәгъруp,
Димә мән зур, әгәдин булса мәнзур.

1611. Бу дөнйадин әгәр үтсәң коруг ләб,
Күңлегә алма һәргиз яды мәнсәб.

1612. Үтәр дөнйада һәркем булса динлек,
Белер мәнсәбдин артык хушы чынлек.

1613. Гаҗәп афәт ирер җаһу-зарафәт,
Шәр афәтне белә күрмә шәрафәт.

1614. Белеп дөнйа мәкамен гайре мәгъруp,
Булыр зирәк вә зирәк атыдин дур.

1615. Күтәрсәң башка артыг, булмаң артык,
Булыр мәгълүм саба орса мәләк бук.

1616. Ходадин һәр нә кисә, әйләгел сабр,
Атаң дәк кылмагыл үз нәфсеңә җәбр.

1617. Ходаның әмрегә кылгыл итагать,
Зияд ит тагатең сәгать бә сәгать.

1618. Мәхәббәт футасыны багла билгә,
Атаң дәк гомреңе үткәрмә йилгә.

1619. Һәвәс дөнйада кылма мөхтәбәрлек,
Вә ли бул хәлеңә лаек кәрамлек.

1620. Әгәч өч көндә тапсаң парчәе нан,
Йиймә ялгыз, аны ярмын кыл ихсан.

1621. Китәрне белсә һәркем җае Таңгә,
Йиймәс тәнгә гамен бу нәфсе ләңгә.

1622. Җиһан мәһрен күңледин әйлә зәел,
Атаң дәк булмагыл дөнйага мәел.

1623. Эшеңне әйләгыл көн-көндин әкъвә,
Ходаның сүгәнедер мәрде тәкъвә.

1624. Әгәр тәкъвә эшен кылсаң бә ихлас,
Дигәй шаяд сәне Хак бәндәе хас.

1625. Әгәр булсын дисәң җау-дилең җәмгъ,
Вәраг айн булып, гыйльм аен ит шәмгъ.

1626. Әгәр гыйльмү-гамәл бер булса рәнги,
Бу айинә китәр айнәе зәнги.

1627. Әгәр тапсаң Хода дәргәһедә карб,
Мәхәббәт кәсаседин бәрсәләр шәрб.

1628. Сәхәрләр күп күтәр дәсте доганы,
Теләмоңлыг ата берлә ананы.

СҮЗ КЫСКА КЫЛЫП, КИТАБЫ ТӘМАМ КЫЛМАГНЫҢ БӘЯНЕ

1629. Кил, Аллаһияр, сүзе күтәһ кылгыл,
Биленңне багла, газме раһы кылгыл.

1630. Карасаңдыр, сәнең аслың кара сәң,
Бәрепдерсән рийа каны белән рәң.

1631. Үлем туфаны бул серне кылып фаш,
Әгәр эч булмаса, сүд әйләмәс таш.

1632. Карип җисмең карип булсаң һәвәскә,
Нәчек шәрмәндәлек сән төсле кәскә.

1633. Акарды сач, нидамәт әшкине сач,
Якаң ушлап, диһаны мөгъзирәт ач.

1634. Ялың акы әсәр кылмады халә,
Ояла күр бакый һәрдәм у ялә.

1635. Һәвәс берлә төзек эш кылмадың һич,
Булыптыр кич, һәвәс базарыдин кич.

1636. Сәңа әйде ушал мәрди көһән сал,
Әгәр кал әһледә табылмаса хәл.

1637. Гамәл кем, әйләгай үз кале берлән,
Калыр гыйззәтү-хөрмәт алы берлән.

1638. Булыр артык һәвәс берлән һәвәсе,
Ирер хәл ошбу галләтне дәвасы.

1639. Каләм кылдың, кара күңлеңне кыл ак,
Ушал ирне сүзен халка кылып так.

1640. Үзең кылмай күңле базарыны тый,
Кешегә сүзләмәк та чәндү-та кий.

1641. Әгәр булса, күңлене ихтыяры,
Нә булгае, булса мәндин ядкәри.

1642. Битеп сән фарсы теледин китабы,
Тәмам анда мәсаилне җавабы.

1643. Һәммә фәтвә вә тәкъвине җавабы,
Унике мендин артык бәйте аны.

1644. Диде шәе калилне төрки телдин,
Кәч имде, әлбәттә, бу калү-кыйльдин.

1645. Әгәрчә яхшы сүз канду-шәкәрдер,
Хатасындин вә ли хәүфү-хәтәрдер.

1646. Хатасы булмагай әйган сүзеңне,
Тәзәрруг хакигә сөргел йөзеңне.

1647. Ходага зари кылгыл иртә вә шәм,
Эшеңне яхшы кылгыл калмагай хам.

1648. Хиҗабе мөгъфирәт япкай хатага,
Сизавәр әйләгай төрлек гатага.

* * *

1649. Халыкка хаил мән үз ноксаныма,
Күп җәфа кылдым үземне җаныма.

1650. Заты пакеңдин гыйнаять булмаса,
Һич ышанычы юк гамәл кылганыма.

* * *

1651. Халыкка кылдым фәгале кәндәне,
Кылмагыл рисва мәне шәрмәндәне.

1652. Сән әгәр рәхмәт нәкабен япмасаң,
Гайбе күп ноксаны күптер бәндәне.

* * *

1653. Халыкка түктем гыйбадәт тасыны,
Сән төзәрсән бәндәне кем кәсене.

1654. Колларың болганса гасйаннарыга,
Акызырсән мөгъфирәт дәрьясыны.

* * *

1655. Халыкка кылдым гөнаһым бихисап,
Таң ла сән сорсаң, нә биргәймен җавап?

1656. Халыкка кылдым гөнаһы би гадәт,
Җан бәрер халәттә сән биргел мәдәд.

1657. Нәфсе Шәйтан илкедин коткармасаң,
Булды мөшкел хәлемезгә, йа Әхәд.

* * *

1658. Халика йә әүвәлә йә ахирә,
Нәфсе Шәйтан җаныма булды бәла.

1659. Гәрчә Аллаһияр утачыдыр яман,
Куймагыл дошман кулында мөбталә.

* * *

1660. Халика, тоттым фирагать хабыны,
Эстәдем даим җиһан әсбабыны.

1661. Гәрчә Аллаһияр ирер гаркы гөнаһ,
Ач аңа үлгәндә рәхмәт бабыны.

* * *

1662. Халика, гомрәйләдем фани белән,
Имде бәндәң зар итәр җаны белән.

1663. Әгәрчә Аллаһияр ирер зару-зәбун,
Җаныны ал нур иманы белән.

* * *

1664. Халика, пай эзләрем баш әйләгел,
Хөрмәне тагать мәңа чаш әйләгел.

1665. Монда тәүфикым чырагын кулга бир,
Анда иманымны юлдаш әйләгел.

* * *

1666. Халика, гафу әйлә үткән яшемә,
Яхшы колларны гата кыл кашыма.

1667. Гүр эчендә килсә ике соргучы,
Анда сән рәхмәйлә ялгыз башыма.

* * *

1668. Халика, күңлемдә дөнйае дүне,
Мән ирермән бәндәләрне азгыны.

1669. Гәрчә бәндәң монда булса русийаһ,
Йөзләрен ак әйләгел Мәхшәр көне.

* * *

1670. Халика, хәйфүтте маһу-салымыз,
Булмады нәфгы гыйалу-малымыз.

1671. Сән хисабымызны асан итмәсәң,
Рузы-Мәхшәрдә нә кәчкәй хәлемез.

1672. Халика, ярлыка халкы-гаммәне,
Уртада мән дәк мәгаси хамәне.

1673. Хәшредә һәркем ки кәлсә бер бәңе,
Анда биргел уң кулымга намәне!

* * *

1674. Халика, кем эзләдем гүе гамәл,
Яхшылар дәк йөредем суе гамәл.

* * *

1675. Халика, дидем ки, ишке зары бир,
Күңлемә даим мәхәббәт яры бир.

1676. Абы-Кәүсәрдин мәне шарәп итеп,
Һәм янә көфрүн үтәрдә ярый бир.

* * *

1677. Халика, лотфәйлә җәннәтел-нәгыймь,
Кылмагыл һәргиз гирифтары җәхим.

1678. Мән гөнаһлык кол ирермән,
сән — Гафур,
Мән хаталык бәндәдермен, сән — Кәрим.

* * *

1679. Халика, төз әйләгәйсән раһымыз,
Мөстәҗәп иткел дога вә аһымыз.

1680. Таң ла хәйоан булса халкъ үз хәлегә,
Мостафаны кыл шәфәгать хаһымыз.

* * *

1681. Халика, лотфит гидае зарыңа,
Бәндәдер мән, разый мәр һәр кәреңә.

1682. Мәгърифәт дәрьясыга гаркъ аб итеп,
Күзләрем шаистә кыл дидарыңа.

* * *

1683. Хаҗәтем улдыр, Илаһи,
көллишем пас әйләсәң,
Монда тәүфикъ,
анда иманымны юлдаш әйләсәң.

1684. Илкемә бәрсәң гассае һиммәт,
агзыма сәна,
Күңлемә гыйшкатәшен салсаң,
күзем йл әйләсәң.

1685. Бар өмидем кәрд гасйанымны
югай абы гафу,
Вәрнә юктыр чарасы,
бәндәң караташ әйләсәң.

1686. Чәһрәе җөрмымны япкыл пәрдәе
гыйсмәт белән,
Анда мөшкелдер гөнаһым,
халкара фаш әйләсәң.

1687. Гәрчә Аллаһияр ирер вә накаблү
на мөстәкыйм,
Лотфитеп бер мөршиде
кәмалгә юлдаш әйләсәң.

* * *

1688. Хушы кәриме кәрсазы бәндә
сәңа миһербан,
Унсәкез мең галәм эчрә
сөнгыны әйләп гайан.

1689. Берне кылды күрешле,
берне кылды күргәнек,
Кодрәтне күрсәтептер халка
би шәкке вә гөман.

1690. И Кәрим,
дәртемне әйтәй рәхим кыл мән хөсеткә,
Бу гарибе бичараны
сән шат кылгыл һәр заман.

1691. Бу Ходаның гыйшкыда
диванадыр мән гакыйбәт,
Хушы гаҗәп сәүдәне
салды башыма әндәр җиһан.

1692. Би карару-бөну у мөстәрибе аувәри мән,
Ләйлә вә Мәҗнүн кеби
әфсанидер мән дәр җиһан.

1693. Кәчә-көндез Тәңрене яды белән
дивана бул,
Бихәбәр булма,
дәми ядыны әйгыл һәр заман.

1694. Гәһләре дивана булып,
гәһләре мәстү-харап,
Бер хакыйкать яр өчен һәр
дәм кылып аһу-фөган.

1695. Йа Рәсүлуллаһ,
гөнаһы күп ба гасый бәндәне,
Кыл кәрам берлә шәфагать
бәхрене мәңа рәван.

1696. Йа Рәсүлуллаһ,
мәне бичара ки кылгыл нәзар,
Барчаны өмиде сәнсен
бул җиһану ул җиһан.

1697. Йа Рәсүлуллаһ,
кәрам берлә мәңа лотфы әйләгел,
Кәчә вә көндез мәне
куңлемдәдер сән би гөман.

1698. Йа Рәсүлуллаһ,
мәнем бәрдем карарым фалымдай,
Дәрдемә кылгыл дәвасын сән,
Шәфигы миһербан!

1699. Йа Рәсүлуллаһ,
гыйнаять кыл висалеңә мәне,
Җанымы корбан кылаин
һәмчу Исмәгыйль рәван.

1700. Йа Әбу-Бәкру-Гомәр вакты
гыйнаятьтер бу көн,
Һәм янә Госман тәкый Хәйдәр Гали,
Сәхип Коръән.

1701. Йа әмирел-мөэминин,
шаһзадәләр сездин мәдәд,
Әйләсәм газмы сәфәр суе
Мәдинә нагәһан.

1702. И Кәрим, поште пәнаһ әйләп сәне,
Әйләсәм касде Хәрәм,
кылгыл хәтәрләрдин аман.

1703. Даим Аллаһияр әйләр аризу тәритең,
Кыл мөшрәф көйгә,
и хатиме пәйгамбәран.

* * *

1704. И бөрадәрләрым,
яхшы димәкләре зинһар,
Заһирым Суфи намыдыр,
батыйным кинү-нәкарь.

1705. Шомлыгым рисвалыгым тикте
вилаять халкыга,
Аны өчен тагу-таш вә чүлне
кылдым ихтыяр.

1706. Бу сәбәпдин мөхтәләт булдым
гарипләр каумегә,
Кайсы хәлдә үлгәнемне
белмәсен хише тәбар.

1708. Баш алып чыктым тотып
әһле тәүвәккәл дамәнен,
Асрагай шайад халкайләгән
пәрвәрдигар.

1709. Һәр бөрадәр сорса Яр мескен хәлене,
Әйтеңез яхшы догадин,
күз тотар ул дилфөкарь.

* * *

1710. Җан әгәр һәм сөхбәте тәндер җиһанда,
гамь йийма,
Бул газиз миһман барында
госсае гамәл йийма.

1711. Колы бәрабәр алдыда башыңны бирсәң,
ярәшер,
Заты юк на мәрд белән
бер парчае нан һәм йийма.

1712. Бер карышлык юлга керсәң,
куйма би юлдаш кадәм,
Бармы бер алдыңда хәзер,
булса би һәмдәм йийма.

1713. Нәңе дәст улдым дип Аллаһияр
күп фикрәйтмәгел,
Йөз нидамәт галәмдән кәсере
бәсе гамь йийма.

* * *

1714. Әйтер Аллаһияр егълап зар илән
ләйли-нәһар,
Йитәр гыйшкы яр түксә
кәшки каным мәнең.

* * *

1715. И хуш ул гомрегә үтсә
бернәчә шәйда белән,
Тәннәре халкыйчрәдер һәм
дилләре Мәүлә белән.

1716. Бәгъре бөрйан,
күзләре гирйан яраннарны куеп,
Хәйфул гомре ки үтсә безең дәк рисва белән.

1717. Җан фидае ул бөрадәр ки
бу дөнйа мөлкедин,
Күрмәсә бер юл йөзене, үтсә әстагна белән.

1718. Тәки Аллаһияр астәре арзуы торбәтең,
Кач ушал тәндин ки фикри булмаса
Таң ла белән.

(Ушал "Собател-гаҗизин" китабы Казан иске миѳанин хатыны гайниҗамал Габидулла Апанаевның хараҗәты илән нәфгы гибаде мөслимин өчен, укыяннардан догае-хәйр өмид идеп, университетның "Азиатский" нам табигһханәседә хәзинәлектән басма улынмыштыр. Шәһри Казанда, румия илән 1836 сәнәдә.)

ЭЧТӘЛЕК

Хәзерге әдәби телгә тәрҗемә

Урта азияле татар шагыйре суфи аллаһияр һәм аның «собәтел-гаҗизин» («гаҗизләргә терәк») әсәре. Фәрит Яхин 5

СУФИ АЛЛАХИЯР

«Собәтел-гаҗизин»

(«Гаҗизләргә терәк»)

(МӘККАДИМӘ) ПӘЙГАМБӘРНЕ МАКТАУ, АЛЛАҺЫ ТӘГАЛӘ АНЫ ЯРЛЫКАСЫН ҺӘМ КАБУЛ ИТСЕН............ 20
АСЫЛ БӘНДӘЛЕК БӘЯНЫ............ 22
АЛЛАҺЫ ТӘГАЛӘНЕҢ МӘГЪРИФӘТЕ БӘЯНЫ.. 24
АЛЛАҺЫ ТӘГАЛӘНЕҢ СИГЕЗ СЫЙФАТЫ БӘЯНЫ............ 25
ИМАННЫҢ БӘЯНЫ............ 30
МӨНӘҖӘТ............ 32
ФӘРЕШТӘЛӘР БӘЯНЫ............ 34
ПӘЙГАМБӘРЛӘРГӘ ИМАН КИТЕРҮ БӘЯНЫ.... 35
МӨХӘММӘД ПӘЙГАМБӘРНЕҢ МИГЪРАҖЫ БӘЯНЫ............ 37
ДҮРТ БӨЕК ЯРЫ ҺӘМ БАРЛЫК КҮРКӘМ СӘХАБӘЛӘРНЕҢ БӘЯНЫ............ 38
ИМАМНЫҢ ШАРТЫ БӘЯНЫ............ 41
ГАДӘТТӘН ТЫШ ЭШЛӘРНЕҢ БӘЯНЫ............ 42
САМЕРИ ХИКӘЯТЕ............ 44
КАБЕР ГАЗАБЫ ХӘБӘРЕННӘН............ 48
КЫЯМӘТ ХАКЛЫГЫНЫҢ ҺӘМ АНДА ХИСАП БУЛАЧАКЛЫГЫНЫҢ ХӘБӘРЕ............ 51
КЫЯМӘТНЕҢ ҮЛЧӘҮ ТӘЛИНКӘСЕ БӘЯНЫ...... 54
СИРАТ КҮПЕРЕ БӘЯНЫ............ 55
КӘҮСӘР ЧИШМӘСЕ БӘЯНЫ............ 57

ШӘФӘГАТЬ БӘЯНЫ.. 58
ҖӘННӘТ БЕЛӘН ТӘМУГ БӘЯНЫ..................... 61
МӨНӘҖӘТ... 63
АВТОРНЫҢ НӘФСЕГӘ ИЯРГӘНЕ 65
АВТОРНЫҢ ВАСЫЯТЬЛӘРЕ БӘЯНЫ................. 70
КАМИЛЛЕК БАСКЫЧЫН ЭЗЛӘҮ БӘЯНЫ......... 72
СУФИЛЫК БАСКЫЧЫН ЭЗЛӘҮ БӘЯНЫ............ 77
СУФИНЫҢ КАЗАГА РИЗА, БӘЛАГӘ САБЫРЛЫК БӘЯНЫ... 78
ТЕЛӘК-НӘФЕСТӘН КИТЕП, КУРКУГА ОЧРАГАНЫ БӘЯНЫ... 81
ҮГЕТ-НӘСЫЙХӘТ... 83
РАБИГА ХИКӘЯТЕ.. 85
КӨНЧЕЛЕКТӘН ЕРАК БУЛУНЫҢ БӘЯНЫ....... 87
ХИҖАҖ ХИКӘЯТЕ.. 90
КОМСЫЗЛЫК ХИКӘЯТЕ.............................. 91
СӘҮБАН ХИКӘЯТЕ....................................... 94
ЯМАННАР БЕЛӘН АРАЛАШУДАН КАЧЫП, ЯХШЫЛАР АРАСЫНДА БУЛУНЫҢ БӘЯНЫ............. 95
БӨЕК АЛЛАҺЫНЫҢ ЛӘГЪНӘТЕ ТӨШКӘН ДИЮ ХИКӘЯТЕ.. 98
КҮРКӘМЛЕК ҺӘМ КҮРКӘМСЕЗЛЕК БӘЯНЫ...... 99
ХИКӘЯТ.. 103
ХИКӘЯТ.. 106
ГАМӘЛДӘ АЛЛАҺЫГА ТАБЫНУ..................... 107
ИМАМ ШӘЙХЕ-БАСРЫЙ ХИКӘЯТЕ................ 111
АКЫЛЛЫ ЭШКӘ БОЕРУ ХИКӘЯТЕ 113
БӘДБӘХЕТ ХИКӘЯТЕ 115
ТӘКӘББЕР ГАЛИМНӘР БӘЯНЫ...................... 116
ГАЗИЗӘ КӘМАЛ ХИКӘЯТЕ 119
КӘГЪБӘ ЮЛЫ БӘЯНЫ.................................. 120
МӨБАРӘК УЛЫ ГАБДУЛЛА ХИКӘЯТЕ............ 123
ДИНДАРЛЫК КЫЛЫП, ХӘРАМ ВӘ ШӨБҺӘДӘН КАЧУ ХӘБӘРЕ 125
ӘХМӘТ БИНЕ ХАНБАЛ ХИКӘЯТЕ................. 129
ТАТЛЫ ТЕЛЛЕ БУЛЫП, ЯМАН СҮЗДӘН КИТҮ БӘЯНЫ.. 131
ЛОКМАН ХИКӘЯТЕ..................................... 134

ИКЕ МӨЭМИННЕҢ БЕР-БЕРЕНӘ ХӘЕР БИРҮ ХӘБӘРЕ... 135
ХӘРАМГӘ КҮЗ ЙОМУ ХӘБӘРЕ........................ 137
ШӘЙХЕ-БОСТАМ ХИКӘЯТЕ.......................... 141
ФИКЕР ӘЙТҮ БӘЯНЫ.................................. 143
АЛЛАҺНЫ ЭЗЛӘҮЧЕНЕҢ ГАШЫЙК БУЛУЫ ХӘБӘРЕ... 145
ДӨНЬЯ ХӘЙЛӘЛӘРЕННӘН ХӘБӘР БИРГӘН ХИКӘЯТ.. 147
ГОМЕРНЕҢ ВАКЫТЛЫ ГЫНА БУЛУЫ ХӘБӘРЕ. 151
ШОМЛЫ НӘФСЕ БӘЯНЫ............................. 155
ТӨЗ ВӘГЪДӘЛЕК ХӘБӘРЕ............................. 158
ХӘЛИЛ УЛЫ ИСМӘГЫЙЛЬ ХИКӘЯТЕ.......... 160
ЯХШЫ ЮЛДАШНЫҢ БӘЯНЫ....................... 162
СӘГЫЙТЬ ҺӘМ СӘГЪДИ ХИКӘЯТЕ............. 163
МӨЭМИННЕҢ ҺӘРВАКЫТ ХӘВЕФТӘ ҺӘМ АЛЛАҺКА СЫЕНУДА БУЛУЫ БӘЯНЫ................ 164
МӨХӘММӘД РӘСҮЛУЛЛАҺ БӘЯНЫ.............. 166
ХОДА РӘХМӘТЕННӘН ӨМЕТЛЕ БУЛУ БӘЯНЫ. 167
ГӨНАҺ ИЯСЕНЕҢ ГӨНАҺТАН ЯНУЫ ХИКӘЯТЕ... 169
КАЗАГА РИЗА БУЛЫП, БӘЛАГӘ САБЫР ИТҮ БӘЯНЫ.. 171
ГАБДУЛЛА ӘНСАРИ БӘЯНЫ....................... 172
ФӘКЫЙРЬЛӘРНЕ ТҮБӘНСЕТҮ ВӘ ДИНДАРНЫ АРТЫК КҮРҮ БӘЯНЫ................................. 173
ХЫЯНӘТТӘН КИТЕП, ДИНДАР БУЛУ БӘЯНЫ.. 175
ГӨНАҺТАН ЕРАК БУЛУ БӘЯНЫ.................... 178
ПӘЙГАМБӘР ГАЛӘЙҺИС-СӘЛАМНЕҢ ИЗГЕ ТӨШЕ БӘЯНЫ.. 180
ГАВАНИГА ЮЛЫГУ ХИКӘЯТЕ....................... 181
ЯЗУЧЫНЫҢ КАРЫЙЛЫКТАН КҮҢЕЛЕ ТӨШКӘНЕ БӘЯНЫ.. 183
УЛЫМНЫҢ ХИКӘЯТЕ.................................. 185
СҮЗНЕ КЫСКА ТОТЫП, КИТАПНЫ ТӘМАМ ИТҮ БӘЯНЫ.. 189
Искәрмәләр һәм аңлатмалар........................... 199

ЭЧТӘЛЕК

Борынгы текст

СУФИ АЛЛАХИЯР

«Собәтел-гаҗизин»

(«Гаҗизләргә терәк»)

ФИ НӘГАТИН-НӘБИ САЛЛАЛЛАҺ ГАЛӘЙ-ҺҮС-СӘЛЛӘМ........ 216
АСЫЛ БӘНДӘЛЕКНЕҢ БӘЯНЕ........ 218
АЛЛАҺЫ ТӘГАЛӘНЕҢ МӘГЪРИФӘТЕ БӘЯНЕ........ 219
АЛЛАҺЫ ТӘГАЛӘНЕҢ СИГЕЗ СЫЙФАТЫНЫҢ БӘЯНЕ........ 220
ИМАННЫҢ БӘЯНЕ........ 225
МӨНӘҖӘТ........ 227
ФӘРЕШТӘЛӘРНЕҢ БӘЯНЕ........ 229
ХӘЗРӘТЕ СУФИ АЛЛАҺИЯРНЫҢ ХӘМДЕ ВӘ СӘНАСЕНЕҢ БӘЯНЕ........ 230
ПӘЙГАМБӘР САЛЛАЛЛАҺ ВӘСӘЛЛӘМНЕҢ МӘГЪРИФӘТЕ БӘЯНЕ (МИГЪРАҖЫ)........ 232
ЧӘҺРЕЯР ГӘЗАМУ-ҖӘМИГЪ СӘХАБӘИ КӘРАМНЫҢ БӘЯНЕ........ 233
ШАРТ ИМАНӘТНЕҢ БӘЯНЕ........ 236
ХАРӘКЫЛ-ГАДӘТ КЫЙСЕМНӘРЕНЕҢ БӘЯНЕ... 237
ХИКӘЯТЕ САМЕРИ........ 239
ГАЗАБЫ КАБЕРНЕҢ БӘЯНЕ........ 243
КЫЯМӘТ ХАКЛЫГЫНЫҢ ВӘ КЫЯМӘТТӘ ХИСАП УЛМАКЫНЫҢ БӘЯНЕ........ 246
ТӘРАЗУИ КЫЯМӘТНЕҢ БӘЯНЕ........ 249
СИРАТ КҮПРҮГЕ БӘЯНЕ........ 250
ХАУЗЕ-КӘҮСӘР БӘЯНЕ........ 252
ШӘФӘГАТЬНЕҢ БӘЯНЕ........ 253
БИҺИШТҮ-ДУЗАХНЫҢ БӘЯНЕ........ 256
МӨНӘҖӘТ........ 259
МӨСӘННИФНЕҢ ШӘКЕСТӘ НӘФСЕЛЕК КЫЛГАНЫ........ 260
МӨСАННӘФ РӘХМӘТУЛЛА ГАЛӘЙҺИНЕҢ ВАСЫЯТЕДЕР........ 265
СӨЛҮК КӘНҖЕНЕ ЭСТӘМӘКНЕҢ БӘЯНЕ........ 267
САЛИК РИЗА МӘКАМЕН ЭСТӘМӘКНЕҢ БӘЯНЕ. 272
САЛИК КАЗАГА РИЗА БУЛМАК, БӘЛАГӘ САБЫР КЫЛМАК БӘЯНЕ 273
САЛИКЕ ҺАВА-ҺӘҮВӘСДИН КӘЧЕП, КУРКУГЫ КҮП БУЛГАНЫМ........ 276
(Т.Ялчыголда: ПӘНДҮ-НӘСЫЙХӘТ бүлеге.)........ 278
ХИКӘЯТЕ РАБИГА........ 280
ХӨСҮДДИН АЙРАГ БУЛМАКНЫҢ БӘЯНЕ........ 282
ХИКӘЯТЕ ХИҖАҖ........ 285
ХИКӘЯТЕ ТАМӘГЪ........ 286
ХИКӘЯТЕ СӘҮБАН........ 289
ЯМАННАР СОХБӘТЕДИН КАЧЫП, ЯХШЫЛАР СӨХБӘТЕНДӘ БУЛМАКНЫҢ БӘЯНЕ........ 290
ХИКӘЯТЕ ДИЮ ГАЛӘЙҺЕЛ-ЛӘГЪНӘТ........ 293
ХИММИЯТ БИХИММИЯТЛЕКНЕҢ БӘЯНЕ 294
ХИКӘЯТ........ 298
ХИКӘЯТ........ 301
ГАМӘЛ КЫЛЫП ТӘКЫЙ ТӘҮВӘКӘЛ ХОДАГА КЫЛМАК........ 302
ХИКӘЯТЕ ИМАМ ШӘЙХЕ БАСРЫЙ........ 306
ХИКӘЯТЕ ГАКЫЛНЫ ЭШКӘ БОЕРМАК........ 301
ХИКӘЯТЕ БӘДБӘХЕТ........ 310
ТӘКӘББЕРЛЕК ГАЛИМНӘРНЕҢ БӘЯНЕ........ 311
ХИКӘЯТЕ ГАЗИЗӘЕ КӘМАЛ........ 314
ХИКӘЯТЕ ТАРИКЫ КӘГЪБӘ........ 315
ХИКӘЯТЕ ГАБДУЛЛА БИНЕ МӨБАРӘК........ 318
ТӘКЪВӘ КЫЛЫП, ХӘРАМУ-ШӨБҺӘДИН КАЧМАКНЫҢ БӘЯНЕ 320
ХИКӘЯТЕ ӘХМӘД БИНЕ ХӘНБАЛ........ 324
СӨЧҮК ТЕЛЛЕ БУЛЫП ЯМАН СҮЗДИН КАЙТМАК........ 326
ХИКӘЯТЕ ЛОКМАН........ 329
ИКЕ МӨЭМИН БЕР-БЕРЕГӘ ХӘЙР КЫЛМАКНЫҢ БӘЯНЕ........ 330

КҮЗНЕ ХӘРАМНАН КУЙМАКНЫҢ БӘЯНЕ......... 332
ХИКӘЯТЕ ШӘЙХЕ БӨСТАМИ.......................... 336
ФИКЕР ӘЙЛАМАГНЫҢ БӘЯНЕ......................... 338
ТАЛИПНЫҢ ГАШЫЙК БУЛМАГЫНЫҢ БӘЯНЕ. 340
ХИКӘЯТЕ ДӨНЙА МӘККӘРӘНЕҢ БӘЯНЕ......... 342
ГОМЕРНЕҢ ФАНИ УЛМАКЫНЫҢ БӘЯНЕ.......... 345
НӘФСЕ ШОМНЫҢ БӘЯНЕ 349
ВӘГЪДӘ ТӨЗЛЕКНЕҢ БӘЯНЕ 352
ХИКӘЯТЕ ХӘЛИЛ УГЛЫ ИСМӘГЫЙЛЬ 354
ЯХШЫ ЮЛДАШНЫҢ БӘЯНЕ 356
ХИКӘЯТЕ СӘГЫЙТЬ ВӘ СӘГЪДИ 357
МӨЭМИН ДАИМ ХӘВЕФТӘ ВӘ РИҖАДӘ БУЛМАКНЫҢ БӘЯНЕ... 358
МӨХӘММӘД РӘСҮЛУЛЛАҺНЫҢ БӘЯНЕ........... 360
ХОДАНЫҢ РӘХМӘТЕННӘН ӨМИДВАР БУЛМАК 361
ХИКӘЯТЕ ФӘСИКЫЙ ГӨНАҺДИН ЯНДЫ........... 362
КАЗАГА РАЗЫЙ БУЛЫП, БӘЛАГӘ САБЫР ИТМӘКНЕЙ БӘЯНЕ... 364
ГАБДУЛЛА ӘНСАРИНЫҢ БӘЯНЕ 365
ФӘКЫЙРЬЛӘРНЕ ХӘКЫЙРЬ КҮРМӘК ВӘ ДИНДАРНЫ АРТЫК КҮРМӘК БӘЯНЕ 366
ХЫЯНӘТДИН АЙРАГ БУЛЫП, ДИЯНӘТЛЕК БУЛМАГ БӘЯНЕ... 368
ГӨНАҺДИН ЕРАГ БУЛМАГНЫҢ БӘЯНЕ............ 371
ПӘЙГАМБӘР ГАЛӘЙҺИС-СӘЛАМНЕҢ МӨБАРӘК ТӨШЕНЕҢ БӘЯНЕ... 373
ХИКӘЯТЕ (БӘҺАЭТДИН) ГАВАНИГА ЮЛЫКТЫ. 374
МӨСАННӘФ КАРЫЙЛЫКДИН ПОШИМАН БУЛГАНЫНЫҢ БӘЯНЕ... 376
ХИКӘЯТЕ ФӘРЗӘНДАН.................................... 378
СҮЗ КЫСКА КЫЛЫП, КИТАБЫ ТӘМАМ КЫЛМАГНЫҢ БӘЯНЕ.. 382
Эчтәлек.. 393